TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MERSİN'İN TARSUS İLÇESİNDE KONUŞULAN ARAPÇA ÜZERİNE BİR DERLEME ÇALIŞMASI

Yusuf ÖZCAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2016

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MERSİN'İN TARSUS İLÇESİNDE KONUŞULAN ARAPÇA ÜZERİNE BİR DERLEME ÇALIŞMASI

Yusuf ÖZCAN

Danışman: Doç. Dr. Musa ALP

Jüri Üyesi: Doç. Dr. İsmail ŞIK

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Halim ÖZNURHAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2016

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Musa ALP
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. İsmail ŞIK

Üye: Prof. Dr. Halim ÖZNURHAN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…/…/2016

Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 06.01.2016

Yusuf ÖZCAN

ÖZET

MERSİN'İN TARSUS İLÇESİNDE KONUŞULAN ARAPÇA ÜZERİNE BİR DERLEME ÇALIŞMASI

Yusuf ÖZCAN

Yüksek Lisans Tezi, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Musa ALP

Ocak 2016, 162 sayfa

Bu çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak Mersin'in Tarsus ilçesinde konuşulan Arap diyalekti ele alınmıştır. Tarsus Arap diyalektinin sesbilim, biçimbilim ve cümle bilgisi yönünden temel özellikleri betimlenmiş ve Fasih Arapçayla karşılaştırılması yapılmıştır.

Dört bölümden oluşan çalışmamızın birinci bölümünde genel manada Tarsus ve Tarsus'ta yaşayan Arap asıllı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve geldikleri yerler hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde örnek metinler ve kullanımlardan hareketle Tarsus Arap diyalektinin incelemesi yapılmıştır. Üçüncü bölümde ise lehçeye yönelik beş örnek metne ve bunun yanısıra metinler ve yöre halkıyla yapılan görüşmeler neticesinde ulaşılan kelimeleri içeren bir sözlüğe yer verilmiştir.

Günümüzde Tarsus Arapları tarafından temelde Çukurova'ya göç etttikleri bölge olan Suriye-Lazkiye bölgesi lehçesinin konuşulduğu görülmüştür. Diller arası etkileşim sonucu süreç içerisinde sesbilim ve biçimbilim açısından Türkçeye özgü bazı unsurlar lehçeye dâhil olmuş ve yerleşik Suriye lehçesinin alt kolu olarak içerisinde Türkçeye özgü unsurlar barındıran Suriye lehçesinin Tarsus ağzı inşa edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Tarsus Arap lehçesi, Anadolu Arap lehçeleri, lehçe, fusha, Arap.

ABSTRACT

A COMPILATION STUDY OF SPOKEN ARABIC IN TARSUS, A DISTRICT OF MERSIN

Yusuf ÖZCAN

Master's Thesis, Department of Islamic Sciences
Supervisor: Assoc. Professor Musa ALP
January 2016, 162 pages

Arabic dialect that is spoken in Tarsus, a district of Mersin, has been examined by means of semi-structured interview method in this study. Basic characteristics of Arabic dialect in Tarsus have been described in terms of phonology, morphology and syntax and compared with classical Arabic.

This study consists of four chapters. In the first chapter, it's informed about Tarsus in general and citizens of Republic of Turkey living in Tarsus that are Arabic origin and where they came from. In the second chapter, basic characteristics of Arabic dialect in Tarsus have been examined in terms of example texts and uses. In the third chapter, five example texts have been included along with a dictionary that contains Arabic words used by locals during interviews with them and some other words that can be found in example texts.

It's found in this study that Tarsus Arabs are speaking Syrian-Latakia (Suriye-Lazkiye) dialect, which is the place they mostly emigrated from. Due to interaction between languages all these years, they adopted some words or usages that are specific to Turkish phonologically and morphologically. A new sub-category of Syrian Dialect has been built over these years that has elements specific to Turkish, which is Tarsus Dialect.

Keywords: Tarsus Arabic dialect, Anatolian Arabic dialects, dialect, classical Arabic, Arabs.

ÖNSÖZ

Geçmişten bu yana birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olmasının tabi bir sonucu olarak Anadolu'da resmi dil olan Türkçenin haricinde birçok dil konuşulmaktadır. Bu dillerden biri, çoğunluğu XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde gruplar halinde Çukurova'ya göç etmiş Araplar tarafından konuşulmakta olan Arapçadır. Yüzyıllar boyunca yaşamını bu topraklarda sürdüren Araplar arasında bu dil nesilden nesile sözlü olarak aktarılmıştır. Bazı sebeplerle yöre halkının konuştuğu Arapçanın yazıya aktarılmaması, süreç içerisinde yörenin Arapçasında Türkçe unsurların yer almasına ve bu etki altında diğer Arap lehçelerinden yapı, özellikle de kelime noktasında farklılaşmasına neden olmuştur.

Mersin'in Tarsus ilçesinde yaşayan Arapları genel olarak üç grupta toplayabiliriz. İlk grup, genelde Adana-Mersin karayolunun güneyinden Akdeniz sahillerine kadar olan bölgede yaşamlarını idâme ettiren ve bölgede Arapça konuşan gruplar içerisinde çoğunluğu teşkil eden Alevi Araplardır. Diğer gruplar, Alevi Araplar dışında geçmişte kendilerine has lehçeleri olduğu belirtilen Sünnî ve Hristiyan Araplardan oluşmaktadır. Alevi Araplar, kendi aralarında Arapça konuşmaları ve dini eğitimlerini sözlü olarak Arapça yapmaları gibi sebeplerden dolayı kendi dillerini büyük ölçüde muhafaza edebilmişlerdir. Sünnî ve Hristiyan Araplarda ise dili anlama ve konuşmaya yönelik Alevi Araplara benzer bir durum söz konusu değildir.

Batı'da, Stephan Prochazka, Jostrow Otto gibi dilbilimcileri tarafından Anadolu Arap diyalektikleri çalışılmış olsa da lehçebilim alanında Türkiye'de, Mersin'in Tarsus ilçesinde konuşulan Arapçaya yönelik daha önceleri yapılan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Öncelikle görüşme yapma maksadıyla gittiğim yerleşim yerlerinde beni muhabbetle karşılayan yöre halkına misafirperver tutumlarından ötürü teşekkürü bir borç biliyorum. Tarsus'ta çeşitli yerleşim yerlerinde yaptığım görüşmelerin kontrolünde bana yardımcı olan Tarsus Yeşilkuyu mahallesi sâkini Behzat Çiçekoğlu ve Hasan Çürük'e teşekkür ediyorum. İlgili konuyu araştırmamı öneren ve araştırmam esnasında eleştirileriyle çalışmama katkı sağlayan değerli danışman hocam Doç. Dr. Musa Alp'e ve çalışmamı titizlikle inceleyip önerilerde bulunan kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul Döner'e teşekkür ediyorum. Son olarak yüksek lisans ders ve tez dönemimde, eğitimime maddi anlamda katkı sağlayan ve projemi destekleyen bursiyeri olduğum TÜBİTAK'a (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) teşekkürü bir borç biliyorum.

Yusuf ÖZCAN
Adana/2016

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

ÖNSÖZ vi

KISALTMALAR xiv

TABLOLAR LİSTESİ xv

RESİMLER LİSTESİ xvii

SİMGELER VE ÇEVİRİYAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ xviii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konu ve Yöntem Olarak Tanıtılması 1

1.1.1. Araştırmanın Konusu 1

1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi 3

1.1.3. Araştırmanın Kapsamı 5

1.1.4. Araştırmanın Yöntemi 6

1.1.5. Benzer Çalışmaların İncelenmesi 8

1.2. Tarsus ve Araplar 9

1.2.1. Tarsus Hakkında Kısa Bilgi 9

1.2.2. Tarsus Arapları ve Tarihi Süreç 11

1.2.3. Tarsus Arapları Yerleşim Yerleri ve Nüfusu 15

BÖLÜM II

İNCELEME

2.1. Fonetik/Ses Bilgisi Açısından İnceleme 19

2.1.1. Ünsüz/Sâmit Harfler 19

2.1.1.1. Dudak Ünsüzleri 20

2.1.1.1.1. B/ب Sesi 20

2.1.1.1.2. F/ف Sesi 20

2.1.1.1.3. M/م Sesi 20

2.1.1.2. Boğaz Ünsüzleri 20

2.1.1.2.1. ’/ء Sesi 21
2.1.1.2.2. ‘/ع Sesi 21
2.1.1.3. Dil Ünsüzleri 21
2.1.1.3.1. Ṣ/ث Sesi 22
2.1.1.3.2. C/ج Sesi 22
2.1.1.3.3. Ẕ/ذ Sesi 22
2.1.1.3.4. D/د Sesi 22
2.1.1.3.5. Ḳ/ق Sesi 22
2.1.1.3.6. K/ك Sesi 22
2.1.1.3.7. S/س Sesi 22
2.1.1.3.8. Ş/ش Sesi 23
2.1.1.3.9. Ṣ/ص Sesi 23
2.1.1.3.10. Ż/ض Sesi 23
2.1.1.3.11. Ṭ/ط Sesi 23
2.1.1.3.12. Ẓ/ظ Sesi 23
2.1.1.3.13. Y/ي Sesi 23
2.1.1.4. Türkçe Sessiz Harfler 24
2.1.2. Ünlü/Sâit Harfler 24
2.1.2.1. Kısa Ünlüler 24
2.1.2.1.1. (a, e) Ünlüleri 24
2.1.2.1.2. (u, ü) Ünlüleri 25
2.1.2.1.3. (o, ö) Ünlüleri 25
2.1.2.2. Uzun Ünlüler 26
2.1.2.2.1. (â, ê) Ünlüleri 26
2.1.2.2.2. (î) Ünlüsü 26
2.1.2.2.3. (û) Ünlüsü 26
2.1.2.2.4. (ô) Ünlüsü 26
2.1.2.3. İmâle 27
2.1.3. Harf ve Hareke Değişimleri 27
2.1.3.1. Harf Eklenmesi 27
2.1.3.2. Harf Eksilmesi 27
2.1.3.3. Harflerin Yer Değiştirmesi 28
2.1.3.4. Hareke Değişimi 28

2.2. Morfolojik/Şekil Bilgisi Açısından İnceleme 28
2.2.1. Zamirler 29
2.2.1.1. Munfasıl/Ayrı Zamirler 29
2.2.1.2. Muttasıl/Bitişik Zamirler 29
2.2.1.2.1. İsme Bitişen Zamir 29
2.2.1.2.2. Fiile Bitişen Zamir 32
2.2.2. İsm-i İşaret 34
2.2.3. Fiiller 35
2.2.3.1. Mazi Fiil 35
2.2.3.2. Muzari Fiil 38
2.2.3.2.1. Geniş Zaman 40
2.2.3.2.2. Şimdiki Zaman 44
2.2.3.2.3. Gelecek Zaman 48
2.2.3.3. Emir Fiili 51
2.2.3.3.1. Emr-i Hâzır 51
2.2.3.3.2. Nehy-i Hâzır 53
2.2.3.4. Meçhul Fiil 55
2.2.4. Marife/Belirli ve Nekra/Belirsiz İsim 55
2.2.5. İsm-i Tafdîl 56
2.2.6. Müzekker/Eril ve Müennes/Dişil İfadeler 56
2.2.7. Çoğul İfadeler 58
2.2.7.1. Sâlim Çoğul 58
2.2.7.2. Mükesser Çoğul 60
2.2.8. Sayılar 61
2.2.8.1. Sayma Sayıları 61
2.2.8.1.1. Bir-İki (1-2) Sayıları 63
2.2.8.1.2. Üç-On (3-10) Arası Sayılar 63
2.2.8.1.3. On Bir-On Dokuz (11-19) Arası Sayılar 63
2.2.8.1.4. Ukûd/Onluk Sayılar 64
2.2.8.2. Sıra Sayıları 65
2.2.8.2.1. Bir-On (1-10) Arası Sayma Sayıları 65
2.2.8.2.2. On Bir-On Dokuz (11-19) Arası Sayma Sayıları 66
2.2.8.2.3. Ukûd/Onluk Sıra Sayıları 66

2.2.8.3. Orantılar 66
2.2.9. Zaman İfadeleri 67
2.2.9.1. Haftanın Günleri 67
2.2.9.2. Aylar 67
2.2.9.3. Mevsimler 68
2.2.9.4. Saatler 68
2.2.9.5. Diğer Zaman İfadeleri 70
2.2.10. Cer Harfleri 71
2.2.10.1. ’İlâ/إلي (…e, a) 71
2.2.10.2. Bâ-Fî/ب-في (…de, da) 72
2.2.10.3. Bâ/ب (…ile) 72
2.2.10.4. Lam-Fî/لـ-في (Vardır) 72
2.2.10.5. Min/من (…den, dan) 74
2.2.10.6. Me‘a/مع (…ile birlikte) 75
2.2.9.7. ‘An/عَنْ 76
2.2.10.8. ‘Alâ/على 76
2.2.10.9. ‘Ind/عند(…in yanı) 76
2.2.11. Edatlar 76
2.2.11.1. Soru Edatları 76
2.2.11.1.1. Miyn-Min/مِيْن-مِنْ (Kim?) 76
2.2.11.1.2. ’İymten/اِيْمتَن (Ne zaman?) 77
2.2.11.1.3. Şû-Şiklu-Şikl/شو-شِكلو-شِكْل (Ne?) 77
2.2.11.1.4. Kem-’işḳad/كَمْ-اِشْقَد (Kaç?) 77
2.2.11.1.5. ’Eyn-’Eynu-Veyn/اَيْن-اَيْنُ-وَيْن (Nerede?) 78
2.2.11.1.6. ’İşkîf/اِشْكيف (Nasıl?) 78
2.2.11.1.7. Nâ/نا (Hangi?) 79
2.2.11.1.8. Leşû/لَشو (Niçin?) 79
2.2.11.2. Olumsuzluk Edatları 79
2.2.11.3. İsimle Birlikte Kullanılan Edatlar 80
2.2.11.3.1. Mişên/مِشان (İçin) 80
2.2.11.3.2. Mitl/مِثْل (Gibi) 80
2.2.11.3.3. Bilê/بلا (…sız, siz) 81

2.2.11.4. Fiille Birlikte Kullanılan Edatlar 81
2.2.11.4.1. Tekme/تَكْما 81
2.2.11.4.2. Te/ت 81
2.2.11.4.3. Îze/ايزه 82
2.2.12. Zarflar 82
2.2.12.1. Zaman Zarfları 82
2.2.12.1.1. Ḳıddêm/قِدَّام (Önce) 82
2.2.12.1.2. Ba‘di-Ba‘d/بَعْدِ-بَعْدْ (Sonra) 82
2.2.12.1.3. Ḳabl/قَبْل (Önce) 82
2.2.12.1.3. Hellaḳ/هَلَّق (Şimdi) 83
2.2.12.1.4. Hevnîk, Hevnîki/هَوْنيك-هَوْنيكي (O esnada) 83
2.2.12.2. Miktar Zarfları 83
2.2.12.2.1. Bes/بَسْ (Sadece) 83
2.2.12.2.2. Taḳrîben/تقريبا (Yaklaşık olarak) 83
2.2.12.2.3. ’İktîr/اِكْتير (Çok) 84
2.2.12.3. Yer-Yön Zarfları 84
2.2.12.3.1. Ḳarşi/قارشي (Karşı) 84
2.2.12.3.2. Teḥte/تَحْتَ (Alt) 84
2.2.12.3.3. Fovḳ/فوْق (Üst) 84
2.2.12.3.4. Vara/وَرَ (Arka) 84
2.2.12.3.5. ’Iḥvêle-Ḥıvâle/اِحْوالَ-حِوال (Etraf) 85
2.2.12.3.6. Ḳıddêm/قِدَّام (Ön) 85
2.2.12.3.7. Cuvvêt/جُوَّات (İç) 85
2.2.12.3.8. Barra/بَرَّه (Dışarı) 85
2.2.12.3.9. Doğrî/دوغري (Doğru) 85
2.2.12.3.10. Hûn-hûni/هون-هوني (Burası) 86
2.2.13. Bağlaçlar 86
2.2.13.1. Bedel/بَدَل (…in yerine) 86
2.2.13.2. ’Ammâ, ’Ama/آمَّا (Ama) 86
2.2.13.3. Yoḳsa/يوقسه (Yoksa) 86
2.2.13.4. Ṣanki/صانكه (Sanki) 86
2.2.13.5. Veyâ/ويا (Veya) 87
2.2.13.6. ’Ancâk/آنجاك (Ancak) 87

2.2.14. Türkçe Yapım Ekleri 87
2.2.14.1. Türkçe “-ci” Eki 87
2.2.14.2. Türkçe “-li” Eki 88
2.2.14.3. Türkçe “-sız, -siz” Eki 88
2.3. Cümle Bilgisi 88
2.3.1. Yüklemin Türüne Göre Cümleler 88
2.3.1.1. İsim Cümlesi (Mübteda-Haber) 88
2.3.1.2. Fiil Cümlesi (Fiil-Fâil Uyumu) 88
2.3.2. İsim Tamlaması (Muzâf-Muzâfun ileyh) 89
2.3.3. Sıfat Tamlaması (Sıfat-Mevsûf) 90

BÖLÜM III

METİNLER VE SÖZLÜK

3.1. Metinler 92
3.1.1. Metin 1 (Bekâr Odası) 92
3.1.1.1. Transkripsiyon 92
3.1.1.2. Çeviri 92
3.1.2. Metin 2 (İstersen Halime Gül) 93
3.1.2.1. Transkripsiyon 93
3.1.2.2. Çeviri 93
3.1.3. Metin 3 (Baktım Hayaline Karardı Gözüm) 94
3.1.3.1. Transkripsiyon 94
3.1.3.2. Çeviri 94
3.1.4. Metin 4 (Şahmerân Efsanesi) 95
3.1.4.1. Transkripsiyon 96
3.1.4.2. Çeviri 97
3.1.5. Metin 5 (Hz. Meryem) 99
3.1.5.1. Transkripsiyon 100
3.1.5.2. Çeviri 102
3.1.6. Metin 6 (Hz. Eyüp) 104
3.1.6.1. Transkripsiyon 105
3.1.6.2. Çeviri 106
3.2. Sözlük 107

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç 154
4.2. Öneriler 156

KAYNAKÇA 157
ÖZGEÇMİŞ.....162

KISALTMALAR

b.	: bin/ibn
Bkz./bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
ç.	: Çoğul
çev.	: Çeviren
ÇÜSBE	: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Fa.	: Fasih Arapça
Hz.	: Hazreti
m.	: Müennes/Dişil
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
meç.	: Meçhul Fiil
Ör.	: Örnek
s.	: Sayfa
sad.	: Sadeleştiren
Sur.	: Suriye lehçesi
sy.	: Sayı
T.	: Türkçe
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
Ta.	: Tarsus Arap diyalekti
thk.	: Tahkik eden
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ty.	: Tarihsiz
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Vesaire
yy.	: Yayın yeri yok

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Tarsus Arapları Yerleşim Yerleri 16
Tablo 2. Munfasıl Zamir Çekimi 29
Tablo 3. Muttasıl Zamir Çekimi 30
Tablo 4. Şahıslara Göre Muttasıl Zamir Ekleri 31
Tablo 5. El-Esmâu'l-Ḫamse/Beş İsmin Şahıslara Göre Çekimi 32
Tablo 6. Fiile Bitişen Merfû Muttasıl Zamirler 32
Tablo 7. Mazi/Geçmiş Zaman Fiil Çekimi (Sâlim Fiil) 36
Tablo 8. Mazi/Geçmiş Zaman Fiil Çekimi (Misâl Fiil) 36
Tablo 9. Mazi/Geçmiş Zaman Fiil Çekimi (Mehmûz Fiil) 37
Tablo 10. Mazi/Geçmiş Zaman Fiil Çekimi (Muzaaf Fiil) 37
Tablo 11. Mazi/Geçmiş Zaman Fiil Çekimi (Ecvef Fiil) 38
Tablo 12. Mazi/Geçmiş Zaman Fiil Çekimi (Nâkıs Fiil) 38
Tablo 13. Muzari/Geniş Zaman Fiil Çekimi (Sâlim Fiil) 41
Tablo 14. Muzari/Geniş Zaman Fiil Çekimi (Misâl Fiil) 41
Tablo 15. Muzari/Geniş Zaman Fiil Çekimi (Mehmûz Fiil) 42
Tablo 16. Muzari/Geniş Zaman Fiil Çekimi (Muzaaf Fiil) 42
Tablo 17. Muzari/Geniş Zaman Fiil Çekimi (Ecvef Fiil) 43
Tablo 18. Muzari/Geniş Zaman Fiil Çekimi (Nâkıs Fiil) 43
Tablo 19. Muzari/Şimdiki Zaman Fiil Çekimi (Sâlim Fiil) 45
Tablo 20. Muzari/Şimdiki Zaman Fiil Çekimi (Misâl Fiil) 45
Tablo 21. Muzari/Şimdiki Zaman Fiil Çekimi (Mehmûz Fiil) 46
Tablo 22. Muzari/Şimdiki Zaman Fiil Çekimi (Muzaaf Fiil) 46
Tablo 23. Muzari/Şimdiki Zaman Fiil Çekimi (Ecvef Fiil) 47
Tablo 24. Muzari/Şimdiki Zaman Fiil Çekimi (Nâkıs Fiil) 47
Tablo 25. Muzari/Gelecek Zaman Fiil Çekimi (Sâlim Fiil) 48
Tablo 26. Muzari/Gelecek Zaman Fiil Çekimi (Misâl Fiil) 49
Tablo 27. Muzari/Gelecek Zaman Fiil Çekimi Mehmûz Fiil) 49
Tablo 28. Muzari/Gelecek Zaman Fiil Çekimi (Muzaaf Fiil) 50
Tablo 29. Muzari/Gelecek Zaman Fiil Çekimi (Ecvef Fiil) 50
Tablo 30. Muzari/Gelecek Zaman Fiil Çekimi (Nâkıs Fiil) 51
Tablo 31. Emr-i Hâzır Fiil Çekimi (Sâlim Fiil) 52

Tablo 32. Emr-i Hâzır Fiil Çekimi (Misâl Fiil).....52
Tablo 33. Emr-i Hâzır Fiil Çekimi (Mehmûz Fiil).....52
Tablo 34. Emr-i Hâzır Fiil Çekimi (Muzaaf Fiil).....52
Tablo 35. Emr-i Hâzır Fiil Çekimi (Ecvef Fiil) 53
Tablo 36. Emr-i Hâzır Fiil Çekimi (Nâkıs Fiil) 53
Tablo 37. Nehy-i Hâzır Fiil Çekimi (Sâlim Fiil).....53
Tablo 38. Nehy-i Hâzır Fiil Çekimi (Misâl Fiil).....54
Tablo 39. Nehy-i Hâzır Fiil Çekimi (Mehmûz Fiil).....54
Tablo 40. Nehy-i Hâzır Fiil Çekimi (Muzaaf Fiil).....54
Tablo 41. Nehy-i Hâzır Fiil Çekimi (Ecvef Fiil).....54
Tablo 42. Nehy-i Hâzır Fiil Çekimi (Nâkıs Fiil).....55
Tablo 43. Lam/ل Cer Harfinin Şahıslara Göre Çekimi 73
Tablo 44. Fî/في Cer Harfinin Şahıslara Göre Çekimi.....74
Tablo 45. Min/من Cer Harfinin Şahıslara Göre Çekimi 75
Tablo 46. Me'a/مع Cer Harfinin Şahıslara Göre Çekimi.....75
Tablo 47. Mişên/مِشان Edatının Şahıslara Göre Çekimi 80

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa

Resim 1. Arapçanın konuşulduğu bölgeler 3
Resim 2. Türkiye'de Arap dili lehçelerinin konuşulduğu bölgeler 4
Resim 3. Tarsus ve güneyindeki eski Rhegma Gölü'nün bulunduğu yerdeki Aynaz ve Karabucak bataklık alanını gösteren harita 16
Resim 4. Tarsus Arapları yerleşim yerleri haritası 17

SİMGELER VE ÇEVİRİYAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ

♀	: Kadın
♂	: Erkek
>	: Dönüşüm yönü
ج	: Çoğul isim
a, â	: ا (آ)
a, e, ı, i, u, ü	: ا (آ)
’	: ء
B-b	: ب
P-p	: پ
T-t	: ت
S-s	: ث
C-c	: ج
Ç-ç	: چ
Ḥ-ḥ	: ح
Ḫ-ḫ	: خ
D-d	: د
Ẕ-ẕ	: ذ
R-r	: ر
Z-z	: ز
J-j	: ژ
S-s	: س
Ş-ş	: ش
Ṣ-ṣ	: ص
Ż-ż	: ض
Ṭ-ṭ	: ط
Ẓ-ẓ	: ظ
‘	: ع
Ġ-ġ	: غ

F-f : ف

Ḳ-ḳ : ق

K-k : ك

G-g : گ

L-l : ل

M-m : م

N-n : ن

V-v, û, u, ü, o, ö : و

H-h, a, e : ه

Y-y, ı, i, î : ي

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Konu ve Yöntem Olarak Tanıtılması

1.1.1. Araştırmanın Konusu

Tarih boyunca dil ile ilgili olarak pek çok tanımın yapıldığı bilinmektedir. Genel anlamda dil; "Her kavmin, merâmını ifade ettiği araçtır."[1] şeklinde tanımlanmaktadır. Daha özel anlamda Doğan Aksan ise dili; "Düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizge."[2] şeklinde tanımlamıştır.

Dil tanımlarından hareketle Dilbilim, dili sabit bir olgu[3] ve toplumun bütün fertlerinin zihinlerinde kayıtlı sesli simgesel bir sistem, yani bir dil ailesi veya bir dil grubuna değil de dilin ortak niteliklerine eğilen bir kavram olarak ele almaktadır[4]. Dilbilim, lehçe kavramını ise kişinin toplumsal konumuna göre esnek biçimde kullandığı dinamik, değişime açık bir yapı olarak değerlendirmektedir[5]. Lehçe, bir dilin değişik ülkelerde ve bölgelerde yine aynı dil birliğinden kimselerce konuşulan biçimine denilmektedir. Ağız ise, aynı lehçe içinde daha küçük yerleşim yerlerine özgü olan ve daha küçük ayrımlara dayanan konuşma biçimidir[6]. Bu tanımlara göre dil, sistemin temel yapısını oluştururken; lehçe, sisteme dâhil olan temel yapının alt kollarını, ağız ise alt kolların içerisindeki küçük ses farklılıklarını kapsamaktadır. Dil, bir sistem olarak sabit bir olgu iken; lehçe ve ağız dil kuralları ve lafızları bakımından değişime açık bir yapıya sahiptirler.

Arap dilbilimciler halk arasında konuşulan Arapçaya karşılık olarak, lehçe ve ağız kavramları arasında herhangi bir ayrım yapmadan اللغة العَامِّيَّة/el-Luğatu'l-Âmmiyye veya اللَّهْجَة/lehçe kavramlarını kullanmaktadırlar[7]. Biz de bu çalışmamızda Tarsus'ta

---

[1] Muhammed b. Ali es-Seyyid eş-Şerif el-Cürcânî, *et-Ta'rîfât,* Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut 1971, s. 192; Muhammed Ali et-Tehânevî, *Keşşâfu ıstılâhati'l-fünûn ve'l-'ulûm*, Mektebetu Lübnân, Beyrut 1996, II, 1408.

[2] Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2009, I, 55.

[3] Temmâm Hasan, *el-Luğa beyne'l-mi'yâriyye ve'l-vasfiyye,* Mektebetu'l-Mısriyye, Kahire, 1958, s. 184.

[4] Aksan, *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim,* I, 24.

[5] Hasan, *el-Luğa beyne'l-mi'yâriyye ve'l-vasfiyye,* s. 184.

[6] Aksan, *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim,* I, 141.

[7] Musa Alp, "Farklı İki Açıdan Arapça: Fusha ve Avamca", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* c.11, sy. 2, Temmuz-Aralık 2011, s.93.

konuşulan Arapçaya karşılık olarak ‘Tarsus Arap diyalekti’ veya sadece ‘lehçe’ tabirini kullanmış bulunmaktayız.

Her dil birtakım faktörlere bağlı olarak halk kitlelerinin daha kolay anlaşabildikleri halk dillerini oluşturmaktadır. Halk dilinde, kelimeler çoğunlukla kısaltılarak telaffuz edilmekte, dil kurallarına büyük ölçüde uyulmamakta ve en temel dil bilgisi kurallarıyla yetinilmektedir. Edebi dilin kurallı ve konuşulması zor olması sebebiyle meydana gelen dildeki sapmalar dilin iki türlü kullanımı ile sonuçlanmaktadır. Bu iki farklı kullanım, ‘yazı dili-konuşma dili’, ‘resmi dil-halk dili’, ‘kurala bağlı dil-kurala bağlı olmayan dil’ gibi farklı şekillerde isimlendirilebilir. Bu duruma dilbilimde ‘iki dillilik’ (Diaglossia/izdivâciyyetü’l-luğa) adı verilmektedir[8]. Hemen hemen bütün dillerde var olan ‘iki dillilik’ (Diaglossia) olgusu Arapçada kendisini daha ziyade göstermektedir. Örneğin bir yörede uzun süre bulunmamış insanlar yerel bazı kelimeleri anlayamamaktadırlar. Bununla birlikte standart dili çok iyi konuşabilen birçok insan kendi yöresinde kolaylık maksadıyla yerel ağzı kullanmayı tercih etmektedir. Bu durum çoğu zaman standart dilin (Fasih Arapça) ihlali ile sonuçlanmaktadır. Sonuç olarak hiç eğitim görmemiş, okuma yazma bilmeyen birinin Kur’an’ı veya yazı dilini anlaması neredeyse imkânsızdır[9] diyebiliriz.

Araştırmamızın içeriğiyle paralel bu ön bilgilerden hareketle araştırmamızın konusu, standart Arap dili (Yazı dili) ve Tarsus’ta konuşulan mahallî Arapça (Halk dili) arasındaki benzer ve farklı yönlerin tespiti, bunun yanısıra Tarsus Arap diyalektinin dil yapısının fonolojik ve morfolojik açıdan incelenmesidir. Konuşma dilinin süreç içerisinde bir başka dille etkileşim içerine girmesi ve bünyesinde başka dillere ait unsurlar barındırması olağandır. Bu itibarla Tarsus Arap diyalektinin, Arap ülkelerinde konuşulan diğer Arap dili lehçelerinden ve Türkçe’den ne ölçüde beslendiğinin tespiti de araştırmamızın bir diğer konusudur.

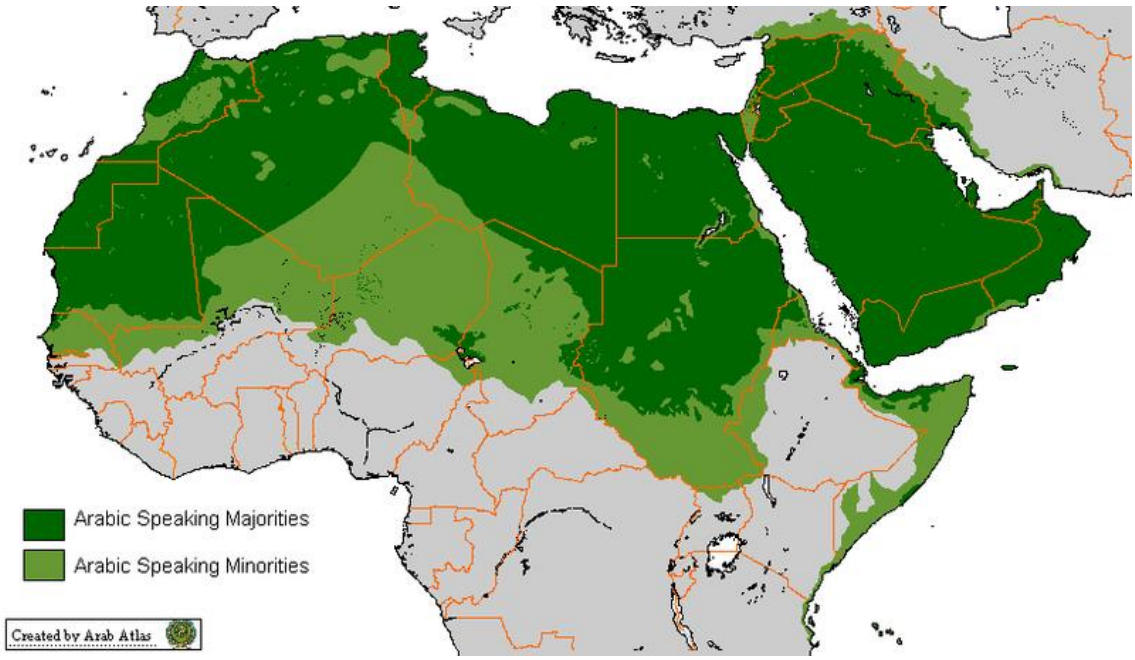
---

[8] Janet Watson, *The phonology and morphology of Arabic*, Oxford University Press, New York 2002, s. 8.

[9] Alp, “Farklı İki Açıdan Arapça: Fusha ve Avamca”, s. 88; Murat Yıldız, “Standart ve Yerel Arapçanın Tarihsel ve Filolojik Sınırları”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, c. 10, sy. 3, 2010, s. 23-30.

1.1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüzde 250 milyonu aşkın insan tarafından konuşulmakta olan Arapça Sami dil ailesine mensuptur[10]. Batı Asya'dan Kuzey Afrika'ya kadar çok geniş bir alana yayılan bu dil ailesi; Fas, Cezayir, Moritanya, Tunus, Libya, Mısır, Sudan, Somali, Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, Katar, Amman, Yemen, Ürdün, Suriye, Irak, Lübnan, Djbouti ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi toplam yirmi farklı ülkede konuşulmaktadır[11].

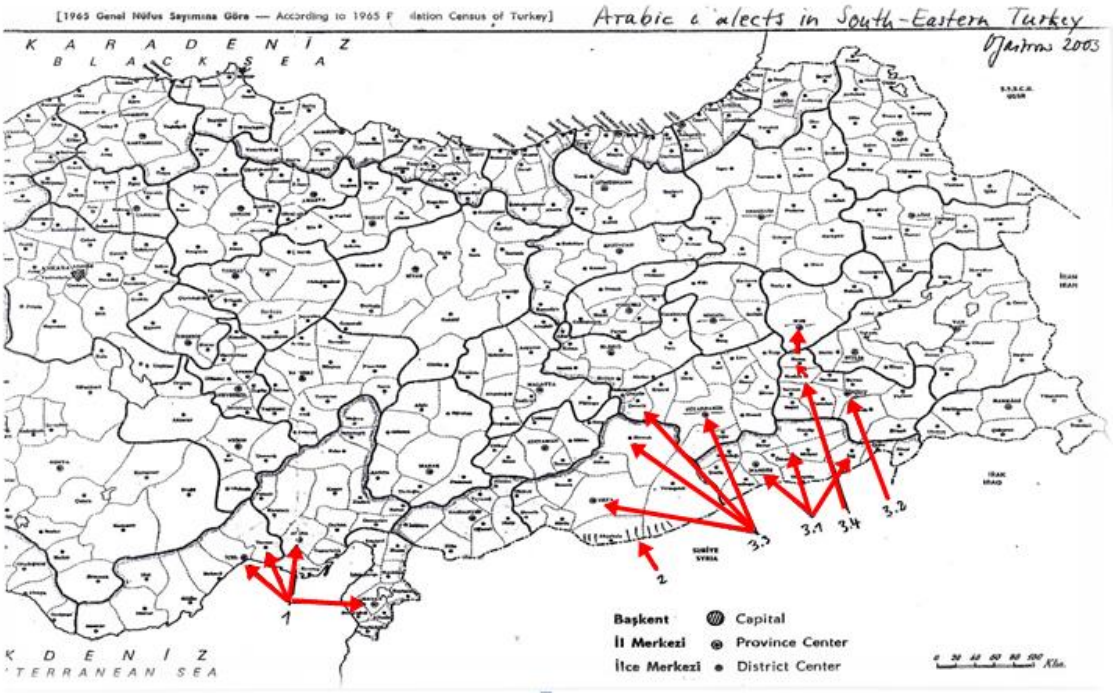

Resim 1. Arapçanın konuşulduğu bölgeler[12]

Arapça, zikredilen yirmi ülkenin yanı sıra Türkiye'nin güneydoğu bölgesinde, Hatay (Antakya), Mardin, Siirt, Muş, Şırnak, Batman, Gaziantep, Diyarbakır, Şanlı Urfa, Adana (Merkez, Akkapı, Kozan, Kadirli) ve Mersin'de özellikle de Tarsus ilçesinde konuşulmaktadır. Türkiye'de konuşulmakta olan Arapçaya dair araştırmalar yapan Anadolu Arap dili lehçesi uzmanı Jostrow Otto, Türkiye'de konuşulan Arap dili lehçelerini yerleşik Suriye lehçesi, Suriye bedevî lehçesi ve Mezopotamya lehçesi olmak üzere üç kısımda ele almıştır. Hatay (Antakya), Adana, Mersin ve Tarsus bölgelerinde yerleşik Suriye lehçesinin; Şanlı Urfa'da Suriye bedevi (Çöl) lehçesinin; Mardin, Şırnak, Diyarbakır, Siirt, Muş, Kozluk-Sason (Batman) bölgelerinde ise Mezopotamya (gıltu)

[10] Subhî es-Sâlih, *Dirâsât fî fıkhı'l-luğa*, Dâru'l-'İlmi li'l-Melâyîn, Beyrut 1994, s. 53.
[11] Watson, *The phonology and morphology of Arabic*, s. 7-8.
[12] Arapça, haritada koyu renk gösterilen bölgelerde çoğunluk; açık renk gösterilen bölgelerde ise azınlıklar tarafından konuşulmaktadır. Bölgeler hakkında geniş bilgi için bkz. What future for Arabic dialects?, <http://pocketcultures.com/2009/12/14/what-future-for-arabic-dialects/> Erişim Tarihi: 06.05.2015.

lehçesinin[13] konuşulduğunu belirtmektedir[14]. Fakat Adana'nın Kozan ilçesinde yaşayan Arap asıllı T.C. vatandaşlarının, yerleşik Suriye lehçesinin yansıra bir Kuzey Afrika Arap lehçesi konumunda olan Cezayir lehçesini de konuştukları ve bu lehçenin genelde Moritanya'dan gelen Arap asıllı vatandaşlarımız tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir[15].

Resim 2. Türkiye'de Arap dili lehçelerinin konuşulduğu bölgeler[16]

Arapça konuşanların nüfusu ve bu dilin konuşulduğu coğrafyanın genişliği dikkate alındığında Arap dili lehçeleri ve ağızlarına yönelik araştırmalar önem kazanmaktadır. Çünkü bu tarz çalışmalar bir dilin asırlar boyu geçirdiği evrelerin son durumunu, dil yapısını ve kelimelerin kültürel, ekonomik ve sosyal merkezlerin etkisiyle uğradıkları değişimleri bizlere göstermektedir. Ağız çalışmaları aracılığıyla yapılan derleme çalışmaları ise bir dilin ifade bakımından zenginliğini ortaya koymaktadır.

---

[13] Mezopotamya lehçesi ile Irak lehçesi kastedilmektedir. Mezopotamya lehçesi, "ben dedim" manasına gelen ḳultü/قلت fiilinin telaffuzundaki farklılıktan dolayı, genelde Hristiyan Arapların konuştukları "gıltu" ve Müslüman Arapların konuştukları "gilit" lehçesi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bkz. Jastrow Otto, "Anatolian Arabic", *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*, Leiden-Boston 2006, I, 87.

[14] Otto, "Anatolian Arabic", *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*, I, 87.

[15] Geniş bilgi için bkz. Mehmet Yılmaz, *Adana Kozan İlçesinde Yaşayan Arap Kökenli Vatandaşların Dil Yapılarının İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE, Adana 2014.

[16] Haritada Adana, Hatay, Mersin, Tarsus grubu 1; Şanlı Urfa grubu 2; Mardin, Nusaybin, Şırnak (Cizre) grubu 3.1; Siirt grubu 3.2; Diyarbakır, Urfa-Siverek, Çermik grubu 3.3; Kozluk, Sason, Muş grubu ise 3.4 şeklinde kodlanmıştır. Bkz. Jastrow Otto, "Arabic dialects in Turkey-towards a comparative typology", *Türk Dili Araştırmaları Dergisi*, c. 16, 2006, s. 164.

Derleme çalışmaları ayrıca toplum bilimi (Sosyoloji), tarih, dil tarihi gibi disiplinler için de birer kaynak olma niteliğinde kültürel ve tarihsel değerlere sahip çalışmalar olabilmektedir.

Arapça dilbilim çalışmaları alanında lehçe veya diyalektoloji araştırmaları önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye'de Arap dili ve belâgatı ile ilgilenen araştırmacı ve akademisyenler tarafından, bu tür çalışmalara günümüze kadar gereken ilgi gösterilmemiştir. Türkiye'de hala konuşulan Arap dili lehçeleri olmasına rağmen, gereken önemin verilmemesi ve araştırmalarla kayıt altına alınmaması halinde bu lehçeler kaybolma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır[17].

Bu bağlamda araştırmamızın amacı, Türkiye'de Arapça Diyalektoloji (Lehçebilim) alanındaki bu eksikliği az da olsa gidermek, ülkemizde bu tarz araştırmaların yayılmasına katkı sağlamak, Mersin'in Tarsus ilçesinde konuşulan Arapçanın karakteristik dil özelliklerini keşfetmek ve birtakım dilbilimsel sonuçlara ulaşmaktır. Bu sayede ülkemizin çok etniteli yapısı ve bu yapının sunmuş olduğu zengin dil ve kültür mirasının korunmasına katkı sağlamayı ümit etmekteyiz.

1.1.3. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmamız, Mersin'in Tarsus ilçesinde yaşayan Arap asıllı T.C. vatandaşlarının dil yapılarının yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri ve metin derlemeleri yoluyla incelenmesiyle sınırlı olup, 'Kur'an dili' veya 'standart dil' olarak bilinen Fasih Arapça ile halk dili olarak bilinen 'lehçe' veya 'avamca' olarak isimlendirilen kuralsız Arapçanın fonetik ve morfolojik açıdan değerlendirilmesini kapsamaktadır.

Halk dili olarak bilinen Avamca, Türkiye'de çok geniş bir coğrafyayı ihtiva ettiğinden araştırmamız, coğrafi açıdan Mersin'in Tarsus ilçesi olarak sınırlandırılmıştır. Adana ve Mersin'in Huzurkent Belediyesi arasında yer alan Arap yerleşim yerleri çalışmamızın kapsamı alanındadır. Bu alanın sınırları içerisine girmeyen bölgelerde yaşayan Arap asıllı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları çalışma alanımızın dışındadır. Çeşitli sebeplerle Urfa'dan Tarsus'a geçici veya sürekli olarak göç etmiş olan Urfa

[17]Tarsus'ta ikamet eden Arap asıllı T.C. vatandaşlarının Arapçayı konuşma ve anlama becerileri yaşlarına göre değişiklik arz etmektedir. İlköğretim, ortaöğretim ve lise çağı yaş grubundakiler, Arapça konuşamamakta ve kendilerine söylenen Arapça ifadeleri anlayamamaktadır. Genel olarak 20-40 yaş arası kişiler, Arapçayı yeterli ölçüde konuşamamakla birlikte duydukları Arapça ifadeleri anlayabilmektedirler. Dile dair konuşma ve işitme becerisi 40 yaş üzeri şahıslarda gelişmiş olup, yaş ilerledikçe her iki beceride de bir artış söz konusudur. Din adamları haricinde halk arasında hangi yaştan olursa olsun Arapça okuma-yazma oranı ise oldukça düşüktür. Kendileriyle görüşme yaptığımız kişilerin çoğu, sonraki nesillerin, anadilleri konumundaki Arapçayı konuşamama ihtimalinden yakınmakta ve Tarsus'ta konuşulan Arapçanın yok olma tehlikesinden endişe etmektedirler.

Arapları ile iç savaş nedeniyle Suriye'den ülkemize sığınıp Tarsus'a yerleşmiş olan Suriyeli mülteciler de araştırma alanımızın dışında tutulmuştur. Çünkü gerek Urfa Arapları gerekse Suriyeli mülteciler tarafından konuşulmakta olan Arapça, Tarsus'un yerli Araplarının konuştuğu Arapçadan oldukça farklıdır. Her bir lehçe ayrı bir çalışma konusu olabilecek nitelikte farklılığa ve genişliğe sahiptir[18].

Araştırmalarda elde edilen veriler ne kadar sağlıklı olursa elde edilen bilimsel araştırma sonuçları da o kadar güvenilir olmaktadır. Araştırmamız, çalışmamıza katkı sağlayacak olan katılımcıların doğru söyledikleri ve cevaplarında samimi oldukları varsayımıyla sınırlı olacaktır.

Dil, pratik hayatta yapısı itibariyle süreç içerisinde değişiklik arz edebilen bir olgudur. Zamanla insanların kavramlara yüklemiş oldukları manada veya kelimelerin telaffuzunda değişiklik meydana gelebilir. Bu bağlamda araştırmamız, yapıldığı zaman dilimiyle sınırlıdır.

1.1.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamızda "nitel araştırma yöntemi" esas alınmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı ve olayların gerçekçi bir şekilde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma türüdür. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan "görüşme" tekniği ile ilgili "yapılandırılmış", "yapılandırılmamış", "yarı yapılandırılmış" görüşme tekniği olmak üzere farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Çalışmamızda ise "yarı yapılandırılmış" görüşme tekniği esas alınmıştır. Çünkü bu yöntemde, araştırmacı önceden hazırladığı belli başlı soruları sormakla birlikte gerek duyduğunda görüşülen kişiye görüşmenin seyrine göre yeni sorular yöneltebilmektedir. Araştırmacıya serbest hareket alanı sunan bu yöntem, çalışmamızla ilgili detaylı bilgilere ulaşabilmemiz açısından daha işlevseldir.

Araştırmamız, Tarsus'un muhtelif köy, mahalle ve belediyelerinden 45 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, gönüllülük esaslı olmak üzere lehçeye yönelik daha doğru bilgiler elde edebilmek için genelde ilçe merkezinin dışında, kırsal alanlarda yaşayan ve çoğunlukla yaşları 50-80 arasında değişen kişilerden seçilmiştir[19].

---

[18]Görüşme yaptığımız kişiler, Tarsus'ta ikamet eden Urfa Araplarıyla ancak Türkçe konuşarak anlaşabildiklerini; konuştukları Arapçanın birbirinden oldukça farklı olduğunu ve Suriyeli mültecilerle ise Arapça konuşarak kısmen anlaşabildiklerini belirtmişlerdir.

[19] Bunun yanısıra katılımcıların belirlenmesinde, zikrettiğimiz yaş aralığında olup yöre halkının çalışmamızda bize katkı sağlayabilecek düzeyde Arapça bilgisine sahip olduğunu belirttiği kişiler esas alınmıştır.

Çünkü Arapçayı anlama ve konuşabilme yeteneği yaşla doğru orantılı olarak artmaktadır. Arapça anlama ve konuşma becerisindeki artış, ilçe merkezinin dışında gruplar halinde yaşayan, kendi aralarında Arapça konuşan ve dillerini bu sayede muhafaza edebilen Araplar için de söz konusudur. Bu sebepten dolayı çalışmamızda, Tarsus merkezde yaşayan Arapların lehçelerinden ziyade Adana-Mersin karayolunun güneyinde, kırsal alanlarda yaşayan Alevi Arapların lehçeleri üzerinde durulmuştur.

Lehçe içerisinde farklılık olup olmadığının tespiti için görüşme yaptığımız kişilerin birbirlerinden farklı yerleşim yerlerinde yaşıyor olmasına özen gösterilmiştir. Görüşmelerin bir kısmı[20], ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Daha sonra özellikle metin derlemelerinin, ses kayıtlarının dinlenmesi ve metinlerin görüşme yapılan kişi haricinde diğer kişilere okunması yoluyla kontrolleri yapılıp yazıya aktarılmıştır. Derleme metinlerinin konusunun belirlenmesinde ise konuların, araştırma alanımızın söz dağarcığını genişletecek düzeyde olmasına ve kaynak kişinin doğal, aynı zamanda rahat olmasını sağlamak amacıyla kişinin anlatmak istediği bir konunun ele alınmasına özen gösterilmiştir. Görüşme yaptığımız kişilerin adları ve yaşadığı yerler şu şekildedir:

Atalar Köyü: Süleyman BOZ (80), Nuri BARUTAY (51), Atahan ALTUNBAŞ (50), Hasan ÇÜRÜK (65), Tahsin YANAK (69), Tahsin KARAÇALI (64), Ayhan YANAK (49), Rasim ÇÜRÜK (57), Ali Fuat YILDIZ (52), Hasan ALADAĞ (55), Mithat ALADAĞ (47).

Yeşiltepe Belediyesi ve Yeşilkuyu Mahallesi: Nevzat ÇİÇEKOĞLU (63), Mithat ŞAHİN (59), Süleyman GÖNÜL (70), Neğfal ÇİÇEKOĞLU (60), Behzat ÇİÇEKOĞLU(69).

Yeşil Mahallesi (Musalla): Ali KAZ (54), Ramazan ÖZBÜTÜN (60), Mehmet ÇİLEK (57), Hasan YARAMIŞ (64), Yusuf ÇİÇEKOĞLU (66), Remzi ÇÜRÜK (58).

Aliefendioğlu Köyü: Müzeyyen ALTIN (70), Mahmut ZEMAN (58), Mehmet ZEMAN (57), Mehmet Orhan ÖZ (80).

Kelahmet Köyü: Bülent YAPICI (47), İbrahim ŞEŞEN (62), Mustafa KAZ (57).

Hasanağa Köyü: İbrahim ÇAKIÇ (61).

Aliağa Köyü: Fayik ERDEN (55), Mehmet KAN (52).

Halitağa Köyü: Cemil SARI (62).

Kefeli Köyü: Mehmet DAĞCI (50).

[20] Kendisiyle görüşme yaptığımız kişilerin bir kısmı görüşmenin ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmasına izin vermemiştir. Bu kişilerle yaptığımız görüşme anında yazıya aktarılmış ve farklı yerleşim yerlerinde yaşayan en az üç kişiyle ilgili görüşmenin kontrolü yapılmıştır.

1.1.5. Benzer Çalışmaların İncelenmesi

Türkiye'de, Tarsus'un tarihi, sosyolojik ve dini yapısını konu edinen çalışmalar bulunmasına rağmen, doğrudan Tarsus Araplarının dillerini konu edinen herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bununla birlikte Batı ülkelerinde diyalektoloji çalışmalarına ilgi oldukça yüksektir. Doğrudan Tarsus Araplarının dillerini konu edinmiş olmasa da Stephan Prochazka, *"Die Arabischen Dialekte der Çukurova"* isimli eserinde, Çukurova bölgesinde yani Mersin, Adana, Tarsus ve kısmen Hatay'da yaşayan Arapların dillerini konu edinmiştir. Prochazka, çalışmasında zikrettiğimiz lehçelerin dil yapıları üzerinde durmuş ve yer yer bu lehçeler arasındaki farklılıklara değinmiştir. Ancak eserde Sunnî Arapların yaşadığı Kozan ve Kadirli gibi Çukurova'da yer alan birçok Arap yerleşim yerleri göz ardı edilmiştir.

Ülkemizde Çukurova yöresinde konuşulan Arap dili lehçeleri, temelde yerleşik Suriye lehçesine bağlı olmakla birlikte[21] her bölge süreç içerisinde konumu, sosyal ve ekonomik yapıları bağlamında kendisine has bir ağız oluşturmuş durumdadır. Bu sebepten dolayı doğruya daha yakın verilere ulaşabilmek, lehçe veya ağız çalışmalarında coğrafi açıdan alan sınırlaması yapmakla mümkün olabilmektedir. Çünkü aynı ilçeye bağlı birbirine oldukça yakın yerleşim yerleri arasında dahi kelimelerin telaffuzunda küçük ses farklılıkları bulunabilmektedir. Stephan Prochazka, Çukurova'da konuşulan Arap dili lehçesini konu edindiği *"Die Arabischen Dialekte der Çukurova"* isimli eserinde coğrafi açıdan geniş bir alanı ele almış ve neticede Çukurova'da bulunan Adana, Mersin, Tarsus gibi yerleşim yerlerinde konuşulan Arap lehçeleri arasındaki kelime ve telaffuz yönünden farklılıklara yeterince değinilmemiştir. Çukurova'da bulunan her bölgenin lehçesinin ayrı ayrı derinlemesine incelenmesi ve sonrasında tüm bölgeleri içerisine alan kapsamlı karşılaştırma çalışmalarının yapılması gerektiği fikrini savunmaktayız. Bu itibarla çalışmamız, Mersin'in Tarsus ilçesi şeklinde sınırlandırılmış ve bu sayede Tarsus Arap diyalekti hakkında daha kapsamlı bilgi edinmek amaçlanmıştır.

Batı'da, Türkiye'de yaşayan Arap asıllı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının dillerini konu edinen bir diğer çalışma, Ablahad Lahdo'nun *"The Arabic dialect of Tillo in the region of Siirt"* isimli eseridir. Lahdo, bu eserinde coğrafi açıdan alan sınırlamasına gitmiş ve Siirt-Tillo bölgesinde konuşulan Arapçanın dil yapısını ses, şekil ve cümle bilgisi yönünden kapsamlı bir şekilde ele almıştır.

[21] Otto, "Anatolian Arabic", *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*, I, 86.

1.2.Tarsus ve Araplar

1.2.1. Tarsus Hakkında Kısa Bilgi

Cumhuriyetten sonra 1933 yılında kaza statüsünde İçel vilayetine bağlanan Tarsus[22], Mersin ilinin en büyük ilçesi olup, doğusunda Adana, batısında Mersin, kuzeyinde Niğde, güneyinde ise Akdeniz bulunmaktadır[23]. İlçe, 30 km'lik sahile ve 1888 km^2 yüzölçümüne sahiptir. Denizden yüksekliği beş veya 15 metre arasında değişmektedir. Dağlık alanların %59,4'ünü, ovalık ve verimli arazilerin %40'lık bölümünü teşkil ettiği Tarsus, bu konumuyla 34,53º enlem, 36,56º boylamlar arasında bulunan Çukurova'nın kuzey-batısında kalmaktadır[24]. 2013 yılı TÜİK/Türkiye İstatistik Kurumu raporlarına göre Tarsus'un toplam nüfusu 160.032'si erkek, 161.371'i kadın olmak üzere 321,403'tür[25].

Çukurova'nın konumunu muhafaza edebilmiş en eski şehirlerinden biri olan Tarsus[26], coğrafi konumu ve iklim özelliklerinden dolayı[27] tarih boyunca sayısı tam olarak belirlenemeyen pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Tarsus'un güneyinde bulunan Gözlü Kule höyüğünde yapılan kazılar, ilçe tarihinin M.Ö. 5000'li yıllara kadar uzandığını ortaya çıkarmıştır[28]. Bu durum Tarsus'un ilk sakinlerinin Fenikeliler olabileceği ihtimalini de güçlendirmektedir[29]. Daha sonraki dönemlerde Tarsus'ta kurulan devletler ve meydana gelen birtakım olayları kronolojik olarak şu şekilde sıralayabiliriz[30].

---

[22] Ali Sinan Bilgili, "Tarsus", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, Ankara 2011, XL, 111.
[23] Ali Demirtaş, *İçel İli Yakın Çevre İncelemeleri*, yy., Ankara 1985, s. 191.
[24] Hüseyin Adıbelli-Nadir Durgun, *Dünden Bugüne Tarsus (From Yesterday to Today)*, Antik Sahaf Kitabevi, Tarsus 2007, s. 7.
[25] TÜİK, *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara 2013, s. 64.
[26] Ahmet Akgündüz, *Arşiv Belgeleri Işığında Tarsus Tarihi ve Ashâb-ı Kehf*, Tarsus Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, İstanbul 1993, s. 11
[27] Tarsus'un konumu itibariyle tarih boyunca cazibe merkezi olmasında, önemli bir geçit olan Gülek Boğazı'nın burada bulunması, her türlü ziraata elverişli topraklara sahip olması ve Ashâb-ı Kehf, Hz. Danyal, Bilâl-i Habeşî, Halife Me'mûn ve Paul gibi kendilerine farklı milletlerce önem atfedilen kişilere vaktiyle ev sahipliği yapmış olması gibi durumlar zikredilebilir. Ayrıca, eski tarihlerde denize çok yakın olan Tarsus'ta deniz ticareti oldukça gelişmiştir. Bir liman şehri olması Tarsus'a ayrı bir değer kazandırmaktadır. Bkz. Akgündüz, *Arşiv Belgeleri Işığında Tarsus Tarihi ve Ashâb-ı Kehf*, s. 11; Şemseddin Sami, *Kâmûsu'l-a'lâm*, "Tarsus", Mihran Matbaası, İstanbul 1311, IV, 3008.
[28] Akgündüz, *Arşiv Belgeleri Işığında Tarsus Tarihi ve Ashâb-ı Kehf*, s. 11; Levent Zoroğlu, *Tarsus Tarihi ve Tarihsel Anıtları*, Kemal Matbaası, Adana 1995, s. 13.
[29] Sami, *Kâmûsu'l-a'lâm*, "Tarsus", IV, 3008.
[30] Tarihi olayların içeriğine yönelik geniş bilgi için bkz. Akgündüz, *Arşiv Belgeleri Işığında Tarsus Tarihi ve Ashâb-ı Kehf*; Zoroğlu, *Tarsus Tarihi ve Tarihsel Anıtları*; Mustafa Necati Çıplak, *İçel Tarihi*, Selim Ofset Matbaacılık, Mersin 2003.

1. M.Ö. 5000: Tarsus'un ilk sakinleri ve daha sonrası Fenikeliler dönemi.
2. M.Ö.1650-1350: Kizvatna Krallığı dönemi.
3. M.Ö. 1350-1200: Hititler dönemi.
4. M.Ö. 1100-600: Kue Krallığı dönemi.
5. M.Ö. 630-547: Kilikyalılar dönemi.
6. M.Ö. 547-333: Pers Satraplar dönemi.
7. M.Ö. 323-92: Selevkoslar dönemi.
8. M.Ö. 92-M.S 395: Romalılar dönemi.
9. M.S. 395-637: Doğu Roma İmparatorluğu/Bizanslılar dönemi.
10. M.S. 637: Çukurova'ya ilk Arap akınları.
11. M.S. 641-750: Emeviler dönemi.
12. M.S. 750-861: Abbasiler dönemi ve Bizans'la yapılan savaşlar.
13. M.S. 861: Tarsus'un yeniden Bizans hâkimiyetine girmesi.
14. M.S. 882-900: Tolunoğulları dönemi.
15. M.S. 945-969: Hamdanoğulları dönemi.
16. M.S. 1085: Selçuklular devri.
17. M.S. 1097: I. Haçlı seferleri.
18. M.S. 1266: Memlûklar'ın Tarsus'a girişi.
19. M.S. 1375: Tarsus'un Ramazanoğlu beyliği yönetimine geçmesi.
20. M.S. 1515: Dulkadiroğulları yönetimi.
21. M.S. 1517: Osmanlı Devleti topraklarına katılması.
22. M.S. 1832: Mehmet Ali Paşa isyanı.
23. M.S. 1839: Tarsus, yeniden Osmanlı topraklarına katılması.
24. M.S. 1918: Fransızların Tarsus'u işgali.
25. 27. Aralık 1921: Tarsus'un kurtuluşu.

Tarsus isminin nereden geldiği hususunda birçok rivayet bulunmaktadır. Eski Yunan mitolojisine göre Kilikya ovasında yolunu şaşırmış olan Pegasus (Kanatlı at)'un bugünkü Tarsus'un bulunduğu yerde ayağını sakatlamış olmasından ötürü bu yere Yunanca "ayak tabanı" manasına gelen "Tarsos" ismi verilmiştir. Bir başka görüşe göre şehir ismini "Tersein" (Kurutmak) kelimesinden almıştır. Efsaneye göre tufanda suyu ilk çekilen yer burasıdır[31]. Ayrıca, kentin adının ilk kez Hitit metinlerinde "Ta-şa" ve M.Ö.

[31] Hikmet Öz, *Bilinmeyen Tarsus*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s. 84.

I. yüzyıl sikkelerinin üzerinde "Tarsos" şeklinde yazıldığı da bilinmektedir[32]. Bununla birlikte M.Ö. VII. yüzyılda Asurlulardan kalma çivi yazılarında bu bölge için "Kilikya" adının yazıldığı da görülmektedir[33]. Tarsus ismi, Arapça ve Osmanlıca kaynaklarda ise Tersîs/ترسيس veya Ṭarsûs/طرسوس şeklinde kullanılmaktadır[34]. Özet olarak Tarsus'a, Etiler "Tarza", Asurlular "Tarzi", Yunanlılar "Taros", Araplar "Terasis-Tersîs" adlarını vermişlerdir. Bu isimler sonraki dönemlerde değişikliğe uğrayarak "Tarsus" ismini almıştır[35].

1.2.2. Tarsus Arapları ve Tarihi Süreç

Anadolu'ya Türk yerleşimleri Abbasiler döneminde Harun Reşid zamanında (VIII-IX. yüzyıl)[36] Bizans saldırılarına karşı koymak amaçlı sınır bölgelerine -Tarsus o dönemde sınır kentidir.- Türkleri yerleştirmek suretiyle gerçekleşmiştir[37]. Bölgeye yerleşen ilk Türklerin Varsak Türkmenleri olduğu belirtilmektedir. Daha sonra XIV. yüzyılda Oğuzların Üçoklar koluna bağlı olan Yüreğirler boyundan Ramazanoğulları beyliğine mensup aşiretler tarafından iskân edilmiştir[38]. XV. yüzyıldan itibaren Tarsus nüfusunun çoğunluğu Türklerden oluşmakla birlikte[39] Osmanlı döneminde bölgede, Ermeni[40], Rum ve Arap grupların varlığından da söz edilmektedir. Nitekim Evliya Çelebi, XVII. yüzyılda kaleme aldığı meşhur eseri Seyahatnâme'de Tarsus hakkında *"Şehrin havası ağır olduğundan herkes Bulgar yaylasına çıkar. (...) Dizdarı ve neferleri yaylaya gidemediklerinden renkleri sarıdır. Çoğunluk halkı Türkmen'dir. Arap Fellahları da vardır. Minareleri Arabistan tarzındadır*[41]*."* değerlendirmesini yapmıştır. Adana için ise *"Halkı çok terbiyeli kimselerdir. Arapça konuşurlar. Şehirde Tat Fellah, Arap, Urum, Ermeni ve Yahudi vardır*[42]*."* sözlerini ifade etmiştir.

---

[32] Öz, *Bilinmeyen Tarsus*, s. 87.
[33] Demirtaş, *İçel İli Yakın Çevre İncelemeleri*, s. 50.
[34] Bilgili, "Tarsus", XL, 111.
[35] Demirtaş, *İçel İli Yakın Çevre İncelemeleri*, s. 192.
[36] Abdullah Poş, "Osmanlı Döneminde Tarsus (1516-1923)", *Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 5, sy. 1, 2005, s. 265; Songül Ulutaş, "Osmanlı Kaynakları ve Tarsus", *The Journal of Academic Social Science Studies*, c. 5, sy. 6, 2012, s. 529.
[37] Faruk Sümer, "Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, c. 10, Ankara 1963, s.3; Ulutaş, "Osmanlı Kaynakları ve Tarsus", s. 529.
[38] Ulutaş, "Osmanlı Kaynakları ve Tarsus", s. 529.
[39] Sümer, "Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar", s.20.
[40] Ermeniler, 1071 Malazgirt savaşından sonra Kafkasya'ya yapılan Selçuklu seferleri sırasında gruplar halinde Kilikya'ya göç etmişlerdir. Bkz. Poş, "Osmanlı Döneminde Tarsus (1516-1923)", s. 269.
[41] Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, Üçdal Neşriyat, sad. Mümin Çevik, İstanbul 1985, IX, 40.
[42] Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 40.

Tarsus'a eski devirlerde gelip yerleşmiş Arap asıllı vatandaşların var olduğu gerçeğinin yanısıra esas göçün, bölgenin Halil İbrahim Paşa tarafından istilası, Lübnan'da gerçekleşen mezhep çatışması ve Mısır ile olan kereste ticareti neticesinde gerçekleştiğini söylememiz mümkündür. 1860 yılında Süveyş Kanalı inşası için büyük ölçüde keresteye ihtiyaç duyulmuştur. Kereste ihtiyacını gidermek için Toros Dağları'nın ormanlık arazilerde bol miktarda kereste üretilip Mersin iskelesinden deniz yoluyla Mısır'a nakledilmiştir. Bu durum Mısır'dan çalışmak üzere Mersin'e gelen pek çok kişinin kendi ülkesine dönmeyip bu bölgelere yerleşmesiyle sonuçlanmıştır[43]. Bunun yanısıra 1860 yılında Lübnan'da, Dürzilerle Mârûnîler arasında ortaya çıkan mezhep çatışmaları neticesinde de birçok Mârûnî, Tarsus'a göç etmiştir[44].

Arapların Tarsus'a büyük gruplar halinde yerleşmesinin temelindeki en önemli hadise ise Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmesidir. Mehmet Ali Paşa'nın amacı, Mısır'da bağımsız bir hanedanlık kurmak, korunması daha kolay olan Suriye'yi Mısır'a sınır yapmak ve İngiltere'nin Mısır'a kereste ihracını kesmesinin ardından Mısır donanmasının ihtiyacı olan kereste malzemesini Tarsus veya Çukurova bölgesinden temin etmektir[45]. Mısır valisi Mehmet Ali Paşa, oğlu Halil İbrahim Paşa'yı bu işle görevlendirmiştir. Halil İbrahim Paşa'nın ordusunun çoğunluğu esasen Mısır Araplarından oluşuyordu. Mısır'dan hareket eden ordunun güzergâhı üzerindeki vilayetlerden özellikle Suriye'den orduya katılımlar söz konusudur[46]. Suriye topraklarından Halil İbrahim Paşa'nın ordusuna katılanların çoğunluğunu ise Lazkiye Arapları oluşturmuştur. Lazkiye'den gelen birliğin Suriye'ye bir daha dönmedikleri ve Tarsus, Adana, Mersin illerine yerleştikleri belirtilmektedir[47]. Bununla birlikte Tarsus'a Mısır'dan asker olarak gelenlerin ailelerinin de süreç içerisinde bu bölgeye yerleştikleri ve uyum sağlayıp tekrardan vatanlarına dönmedikleri ihtimali göz ardı edilmemelidir.

---

[43] Şinasi Develi, *Dünden Bugüne Mersin (1836-1987)*, Gaziyurt Matbaası, Mersin 1987, s. 37.

[44] Mârûnî'ler, Miladi V. asırda Suriye'de Aziz Maron'un kurduğu kiliseye bağlı olan kişilere denmektedir. Esasen Suriye kökenli Hıristiyan bir mezhebin mensubu olan Mârûnî'lerin büyük bir bölümü günümüzde Lübnan'da yaşamaktadır. Tarsus'a göç eden Mârûnîler'in de Lübnan'dan gelmiş oldukları belirtilmektedir. Bkz. Poş, "Osmanlı Döneminde Tarsus (1516-1923)", s. 273.

[45] Songül Ulutaş, "Tarsus Şer'iye Sicilleri ve Arşiv Belgeleri Işığında Menemencioğlu Aşireti'nin Mısırlılara ve Osmanlı Devleti'ne İkili Yardım Faaliyetleri (1832-1841)", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 15, sy. 1, 2006, s. 374.

[46] Ulutaş, "Tarsus Şer'iye Sicilleri ve Arşiv Belgeleri Işığında Menemencioğlu Aşireti'nin Mısırlılara ve Osmanlı Devleti'ne İkili Yardım Faaliyetleri (1832-1841)", s. 374.

[47] Muhammed Emin Galib et-Tâvil, *Nusayrîler-Arap Alevilerinin Tarihi*, Civiyazıları Yayınları, çev. İsmail Özdemir, İstanbul 2000, s. 306-308. Bugün Mersin'de Kiremithane Mahallesi olarak bilinen ve ilk sakinlerinin Lazkiye, Halep ve Şam'dan geldiği belirtilen, eski adı Lazkiye mahallesi olan bir yerleşim yeri bulunmaktadır. Bkz. Develi, *Dünden Bugüne Mersin (1836-1987)*, s. 46. Önceleri bu bölgede Lazkiye mahallesi adıyla anılan bir yerleşim yerinin olması, savaş için gelenlerin çoğunun bu bölgeye yerleştiğini doğrulamaktadır.

Neticede 1832-1841 yılları arasında Tarsus, Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu Halil İbrahim Paşa'nın yönetiminde kalmıştır. 1840 yılında ise Tarsus, Osmanlı Devleti tarafından Halil İbrahim Paşa'nın elinden alınarak yeniden Adana vilayetine bağlanmıştır[48].

1824-1828 tarihli Tarsus şer'iyye sicillerinde, bölgede Arapların yaşadığına dair bilgiler bulunmaktadır. Belgelerde geçen ifadeler şu şekildedir:

(Belge no: 76): "Vefat eden Mısırlı şerbetçinin eşyalarının, İlameddin oğlu Seyyid Mehmed'e teslim edildiğine dair metrukât defteridir[49].".

(Belge no: 173-b): "Antakyalı Hacı Süleyman'ın, Mısırlı Seyyid Ömer'den alacağı meblağa dair[50].".

(Belge no: 183-a): "Tarsus'ta sakin Kahireli İmran, Halepli Ömer ve Ahmed adlı kişilerin, kendilerine küfür eden İsmail'i dava etmelerine dair[51].".

(Belge no: 186-a): "Tarsus'ta sakin Kahireli Henacı Fellah'ın 20 kuruş alacağına dair[52].".

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Tarsus'ta yaşayan Arap asıllı vatandaşlar için Nusayrî[53] lafzının kullanılması 1850 yılından sonra gerçekleşmiştir. Daha önceki dönemlerde Araplar, "Cemaat-i Arab" veya kendi memleket isimleriyle ifade edilmiştir. Bu durumun sebebiyle ilgili Ali Sinan Bilgili, üç ihtimalden bahsetmektedir. 1. Bu inanç mensupları bölgede yaşamadıkları için defter kaydına girmedi. 2. Nusayrîler Osmanlı'da İslam inancı dairesinde görülmüştür. 3. Osmanlılar ya Nusayrî kelimesini bilmiyor ya da ikinci sebeple bağlantılı olarak bu lafzı zikretmenin gereksiz olduğunu düşünmüşlerdir[54].

XIX. ve XX. yüzyıl Osmanlı Arşivlerinde Tarsus'ta Nusayrî Arapların yaşadığına dair belgelerin konuları şu şekildedir[55].

---

[48] Akgündüz, *Arşiv Belgeleri Işığında Tarsus Tarihi ve Ashâb-ı Kehf*, s. 123.

[49] Arzu Şahin, "1824-1828 (H. 1240-1244) Tarihli Tarsus Şer'iyye Sicillerinin Tanıtımı ve Fihristi", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish*, c. 9, sy. 4, 2014, s. 1081.

[50] Şahin, "1824-1828 (H. 1240-1244) Tarihli Tarsus Şer'iyye Sicillerinin Tanıtımı ve Fihristi", S. 1079.

[51] Şahin, "1824-1828 (H. 1240-1244) Tarihli Tarsus Şer'iyye Sicillerinin Tanıtımı ve Fihristi", S.1069.

[52] Şahin, "1824-1828 (H. 1240-1244) Tarihli Tarsus Şer'iyye Sicillerinin Tanıtımı ve Fihristi", S. 1079.

[53] Nusayrîlik, Ebû Şu'ayb Muhammed b. Nusayr (883) liderliğinde ortaya çıkan; daha sonraları "Kitâbu'l-Mecmû''un müellifi Hüseyin b. Hamdân el-Hâsibî (969) tarafından sistemleştirilen, takiyyeci prensibi ve batinî yorumu benimseyen Şii bir harekettir. Bkz. Hasan Onat-Sönmez Kutlu, *İslam Mezhepleri Tarihi El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2012, s. 299; İlyas Üzüm, "Nusayrîlik", *TDV İslam Ansiklopedisi (DİA)*, Ankara 2007, XXXIII, 271.

[54] Ali Sinan Bilgili, "Osmanlı Arşiv Belgelerinde Adana, Tarsus ve Mersin Bölgesi Nusayrîleri (19-20. Yüzyıl)", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sy. 54, 2010, s. 53-54.

[55] Zikredilen bu maddeler, belgelerin asıl metni olmayıp muhtevasından bahsetmektedir. Bkz. Bilgili, "Osmanlı Arşiv Belgelerinde Adana, Tarsus ve Mersin Bölgesi Nusayrîleri (19-20. Yüzyıl)", s. 53-54.

22 Nisan 1893: *"Kadir gecesinde sakal-ı şerif ziyaret olunduğu sırada halktan bazı kimselerin cemaat arasında bulunan Nusayrîleri darp etmesi sebebiyle husule gelen olayların ortadan kaldırılması hususunda hizmetleri görülen zevatın taltifleri ve terfi ettirilmeleri için Adana valisi Nasûhî Paşa'nın arzı."*.

16 Kasım 1893: *"Mersin Amerikan Protestan Kız Mektebi yöneticisi Amerikan Dr. Meteni, Tarsus'un Ömerli Mahallesi sakinlerinden Nusayrî İbrahim'in kızlarını kandırarak, bunlardan Nacide'yi Amerika'ya kaçırdığı, yanında bulunan Zühre ve Safiye'yi de kaçırmak istediği, ayrıca yanında Tarsus ve Lazkiyeli 15-20 kadar Nusayrî kızı bulunduğu…"*.

20 Eylül 1920: *"Fransız işgaline uğrayan Adana ve çevresi Nusayrîlerinin, Antakya ve Lazkiye'deki Araplarla birleşme emelinde olduklarına dair Adana vilayetinden gönderilen yazı."*.

1800-1900 yıllar arası Osmanlı Arşiv Belgelerinde görüldüğü gibi bölgede Nusayrî Araplar da yaşamaktadır. Ayrıca 1831 nüfus sayımı verileri Tarsus'ta 1250 Kıptî'nin de yaşadığını ortaya çıkarmıştır. Kıptîler, Mısır'ın yerli halkı olup Nusayrîlerle herhangi bir ilgisi bulunmamaktadır. Ancak Nusayrîler gibi çiftçilikle uğraştıklarından dolayı kendilerine çoğunlukla "Fellah" denilmiş ve Nusayrî gruptan oldukları düşünülmüştür[56]. Kıptî grubun haricinde Çukurova'da yaşayan "Nusayrî" veya "Arap Alevisi" gibi isimlerle anılan kitle ise günümüzde kendilerini "Alevi" olarak tanımlamaktadır. Anadolu Aleviliği, Bektaşilik veya Kızılbaşlık gibi inanç topluluklarıyla karışmaması için bu tanımlamanın kabul edilmesi makul görülebilir. Bu anlamda "Alevi Nusayrî" ismi özellikle ülkemiz şartlarına has bir tabir olarak kabul edilebilir. Alevi Nusayrî toplumun uzun yıllar yanlış veya olumsuz şekilde değerlendirilmeleri hususunu, kapalı bir toplum olarak yaşamaları ve geçmişten günümüze yazılı kaynaklarının yaygın olmaması gibi nedenlerle izah etmek mümkündür[57].

Alevi Nusayrîlerin anlatımıyla "Her alevi, Allah'ın hak dini olan İslam'a bağlı mümin ve müslümandır. Allah'a, peygamberine, meleklerine, kitaplarına ve ahiret gününe inanır. Mümindir, ibadet ve itaatini yerine getirir. Ona göre Kur'an, Allah'ın gönderdiği değişmemiş kutsal kitaptır. Alevi Nusayrî, Ehl-i Beyt ve on iki imamın

[56] Bilgili, "Osmanlı Arşiv Belgelerinde Adana, Tarsus ve Mersin Bölgesi Nusayrîleri (19-20. Yüzyıl)", s.53.

[57] İsmail Şık, "Alevi Nusayrîlerin İslam Anlayışı ve Temel İnançları (Adana/Akkapı-Hadırlı Örneklemi)", *Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumu*, 03-05 Ekim 2013, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2014, I, 262.

yolundadır. Kâbe, kıblesidir. O, rabbinin kendisine farz kıldığı şeyleri bilir ve elinden geldiğince yerine getirir. Alevi Nusayrîler, genel hatlarıyla ibadet konusunda Caferi fıkıhının anlayışını takip ederler. Anadolu Aleviliğinden oldukça farklı inanç ve ritüellere sahip olan Alevi Nusayrîler İslam dinine mensup, başta Hz. Muhammed ve Hz Ali olmak üzere Ehl-i Beyt'e gönül vermiş bir inanç grubudur[58].

1.2.3. Tarsus Arapları Yerleşim Yerleri ve Nüfusu

Tarsus'a daha önceleri gelip yerleşmiş olan Araplar genel olarak Sunnî, Hristiyan ve Alevi Nusayrî/Alevi Araplar[59] olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Sünnî ve Hristiyan Araplar çoğunlukla Tarsus'un ilçe merkezinde yaşamaktadır. Tarsus'ta ikamet eden Arap vatandaşların çoğunluğunu teşkil eden Nusayrî grup ise genelde kırsal alanlarda yaşamlarını sürdürmektedirler. Nusayrî Araplar, geleneklerine daha bağlı kalmaları, kapalı bir toplum olmaları, dini eğitimlerini Arapça yapmaları[60] ve ilçe merkezinden uzak gruplar halinde yaşamaları gibi etkenlere bağlı olarak ana dilleri konumundaki Arapçayı, Sünnî ve Hristiyan Araplardan daha iyi bilmekte ve konuşmaktadırlar.

Günümüzde, Alevi Araplar çoğunlukla Adana-Mersin yolunun güneyinde, sahile kadar olan alanda yaşamaktadır. Adana-Mersin yolunun kuzeyinde ise çoğunlukla Yörükler bulunmaktadır. Arapların ziraî faaliyetlerde bulunmak üzere verimli topraklara sahip olan bu alana yerleştirilmeleri, XIX. yüzyılın sonlarına doğru Aynaz Bataklığının kurutulması faaliyetleri neticesinde gerçekleşmiştir. Sonuç olarak Mersin, Adana ve çevre illerden birçok Alevi Arap bu bölgeye yerleştirilmiştir. 80-100 bin dönümlük araziyi kapsayan bu bataklığın kurutulması işleminde, Sabuncuoğlu ailesi büyük rol oynamış; kurutma işlemi neticesinde araziden pay almıştır[61].

Bir zamanlar Tarsus'ta yer alan Aynaz Bataklığı ve sonrasında bu topraklara yerleşen Arap asıllı vatandaşlarımızın yaşadığı yerlerin haritası Resim 3 ve Resim 4'te verilmiştir.

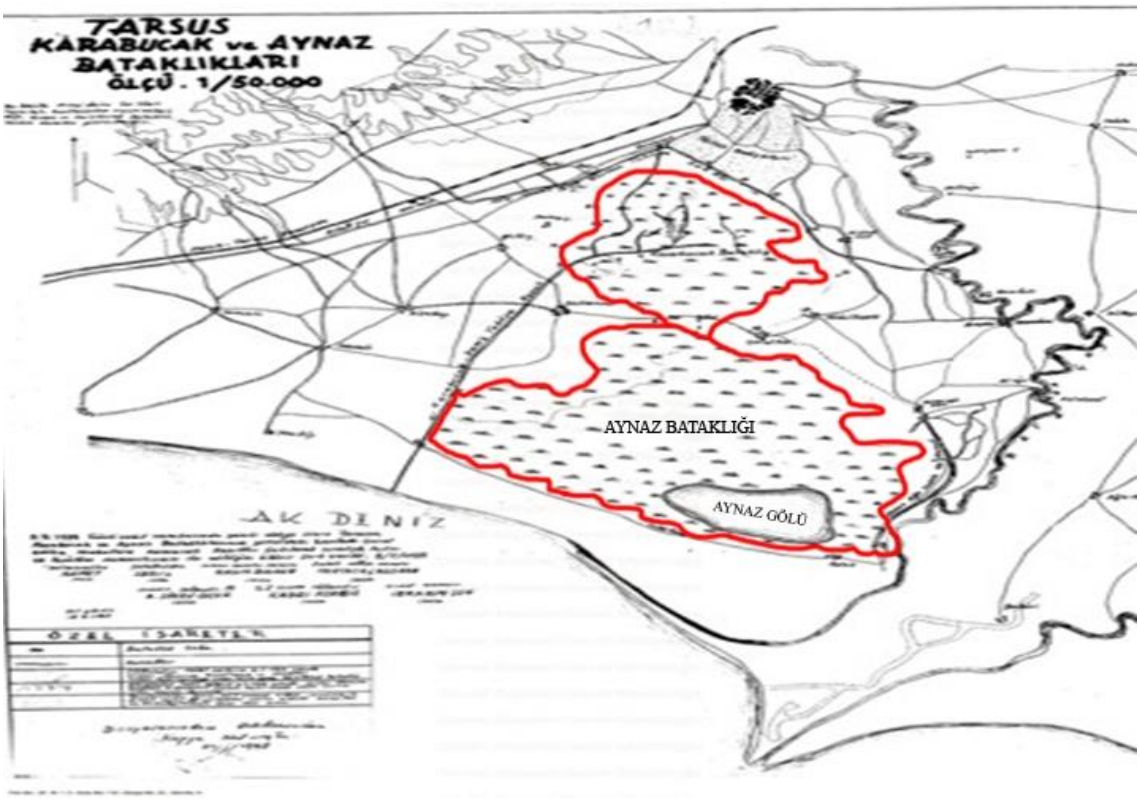
---

[58] Şık, "Alevi Nusayrîlerin İslam Anlayışı ve Temel İnançları (Adana/Akkapı-Hadırlı Örneklemi)", *Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumu*, I, 262.

[59] Nusayrî grupları günümüz Anadolu Alevilerinden ayırt edebilmek için onlara "Arap Alevileri" de denilmektedir. Mersin, Adana ve Hatay'da yaşayanlara çoğunlukla çiftçilikle uğraşmalarından dolayı "Fellah" ve "Arap uşağı" tabirleri de kullanılmaktadır. Bkz. Onat-Kutlu, *İslam Mezhepleri Tarihi El Kitabı*, s. 299.

[60] Bkz. İbrahim Usta, "Türkiye'deki Arap Alevileri (Nusayrî) ve İki Dilliliğin Günlük Hayattaki Etkileri", *Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumu*, 03-05 Ekim 2013, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2014, I, 703.

[61] Hikmet Öz, *Yakın Tarihte Tarsus (1850-2000)*, Alev Dikici Yayınları, Tarsus 2012, s. 18-22.

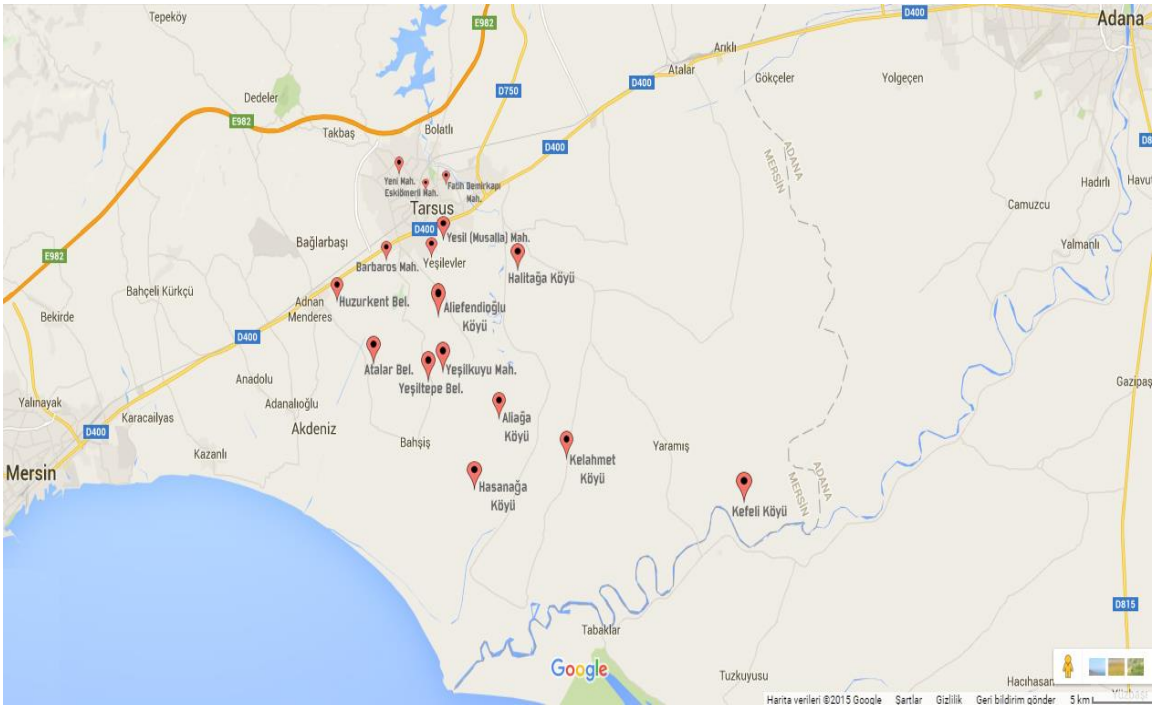
Resim 3. Tarsus ve güneyindeki eski Rhegma Gölü'nün bulunduğu yerdeki Aynaz ve Karabucak bataklık alanını gösteren harita[62]

Tablo 1
Tarsus Arapları Yerleşim Yerleri

Mahalleler	Eski Ömerli Mahallesi, Yeni Ömerli Mahallesi, Yeşil (Musalla) Mahallesi, Yeşilevler Mahallesi, Yeşilkuyu Mahallesi, Fatih (Demirkapı) Mahallesi, Barbaros Mahallesi, Yeni Mahalle, Öğretmen mahallesi, 82 Evler Mahallesi, Duatepe Mahallesi, Şahin Mahallesi, Cumhuriyet Mahallesi.
Belediyeler	Yeşiltepe Belediyesi, Atalar Belediyesi, Huzurkent Belediyesi.
Köyler	Hasanağa Köyü, Kelahmet Köyü, Aliağa Köyü, Yeşilkuyu Köyü, Aliefendioğlu Köyü, Kefeli Köyü, Halitağa Köyü.

[62] Öz, *Yakın Tarihte Tarsus (1850-2000)*, s. 20.

Tablo 1'de zikrettiğimiz yerleşim yerlerine Tarsus'un köyleri ve diğer yerleşim yerlerini bizzat dolaşarak ulaşmış bulunmaktayız. Cahit Aslan'ın "Fellahların Sosyolojisi" isimli çalışmasında belirttiği Nusayrî Arap yerleşim yerlerine ise ekleme ve çıkarmalar yapılmıştır[63].

Resim 4. Tarsus Arapları yerleşim yerleri haritası

Tarsus'ta yaşayan Arap asıllı vatandaşların toplam nüfuslarına ilişkin somut verilere ulaşmak oldukça güçtür. Muhammed Emin Galip et-Tavîl; eserini kaleme aldığı dönemde (1924), Tarsus'ta yaşayan alevi Arap nüfusunun köylerde ve merkezde 15 bin olmak üzere 30 bin civarında olduğunu belirtmiştir[64]. Cahit Aslan, 2004 yılında kaleme aldığı "Fellahların Sosyolojisi" isimli eserinde Tarsus nüfusunun %80'inin Nusayrî Arap olduğunu iddia etmiştir[65]. Stephan Prochazka, Çukurova yöresinde yaşayan (Adana-Mersin-Tarsus) Arap Alevilerin sayısının en az 247 bin, en fazla 329 bin civarında olduğunu belirtmiş ve bunlardan sadece 55 bin civarında kişinin Arapça konuşabildiğini öne sürmüştür[66].

---

[63] Geniş bilgi için bkz. Cahit Aslan, *Fellahların Sosyolojisi*, Karahan Kitabevi, Adana 2005, s. 197.
[64] Bkz. Galib et-Tâvil, *Nusayrîler-Arap Alevilerinin Tarihi*, s. 360.
[65] Bkz. Cahit Aslan, *Fellahların Sosyolojisi*, s. 197.
[66] Gisela-Stephan Prochazka, *The Arabic speaking Alawis of the Çukurova: The transformation of a linguistic into a purely religious minority.* https://www.academia.edu/3857818/The_Arabic_ speaking_ Alawis_of_the_%C3%87ukurova_The_transformation_of_a_linguistic_into_a_purely_religious_minority . Erişim tarihi: 18.11.2015.

Bölgede Arap kökenli vatandaşların varlığı yadsınamaz bir gerçektir. Ancak nüfuslarına ilişkin elimizde somut bir veri bulunmamaktır. Gözlemlerimiz ve yöre halkından elde ettiğimiz bilgiler neticesinde Tarsus'un merkez ve köylerinde ortalama 40-50 bin civarında Arap asıllı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının yaşadığını söyleyebiliriz.

BÖLÜM II

İNCELEME

2.1. Fonetik/Ses Bilgisi Açısından İnceleme

Fonetik/sesbilim, insan dilinin seslerinin nasıl meydana getirildiğini, ne gibi nitelikleri olduğunu, ses dalgalarıyla aktarılarak dinleyene nasıl ulaştığını, dinleyenin bu sesleri nasıl aldığını, kısacası dilin ses yönünü inceleyen bir bilimdir[67].

Bu başlık altında, dilin en önemli unsurlarından biri olan, aynı zamanda klasik dilbilgisi kitaplarında ilk bölümde zikredilen ses olgusu[68] fonetik başlığı altında ele alınmış ve Fasih Arapça ile Tarsus Arap diyalektinde bulunan seslerin, ünlü-ünsüz ayrımına tabi tutularak karşılaştırılması yapılmıştır. Arapça harflerin transkripsiyonunda/çeviriyazıda ise Prof. Dr. Hayati Develi'nin "Osmanlı Türkçesi Kılavuzu" adlı eserinde kullandığı çeviriyazı alfabesi esas alınmıştır[69].

2.1.1. Ünsüz/Sâmit Harfler

Fasih Arapçada tertibi farklı olmak üzere 29 sessiz/ünsüz harf mevcuttur[70]. Bazı dil âlimleri elif/ا harfini hemze/ء ye ircâ ederek Arapçada 28 sessiz harfin mevcut olduğunu belirtmiştir[71]. Tarsus Arap diyalektinde de 29 sessiz harf kullanılmakta olup, Fasih Arapçada bulunan "z̲/ذ, ẓ/ظ, ż/ض, s̲/ث" seslerine yer verilmezken, alfabeye Türkçede de kullanılan sessiz harflerden olan "g/گ, j/ژ, ç/چ ve p/پ" sesleri eklenmiştir.

Bu kısımda ünsüzler, daha sistematik bulduğumuz İbn Dureyd (h.321)'in sınıflandırması esas alınarak sıfatlarına göre dudak, boğaz ve dil ünsüzleri olmak üzere ayrı ayrı başlıklar altında incelenmiştir[72].

---

[67] Aksan, *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*, I, 26-27.
[68] Aksan, *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*, I, 25.
[69] Hayati Develi, *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu*, Kesit Yayınları, İstanbul 2010, I, 15.
[70] Bkz. Ebû Abdirrahmân el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî, *Kitâbu'l-'ayn*, Dâru'l Kutubi'l-'İlmiyye, thk. Abdulhamid Hindâvî, Beyrut 2003, I, 42; Ebu'l-Feth Osman b. Cinnî, *Sirru sınâ'ati'l-i'râb*, Dâru'l Kutubi'l-'İlmiyye, thk. Muhammed Hasan İsmail, Beyrut 1971, s. 55.
[71] Ebî Bekr Muhammed b. Huseyn b. Dureyd el-Ezdî, *Cemheratu'l-luğa*, thk. İbrahim Şemseddin, Dâru'l Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut 2005, müellifin önsözü s. 19.
[72] İbn Dureyd, *Cemheratu'l-luğa*, müellifin önsözü s. 21-22. Benzer sınıflama Halil b. Ahmed el-Ferâhidî'de de görülmektedir. Bkz. Ferâhîdî, *Kitâbu'l-'ayn*, I, 37.

2.1.1.1. Dudak Ünsüzleri

Dudak ünsüzlerine, çıkış yeri dudak olduğundan "şefeviyye" de denilmektedir. Dudak ünsüzleri b/ب, f/ف, m/م, v/و olup dudakların açılması, kapanması veya daire şeklini alması sonucu çıkarılır[73]. Tarsus Arap diyalektinde dudak ünsüzleri korunmakla birlikte bazı kelimelerde farklı mahreç veya sıfatla telaffuz edilmektedir. Bu farklılaşmaya dair örnekler başlıklar altında zikredilmiştir.

2.1.1.1.1. B/ب Sesi

b >[74] p : Fa. *yâbis*/يَابِس (Kuru) > *yêpsi*/ياپسي.

b > f : Fa. *bırtuḳâl*/بُرتقال (Portakal) > *fırtḳûl*/فِرْتْقُول.

2.1.1.1.2. F/ف Sesi

f > b : Fa. *'ısfânaḫ*/اِسْفَانَخ (Ispanak) > *'ısbânaġ*/اِسْبانَغ.

f > v : Fa. *fuḥş*/فُحش (Çirkin) > *veḥîş*/وَحيش.

2.1.1.1.3. M/م Sesi

m > b : Fa. *mismâr*/مِسمار (Çivi) > *bismêr*/بِسْمار.

2.1.1.2. Boğaz Ünsüzleri

Boğaz, gırtlak ile ağız boşluğu arasında kalan kısımda bulunmaktadır ve genelde kalın seslerin çıkarılmasında kullanılır. Boğaz, boğaz aşağısı, boğaz ortası ve boğaz üstü olmak üzere 3 kısma ayrılmaktadır. Boğaz aşağısından '/ء, h/ه sesleri; boğaz ortasından ‘/ع, ḥ/ح sesleri; boğaz üstünden ise ġ/غ ve ḫ/خ sesleri çıkarılmaktadır[75]. Lehçede h/ه, ḥ/ح, ġ/غ ve ḫ/خ sesleri korunmuştur. Ancak bazı kelimeler ifade edilirken '/ء ve ‘/ع sesleri bir başka sese dönüştürülerek telaffuz edilmektedir.

---

[73] Musa Alp, *Arap Dili Fonetiği (Esvât Arabiyye)*, Giriş Kırtasiye, Adana 2011, s. 58.

[74] ">" sembolü ile b/ب sesinden p/پ sesine dönüşüm ifade edilmektedir.

[75] Alp, *Arap Dili Fonetiği (Esvât Arabiyye)*, s. 54-55.

2.1.1.2.1. ’/ء Sesi

Tarsus Arap diyalektinde ’/ء sesi, “Fa. *zi’b*/ذِئب (Kurt) > *di’b*/دِئب” örneğinde olduğu gibi bazı kelimelerde muhafaza edilmesine karşılık çoğunlukla başka seslere dönüştürülmektedir.

’ > y : Fa. *mir’âtün*/مرآة (Ayna) > *mirây*/مِراي; Fa. *deḳâ’iḳ*/دقائق (Dakika) > *deḳâyıḳ*/دَقايِق; Fa. *ḥâ’iṭ*/حائِط (Duvar) > *ḥâyıṭ*/حَايِط; Fa. *fi’rân*/فِئران (Fareler) > *fîrân*/فيران; Fa. *câ’e*/جاء (Geldi) > *cây*/جايْ; Fa. *semâ’*/سَماء (Gökyüzü) > *semây*/سَمايْ; Fa. *mâ’*/ماء (Su) > *mây*/مايْ; Fa. *me’mûr*/مأمُور (Memur) > *meymûr*/مَيْمُور.

’ > ا : Fa. *ra’s*/رأس (Baş) > *râs*/راس; Fa. *’üẕn*/أذن (Kulak) > *dên*/دان; Fa. *fe’s*/فأس (Balta) > *fês*/فاس.

’ > h : Fa. *se’ele*/سَألَ (Sordu) > *sehel*/سَهَل.

’ > x : Hemze düşmesi: Fa. *‘ışâ’*/عِشاء (Akşam) > *‘aşê*/عَشا; Fa. *mer’e*/مَرأة (Kadın) > *mara*/مَره; Fa. *żav’*/ضَوء (Işık) > *davv*/دَو; Fa. *ḳara’e*/قَرَأ (Okudu) > *ḳara*/قَرا.

2.1.1.2.2. ‘/ع Sesi

‘ > ġ : Fa. *‘amîḳ*/عَميق (Çukur) > *ġamîḳ*/ غَميق.

‘ > ا : Fa. *na‘l*/نَعْل (Ayakkabı) > *nâli*/نالي.

‘ > ’ : Fa. *ra‘ade*/رَعَد (Gök gürledi) > *re’ed*/رَأد.

2.1.1.3. Dil Ünsüzleri

Dil, hareket edebilen, ağız boşluğunda bulunan ve seslerin telaffuzunda oldukça önemli bir yere sahip olan bir konuşma organıdır. Dilin mahreci on tane olup, dil ünsüzleri sırasıyla t/ت, s̲/ث, c/ج, z̲/ذ, z/ز, r/ر, d/د, ḳ/ق, k/ك, l/ل, s/س, ş/ش, ṣ/ص, ż/ض, ṭ/ط, ẓ/ظ, n/ن ve y/ي seslerinden oluşmaktadır[76]. Dil ünsüzlerinden olan s̲/ث, z̲/ذ, ż/ض, ẓ/ظ sesleri Tarsus Arap diyalektinde kullanılmamakta ve çoğunlukla bu sesler yerine söylenişi daha kolay olan d/د sesi tercih edilmektedir. S̲/ث, z̲/ذ, ż/ض, ẓ/ظ sesleri dışında diğer dil ünsüzleri lehçede korunmakla beraber bazı kelimelerde Fasih Arapçada olduğundan farklı bir sese dönüştürülerek telaffuz edilmektedir.

[76] Alp, *Arap Dili Fonetiği (Esvât Arabiyye)*, s. 57.

2.1.1.3.1. S̲/ث Sesi

s̲ > t : Fa. *seḳîl*/ثَقيل (Ağır) > *'itḳîl*/اِثْقيل; Fa. *kes̲îr*/كَثير (Çok) > *'iktîr*/اِكْتير; Fa. *be'as̲e*/بَعَثَ (Gönderdi) > *be'at*/بَعَتْ; Fa. *s̲elc*/ثَلْج (Kar) > *telc*/تَلْج; Fa. *barġûs̲*/بَر غوث (Pire) > barġût/بَر غُوت; Fa. s̲e'leb/ثَعْلَب (Tilki) > te'leb/تَعْلَب; Fa. *s̲elâs̲eh*/ثَلاثَة (Üç) > *tilêti*/تِلاتِ; Fa. *s̲ülüs̲*/ثُلُث (Üçte bir) > *tülüt*/تُلُت.

2.1.1.3.2. C/ج Sesi

c > ç : Fa. *mu'vec*/مُعْوَج (Eğri) > *me'veç*/مَعْوَچ; Fa. *vech*/وَجْه (Yüz) > *veçh*/وَچه.

c > j : Fa. *cedîd*/جَديد (Yeni) > *'ijdîd*/اِژديد.

2.1.1.3.3. Z̲/ذ Sesi

z̲ > d : Fa. *'eḫaz̲e*/أخَذَ (Aldı) > *'iḫad*/اِخَدْ; Fa. *z̲ebeḥa*/ذَبَح (Boğazladı) > *debaḥ*/دَبَح; Fa. *z̲eḳn*/ذَقْن (Çene) > *deḳn*/دَقْن; Fa. *z̲ekera*/ذَكَرَ (Hatırladı) > *deker*/دَكَر; Fa. *z̲i'b*/ذِئب (Kurt) > *di'b*/دِئب.

z̲ > z : Fa. *'iz̲n*/اِذْن (İzin) > *'izn*/اِژْن; Fa. *kez̲z̲âb*/كَذَّاب (Yalancı) > *kizzêb*/كِژَّاب.

2.1.1.3.4. D/د Sesi

d > t : Fa. *cellâd*/جَلاد (Cellat) > *cillêt*/جِلات; Fa. *ḥadîd*/حَديد (Demir) > *ḥadiyt*/حَدِيْت; Fa. *cerâd*/جَراد (Çekirgeler) > *cirêt*/جِرات; Fa. *'aḥad*/أحَد (Tek, bir) > *'aḥat*/أحَتْ.

2.1.1.3.5. Ḳ/ق Sesi

ḳ > ġ : Fa. *baḳdûnes*/بَقْدونَس (Maydanoz) > *baġdûnes*/بَغْدونَس.

2.1.1.3.6. K/ك Sesi

k > g : Fa. *rakeża*/رَكَضَ (Koştu) > *reged*/رَگد.

2.1.1.3.7. S/س Sesi

s > ş : Fa. *sîḫ*/سيخ (Şiş) > *şîḫ*/شيخ; Fa. *veseḫa*/وَسَخَ (Kirlendi) > *veşeḫ*/وَشَخ; Fa. *vâsi'*/واسِع (Geniş) > *veşî'*/وَشيع.

2.1.1.3.8. Ş/ش Sesi

ş > s : Fa. *şecerah*/شَجَرَة (Ağaç) > *secra*/سَجْره; Fa. *şevârib*/شَوارب (Bıyık) > *suvêrib*/سُوارب; Fa. *şefeh*/شَفَة (Dudak) > *siffi*/سِفّي.

ş > j : Fa. *şebi'a*/شَبِعَ (Doydu) > *şeba', jeba'*/شَبَعْ، ژَبَع.

ş > ç : Fa. *şekk*/شَكّ (Çek) > *çêki*/چاكي; Fa. *şây*/شاي > *çêy*/چاي.

2.1.1.3.9. Ṣ/ص Sesi

ṣ > t : Fa. *ṣa'b*/صَعْب (Zor) > *te'b*/تَعْب.

ṣ > z : Fa. *ṣaġîr*/صَغير (Küçük) > *'ızġayyir*/اِزْغَيّر.

2.1.1.3.10. Ż/ض Sesi

ż > d : Fa. *'ebyaż*/أبْيَض (Beyaz) > *'ebyod*/اَبْيوود; Fa. *żayyiḳ*/ضَيّق (Dar) > *deyyıḳ*/دَيّق; Fa. *żarabe*/ضَرَبَ (Dövdü) > *darab*/دَرَب; Fa. *marîż*/مَريض (Hasta) > *'ımrîd*/اِمْريد; Fa. *ḥażżara*/حَضَّرَ (Hazırladı) > *ḥadar*/حَدَر; Fa. *żav'*/ضَوْء (Işık) > *davv*/دَو; Fa. *rakeża*/رَكَضَ (Koştu) > *reged*/رَگد; Fa. *'aḥżar*/اَخْضَر (Yeşil) > *'aḥdor*/اَخْدور.

ż > y : Fa. *te'âruż*/تَعَارُض > *te'arrûy*/تَعَرُّي.

2.1.1.3.11. Ṭ/ط Sesi

ṭ > d : Fa. *ḳıṭṭah*/قِطَّة (Kedi) > *ḳıdda*/قِدَّه.

2.1.1.3.12. Ẓ/ظ Sesi

ẓ > d : Fa. *ẓalle 'alê*/ظَلَّ على (Devam etti) > *dall*/دل ; Fa. *ẓahr*/ظَهْر (Sırt) > *dahr*/دَهر; Fa. *ẓıfr*/ظِفر (Tırnak) > *dıfr*/دِفْر; Fa. *naẓẓafe*/نَظَّفَ (Temizledi) > *naddaf*/نَدَّف; Fa. *ḥafeẓa*/حَفَظَ (Ezberledi) > *ḥafad*/حَفَد.

2.1.1.3.13. Y/ي Sesi

y > ' : Fa. *yemîn*/يَمين (Sağ) > *'emîn*/أمين; Fa. *yesâr*/يَسار (Sol) > *'isôr*/اِسوور.

2.1.1.4. Türkçe Sessiz Harfler

Tarsus Arap diyalektinde, yöre halkının uzun yıllar boyunca bu topraklarda yaşamış olmalarının tabi bir sonucu olarak Fasih Arapçada bulunmayan Türkçe seslerin kullanımı söz konusudur. Türkçe seslerin kullanımına örnek olarak şu kelimeleri verebiliriz.

ç : *çûbâni*/چوباني (Çoban); *çapây*/چاپاي (Çapa); *çâdri*/چادْري (Çadır); *çugîr*/چوگير (Çukur); *çêkûç*/چاكوچ (Çekiç); *çâmi*/چآمي (Çam); *çantây*/چانتآي (Çanta); *çêy*/چاي (Çay).

g : *gûli*/گولي (Göl); Fa. *gözlûki*/ گوزْلوكي (Gözlük); Fa. *silgî*/سيلگي (Silgi); *virgî*/ويرْگي (Vergi).

p : *topi*/توپي (Top); *palôn*/پالوون (Kuşak); *picêmi*/پجامي (Pijama).

t : *topi*/توپي (Top); *dost*/دوست (Dost).

Osmanlı Türkçesinde kapalı te/ة'nin açık hali olan t/ت sesi ile yazılması ve okunması durumuna[77] benzer bir kullanım Tarsus Arap diyalektinde de söz konusudur. Ör. Fa. *ḥurmeh*/حُرمَة > ḥurmet/حُرمَت (Hürmet); Fa. *ḥurriyyeh*/حرية > *ḥurriyyet*/حُرّيَّت (Özgürlük).

2.1.2. Ünlü/Sâit Harfler

2.1.2.1. Kısa Ünlüler

Arapçada kısa ünlüler 'a, e' ünlüleri fetha, 'ı, i' ünlüleri kesra, 'u, ü' ünlüleri damme olmak üzere hareke ile ifade edilmektedir. Lehçede 'o, ö' ünlüleri gibi Arapçada karşılığı bulunmayan kısa ünlüler de kullanılmaktadır. Fasih Arapça ile kıyaslandığında kısa ünlülerin telaffuzunda meydana gelen değişimler aşağıda belirtilmiştir.

2.1.2.1.1. (a, e) Ünlüleri

a > ı : Fa. *ḳarn*/قَرْن (Boynuz) > *ḳırn*/قِرْن; Fa. *ṣadr*/صَدْر (Göğüs) > *ṣıdr*/صِدْر; Fa. *ġassâleh*/غَسَّالة (Çamaşır makinası) > *ġıssâle*/غِسَّاله; Fa. *ẖayâl*/خَيال (Hayal) > *ẖıyêl*/خِيال; Fa. *maġârah*/مَغارة (Mağara) > *mıġâra*/مِغاره.

[77] Bkz. Develi, *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu*, I, 160.

e > i : Fa. *meftûḥ*/مَفْتوح (Açık) > *miftûḥ*/مَفْتوح; Fa. *mecnûn*/مَجْنون (Deli) > *micnûn*/مِجْنُون; Fa. *mefâtîḥ*/مَفَاتيح (Anahtarlar) > *mifêtîḥ*/مِفاتيح; Fa. *seyyârah*/سَيَّارة (Araba) > *siyyâra*/سِيَّاره; Fa. *yed*/يد (El) > *yid*/يِد; Fa. *fellâḥ*/فَلاح (Çiftçi) > *fillêḥ*/فِلاح; Fa. *medîneh*/مَدينَة (Şehir) > *midîni*/مِديني; Fa. *necm*/نَجم (Yıldız) > *nicm*/نِجْم; Fa. *kezzâb*/كَذَّاب (Yalancı) > *kizzêb*/كِزَّاب; Fa. *'elvân*/اَلْوان (Renkler) > *'ilvên*/اِلْوان.

a > o : Fa. *maṭar*/مَطَر (Yağmur) > *maṭor*/مَطور; Fa. *'ebyaż*/اَبْيَض (Beyaz) > *'ebyod*/اَبْيود; Fa. *'eḫżar*/اَخْضَر (Yeşil) > *'eḫdor*/اَخْدور.

e > o : Fa. *'aḥmer*/اَحْمَر (Kırmızı) > *'aḥmor*/اَحْمور; Fa. *levn*/لَوْن (Renk) > *lovn*/لوون; Fa. *fevḳa*/فَوقَ (…üzeri) > *fovḳ*/فووق; Fa. *yevm*/يَوْم (Gün) > *yovm*/يووم.

e > u : Fa. *cezer*/جَزَر (Havuç) > *cezur*/جَزُر; Fa. *s̲evr*/ثَوْر (Öküz) > *tuvr*/تُوْر.

2.1.2.1.2. (u, ü) Ünlüleri

u > a : Fa. *'uṣfûr*/عُصْفُور (Kuş) > *'aṣfûr*/عَصْفُور; Fa. *'umr*/عُمر (Ömür) > *'amr*/عَمْر.

u > ı : Fa. *dubb*/دُبّ (Ayı) > *dıb*/دِب; Fa. *ḳudrah*/قُدْرة (Güç) > *ḳıdre*/قِدْرَه; Fa. *ḫuddâm*/خُدَّام (Hizmetçiler) > *ḫıddêmîn*/ خِدَّامين; Fa. *muşṭ*/مُشْط (Tarak) > *mışṭ*/مِشْط; Fa. *şuġl*/شُغْل (İş) > *şıġl*/شِغْل; Fa. *rumḥ*/رُمح (Ok) > *rımḥ*/رِمْح; Fa. *muġlaḳ*/مُغْلَق (Kapalı) > *mıġluḳ*/مِغْلُق.

ü > e : Fa. *z̲ürah*/ذُرَة (Mısır) > *dera*/دَره; Fa. *mühendis*/مُهَنْدِس (Mühendis) > *mehendis*/مَهَنْدِس.

ü > i : Fa. *cübn*/جُبْن (Peynir) > *cibn*/جِبْن; Fa. *müdün*/مُدُن (Şehirler) > *midin*/مِدِنْ; Fa. *küll*/كُلّ (Tüm) > *kill*/كِل; Fa. *kürsiyy*/كُرْسِيّ (Sandalye) > *kirsi*/كِرْسِي; Fa. *tüffâḥ*/تُفَّاح (Elma) > *tiffêḥ*/تِفَّاح; Fa. *mütezevvic*/مُتَزَوِّج (Evli) > *mitcevviz*/مِتْجَوِّز.

2.1.2.1.3. (o, ö) Ünlüleri

Lehçede, Fasih Arapçada bulunmayan ‘o, ö’ kısa ünlüleri de kullanılmaktadır. Bu ünlülerden bazıları, *'ordi*/اورْدي (Ordu), *'otobes*/اوتوبَس (Otobüs), *doġrî*/دوغْري (Doğru) örneklerinde olduğu gibi Tükçe kökenli kelimelerin telaffuzunda kullanılırken, bazıları da *mövt*/موت (Ölüm), *lovn*/لوون (Renk), *yovm*/يووم (Gün) gibi aslı Arapça olan kelimelerininin telaffuzunda söylenmektedir.

2.1.2.2. Uzun Ünlüler

Arapçada, ‘â, ê’ uzun ünlülerine karşılık elif/ا; ‘û’ uzun ünlüsüne karşılık v/و; ‘î’ uzun ünlüsü karşılık ise y/ي harfi yazılmaktadır. Lehçede, ‘â, ê, û, î” uzun ünlülerin yanısıra Arapçada bulunmayan ‘ô’ uzun ünlüsüne de yer verilmektedir.

2.1.2.2.1. (â, ê) Ünlüleri

Lehçede “â, ê” ünlüleri çoğunlukla yapılarını korumakla birlikte bazı durumlarda ses değişikliğine uğramaktadır. Özellikle Fasih Arapçada ref‘ halindeki tesniye/ikili sigalarda ân/ان, daima yn/يْن şeklinde telaffuz edilmektedir. Ör. Fa. *bintân*/بِنْتان > *bitteyn*/بِتَّين.

â > -ey : Fa. *şimâl*/شِمال (Kuzey) > *şimeyl*/شِمَيل.

â > ô : Fa. *yesâr*/يَسار (Sol) > *’isôr*/اِسوور; Fa. *sülṭân*/سُلطان (Sultan) > *silṭôn*/سِلطوون; Fa. *baḳḳâl*/بَقَّال > *baḳḳôl*/بقّوول.

2.1.2.2.2. (î) Ünlüsü

î > -ey, -ay, -iy : Fa. *ḳarîb*/قَريب (Yakın) > *ḳırayb*/قِرَيْب; Fa. *ḥadîd*/حَديد (Demir) > *ḥadiyt*/حَديْت; Fa. *şa‘îr*/شَعير (Arpa) > *‘işeyr*/عِشَيْر; Fa. *ṣaġîr*/صَغير (Küçük) > *’ızġayyir*/اِزْغَيِّر.

2.1.2.2.3. (û) Ünlüsü

Lehçede “û” uzun ünlüsü, kendisinden sonra sakin bir harfe uğramışsa “î” uzun ünlüsüne dönüşmektedir. Fasih Arapçada ref‘ hali salim müzekker düzenli çoğul kalıbı olarak kullanılan ûn/ون yapısı, daima în/ين sesine dönüştürülmektedir.

û > î : Fa. *‘arûs*/عَرُوس (Damat) > *‘arîs*/عَريس; Fa. *misâfirûn*/مِسافِرُون (Misafirler) > *misêfrîn*/مِسافْرين; Fa. *fellâḥûn*/فَلاحُون (Çiftçiler) > *fillêḥîn*/فِلاحين.

2.1.2.2.4. (ô) Ünlüsü

Lehçede, Türkçe kökenli bazı kelimeler ifade edilirken, kısa ünlülerden olan “a, e, o, ö” ünlüleri, Tarsus Arapları tarafından telaffuzda kendi ağız yapılarına uygun hale getirilerek “ô” uzun ünlüsüne dönüştürülmektedir.

a > ô : Çatal > *çatôl*/چاتوول; düşman > *düşmôn*/دُشْموون; damar > *damôr*/دآمور; sağlam > *ṣığlôm*/صِغْلوم; pazar > *bazôr*/بازوور.

e > ô : Berber > *berbôr*/بَربوور.

o > ô : Buzdolabı > *buzdôleb*/بوزْدوولَبْ; dolap > *dôleb*/دوولَبْ.

ö > ô : Köle > *kôle*/كوولَه.

2.1.2.3. İmâle

İmâle, sözlükte *myl*/ميل kökünden türemiş olup, bir şeyi bir tarafa doğru eğmek, yatırmak, meylettirmek anlamlarına gelmektedir.[78] Bir terim olarak sarf ve kıraat ilimlerinde ise "fethayı kesraya, elifi ya'ya yaklaştırarak seslendirmek" manasına gelmektedir.[79] İmâle, Anadolu Arap diyalektlerinde özellikle Mezopotamya "ḳiltu" ve Çukurova Arap diyalektinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır[80]. Alevi diyalektlerin çoğunda bulunan "â > ê" ve "â > î" imâleleri[81], Tarsus Arap diyalektinde de yer almaktadır. Ör. (Fi'âl), *kilâb* > *kilê(i)b*; *cibâl* > *cibê(i)l*. (Fâ'il), *vâḥid* > *vê(i)ḥit*. Bunların yanısıra "a > i, e > i" dönüşümleri, "a, e" kısa ünlüleri başlığı altında incelenmiştir.

2.1.3. Harf ve Hareke Değişimleri

2.1.3.1. Harf Eklenmesi

Fasih Arapçada *fa'îl*/فَعيل vezninde gelen kelimeler, Tarsus Arap diyalektinde genelde *'if'îl*/اِفْعيل veznine dönüşmektedir. Ör. *kebîr*/كَبير (Büyük) > *'ikbîr*/اِكْبير; Fa. *seḳîl*/ثَقيل (Ağır) > *'itḳîl*/اِتْقيل; Fa. *kesîr*/كَثير (Çok) > *'iktîr*/اِكْتير; Fa. *cedîd*/جَديد (Yeni) > *'ijdîd*/اِژْديد; Fa. *marîż*/مَريض (Hasta) > *'ımrîd*/اِمريد.

2.1.3.2. Harf Eksilmesi

Fasih Arapçada *fâ'il*/فاعِل vezninde olan kelimelerin bir kısmı, lehçede *fa'li*/فَعلِ veya *fâ'li*/فاعْلِ kalıplarına dönüştürülmektedir.

---

[78] İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî, *Lisânu'l 'Arab*, Dâru'l Kutubi'l-'İlmiyye, thk. 'Âmir Hasan Haydar, Beyrut 1971, VI, 703.

[79] İbn Cinnî, *Sirru sınâ'ati'l-i'râb*, s. 67; Mehmet Ali Sarı, "İmâle", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (*DİA)*, İstanbul 2000, XXII, 177.

[80] Stephan Prochazka, *Die Arabischen dialekte der Çukurova*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 2002, s. 40.

[81] Mahmut Ağbaht-Werner Arnold, "Antakya'nın Dursunlu Köyünde Konuşulan Arap Diyalekti", *(Nüsha) Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, c. 2, sy. 39, 2014, s. 11.

Ör. Fa. *bârid*/بارِد (Soğuk) > *berdi*/بَرْدي; Fa. *yâbis*/يابِس (Kuru) > *yêpsi*/يابسي.

Ayrıca Fasih Arapçada bulunan nâkıs fiillerin sonundaki illet harfleri düşürülmekte ve ikinci harf kısa telaffuz edilmektedir.

Ör. Fa. *bekê*/بَكى (Ağladı) > *beke*/بَكَ; *ramê*/رَمى (Attı) > *rame*/رمَ; meşê/مَشى > *meşe*/مَشَ.

2.1.3.3. Harflerin Yer Değiştirmesi

Tarsus Arap diyalektinde çoğu kelime asıl harf sırasını korumakla birlikte kelimeler işitme yoluyla nesilden nesile sözlü olarak aktarıldığı için zamanla bazı sözcüklerin seslerinde yer değişikliği meydana gelmiştir.

Ör. Fa. *şa'îr*/شَعير (Arpa) > *'ışeyr*/عِشَيْر; Fa. *nüḥâs*/نُحاس (Bakır) > *'insêḥ*/إنساح; Fa. *tezevvece*/تَزَوَّجَ (Evlendi) > *tcevvez*/تـجَوَّزْ; Fa. *'ayş*/عيش (Hayat) > *'ışiy*/عِشِي.

2.1.3.4. Hareke Değişimi

Lehçede, bazı kelimelerin telaffuzunda söyleyiş kolaylığı sebebiyle kısa harfin hazfedilerek söylenmesi, hareke değişimi veya bir başka tabirle ünlü düşmesi, türemesi durumuyla sonuçlanmaktadır.

Ör. Fa. *şecerah*/شَجَرَة (Ağaç) > *secra*/سَجْره; Fa. *varaḳah*/وَرَقَة (Yaprak) > *varḳa*/وَرْقه; Fa. *kelimeh*/كَلِمَة (Kelime) > *kilmi*/كِلْمي; Fa. *'erneb*/أرنَب (Tavşan) > *'erenbi*/أرَنْبي.

Lehçede, sâlim mazi fiiller ve muzari sigaları vakf üzere telaffuz edilip son harfin harekesi daima cezm/sükûn yapılmaktadır.

Ör. Fa. *ketebe-yektübü*/كَتَبَ-يَكْتُبُ (Yazdı) > *keteb-yikteb*/كَتَبْ-يِكْتَبْ.

2.2. Morfolojik/Şekil Bilgisi Açısından İnceleme

Morfoloji/şekil bilgisi, dildeki ekler, kökler, bunların birleşme yolları, eklerin çeşitli görevlerinin incelenerek dilin türeme ve şekil özellikleri ve biçimle ilgili sorunları üzerinde durulan bir bilim dalıdır. Klasik dilbilgisi kitaplarında ikinci bölüm genelde Morfoloji konusuna ayrılmaktadır.[82] Bu başlık altında, Tarsus Arap diyalektinin şekil bilgisi, klasik Arapça dilbilgisi kitaplarında izlenilen metod gözetilerek açıklanmaya gayret edilmiştir.

[82] Aksan, *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*, I, 29.

2.2.1. Zamirler

2.2.1.1. Munfasıl/Ayrı Zamirler

Arap dilinde yalın halde gelen zamirlere munfasıl zamirler denilmektedir. Fasih Arapçada 14 munfasıl zamir bulunurken, lehçede bu zamirlerin sayısı sekizdir. Lehçede kullanılan munfasıl/ayrı zamirler ile bir sonraki başlık altında inceleyeceğimiz muttasıl/bitişik zamirler telaffuz bakımından Suriye lehçesinde kullanılan zamirlere benzemektedir[83]. Tablo 2'de görüldüğü üzere Tarsus Arap diyalektinde, Fasih Arapçada kullanılan tesniye/ikili sigalar ile cemi müennes gâibe ve cemi müennes muhâtaba sigaları bulunmamaktadır.

Tablo 2
Munfasıl Zamir Çekimi

Cemi' (Çoğul) /جمع			**Müfred (Tekil) /مفرد**		
Fa.	**T.**	**Ta.**	**Fa.**	**T.**	**Ta.**
هم	Onlar (♂,♀)	*hinîn* /هِنينْ	هُوَ	O♂	*huvvi* /هُوِّ
هُنَّ	Onlar (♂,♀)	*hinîn* /هِنينْ	هِيَ	O♀	*hiyyi* /هِيِّ
أَنْتُمْ	Siz (♂,♀)	*hintû* /هِنْتو	أَنْتَ	Sen♂	*hint* /هِنْتْ
أَنتُنَّ	Siz (♂,♀)	*hintû* /هِنْتو	أَنْتِ	Sen♀	*hinti* /هِنْتِ
نَحْنُ	Biz	*nihne* /نِحْنَ	أنا	Ben	*'ene* /أنا

2.2.1.2. Muttasıl/Bitişik Zamirler

2.2.1.2.1. İsme Bitişen Zamir

Fasih Arapçada, isimlerin sonuna bitişen zamirler muzâfun ileyh olarak mecrûr olmaktadır. İsme bitişen zamirlerin muzâfı olan ismin irabı, cümle içindeki konumuna göre yapılmaktadır. Tarsus Arap diyalektinde ise kendisine zamir bitişen isim, cümle içindeki konumu her ne olursa olsun aynı kalıpta teleffuz edilmektedir. Tablo 3'te *kitâb*/كِتَاب (Kitap) kelimesinin ref hali esas alınarak şahıslara göre çekimi yapılmıştır.

[83] Geniş bilgi için bkz. Francis Edward Crow, *Arabic manual: A xolloquial handbook in the Syrian dialect for the use of visitors to Syria and Palestine, containing a simplified grammer, a comprehensive English and Arabic dictionary and dialogues*, Luzac and Co. Publishers, London 1901, s. 16-18.

Tablo 3
Muttasıl Zamir Çekimi

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**		
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**T.**	**Ta.**
هم-كِتابُهُمْ	*kitêbin*/هِنينْ-كِتابِن	هو-كِتابُهُ	Onun♂ kitabı	*kitêbu* /هُوّ-كِتابُو
هُنَّ-كِتابُهُنَّ	*kitêbin*/هِنينْ-كِتابِن	هي-كِتابُها	Onun♀ kitabı	*kitêbe* /هِيّ-كِتابَه
أَنْتُمْ-كِتابُكُمْ	*kitêbkin*/هِنْتو-كِتابْكِن	أنتَ-كِتابُكَ	Senin♂ kitabın	*kitêbek* /هِنْتْ-كِتابَكْ
أَنتُنَّ-كِتابُكُنَّ	*kitêbkin*/هِنْتو-كِتابْكِن	أنتِ-كِتابُكِ	Senin♀ kitabın	*kitêbik* /هِنْتِ-كِتابِكْ
نَحْنُ-كِتابُنا	*kitêbnê*/نِحْنَ-كِتابْنا	أنا-كِتابي	Benim kitabım	*kitêbî* /أنا-كِتابي

Tablo 3’te görüldüğü üzere mecrûr muttasıl zamirler, *kitâb*/كِتاب sözcüğü gibi sonu sakin ünsüz harfle biten kelimelerin sonuna getirildiğinde şu şekilde gelmektedir.

O♂	*-u*		
O♀	*-a, -e*	Onlar	*-in*
Sen♂	*-ek*	Siz	*-kin*
Sen♀	*-ik*	Biz	*-nâ*
Ben	*-î, -iy, -ey*		

Kelimenin son harfinin sakin olmadığı durumlarda, sözcüklere bitişen zamirlerin çekiminde farklılık meydana gelmektedir. Sonu ünlü harf ile biten kelimelere muttasıl zamir getirildiğinde ilk olarak kısa ünlüler uzun okunmakta, daha sonra Tablo 4’te belirtilen eklerin kelime sonuna getirilmesiyle zamir çekimleri yapılmaktadır. Örneğin sonu ‘e’ sesiyle biten *ḥıvêle*/حِوالَ (…etrafında) kelimesinin son harfi *“ḥıvêlê”* şeklinde uzun okunduktan sonra sese göre Tablo 4’te belirtilen uygun zamir ekinin getirilmesiyle çekim tamamlanmaktadır. Ancak sonu “e,i” ile biten müennes isimlerin sonuna muttasıl zamir getirildiğinde gizli müenneslik te/ة si açığa çıkmakta ve zamir çekimi sonu sakin ünsüzle biten kelimeler gibi yapılmaktadır[84].

[84] Bkz. 2.2.6. Eril ve Dişil İfadeler.

Tablo 4
Şahıslara Göre Muttasıl Zamir Ekleri

	Ben	**Sen♂**	**Sen♀**	**O♂**	**O♀**	**Biz**	**Siz**	**Onlar**
(ا) (â)[85],(ê)[86]	-ي *-yi*	-كْ *-k*	-كِ *-ki*	-هُ، -هْ *-h, -hu*	-ها *-ha*	-نا *-nâ, -nê*	-كِنْ *-kin*	-هِنْ *-hin*
(ي) (î)[87]	-ي *-yi*	-كْ *-k*	-كِ، -كَ *-ki, -ke*	-ي، -هْ *-y, -h*	-يا، -ها *-ya, -ha*	-نا *-nâ, -nê*	-كِنْ *-kin*	-يِنْ، -هِنْ *-yin,-hin*
(و) (û)[88]	-ني *-ni*	-كْ *-k*	-كِ *-ki*	-وْ *-v*	-وا *-va*	-نا *-nâ, -nê*	-كِنْ *-kin*	-وِنْ *-vin*

Fasih Arapçada, cümle içindeki konumuna göre irabı hareke ile yapılmayıp harf ile yapılan isimler bulunmaktadır. Bunlar el-'esmâü'l-hamse/beş isim adıyla bilinen *'ebün*/أبٌ, *'eḫun*/أخٌ, *ḥamun*/حَمٌ, *fû*/فو ve *ẕü*/ذو isimleridir. Bu isimlerin irabı ref halinde v/و, nasb halinde elif/ا, cerr halinde ise y/ي ile yapılmaktadır[89]. Tarsus Arap diyalektinde bu beş isimden sadece ikisi (*'ebün*/أبٌ, *'eḫun*/أخٌ) kullanılmakta ve bir isme muzâf olduklarında, cümle içindeki konumlarına bakılmaksızın çekimleri v/و ile yapılmaktadır[90]. Tablo 5'de, *'ebün*/أبٌ (Baba) kelimesinin şahıslara göre çekimi Fasih Arapçadaki ref' hali esas alınarak yapılmıştır.

[85] *Mevlâ*/Sahip. *Mevlâ-yi* (Benim mevlam), *mevlâ-k* (Senin+ mevlan), *mevlâ-ki* (Senin♀ mevlan), *mevlâ-h/mevlâ-hu* (Onun+ mevlası), *mevlâ-ha* (Onun♀ mevlası), *mevlâ-nâ* (Bizim mevlamız), *mevlâ-kin* (Sizin mevlanız), *mevlâ-hin* (Onların mevlası).

[86] *Ḥıvêle*/…etrafında. *Ḥıvêlê-yi* (Benim etrafım), *ḥıvêlê-k* (Senin♂ etrafın), *ḥıvêlê-ki* (Senin♀ etrafın), *ḥıvêlê-hu* (Onun♂ etrafı), *ḥıvêlê-ha* (Onun♀ etrafı), *ḥıvêlê-nâ* (Bizim etrafımız), *ḥıvêlê-kin* (Sizin etrafınız), *ḥıvêlê-hin* (Onların etrafı). Ör. *Ḥıvêlê-ha le-Şahmerân fîh ḫıddêmîn 'iḥiyêye*/ حِوالاهَا لَشاهْمَرآن فِيهْ خِدَّامِينْ اِحْياياَ (Şahmerân'ın etrafında yılan hizmetçileri vardır.) Bkz. Metin 4/XI.

[87] *Misêri*/para. *Misêrî-yi* (Benim param), *misêrî-k* (Senin♂ paran), *misêrî-ki* (Senin♀ paran), *misêrîy* (Onun♂ parası), *misêrî-ya* (Onun♀ parası), *misêrî-nâ* (Bizim paramız), *misêrî-kin* (Sizin paranız), *misêrî-yin* (Onların parası).

[88] *Beyidbeḥû*/Kesecekler. *Beyidbeḥû-ni* (Beni kesecekler), *beyidbeḥû-k* (Seni♂ kesecekler), *beyidbeḥû-ki* (Seni♀ kesecekler), *beyidbeḥû-v* (Onu♂ kesecekler), *beyidbeḥû-va* (Onu♀ kesecekler), *beyidbeḥû-nâ* (Bizi kesecekler), *beyidbeḥû-kin* (Bizi kesecekler), *beyidbeḥû-vin* (Onları kesecekler).

[89] Bkz. Ebî Yakûb b. Yusuf b. Muhammed b. Ali es-Sekkâkî, *Miftâhu'l-'ulûm*, thk. Abdulhamid Hindâvî, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut 1971, s. 233; Celâleddin es-Suyûtî; *Behcetu'l-merdıyye fî şerhi'l-Elfiyye*, thk. Muhammed Hâdi eş-Şemarhî el-Mardînî, Mektebetu'ş-Şeydâ, Lübnan 2013, I, 65-73; Cemâleddin Abdullah b. Yusuf b. Hişâm el-Ensârî, *Şerhu katri'n-nedâ ve belli's-sadâ*, thk. Emîl Bedî' Ya'kûb, Dâru'l-Kutubî'l-'İlmiyye, Beyrut 1971, s. 57-58.

[90] Lehçede "baba" anlamında *beyyi*/بَيّ ismi kullanılmaktadır. *Beyyi*/بَيّ isminin şahıslara göre çekimi şu şekilde de gelebilmektedir. Ör. *Beyy-u* (Onun♂ babası); *beyy-e* (Onun♀ babası); *beyy-ek* (Senin♂ baban); *beyy-ik* (Senin♀ baban); *beyy-î* (Benim babam); *beyy-in* (Onların babası); *bey-kin* (Sizin babanız); *bey-nâ* (Bizim babamız).

Tablo 5
el-Esmâu'l-Ḫamse/Beş İsmin Şahıslara Göre Çekimi

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		Müfred (Tekil) /مفرد		
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**T.**	**Ta.**
هم-اَبو هُمْ	*buvvin*/هِنينْ-بُوّن	هو-اَبوهُ	Onun♂ babası	*bûh* /هُوّ-بوه
هُنَّ-اَبو هُنَّ	*buvvin*/هِنينْ-بُوّن	هي-اَبو ها	Onun♀ babası	*bûva* /هِيّ-بُووا
أنتم-اَبوكُمْ	*buvkin*/هِنْتو-بُوْكن	أنتَ-اَبوكَ	Senin♂ baban	*bûk* /هِنْتْ-بُوكْ
أنتُنَّ-اَبوكُنَّ	*buvkin*/هِنْتو-بُوْكن	أنتِ-اَبوكِ	Senin♀ baban	*bûki* /هِنْتِ-بُوكِ
نَحْنُ-اَبونا	*bûnâ* /نِحْنَ-بُونا	أنا-اَبي	Benim babam	*bûyi* /أنا-بُويي

2.2.1.2.2. Fiile Bitişen Zamir

Fasih Arapçada fiile bitişen zamir, merfû/fâil veya mansûb/mefûl olmak üzere iki çeşittir. Mazi fiile bitişen merfû muttasıl zamirlere karşılık olan نا, و, ن, ا, تَ, تِ, تُ, تُمْ, تُنَّ ekleri Tarsus Arap diyalektinde sırasıyla نا, و, تْ, تِ, تُ, تُو eklerine dönüşmektedir. Aynı şekilde muzari fiil merfû muttasıl zamirlerine karşılık kullanılan ن, ي, و, ا harfleri ise lehçede و, ي harflerine dönüşmektedir. Lehçede, ا ve ن muttasıl merfû zamirlerinin bulunmamasının sebebi, Tarsus Arap diyalektinde tesniye/ikili siga ile cemi müennes gâibe ve cemi müennes muhâtaba sigalarına yer verilmemesidir. Bununla birlikte muzari fiilde tesniye/ikili, müfred muhâtaba ve cemî‘ (cemî‘ müzekker gâib, cemî‘ müennes gâibe) irab alameti olan n/ن eki, lehçede bulunmamaktadır.

Tablo 6
Fiile Bitişen Merfû Muttasıl Zamirler

Fa.		Ta.		Fa.		Ta.	
Muzari	**Mazi**	**Muzari**	**Mazi**	**Muzari**	**Mazi**	**Muzari**	**Mazi**
-و	هم-و	-و	هِنينْ-و	X	X-هو	X	X-هُوّ
-ن	هُنَّ-ن	-و	هِنينْ-و	X	X-هي	X	X-هِيّ
-و	أنتم-تُمْ	-و	هِنْتو-و	X	أنتَ-تَ	X	هِنْتْ-تْ
-ن	أنتُنَّ-تُنَّ	-و	هِنْتو-و	-ي	أنتِ-تِ	-ي	هِنْتِ-تِ
X	نَحْنُ-نا	X	نِحْنَ-نا	X	أنا-تُ	X	أنا-تْ

Fiile bitişen zamirlerden diğeri de mansûb muttasıl zamirlerdir. Mansûb denilmesinin sebebi fiile mefûl olarak gelmesidir. Lehçede, mansûb muttasıl zamirlerin çekimi, mecrûr muttasıl zamirler bahsinde zikrettiğimiz eklerle yapılmaktadır.

Sonu sakin sessizle biten *debaḥ*/دَبَحْ (O♂ kesti.) ve *dıbaḥt*/دِبَحْت (Ben kestim.) fiillerine bitişen mansup muttasıl zamirlerin çekimi şu şekildedir[91].

debaḥ/دَبَحْ (O♂ kesti.)

debaḥ-u	(O♂, onu♂ kesti.)		
debaḥ-a	(O♂, onu♀ kesti.)	*debaḥ-in*	(O♂, onları kesti.)
debaḥ-ak	(O♂, seni♂ kesti.)	*debaḥ-kin*	(O♂, sizi kesti.)
debaḥ-ik	(O♂, seni♀ kesti.)	*debaḥ-nâ*	(O♂, bizi kesti.)
debaḥ-ni	(O♂, beni kesti.)		

dıbaḥt/دِبَحْت (Ben kestim veya sen♂ kestin.)

dıbaḥt-u	(Ben, onu♂ kestim.)		
dıbaḥt-a	(Ben, onu♀ kestim.)	*dıbaḥt-in*	(Ben, onları kestim.)
dıbaḥt-ek	(Ben, seni♂ kestim.)	*dıbaḥt-kin*	(Ben, sizi kestim.)
dıbaḥt-ik	(Ben, seni♀ kestim.)	*dıbaḥt-nâ*	(Sen, bizi kestim.)
dıbaḥt-ni	(Sen, beni kestim.)		

Lehçede *debhat*/دَبْحَتْ (O♀ kesti.) fiili, sonu sakin sesle biten fiillerden olmasına rağmen müfred gâibe sigasında gelen her fiilin mansûb muttasıl zamir çekiminde farklılaşma söz konusudur. Ör. *Mertu ḥaṭṭît-u bi'l-ḳıffi*[92]/مَرْتو حَطِّيتُ بالقِفِّ (Hanımı onu (Hz. Eyyüb) sepete koydu.).

debḥat/دَبْحَتْ (O♀ kesti.)

debḥît-u	(O♀, onu♂ kesti.)		
debḥît-a	(O♀, onu♀ kesti.)	*debḥît-in*	(O♀, onları kesti.)
debḥît-ek	(O♀, seni♂ kesti.)	*debḥît-kin*	(O♀, sizi kesti.)
debḥît-ik	(O♀, seni♀ kesti.)	*debḥît-nâ*	(O♀, bizi kesti.)
debḥît-ni	(O♀, beni kesti.)		

[91] *Debaḥ*/دَبَحْ (O♂ kesti) fiilinin şahıslara göre çekimi için aynı kalıpta gelen *keteb*/كَتَبْ (O♂ yazdı) fiilinin çekimini yaptığımız Tablo 7'yi inceleyiniz.

[92] Bkz. Metin 6/IV.

Sonu ‘â’ uzun ünlüsüyle biten *debahnâ*/دَبَحْنا (Biz kestik.) ve sonu ‘û’ uzun ünlüsüyle biten *debahû*/دَبَحُو (Onlar kestiler.) fiillerine bitişen mansûb muttasıl zamirlerin çekimi ise şu şekildedir.

-â-

debaḥnâ-hu	(Biz, onu♂ kestik.)		
debaḥnâ-ha	(Biz, onu♀ kestik.)	*debaḥnâ-hin*	(Biz, onları kestik.)
debaḥnâ-k	(Biz, seni♂ kestik.)	*debaḥnâ-kin*	(Biz, sizi kestik.)
debaḥnâ-ki	(Biz, seni♀ kestik.)		

-û-

debaḥû-v	(Onlar, onu♂ kesti.)		
debaḥû-va[93]	(Onlar, onu♀ kesti.)	*debaḥû-vin*	(Onlar, onları kesti.)
debaḥû-k	(Onlar, seni♂ kesti.)	*debaḥû-kin*	(Onlar, sizi kesti.)
debaḥû-ki	(Onlar, seni♀ kesti.)	*debaḥû-nâ*	(Onlar, bizi kestiler.)
debaḥû-ni	(Onlar, beni kesti.)		

2.2.2. İsm-i İşaret

Varlıkları göstermek, onlara işaret etmek için kullanılan isimlere işaret ismi denilmektedir. Arapçada işaret isimleri, işaret edilen isme/müşârun ileyh bağlı olarak müfred/tekil, tesniye/ikili, cemi/çoğul, müzekker veya müennes olarak gelmektedir[94]. Tarsus Arap diyalektinde de işaret isimleri ile işaret edilen isim arasında tesniye/ikili ifadeler hariç benzer durum söz konusudur.

Yakını işaret etmek için kullanılan işaret isimleri şunlardır:

Bu (Eril) *hêde*/هادا; Fa. *hâze*/هذا

Bu (Dişil) *hêye*/هايَ; Fa. *hâzihi*/هَذِهِ

Bunlar *hevdînek-hevdîni-hevdîn*/هَوْدينْ-هَوْدينِ-هَوْدينَكْ; Fa. *hâ'ulâ'i*/هؤلاء

Uzağı işaret etmek için kullanılan işaret isimleri şunlardır.

O, şu (Eril) *hêku-hêke*/هاكَ-هاكُ; Fa. *zâlike*/ذلِكَ

O, şu (Dişil) *hêki-heyki*/هاكِ-هَيْكِ; Fa. *tilke*/تِلْكَ

Onlar, şunlar *hevkînek-hevkin*/هَوْكينْ-هَوْكينَكْ; Fa. *'ulâ'ike*/أولائكَ

---

[93] Ör. *Ḫıddêmâte biyishelû-va…*/خِدَّاماتَه بِيِسْهَلُوا (Hizmetçileri ona (Şahmerân'a) sorarlar…).
[94] Bkz. Suyûtî, *Behcetu'l-merdıyye fî şerhi'l-Elfiyye*, I, 123-126.

Ör. *'Ene 'ıtkûn laḳayt le hêki'l-bit*[95]/أنا إتْكونْ لَقَيْت لَهاكِ البِتْ (O kızı bulmuş olsam.); *kill yovm 'al-'aşe heyki feriştiy berdî*[96]/كِلْ يوْم العَشا هَيْكِ فَرِشْتِيْ بَرْدي (Her gece şu yatağım soğuk.); *'es-se'âdi 'eyn metvaḳḳif bi-he'l-'îşiy*[97]*?*/ السَّعادي أيْنْ مَتْعَقِّفْ بِها العِشِيْ؟ (Saadet hayatın neresinde duruyor?).

2.2.3. Fiiller

Arap dilinde fiiller zamanlarına göre mazi/geçmiş, muzari (geniş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman) ve emir fiiller olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu kısımda fiiller zamanına göre mazi, muzari ve emir fiiller başlıkları altında incelenmiştir. Aksâm-ı seb'a/ yedi kısım fiil olarak bilinen sahîh[98] ve illetli[99] fiillerin lehçede kullanılan birer örneği seçilerek fiillerin mazi, muzari ve emir fiil sigalarında çekimleri yapılmıştır.

2.2.3.1. Mazi Fiil

Bir işin geçmiş zamanda olduğunu belirten fiillere mazi fiil denilmektedir. Mazi fiillerin Fasih Arapçada ondört, lehçede ise sekiz kipi bulunmaktadır. Lehçede, mazi fiillerin olumsuzu fiilin başına ê/آ veya mâ/ما olumsuzluk edatları getirilerek yapılmaktadır. Ör. *Ê-mâ keteb*/آ-ما كَتَبْ (Yazmadı).

Tarsus Arap diyalektindeki mazi fiil çekimleri kısmî farklılıklar olsa da Suriye lehçesi mazi fiil çekimine oldukça yakındır. Tablo 7, 8, 9, 10, 11 ve 12' de sahih ve illetli fiillerin mazi fiil çekimleri verilmiştir[100].

---

[95] Bkz. Metin 3/II.
[96] Bkz. Metin 1/I.
[97] Bkz. Metin 1/IV.
[98] Sahîh fiiller, sâlim, mehmûz ve muzaaf fiiller olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bunlardan, içerisinde hemze veya idgam bulundurmayan fiillere sâlim; başta, ortada ve sondaki harflerinden biri hemze olan fiillere mehmûz; içinde aynı türden harflerin birbirine idgâm edildiği harflerin bulunduğu fiillere muzaaf fiil denilmektedir.
[99] İlletli fiiller, misâl, ecvef, nâkıs ve lefîf fiil olmak üzere dört kısma ayrılmaktadır. Bunlardan, ilk harfi illet harflerinden v/و veya y/ي olan fiillere misâl; orta harfi illetli olan fiillere ecvef; son harfi illetli olan fiillere nâkıs; harflerinden ikisi illetli olan fiillere ise lefîf fiil denilmektedir.
[100] Geniş bilgi için bkz. Crow, *Arabic manual: A xolloquial handbook in the Syrian dialect for the use of visitors to Syria and Palestine, containing a simplified grammer, a comprehensive English and Arabic dictionary and dialogues*, s. 25.

Tablo 7
Mazi/Geçmiş Zaman Fiil Çekimi (Sâlim Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-كَتَبوا	*hinîn-ketbû* /هِنينْ-كَتْبو/	هو-كَتَبَ	*huvvi-keteb*[101] /هُوِّ-كَتَبْ/
هُنَّ-كَتَبْنَ	*hinîn-ketbû* /هِنينْ-كَتْبو/	هي-كَتَبَتْ	*hiyyi-ketbet* /هِيِّ-كَتْبَتْ/
أنتم-كَتَبْتُمْ	*hintû-kitebtû* /هِنْتو-كِتَبْتو/	أنتَ-كَتَبْتَ	*hint-kitebt* /هِنْتْ-كِتَبْتْ/
أنتُنَّ-كَتَبْتنَّ	*hintû-kitebtû* /هِنْتو-كِتَبْتو/	أنتِ-كَتَبْتِ	*hinti-kitebti* /هِنْتِ-كِتَبْتِ/
نَحْنُ-كَتَبْنَا	*nıhne-kitebnâ* /نِحْنَ-كِتَبْنا/	أنا-كَتَبْتُ	*’ene-kitebt* /أنا-كِتَبْتْ/

Tablo 8
Mazi/Geçmiş Zaman Fiil Çekimi (Misâl Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-وَقَعوا	*hinîn-vaḳ‘û* /هِنينْ-وَقْعُو/	هو-وَقَعَ	*huvvi-vaḳa‘*[102] /هُوَّيْ-وَقَعْ/
هُنَّ-وَقَعْنَ	*hinîn-vaḳ‘û* /هِنينْ-وَقْعُو/	هي-وَقَعَتْ	*hiyyi-vaḳ‘at* /هِيِّ-وَقْعَتْ/
أنتم-وَقَعْتُمْ	*hintû-vıḳa‘tû* /هِنْتو-وِقَعْتُو/	أنتَ-وَقَعْتَ	*hint-vıḳa‘t* /هِنْتْ-وِقَعْتْ/
أنتُنَّ-وَقَعْتنَّ	*hintû-vıḳa‘tû* /هِنْتو-وِقَعْتُو/	أنتِ-وَقَعْتِ	*hinti-vıḳa‘ti* /هِنْتِ-وِقَعْتِ/
نَحْنُ-وَقَعْنَا	*nıhne-vıḳa‘nâ* /نِحْنَ-وِقَعْنا/	أنا-وَقَعْتُ	*’ene-vıḳa‘t* /أنا-وِقَعْتْ/

[101] *Keteb*/كَتَبْ (O♂ yaz-dı).
[102] *Vaḳa‘*/وَقَعْ (O♂ düş-tü).

Tablo 9
Mazi/Geçmiş Zaman Fiil Çekimi (Mehmûz Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-أَخَذُوا	*hinîn-’aḫdû* /هِنينْ-اَخْدو	هو-اَخَذَ	*huvvi-’aḫad*[103] /هُوِّ-اَخَدْ
هُنَّ-أَخَذْنَ	*hinîn-’aḫdû* /هِنينْ-اَخْدو	هي-أَخَذَتْ	*hiyyi-’aḫdet* /هِيِّ-اَخْدَتْ
أنتم-أَخَذْتُمْ	*hintû-’ıḫadtû* /هِنْتو-اِخَدْتو	أنتَ-أَخَذْتَ	*hint-’ıḫadt* /هِنْتْ-اِخَدْتْ
أنتُنَّ-أَخَذْتُنَّ	*hintû-’ıḫadtû* /هِنْتو-اِخَدْتو	أنتِ-أَخَذْتِ	*hinti-’ıḫadti* /هِنْتِ-اِخَدْتِ
نَحْنُ-أَخَذْنَ	*nıhne-’ıḫadnâ* /نِحْنَ-اِخَدْنا	أنا-أَخَذْتُ	*’ene-’ıḫadt* /أنا-اِخَدْتْ

Tablo 10
Mazi/Geçmiş Zaman Fiil Çekimi (Muzaaf Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-حَبُّوا	*hinîn-ḥabbû* /هِنينْ-حَبَّو	هو-حَبَّ	*huvvi-ḥab*[104] /هُوِّ-حَبْ
هُنَّ-حِبْنَ	*hinîn-ḥabbû* /هِنينْ-حَبَّو	هي-حَبَّتْ	*hiyyi-ḥabbet* /هِيِّ-حَبَّتْ
أنتم-حِبْتُمْ	*hintû-ḥıbbeytû* /هِنْتو-حِبَّيْتو	أنتَ-حِبْتَ	*hint-ḥıbbeyt* /هِنْتْ-حِبَّيْتْ
أنتُنَّ-حِبْتُنَّ	*hintû-ḥıbbeytû* /هِنْتو-حِبَّيْتو	أنتِ-حِبْتِ	*hinti-ḥıbbeyti* /هِنْتِ-حِبَّيْتِ
نَحْنُ-حِبْنا	*nıhne-ḥıbbeynâ* /نِحْنَ-حِبَّيْنا	أنا-حِبْتُ	*’ene-ḥıbbeyt* /أنا-حِبَّيْتْ

[103] *’Aḫad*/أَخَذْ (O♂ al-dı).
[104] *Ḥab*/حَبْ (O♂ sev-di).

Tablo 11
Mazi/Geçmiş Zaman Fiil Çekimi (Ecvef Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-راحوا	*hinîn-râḥû* /هِنينْ-راحوا	هو-راحَ	*huvvi-râḥ*[105] /هُوّ-راحْ
هُنَّ-رِحْنَ	*hinîn-râḥû* /هِنينْ-راحوا	هي-راحتْ	*hiyyi-râḥat* /هِيّ-راحَتْ
أنتم-رِحْتُمْ	*hintû-rıḥtû* /هِنْتو-رِحْتو	أنتَ-رِحْتَ	*hint-rıḥt* /هِنْتْ-رِحْتْ
أنتُنَّ-رِحْتُنَّ	*hintû-rıḥtû* /هِنْتو-رِحْتو	أنتِ-رِحْتِ	*hinti-rıḥti* /هِنْتِ-رِحْتِ
نَحْنُ-رِحْنا	*nıhne-rıḥnâ* /نِحْنَ-رِحنا	أنا-رِحْتُ	*’ene-rıḥt* /أنا-رِحْتْ

Tablo 12
Mazi/Geçmiş Zaman Fiil Çekimi (Nâkıs Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-بَكَوا	*hinîn-bekû* /هِنينْ-بَكو	هو-بَكى	*huvvi-beke*[106] /هُوّ-بَكَ
هُنَّ-بَكَيْنَ	*hinîn-bekû* /هِنينْ-بَكو	هي-بَكَتْ	*hiyyi-beket* /هِيّ-بَكَتْ
أنتم-بَكَيْتُمْ	*hintû-’ıbkeytû* /هِنْتو-اِبْكَيْتو	أنتَ-بَكَيْتَ	*hint-’ıbkeyt* /هِنْتْ-اِبْكَيْتْ
أنتُنَّ-بَكَيْتُنَّ	*hintû-’ıbkeytû* /هِنْتو-اِبْكَيْتو	أنتِ-بَكَيْتِ	*hinti-’ıbkeyti* /هِنْتِ-اِبْكَيْتِ
نَحْنُ-بَكَيْنا	*nıhne-’ıbkeynâ* /نِحْنَ-اِبْكَيْنا	أنا-بَكَيْتُ	*’ene-’ıbkeyt* /أنا-اِبْكَيْتْ

2.2.3.2. Muzari Fiil

Bir işin şimdiki zamanda, geniş zamanda veya gelecek zamanda gerçekleştiğini belirten fiillere muzari fiil denilmektedir. Muzari fiil şimdiki, geniş ve gelecek anlamlarını, önüne bir takım harfler getirilmek suretiyle elde etmektedir. Muzari fiilin başına getirilen yardımcı ifadeler Fasih Arapça ve lehçede farklılık arzetmektedir. Tarsus Arap diyalektinde muzari fiilin olumsuzu ise fiilin başına ê-mâ/آ-ما olumsuzluk ekleri getirilerek yapılmaktadır.

Tarsus Arap diyalektinde kullanılan bazı mazi fiil ve muzari fiil kalıpları şu şekildedir.

---

[105] *Râḥ*/رَاحْ (O♂ git-ti).
[106] *Beke*/بَكَ (O♂ ağla-dı).

Mazi *(fe‘al)*: *keteb*/كَتَبْ (O♂yazdı); *vaḳa‘*/وَقَعْ (O♂düştü); *ḥamal*/حَمَلْ (O♂ taşıdı).
Muzari *(-yif‘al, -yif‘il)*: *-yikteb*/يِكْتَبْ; *-yıvḳa‘*/يِوْقَعْ; *-yiḥmil*/يِحْمِلْ.

Mazi *(fi‘il)*: *dıḥık*/دِحِكْ (O♂ güldü); *lıḥıḳ*/لِحِقْ (O♂ ulaştı); *rici‘*/رِجِعْ (O♂ döndü).
Muzari *(-yif‘al)*: *-yıdḥak*/يِدْحَقْ ; *-yılḥaḳ*/يِلْحَقْ ; *-yirca‘*/يِرْجَعْ.

Mazi *(fa‘‘)*: *ṣaḥḥ*/صَحْ (O♂ iyileşti); *ḥabb*/حَبْ (O♂ sevdi); rabb/رَبْ (O♂ besledi).
Muzari *(-yfı‘,-yfa‘, -yfi‘‘a, -yfa‘‘i)*: *-yṣıḥ*/يْصِحْ; *-yḥıbbe*/يْحِبَّ; *-yrabbi*/يْرَبِّ.

Mazi *(fe‘a)*: *beke*/بَكَ (O♂ağladı); *meşe*/مَشَ (O♂ yürüdü); *vefe*/وَفَ (O♂ ödedi).
Muzari *(-yif‘i)*: *-yibki*/يِبْكِ; *-yimşi*/يِمْشِ; *-yivfi*/يِوْفِ.

Mazi *(fa‘‘a, fi‘‘a)*: *‘arra*/عَرَّ (O♂ ayırdı); *tı<u>ḫḫ</u>a*/تِخَّ (O♂ çürüdü).
Muzari *(-yfa‘‘a, -yfi‘‘a)*: *-y‘arra*/يْعَرَّ; *-ytı<u>ḫḫ</u>a*/يْتِخَّ.

Mazi *(fa‘‘al)*: *vaḳḳaf*/وَقَّفْ (O♂durdurdu); *‘ayyen*/عَيَّنْ (O♂baktı); *naddaf*/نَدَّفْ (O♂ temizledi).
Muzari *(-yfa‘‘il)*: *-yvaḳḳif*/يْوَقِّفْ; *-y‘ayyin*/يْعَيِّنْ; *-ynaddif*/يْنَدِّفْ.

Mazi *(fâl)*: *ḳâl*/قَالْ (O♂ dedi); *nêm*/نَامْ (O♂ uyudu).
Muzari *(-yfûl, -yfâl)*: *-yḳûl*/يْقُول; *-ynêm*/يْنَامْ.

Mazi *(fe‘âle)*: *boyâha*/ بويآها (O♂ boyadı).
Muzari *(-yfa‘le)*: *-yboyha*/يبويْها.

Mazi *(tfa‘le)*: *tdevze*/تدَوْزَ (O♂ düzledi, düz oldu).
Muzari *(-yitfa‘le)*: *-yitdevze*/يِتْدَوْزَ.

Mazi *(tfa‘lel)*: *tdegrec*/تدَگرج (O♂ yuvarladı); *tdevşen*/تدَوْشَن (O♂ düşündü).
Muzari *(-yıtfa‘lel)*: *-yıtdegrec*/يِتْدَگرج; *-yitdevşen*/يِتْدَوْشَنْ.

Mazi *(fâ'al)*: *dâyan*/دآيان (O♂dayandı); *şêhed*/شاهَدْ (O♂izledi); *lêbes*/لابَس (O♂ giydirdi).

Muzari *(-yfâ'il)*: *-ydâyin*/يْدآيِنْ; *-yşêhid*/يْشاهِدْ; *-ylêbis*/يْلابِس.

Mazi *(tfa''al)*: *tcevvez*/تجَوَّزْ (O♂evlendi); *tḳasḳan*/تقَسْقَنْ (O♂kıskandı); *tsenner* /تسَنَّرْ (O♂ sinirlendi).

Muzari *(yitfa''al)*: *yitcevvez*/يِتْجَوَّزْ; *yıtḳasḳan*/يِتقَسْقَنْ; *yitsenner*/يِتْسَنَّر.

Mazi *(fa''âlu-o-a)*: *verrâmu*/وَرَّامُ (O♂şişirdi); *'ammâro*/عَمَّارو (O♂tamir etti); *maşşâṭa*/مَشَّاطَ (O♂ taradı).

Muzari *(-yfe'lu-o-a)*: *-yvermu*/يْوَرْمُ; *-y'amro*/يْعَمْرو; *-ymaşṭa*/يْمَشْطَ.

Mazi *('infe'al)*: *'intezek*/اِنْتَزَكْ (O♂ kıskandı).

Muzari *(-yinfi'il)*: *-yintizik*/يِنْتِزِكْ.

Mazi *('ef'al)*:*'aṣfarr*/اَصْفَرْ (O♂ sarardı).

Muzari *(-yif'al)*: *-yışfar*/يِصْفَرْ.

Mazi *('ifti'il)*: *'ıştıġıl*/اِشْتِغِلْ (O♂ çalıştı).

Muzari *(-yıfti'il)*: *-yıştıġıl*/يِشْتِغِلْ.

Mazi *('istef'al)*: *'iste'mel*/اِسْتَعْمَل (O♂ kullandı).

Muzari *(-yistef'il)*: *-yiste'mil*/يِسْتَعْمِل.

2.2.3.2.1. Geniş Zaman

Tarsus Arap diyalektinde geniş zaman anlamı, muzari fiilin yalın halinin başına bi-/بِ eki getirilerek elde edilmektedir. Örneğin, *râḥ*/رَاحْ (O♂ gitti) mazi fiilinin muzari kökü olan *-yrûḥ*/يْرُوحْ fiili, önüne getirilen *bi*/ب eki ile *bi-yrûḥ*/بِيْرُوحْ (O♂ gider) geniş zaman anlamı kazanmaktadır[107]. Fasih Arapçada ise muzari fiil, başına herhangi bir ek almadan yardımcı zaman ifadeleriyle yalın halde geniş zaman anlamına sahiptir.

[107] Suriye lehçesinde de ifadeye geniş zaman anlamı kazandırmak için muzari fiilin önünde bi/ب eki kullanılmaktadır. Bkz. Crow, *Arabic manual: A xolloquial handbook in the Syrian dialect for the use of visitors to Syria and Palestine, containing a simplified grammer, a comprehensive English and Arabic dictionary and dialogues*, s. 23.

Tablo 13, 14, 15, 16, 17 ve 18'de sahih ve illetli fiilerden birer örnek seçilerek geniş zaman fiil çekimleri yapılmıştır.

Tablo 13
Muzari/Geniş Zaman Fiil Çekimi (Salim Fiil)

Cemi' (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-يَكْتُبُونَ	*hinîn bi-yiktibû* /هِنينْ-بِيِكْتِبو	هو-يَكْتُبُ	*huvvi bi-yikteb*[108] /هُوِّ-بِيِكْتَبْ
هُنَّ-يَكْتُبْنَ	*hinîn bi-yiktibû* /هِنينْ-بِيِكْتِبو	هي-تَكْتُبُ	*hiyyi bi-tikteb* /هِيِّ-بِتِكْتَبْ
أنتم-تَكْتُبُونَ	*hintû bi-tiktibû* /هِنْتو-بِتِكْتِبو	أنتَ-تَكْتُبُ	*hint bi-tikteb* /هِنْتْ-بِتِكْتَبْ
أنتُنَّ-تَكْتُبْنَ	*hintû bi-tiktibû* /هِنْتو-بِتِكْتِبو	أنتِ-تَكْتُبِينَ	*hinti bi-tiktibî* /هِنْتِ-بِتِكْتِبِي
نَحْنُ-نَكْتُبُ	*nıḥne bi-nikteb* /نِحْنَ-بِنِكْتَبْ	أنا-أكْتُبُ	*'ene bi-'ikteb* /أنا-بِإكْبَبْ

Tablo 14
Muzari/Geniş Zaman Fiil Çekimi (Misâl Fiil)

Cemi' (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-يَقَعُونَ	*hinin bi-yıvḳa'û* /هِنينْ-بِيِوْقَعو	هو-يَقَعُ	*huvvi bi-yıvḳa'*[109] /هُوِّ-بِيِوْقَعْ
هُنَّ-يَقَعْنَ	*hinin bi-yıvḳa'û* /هِنينْ-بِيِوْقَعو	هي-تَقَعُ	*hiyyi bi-tûḳa'* /هِيِّ-بِتُوقَعْ
أنتم-تَقَعُونَ	*hintû bi-tûḳa'û* /هِنْتو-بِتُوقَعو	أنتَ-تَقَعُ	*hint bi-tûḳa'* /هِنْتْ-بِتُوقَعْ
أنتُنَّ-تَقَعْنَ	*hintû bi-tûḳa'û* /هِنْتو-بِتُوقَعو	أنتِ-تَقَعين	*hinti bi-tûḳa'î* /هِنْتِ-بِتُوقَعي
نَحْنُ-نَقَعُ	*niḥne bi-nıvḳa'* /نِحْنَ-بِنِوْقَعْ	أنا-أقَعُ	*'ene bi-'ivḳa'* /أنا-بِئُوقَعْ

[108] *Bi-yikteb*/بِيِكْتَب (O♂ yaz-ar).
[109] *Bi-yıvḳa'*/بِيِوْقَعْ (O♂ düş-er).

Tablo 15
Muzari/Geniş Zaman Fiil Çekimi (Mehmûz Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-يَأْخُذُونَ	*hinin bi-yaḫdû* /هِنينْ-بِيَخْدُو	هو-يَأْخُذْ	*huvvi bi-yâḫad*[110] /هُوّ-بِيَاخْد
هُنَّ-يَأْخُذْنَ	*hinin bi-yaḫdû* /هِنينْ-بِيَخْدُو	هي-تَأْخُذْ	*hiyyi bi-tâḫad* /هِيّ-بِتَاخْد
أنتم-تَأْخُذُونَ	*hintû bi-taḫdû* /هِنْتو-بِتَخْدُو	أنتَ-تَأْخُذْ	*hint bi-tâḫat* /هِنْتْ-بِتاخَتْ
أنتُنَّ-تَأْخُذْنَ	*hintû bi-taḫdû* /هِنْتو-بِتَخْدُو	أنتِ-تَأْخُذينَ	*hinti bi-tâḫdî* /هِنْتِ-بِتَاخْدي
نَحْنُ-نَأْخُذُ	*niḥne bi-nâḫad* /نِحْنَ-بِناخَدْ	أنا-آخُذُ	*’ene bi-’âḫad* /أنا-بِآخَدْ

Tablo 16
Muzari/Geniş Zaman Fiil Çekimi (Muzaaf Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-يُحِبُّونَ	*hinîn bi-yḥıbbû* /هِنينْ-بِيْحِبُّو	هو-يُحِبُّ	*huvvi bi-yḥıbbe*[111] /هُوّ-بِيْحِبَّ
هُنَّ-يُحْبِبْنَ	*hinîn bi-yḥıbbû* /هِنينْ-بِيْحِبُّو	هي-تُحِبُّ	*hiyyi bi-tḥıbbe* /هِيّ-بِتْحِبَّ
أنتم-تُحِبُّونَ	*hintû-bi-tḥıbbû* /هِنْتو-بِتْحِبُّو	أنتَ-تُحِبُّ	*hint bi-tḥıbbe* /هِنْتْ-بِتْحِبَّ
أنتُنَّ-تُحْبِبْنَ	*hintû-bi-tḥıbbû* /هِنْتو-بِتْحِبُّو	أنتِ-تُحِبّينَ	*hinti bi-tḥıbbî* /هِنْتِ-بِتْحِبّي
نَحْنُ-نُحِبُّ	*niḥne bi-niḥıbbe* /نِحْنَ-بِنِحِبَّ	أنا-أحِبُّ	*’ene bi-’iḥıbbe* /أنا-بِئِحِبَّ

[110] *Bi-yâḫad*/بِيَاخْد (O♂ al-ır).
[111] *Bi-yḥıbbe*/بِيْحِبَّ (O♂ sev-er).

Tablo 17
Muzari/Geniş Zaman Fiil Çekimi (Ecvef Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-يَرُوحُونَ	*hinîn bi-yrûḥû* /هِنينْ-بِيْرُوحُو	هو-يَرُوحُ	*huvvi bi-yrûḥ*[112] /هُوِّ-بِيْرُوحْ
هُنَّ-يَرُحْنَ	*hinîn bi-yrûḥû* /هِنينْ-بِيْرُوحُو	هي-تَرُوحُ	*hiyyi bi-trûḥ* /هِيِّ-بِتْرُوحْ
أنتم-تَرُوحُون	*hintû bi-trûḥû* /هِنْتو-بِتْرُوحُو	أنتَ-تَرُوحُ	*hint bi-trûḥ* /هِنْتْ-بِتْرُوحْ
أنتُنَّ-تَرُحْنَ	*hintû bi-trûḥû* /هِنْتو-بِتْرُوحُو	أنتِ-تَرُوحينَ	*hinti bi-trûḥî* /هِنْتِ-بِتْرُوحي
نَحْنُ-نَرُوحُ	*niḥne bi-nrûḥ* /نِحْنَ-بِنْرُوحْ	أنا-أرُوحُ	*’ene bi-’irûḥ* /أنا-بِئْرُوحْ

Tablo 18
Muzari/Geniş Zaman Fiil Çekimi (Nâkıs Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-يَبْكُونَ	*hinîn bi-yibkû* /هِنينْ-بِيِبْكُو	هو-يَبْكي	*huvvi bi-yibki*[113] /هُوِّ-بِيِبْكِ
هُنَّ-يَبْكينَ	*hinîn bi-yibkû* /هِنينْ-بِيِبْكُو	هي-تَبْكي	*hiyyi bi-tibki* /هِيِّ-بِتِبْكِ
أنتم-تَبْكُونَ	*hintû bi-tibkû* /هِنْتو-بِتِبْكُو	أنتَ-تَبْكي	*hint bi-tibki* /هِنْتْ-بِتِبْكِ
أنتُنَّ-تَبْكينَ	*hintû bi-tibkû* /هِنْتو-بِتِبْكُو	أنتِ-تَبْكينَ	*hinti bi-tibkî* /هِنْتِ-بِتِبْكي
نَحْنُ-نَبْكي	*niḥne bi-nibki* /نِحْنَ-بِنِبْكِ	أنا-أبْكي	*’ene bi-’ibki* /أنا-بِئِبْكِ

[112] *Bi-yrûḥ*/بِيْرُوحْ (O♂ gid-er).
[113] *Bi-yibki*/بِيِبْكِ (O♂ ağla-r).

2.2.3.2.2. Şimdiki Zaman

Lehçede, şimdiki zamanı ifade etmede iki farklı kullanım mevcuttur. Birincisi, muzari fiilin yalın halinin başına me-/مَ eki getirmek, diğeri ise fiilleri ism-i fâil kalıbında zikretmektir. Örneğin, *râḥ*/رَاحْ (O♂ gitti) mazi fiilinin muzari kökü olan *yrûḥ*/يْرُوحْ fiili, önüne getirilen *me-*/م eki ile *me-yrûḥ*/بِيْرُوحْ (O♂ gidiyor) veya ism-i fâil kalıbında kullanıldığında *huvvi râyıḥ*/هُوّ رايِح (O♂ gidiyor) örneklerinde olduğu gibi şimdiki zaman anlamı kazanmaktadır. *Râḥ*/راحْ fiilinin ism-i fâili, şahıslara göre müzekker/eril tekil şahıs için *râyıḥ*/رايِحْ, müennes/dişil tekil şahıs için *rîḥa*/رِيحَه ve çoğul şahısların tamamı için *râyiḥîn*/رايِحِينْ şeklinde gelmektedir.

Muzari fiilin başına me-/م eki getirilerek şimdiki zaman anlamı elde etme durumu, diğer Arap dili lehçelerinden farklı olarak Suriye ve Lübnan'da yaşayan Alevi Arapların lehçelerinde bulunmaktadır[114]. Farsçada fiilin geniş zaman kökünün önüne süreklilik ifade eden mî/می edatı getirilerek fiile şimdiki zaman anlamı kazandırılmaktadır[115]. Özellikle Suriye ve Lübnan'da yaşayan Alevi Arapların gerek coğrafi, gerek mezhebî açıdan İran'a yakınlığı dikkate alındığında diğer lehçelerde benzerine rastlamadığımız bu ekin, Suriye Alevi Arapları ve Suriye'den Anadolu'ya göç edip Çukurova'ya yerleşmiş olan Tarsus Arapları lehçesinde Farsçanın etkisi ile kullanıldığı ihtimalinden bahsedebiliriz.

Tablo 19, 20, 21, 22, 23 ve 24'de sahih ve illetli fiilerden birer örnek seçilerek şimdiki zaman fiil çekimleri yapılmıştır.

---

[114] Prochazka, *Die Arabischen dialekte der Çukurova*, s. 113.

[115] Nusrettin Bolelli, *Farsça Dilbilgisi (Nahiv-Sarf)*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul 2011, s. 78.

Tablo 19
Muzari/Şimdiki Zaman Fiil Çekimi (Sâlim Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-يَكْتُبُونَ	*hinîn me-yiktibû* /هِنينْ-مَيِكْتِبو/	هو-يَكْتُبُ	*huvvi me-yikteb*[116] /هُوِّ-مَيِكْتَبْ/
هُنَّ-يَكْتُبْنَ	*hinîn me-yiktibû* /هِنينْ-مَيِكْتِبو/	هي-تَكْتُبُ	*hiyyi me-tikteb* /هِيِّ-مَتِكْتَبْ/
أنتم-تَكْتُبُونَ	*hintû me-tiktibû* /هِنْتو-مَتِكْتِبو/	أنتَ-تَكْتُبُ	*hint me-tikteb* /هِنْتْ-مَتِكْتَبْ/
أنتُنَّ-تَكْتُبْنَ	*hintû me-tiktibû* /هِنْتو-مَتِكْتِبو/	أنتِ-تَكْتُبِينَ	*hinti me-tiktibî* /هِنْتِ-مَتِكْتِبِي/
نَحْنُ-نَكْتُبُ	*nıḥne me-nikteb* /نِحْنَ-مَنِكْتَبْ/	أنا-أكْتُبُ	*’ene me-’ikteb* /أنا-مإكْبَبْ/

Tablo 20
Muzari/Şimdiki Zaman Fiil Çekimi (Misâl Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-يَقَعُونَ	*hinin me-yıvḳa‘û* /هِنينْ-مَيِوْقَعو/	هو-يَقَعُ	*huvvi me-yıvḳa‘*[117] /هُوِّ-مَيِوْقَعْ/
هُنَّ-يَقَعْنَ	*hinin me-yıvḳa‘û* /هِنينْ-مَيِوْقَعو/	هي-تَقَعُ	*hiyyi me-tûḳa‘* /هِيِّ-مَتُوقَعْ/
أنتم-تَقَعُونَ	*hintû me-tûḳa‘û* /هِنْتو-مَتُوقَعو/	أنتَ-تَقَعُ	*hint me-tûḳa‘* /هِنْتْ-مَتُوقَعْ/
أنتُنَّ-تَقَعْنَ	*hintû me-tûḳa‘û* /هِنْتو-مَتُوقَعو/	أنتِ-تَقَعِينَ	*hinti me-tûḳa‘î* /هِنْتِ-مَتُوقَعِي/
نَحْنُ-نَقَعُ	*niḥne me-nıvḳa‘* /نِحْنَ-مَنِوْقَعْ/	أنا-أقَعُ	*’ene me-’ivḳa‘* /أنا-مَنُوْقَعْ/

[116] *Me-yikteb*/مَيِكْتَبْ (O♂ yazı-yor).
[117] *Me-yıvḳa‘*/مَيِوْقَعْ (O♂ düşü-yor).

Tablo 21
Muzari/Şimdiki Zaman Fiil Çekimi (Mehmûz Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-يَأْخُذُونَ	*hinîn me-yaḫdû* /هِنينْ-مَيَخْدُو	هو-يَأْخُذْ	*huvvi me-yâḫad*[118] /هُوِّ-مَيَاخْد
هُنَّ-يَأْخُذْنَ	*hinîn me-yaḫdû* /هِنينْ-مَيَخْدُو	هي-تَأْخُذْ	*hiyyi me-tâḫad* /هِيِّ-مَتَاخْد
أنتم-تَأْخُذُونَ	*hintû me-taḫdû* /هِنْتو-مَتَخْدُو	أنتَ-تَأْخُذْ	*hint me-tâḫat* /هِنْتْ-مَتاخَتْ
أنتُنَّ-تَأْخُذْنَ	*hintû me-taḫdû* /هِنْتو-مَتَخْدُو	أنتِ-تَأْخُذينَ	*hinti me-tâḫdî* /هِنْتِ-مَتاخْدي
نَحْنُ-نَأْخُذُ	*niḥne me-nâḫad* /نِحْنَ-مَناخَدْ	أنا-آخُذُ	*’ene me-’âḫad* /أنا-مَآخَدْ

Tablo 22
Muzari/Şimdiki Zaman Fiil Çekimi (Muzaaf Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-يُحِبُّونَ	*hinîn me-yḥıbbû* /هِنينْ-مَيْحِبُّو	هو-يُحِبُّ	*huvvi me-yḥıbbe*[119] /هُوِّ-مَيْحِبَّ
هُنَّ-يُحْبِبْنَ	*hinîn me-yḥıbbû* /هِنينْ-مَيْحِبُّو	هي-تُحِبُّ	*hiyyi me-tḥıbbe* /هِيِّ-مَتْحِبَّ
أنتم-تُحِبُّونَ	*hintû me-tḥıbbû* /هِنْتو-مَتْحِبُّو	أنتَ-تُحِبُّ	*hint me-tḥıbbe* /هِنْتْ-مَتْحِبَّ
أنتُنَّ-تُحْبِبْنَ	*hintû me-tḥıbbû* /هِنْتو-مَتْحِبُّو	أنتِ-تُحِبِّينَ	*hinti me-tḥıbbî* /هِنْتِ-مَتْحِبِّي
نَحْنُ-نُحِبُّ	*niḥne me-nḥıbbe* /نِحْنَ-مَنِحِبَّ	أنا-أحِبُّ	*’ene me-’iḥıbbe* /أنا-مَئِحِبَّ

[118] *Me-yâḫad*/مَيَاخْد (O♂ alı-yor).
[119] *Me-yḥıbbe*/مَيْحِبَّ (O♂ sevi-yor).

Tablo 23
Muzari/Şimdiki Zaman Fiil Çekimi (Ecvef Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-يَرُوحُونَ	*hinîn me-yrûḥû* /هِنينْ-مَيْرُوحُو/	هو-يَرُوحُ	*huvvi me-yrûḥ*[120] /هُوِّ-مَيْرُوحْ/
هُنَّ-يَرُحْنَ	*hinîn me-yrûḥû* /هِنينْ-مَيْرُوحُو/	هي-تَرُوحُ	*hiyyi me-trûḥ* /هِيِّ-مَتْرُوحْ/
أنتم-تَرُوحُون	*hintû me-trûḥû* /هِنْتو-مَتْرُوحُو/	أنتَ-تَرُوحُ	*hint me-trûḥ* /هِنْتْ-مَتْرُوحْ/
أنتُنَّ-تَرُحْنَ	*hintû me-trûḥû* /هِنْتو-مَتْرُوحُو/	أنتِ-تَرُوحينَ	*hinti me-trûḥî* /هِنْتِ-مَتْرُوحي/
نَحْنُ-نَرُوحُ	*niḥne me-nrûḥ* /نِحْنَ-مَنْرُوحْ/	أنا-أرُوحُ	*’ene me-’irûḥ* /أنا-مَئِرُوحْ/

Tablo 24
Muzari/Şimdiki Zaman Fiil Çekimi (Nâkıs Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-يَبْكُونَ	*hinîn me-yibkû* /هِنينْ-مَيِبْكُو/	هو-يَبْكي	*huvvi me-yibki*[121] /هُوِّ-مَيِبْكِ/
هُنَّ-يَبْكينَ	*hinîn me-yibkû* /هِنينْ-مَيِبْكُو/	هي-تَبْكي	*hiyyi me-tibki* /هِيِّ-مَتِبْكِ/
أنتم-تَبْكُونَ	*hintû me-tibkû* /هِنْتو-مَتِبْكُو/	أنتَ-تَبْكي	*hint me-tibki* /هِنْتْ-مَتِبْكِ/
أنتُنَّ-تَبْكينَ	*hintû me-tibkû* /هِنْتو-مَتِبْكُو/	أنتِ-تَبْكينَ	*hinti me-tibkî* /هِنْتِ-مَتِبْكي/
نَحْنُ-نَبْكي	*niḥne me-nibki* /نِحْنَ-مَنِبْكِ/	أنا-أبْكي	*’ene me-’ibki* /أنا-مَئِبْكِ/

[120] *Me-yrûḥ*/مَيْرُوحْ (O♂ gidi-yor).
[121] *Me-yibki*/مَيِبْكِ (O♂ ağlı-yor).

2.2.3.2.3. Gelecek Zaman

Fasih Arapçada gelecek zaman anlamı, muzari fiilin başına sin/س ve sevfe/سَوْفَ edatları getirilerek elde edilmektedir. Tarsus Arap diyalektinde gelecek zaman, muzari fiilin yalın halinin başına gelen *be*/بَ, *bê*/با ekleri ve şahıslara göre çekimli *beddu*/بَدُّ (O♂ istedi) fiili ile yapılmaktadır. Örneğin, *râḥ*/رَاحْ (O♂ gitti) mazi fiilinin muzari kökü olan -*yrûḥ*/يْرُوحْ fiili tek başına bir şey ifade etmezken, önüne getirilen *be*/بَ, bê/با ekleri ve beddu/بَدُّ fiili ile *be/bê/beddu-yrûḥ*/بَدُّ/با/ بَيْرُوحْ (O♂ gidecek) gelecek zaman anlamı kazanmaktadır[122].

Tablo 25, 26, 27, 28, 29 ve 30'da sahih ve illetli fiillerden birer örnek seçilerek gelecek zaman fiil çekimleri yapılmıştır.

Tablo 25
Muzari/Gelecek Zaman Fiil Çekimi (Sâlim Fiil)

Cemi' (Çoğul) /جمع	**Müfred (Tekil) /مفرد**
Ta.	**Ta.**
هِنينْ/ بَدِّينْ-با-بَيِكْتِبُو *hinin/beddîn-bê-be-yiktibû*	هُوِّ/ بَدُّ-با-بَيِكْتَب/*huvvi/beddu-bê-be-yikteb*[123]
	هِيِّ/ بَدَّ-با-بَتِكْتَب/*hiyyi/bedde-bê-be-tikteb*
هِنْتو/ بَدْكينْ-با-بَتِكْتِبُو *hintû/bedkîn-bê-be-tiktibû*	هِنْتْ/ بَدَّكْ-با-بَتِكْتَب/*hint/beddek-bê-be-tikteb*
	هِنْتِ/ بَدِّكْ-با-بَتِكْتِبِي/*hinti/beddik-bê-be-tiktibî*
نِحْنَ/ بَدْنا-با-بَنِكْتَبْ *niḥne/bednâ-bê-be-nikteb*	أنا/ بَدِّي-با-بَاكْتَبْ/*'ene/beddî-bê-be-'ikteb*

[122] Suriye lehçesinde muzari fiilin önüne şahıslara göre çekimli *bedduh*/بَدُّه fiili getirilerek gelecek zaman anlamı elde edilmektedir. Bkz. Crow, *Arabic manual: A xolloquial handbook in the Syrian dialect for the use of visitors to Syria and Palestine, containing a simplified grammer, a comprehensive English and Arabic dictionary and dialogues*, s. 24.

[123] *Beddu-bê-be-yikteb*/ بَدُّ-با-بَيِكْتَب (O♂ yaz-acak).

Tablo 26
Muzari/Gelecek Zaman Fiil Çekimi (Misâl Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع	**Müfred (Tekil) /مفرد**
Ta.	**Ta.**
هِنينْ/ بَدِّينْ-با-بَيِوْقَعُو *hinîn/beddîn-bê-be-yıvḳa‘û*	هُوِّ/ بَدُّ-با-بَيِوْقَعْ/ *huvvi/beddu-bê-beyıvḳa‘*[124]
هِنْتو/ بَدْكينْ-با-بَتُوقَعُو *hintû/bedkîn-bê-be-tûḳa‘û*	هِيِّ/ بَدَّ-با-بَتُوقَعْ/ *hiyyi/bedde-bê-be-tûḳa‘*
نِحْنَ/ بَدْنا-با-بَنِوْقَعْ *niḥne/bednâ-bê-be-nıvḳa‘*	هِنْتِ/ بَدِّكْ-با-بَتُوقَعي/ *hinti/beddik-bê-be-tvûḳa‘î* أنا/ بَدِّي-با-بَاِوْقَعْ/ *’ene/beddî-bê-be-’ivḳa‘*

Tablo 27
Muzari/Gelecek Zaman Fiil Çekimi Mehmûz Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع	**Müfred (Tekil) /مفرد**
Ta.	**Ta.**
هِنينْ/ بَدِّينْ-با-بَيَخْدو *hinîn/beddîn-bê-be-yaḫdû*	هُوِّ/ بَدُّ-با-بَيَاخُد/ *huvvi/beddu-bê-be-yâḫad*[125]
هِنْتو/ بَدْكينْ-با-بَتَخْدو *hintû/bedkîn-bê-be-taḫdû*	هِيِّ/ بَدَّ-با-بَتَاخُد/ *hiyyi/bedde-bê-be-tâḫad* هِنْتِ/ بَدِّكْ-با-بَتاخَتْ/ *hint/beddek-bê-be-tâḫat*
نِحْنَ/ بَدْنا-با-بَناخَدْ *niḥne/bednâ-bê-be-nâḫad*	هِنْتِ/ بَدِّكْ-با-بَتاخْدي/ *hinti/beddik-bê-be-tâḫdî* أنا/ بَدِّي-با-بَآخَدْ/ *’ene/beddî-bê-be-’âḫad*

[124] *Beddu-bê-beyıvḳa‘*/ بَدُّ-با-بَيِوْقَعْ (O♂ düş-ecek).
[125] *Beddu-bê-be-yâḫad*/ بَدُّ-با-بَيَاخُد (O♂ al-acak).

Tablo 28
Muzari/Gelecek Zaman Fiil Çekimi (Muzaaf Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع	**Müfred (Tekil) /مفرد**
Ta.	**Ta.**
هِنينْ/ بَدِّينْ-با-بَيْحِبُّو *hinîn/beddîn-bê-be-yḥıbbû*	هُوِّ/ بَدُّ-با-بَيْحِبْ/ *huvvi/beddu-bê-be-yḥıbbe*[126]
	هِيِّ/ بَدَّ-با-بَتْحِبْ/ *hiyyi/bedde-bê-be-tḥıbbe*
هِنْتو/ بَدْكينْ-با-بَتْحِبُّو *hintû/bedkîn-bê-be-tḥibbû*	هِنْتْ/ بَدَّكْ-با-بَتْحِبْ/ *hint/beddek-bê-be-tḥıbbe*
	هِنْتِ/ بَدِّكْ-با-بَتْحِبِّي/ *hinti/beddik-bê-be-tḥıbbî*
نِحْنَ/ بَدْنا-با-بَنْحِبْ *niḥne/bednâ-bê-be-nḥıbbe*	أنا/ بَدِّي-با-بَاِحِبْ/ *’ene/beddî-bê-be-’iḥıbbe*

Tablo 29
Muzari/Gelecek Zaman Fiil Çekimi (Ecvef Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع	**Müfred (Tekil) /مفرد**
Ta.	**Ta.**
هِنينْ/ بَدِّينْ-با-بَيْرُوحُو *hinîn/beddîn-bê-be-yrûḥû*	هُوِّ/ بَدُّ-با-بَيْرُوحْ/ *huvvi/beddu-bê-be-yrûḥ*[127]
	هِيِّ/ بَدَّ-با-بَتْرُوحْ/ *hiyyi/bedde-bê-be-trûḥ*
هِنْتو/ بَدْكينْ-با-بَتْرُوحُو *hintû/bedkîn-bê-be-trûḥû*	هِنْتْ/ بَدَّكْ-با-بَتْرُوحْ/ *hint/beddek-bê-be-trûḥ*
	هِنْتِ/ بَدِّكْ-با-بَتْرُوحي/ *hinti/beddik-bê-be-trûḥî*
نِحْنَ/ بَدْنا-با-بَنْرُوحْ *niḥne/bednâ-bê-be-nrûḥ*	أنا/ بَدِّي-با-بَارُوحْ/ *’ene/beddî-bê-be-’irûḥ*

[126] *Beddu-bê-be-yḥıbbe*/ بَدُّ-با-بَيْحِبْ (O♂ sev-ecek).
[127] *Beddu-bê-be-yrûḥ*/ بَدُّ-با-بَيْرُوحْ (O♂ gid-ecek).

Tablo 30
Muzari/Gelecek Zaman Fiil Çekimi (Nâkıs Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع	**Müfred (Tekil) /مفرد**
Ta.	**Ta.**
هِنينْ/ بَدِّينْ-با-بَبِيْكُو *hinîn/beddîn-bê-be-yibkû*	هُوِّ/ بَدُّ-با-بَبِيْكِ/ *huvvi/beddu-bê-be-yibki*[128]*i*
	هِيِّ/ بَدَّ-با-بَتِبْكِ/ *hiyyi/bedde-bê-be-tibki*
هِنْتو/ بَدْكينْ-با-بَتِبْكُو *hintû/bedkîn-bê-be-tibkû*	هِنْتْ/ بَدَّكْ-با-بَتِبْكِ/ *hint/beddek-bê-be-tibki*
	هِنْتِ/ بَدِّكْ-با-بَتِبْكي/ *hinti/beddik-bê-be-tibkî*
نِحْنَ/ بَدْنا-با-بَنِبْكِ *niḥne/bednâ-bê-be-nibki*	أنا/ بَدِّي-با-بَابْكِ/ *’ene/beddî-bê-be-’ibki*

2.2.3.3. Emir Fiili

Emir fiil, bir işin yapılmasını veya yapılmamasını istediğimiz fiil kipidir. Arapçada emir fiiller olumlu ve olumsuz olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Muhâtab/II. şahıs kişiye bir işin yapılması yönünde yapılan emre emr-i hâzır, yapılmaması yönünde yapılan emre ise nehy-i hâzır denilmektedir.

2.2.3.3.1. Emr-i Hâzır

Muhâtab kişiden bir işin yapılmasını istediğimiz emir kipidir. Fasih Arapçada, emir kipleri fiillerin muzari sigalarından yapılır. İlk olarak muzari fiilin başındaki muzâraat harfi atılır. Daha sonra kalan ilk harf cezimli ise harfi okuyabilmek için fiilin başına hemze/أ getirilir. Son olarak fiilin son harfi meczûm yapılır. Fiilin başına getirilen hemzenin harekesi fiilin orta harfinin harekesine göre değişir. Orta harfin harekesi zamme ise hemze, zamme ile herekelenirken, fetha veya kesra ise hemze, kesra ile harekelenmektedir. Tarsus Arap diyalektinde emir fiil yapımında Fasih Arapçaya benzer durum söz konusudur.

Tablo 31, 32, 33, 34, 35 ve 36’da sahih ve illetli fiilerden birer örnek seçilerek emr-i hâzır fiil çekimleri yapılmıştır.

[128] *Beddu-bê-be-yibki*/ بَدُّ-با-بَبِيْكِ (O♂ ağla-yacak).

Tablo 31
Emr-i Hâzır Fiil Çekimi (Sâlim Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
أنتم-أَكْتُبُوا	*hintû-’iktibû* /هِنْتو-اِكْتِبوا	أنتَ-أَكْتُبْ	*hint-’iktib* /هِنْتْ-اِكْتِبْ
أَنتُنَّ-أَكْتُبْنَ	*hintû-’iktibû* /هِنْتو-اِكْتِبوا	أنتِ-أَكْتُبي	*hinti-’iktibî* /هِنْتِ-اِكْتِبي

Tablo 32
Emr-i Hâzır Fiil Çekimi (Misâl Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
أنتم-قعوا	*hintû-’ıvḳı‘û* /هِنْتو-اِوْقِعوا	أنتَ-قعْ	*hint-’ıvḳı‘* /هِنْتْ-اِوْقِعْ
أَنتُنَّ-قَعْنَ	*hintû-’ıvḳı‘û* /هِنْتو-اِوْقِعوا	أنتِ-قعي	*hinti-’ıvḳı‘î* /هِنْتِ-اِوْقِعي

Tablo 33
Emr-i Hâzır Fiil Çekimi (Mehmûz Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
أنتم-خُذُوا	*hintû-ẖadû* /هِنْتو-خَذُو	أنتَ-خُذْ	*hint-ẖad* /هِنْتْ-خَذْ
أَنتُنَّ-خُذْنَ	*hintû-ẖadû* /هِنْتو-خَذُو	أنتِ-خُذي	*hinti-ẖadî* /هِنْتِ-خَدي

Tablo 34
Emr-i Hâzır Fiil Çekimi (Muzaaf Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
أنتم-حِبُّوا	*hintû-ḥıbbû* /هِنْتو-حِبُّو	أنتَ-حِبّ	*hint-ḥıb* /هِنْتْ-حِبْ
أَنتُنَّ-حِبْنَ	*hintû-ḥıbbû* /هِنْتو-حِبُّو	أنتِ-حِبّي	*hinti-ḥıbbî* /هِنْتِ-حِبّي

Tablo 35
Emr-i Hâzır Fiil Çekimi (Ecvef Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
أنتم-رُوحوا	*hintû-rûḥû* /هِنْتو-رُوحُو	أنتَ-رُحْ	*hint-rûḥ* /هِنْتْ-رُوحْ
أنتُنَّ-رُونا	*hintû-rûḥû* /هِنْتو-رُوحُو	أنتِ-رُوحي	*hinti-rûḥî* /هِنْتِ-رُوحي

Tablo 36
Emr-i Hâzır Fiil Çekimi (Nâkıs Fiil)

Cemi‘ (Çoğul) /جمع		**Müfred (Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
أنتم-إبْكوا	*hintû-’ibkû* /هِنْتو-اِبْكو	أنتَ-إبْكَ	*hint-’ibke* /هِنْتْ-اِبْكَ
أنتُنَّ-إبْكينَ	*hintû-’ibkû* /هِنْتو-اِبْكو	أنتِ-إبْكي	*hinti-’ibki* /هِنْتِ-اِبْكِ

2.2.3.3.2. Nehy-i Hâzır

Muhâtab kişiden, bir işin yapılmamasını istediğimiz emir kipidir. Fasih Arapçada, muzari fiilin muhâtab sigalarının başına olumsuzluk için kullanılan *lâ*/لا edatı getirildikten sonra, fiilin son harfinin meczuma çevrilmesi ile yapılır. Tarsus Arap diyalektinde de benzer durum söz konusudur.

Tablo 37, 38, 39, 40, 41 ve 42’da sahih ve illetli fiilerden birer örnek seçilerek nehy-i hâzır fiil çekimleri yapılmıştır.

Tablo 37
Nehy-i Hâzır Fiil Çekimi (Sâlim Fiil)

Cemi‘(Çoğul) /جمع		**Müfred(Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
أنتم-لا تَكْتُبُوا	*hintû-lê tiktibû* /هِنْتو-لا تِكْتِبُو	أنتَ-لا تَكْتُبْ	*hint-lê tikteb* /هِنْتْ-لا تِكْتَبْ
أنتُنَّ-لا تَكْتُبْنَ	*hintû-lê tiktibû* /هِنْتو-لا تِكْتِبُو	أنتِ-لا تَكْتُبي	*hinti-lê tiktibî* /هِنْتِ-لا تِكْتِبي

Tablo 38
Nehy-i Hâzır Fiil Çekimi (Misâl Fiil)

Cemi‘(Çoğul) /جمع		**Müfred(Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
أنتم-لا تَقَعُوا	*hintû-lê tûḳa‘û* /هِنْتو-لا تُوقَعُو	أنتَ-لا تَقَعْ	*hint-lê tûḳa‘* /هِنْتْ-لا توقَعْ
أنتُنَّ-لا تَقَعْنَ	*hintû-lê tûḳa‘û* /هِنْتو-لا تُوقَعُو	أنتِ-لا تَقَعي	*hinti-lê tûḳa‘î* /هِنْتِ-لا تُوقَعي

Tablo 39
Nehy-i Hâzır Fiil Çekimi (Mehmûz Fiil)

Cemi‘(Çoğul) /جمع		**Müfred(Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
أنتم-لا تأخُذُوا	*hintû-lê ṯadû* /هِنْتو-لا تْخَدُو	أنتَ-لا تَأخُذْ	*hint-lê ṯad* /هِنْتْ-لا تْخَدْ
أنتُنَّ-لا تَأخُذْنَ	*hintû-lê ṯadû* /هِنْتو-لا تْخَدُو	أنتِ-لا تَأخُذي	*hinti-lê ṯadî* /هِنْتِ-لا تْخَدي

Tablo 40
Nehy-i Hâzır Fiil Çekimi (Muzaaf Fiil)

Cemi‘(Çoğul) /جمع		**Müfred(Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
أنتم-لا تُحِبُّوا	*hintû-lê ṭhibbû* /هِنْتو-لا تْحِبُّو	أنتَ-لا تُحِبْ	*hint-lê ṭhib* /هِنْتْ-لا تْحِبْ
أنتُنَّ-لا تُحْبِبْنَ	*hintû-lê ṭhibbû* /هِنْتو-لا تْحِبُّو	أنتِ-لا تُحِبي	*hinti-lê ṭhibbî* /هِنْتِ-لا تْحِبّي

Tablo 41
Nehy-i Hâzır Fiil Çekimi (Ecvef Fiil)

Cemi‘(Çoğul) /جمع		**Müfred(Tekil) /مفرد**	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
أنتم-لا تَرُوحُوا	*hintû-lê trûḥû* /هِنْتو-لا تْرُوحُو	أنتَ-لا تَرُوحْ	*hint-lê trûḥ* /هِنْتْ-لا تْرُوحْ
أنتُنَّ-لا تَرُحْنَ	*hintû-lê trûḥû* /هِنْتو-لا تْرُوحُو	أنتِ-لا تَرُوحي	*hinti-lê trûḥî* /هِنْتِ-لا تْرُوحي

Tablo 42
Nehy-i Hâzır Fiil Çekimi (Nâkıs Fiil)

Cemi‘(Çoğul) /جمع		Müfred(Tekil) /مفرد	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
أنتم-لا تَبْكُونَ	*hintû-lê yibkû* /هِنْتو-لا تِبْكُو	أنتَ-لا تَبْكِ	hint-lê tıbki /هِنْتْ-لا تِبْكِ
أنتُنَّ-لا تَبْكينَ	*hintû-lê yibkû* /هِنْتو-لا تِبْكُو	أنتِ-لا تَبْكي	hinti-lê tıbkî /هِنْتِ-لا تِبْكي

2.2.3.4. Meçhul Fiil

Fasih Arapçada sülâsi fiiller *fu‘ile*/فُعِلَ vezninde meçhul yapılmaktadır. Ayrıca mutâva‘at/dönüşlülük bildiren *’infi‘âl*/اِنْفِعال babında gelen fiiller de meçhul manasında kullanılmaktadır. Tarsus Arap diyalektinde meçhul fiil yapımında *fu‘ile*/فُعِلَ veznine rastlayamadık. Lehçede, meçhul fiil yapımında yaygın bir şekilde Fasih Arapçadaki *’infi‘âl*/اِنْفِعال babı kullanılmakta ve neticede meçhul fiiller bu kalıpta zikredilmektedir[129]. Ör. *Ḫıddêmête le-Şahmerân mâ ilîn ḫabr Şahmerân ’indebḥit ’u mêtit*[130]/ خِدَّاماتَ لَشاهْمَرآنْ ما اِلِينْ خَبْرْ شاهْمَرآنْ اِنْدَبْحِتْ او ماتِتْ (Şahmerân’ın hizmetçilerinin, Şahmerân’ın boğazlandığından ve öldüğünden haberleri yoktur.).

Lehçede meçhul fiil kullanımına şu fiiller örnek olarak verilebilir. Ör. *debaḥ*/دَبَحْ (O♂ boğazladı), *’indebaḥ*/اِنْدَبَحْ (O♂ boğazlandı); *ḳara*/قَرَ (O♂ okudu), *’inḳara*/اِنْقَرَ (O♂ okundu), *sehel*/سَهَلْ (O♂ sordu), *’insehel*/اِنْسَهَلْ (O♂ soruldu); *bê‘a*/باع (O♂ sattı), *’imbê‘a*/اِمْباع (O♂ satıldı); *ḥabb*/حَبْ (O♂ sevdi), *’inḥabb*/اِنْحَبْ (O♂ sevildi).

2.2.4. Marife/Belirli ve Nekra/Belirsiz İsim

Lehçede isimler Fasih Arapçada olduğu gibi başına elif-lam/ال takısı getirilerek marife yapılmaktadır. İsme getirilen bu ek, lehçede *’el, ’il*/إلْ، ألْ veya *se’ele*/سَأَلَ fiilinin *sehel*/سَهَلْ şeklinde kullanılması örneğinde olduğu gibi hemze/ء sesi, he/ه sesine dönüştürülerek *hel*/هَلْ şeklinde kullanılmaktadır. Ör. *he’l-mıġâra ’iktîr ġamîḳa*[131]/ هالمِغَارَه اِكْتِيرْ غَميقَه (Mağara çok derindir.).

---

[129] Suriye lehçesinde de meçhul fiil yapımında *’inketeb*/yazıldı, *’inkeser*/kırıldı örneklerinde olduğu gibi *’infi‘âl* babı kullanılmaktadır. Bkz. Crow, *Arabic manual: A colloquial handbook in the Syrian dialect for the use of visitors to Syria and Palestine, containing a simplified grammer, a comprehensive English and Arabic dictionary and dialogues*, s. 24.
[130] Bkz. Metin 4/XXV.
[131] Bkz. Metin 4/IV.

2.2.5. İsm-i Tafdîl

Tarsus Arap diyalektinde ism-i tafdîl *'ef'ali'l-'ef'alü'l-kill*[132]/ اَفْعَلِ-اَفْعَلُ الكِلْ veya *'ef'al/*اَفْعَلْ kalıpları kullanılarak yapılmaktadır. Ayrıca *'ızġayra* (küçük) kelimesi gibi ism-i tafdîl sigasında olmayan kelimelerin sonuna *kill/*كِل (…tümü) getirmek suretiyle de kelimeye ism-i tafdîl anlamı kazandırılmaktadır. İki veya daha fazla şey arasında kıyaslama yapılırken *min/*مِن harf-i cerri, bir şeyin genel manada en üstün olduğunu belirtmek için ise *fî/*في veya *bi/*بِ harf-i cerleri kullanılmaktadır. Ör. *'el-Beyt 'aḥsen minnu mâ fî/*البيت اَحْسَن مِنّو مَا في (Bu evden daha güzeli yok.); *'en-naḥli ḥayvên 'ezġar bi-fi'd-dinyê /*النَّحْلي اَزْغَر بـ -في الدِّنْيا (Karınca dünyadaki en küçük hayvandır.).

İsm-i tafdîl kalıbında gelen kelimelere örnek olarak şunları verebiliriz:

*'aṭveli'l-kill /*اَطْوَلِ الكِلْ (En uzun)	*'eḫşeni'l-kill /*اَخْشَنِ الكِلْ (En şişman)
*'aḥseni'l-kill /*اَحْسَنِ الكِلْ (En güzel)	*'erḫasi'l-kill /*اَرْخَسِ الكِلْ (En ucuz)
*'evḥaşi'l-kill /*اَوْحَشِ الكِل (En çirkin)	*'eḳali'l-kill /*اَقَلِ الكِلْ (En az)
*'ed'afu'l-kill /*اَدْعَفُ الكِلْ (En zayıf)	*'aġlal* (اَغْلَلْ) (En pahalı)
*'ızġayri'l-kill /*اِزْغَيْرِ الكِلْ (En küçük)	*'ezġar /*اَزْغَرْ (En küçük)

2.2.6. Müzekker/Eril ve Müennes/Dişil İfadeler

Tarsus Arap diyalektinde kelimeler vakf/durak üzere telaffuz edildiğinden isimlerin müzekker/eril veya müennes/dişil olduğu, kelimenin son harfinin harekesinden (sakin; -a,-e; -i; -ây) anlaşılmaktadır. Müzekker isimlerde genel olarak kelimerin vakfı, sessiz harf üzere sükûn ile yapılmaktadır. Ör. *maḥr/*مَحْر (At); *refîḳ/*رَفيق (Arkadaş); *ḫıddêm/*خِدَّام (Hizmetçi). Müennes isimlerde ise kelimelerin son harfi "-a, -e" şeklinde telaffuz edilerek fetha ile vakf edilmektedir. Ör. *mahra/*مَهْره (At); *refîḳa/*رَفيقه (Arkadaş); *ḫıddême/*خِدَّامه (Hizmetçi).

Kelimenin son harfinin kesra ile vakf edildiği yani son harfin okunuşunun –i sesi olduğu durumlarda genelleme yapmak oldukça güçtür. Hem müzekker hem de müennes isimlerde "-i" sesi ortak olarak kullanılmaktadır.

---

[132] Fa. *küll /*كُلّ (Tüm, tümü).

Müzekker	**Müennes**
*‘ammi/*عَمّي; Fa. *‘amm/*عَمّ (Amca)	*‘arûsi/*عَرُوسي; Fa. *‘arûseh/*عَروسة
*ẖâli/*خالي; Fa. *ẖâl/*خال (Dayı)	*dûdi/*دُودي; Fa. *dûdeh/*دُودَة (Kurt)
*ṣıhri/*صِهْري; *Fa. ṣıhr/*صِهْر (Damat)	*naḥli/*نَحْلي; Fa. *naḥleh/* نَحْلَة (Arı)
*cemli/*جملي; Fa. *cemel/*جَمَل (Deve)	*seni/*سَنَي; Fa. *seneh/*سَنَة (Sene)
*laḥmi/*لَحْمي; Fa. *laḥm/*لَحم (Et)	*midîni/*مديني ;Fa. *medîneh/*مَدينَة (Şehir)

Kelimeler vakf/durak üzere telaffuz edilmesine rağmen izâfette müenneslik alameti olan kapalı te/ة açığa çıkmaktadır. Açığa çıkan kapalı te/ة neticesinde müennes kelimenin vezninde değişiklik meydana gelmektedir. Benzer durum, sonu “-ây” eki ile biten müennes kelimeler için de geçerlidir. Bunun yanısıra bazı müennes kelimelerde ise izâfet olmaksızın müenneslik alameti olan kapalı te/ة açıktan söylenmektedir. Ör. *‘Amti/*عَمْتي, Fa. *‘ammeh/*عَمَّة (Hala); *ẖâlti/*خالْتي, Fa. *ẖâleh/*خالة (Teyze).

fa‘a > fa‘at	Ör. *Mara > marat-‘ammi/*مَرَة عَمّي (Yenge)
fa‘la > fa‘lit	Ör. *Baḳra > baḳritu* (Onun♂ ineği)
fa‘li > fa‘lit	Ör. *Naḥli > naḥlitkin* (Sizin arınız)
-’ây > -’âyt	Ör. *Dinyây > dinyâyti* (Benim dünyam)

Aslı Türkçe olan bazı kelimelerde vakf/durak, ses bakımından Arapçaya benzetilerek -ây eki ile yapılmakta ve bu eki almış olan kelimeler lehçede müennes kabul edilmektedir. Ör. *Masây/*ماساي; *çantây/*چانتآي; *‘arabây/*عَرَباي; *ṣobây/*صوبآي; *kilimây/*كِلِماي; *ḳargây/*قارغآي.

Tarsus Arap diyalektinde sıfatı müşebbehe isim kalıpları ise müzekker için *’ef‘al/*أفْعَل (*’aḥmor/*اَحْمور “kırmızı”, *’aṣfor/*اَصْفور “sarı”), müennes için *fe‘lê/*فَعْلا (ḥamrâ/حَمْرا “kırmızı”, ṣafrâ/صَفْرا “sarı”) vezinlerinde gelmektedir[133].

[133] Örnek kullanımlar için bkz. 2.3.3. Sıfat Tamlaması (Sıfat-Mevsûf).

2.2.7. Çoğul İfadeler

Arapçada ikiden fazla varlığa delalet eden isme cemîʻ/çoğul denilmektedir. Çoğul isimler, sâlim/düzenli ve mükesser/düzensiz olmak üzere ikiye ayrılır.

2.2.7.1. Sâlim Çoğul

Sâlim çoğul, müfred/tekil sigasında herhangi bir değişiklik meydana gelmeden isimlerin sonlarına belirli ekler getirilerek yapılan çoğullardır. Fasih Arapçada sâlim çoğul ekleri, müzekker/eril ve müennes/dişil sigalara göre farklı gelmektedir. Müzekker ismin çoğulu, ismin sonuna -cümledeki konumuna göre -ref halinde vn/ون, nasb ve cerr halinde ise yn/ين getirilerek yapılır ve n/ن sesi daima fethalıdır[134]. Ör. *Muʻallimûne*/مُعَلِّمُونَ, *muʻallimîne*/مُعَلِّمِينَ. Müennes ismin çoğulu ise ismin sonundaki kapalı te/ة harfinin atılarak yerine ât-êt (آت) harfi getirmek suretiyle yapılır ve irabı ref halinde damme, nasb ve cer halinde kesra iledir[135]. Ör. *Muʻallimât*/مُعَلِّمات.

Tarsus Arap diyalektinde müzekker isimlerin sâlim çoğulu, ismin cümle içindeki konumu her ne olursa olsun sonuna yn/ين harfleri getirilerek yapılmaktadır. Buradaki n/ن sesi daima sükûn olmaktadır. Lehçede kullanılan sâlim çoğullara şu cümleler örnek olarak verilebilir. Ör. *Fêtû ʾisnên ṭıveylîn*[136]/فَاتُو اِسْنانْ طِوَيْلِينْ (Geçti uzun yıllar.); *bitʻasrîn ʻal-ʻêşḳîn le-cifûna*[137]/بِتْعَسْرِينْ عالعآشْقِينْ لَجِفونه (Âşıklara kaşını çatar.); *ḥıvâlêha le-Şahmerân fîh ẖıddêmîn ʾiḥiyêye*[138]/حِوالاهَا لَشاهْمَرآن فِيهْ خِدَّامِينْ اِحْيايَ (Şahmerân'ın etrafında yılan hizmetçileri vardır.).

keyyis ç. keysîn (كَيِّسْ ج كَيْسِينْ)	*têrîḫ ç. têrîḫîn* (تاريخْ ج تارِيخِينْ)
ṭovîl ç. ṭıveylîn (طوويلْ ج طِوَيْلِينْ)	*ḫityâr ç. ḫityârîn* (خِتْيارْ ج خِتْيارِينْ)
doḳtûr ç. doḳtûrîn (دوقْتُور ج دوقْتُورِينْ)	*ḫiddêm ç. ḫiddêmîn* (خِدَّامْ ج خِدَّامِينْ)
misêfir ç. misêfrîn (مِسَافِرْ ج مَسافْرِينْ)	*fillêḥ ç. fillêḥîn* (فِلاحْ ج فِلاحِينْ)
ṭayyib ç. ṭaybîn (طَيِّبْ ج طَيْبِينْ)	*ʻâşiḳ ç. ʻâşḳîn* (عاشِقْ ج عاشْقِينْ)

[134] Bkz. İbn Hişâm, *Şerhu katri'n-nedâ ve belli's-sadâ*, s. 59.
[135] Bkz. İbn Hişâm, *Şerhu katri'n-nedâ ve belli's-sadâ*, s. 61.
[136] Bkz. Metin 2/IV.
[137] Bkz. Metin 3/IV.
[138] Bkz. Metin 4/XI.

Lehçede, müennes isimlerin sâlim çoğul ise, ismin sonuna *ât-êt* (آت) ekleri ilave edilerek yapılmaktadır. Ör. *Biylûḳ huvvi ve ‘arḳadâşıyâtu ‘as-sayp*[139]/ و بِيْلُوقْ هُوّ آرْقادآشِياتو عالصَّيْپْ (O ve arkadaşları bir çukurla karşılaşır.); *ḫıddâmâte le-Şahmerân mâ ilîn ḫabr*[140]/خِدَّاماتَ لَشاهْمَرآنْ ما اِلِينْ خَبْرْ (Şahmerân'ın hizmetçilerinin haberi yoktur.).

keyyse ç. keysêt (كَيْسَه ج كَيْسات)	*ḥayvêni ç. ḥayvênêt* (حَيْواني ج حَيْوانات)
ṭayyibe ç. ṭaybêt (طَيِّبه ج طَيْبَات)	*siyyêra ç. siyyêrât* (سِيَّارَه ج سِيَّارات)
ḫacra ç. ḫacrât (خَجْره ج خَجْرات)	*ḫiddême ç. ḫiddêmêt* (خِدَّامه ج خِدَّامَاتْ)
bint ç. benêt (بِنْت ج بَنات)	*doḳtûra ç. doḳtûrât* (دوقْتُوره ج دوقْتُورَات)
deffi ç. deffêt (دَفّي ج دَفَّات)	*misêfira ç. misêfrirât* (مِسَافِره ج مَسافْرَات)

Canlı türleri hariç, Türkçe kökenli nesne isimlerinin çoğulu, genelde ât-êt/آت çoğul eki ile yapılmaktadır. Türkçe kökenli canlı varlıklara ait isimlerde ise cinsiyet faktörü gözetilmektedir. Ör. *Doḳtûr ç. doḳtûrîn* (Doktorlar♂); *doḳtûra ç. doḳtûrât* (Doktorlar♀). Türkçe kökenli nesne isimlerine ise şunları örnek verebiliriz. *Bisikleyt ç. bisiklêtêt* (بيسيكْلَيْت ج بيسيكْلاتات); *dâm ç. dâmêt* (دآم ج دآمات); *fabrîḳa ç. fabrîḳâyêt* (فابريقا ج فابريقآيآت); *kebrîti ç. kebrîtêt* (كَبْريتي ج كَبْريتاتْ); *ḳundûra ç. ḳundûrât* (قُنْدُورا ج قُنْدُوراتْ).

Ayrıca sonuna "-ây" eki almış Türkçe kökenli kelimelerin tamamı müennes kabul edilmekte ve çoğulları sonlarına ât, êt/آت çoğul eki getirilmek suretiyle yapılmaktadır. Ör. *‘Arabây ç. ‘arabâyât* (عَرَبايْ ج عَرَبَايَات); *masây ç. masâyêt* (ماسايْ ج ماسايات); *çantây ç. çantâyêt* (چانتآي ج چانتآيات).

Tarsus Arap diyalektinde Arapça kökenli nesnelerin özellikle de canlı isimlerinin çoğulu yapılırken, kelimenin hemen önünde Türkçe bir kelime olan sürü/sûrî kavramı da kullanılmaktadır. Mesela, *seb‘*/سَبْع (Aslan) kelimesinin *sûrî seb‘*/سَبْع سُوري (Aslan sürüsü) veya *’isbû‘*/اِسْبُوع (Aslanlar) şeklinde çoğul kullanımları mevcuttur.

[139] Bkz. Metin 4/II.
[140] Bkz. Metin 4/XXV.

2.2.7.2. Mükesser Çoğul

Harf ekleme, harf çıkarma veya harf değiştirme yoluyla müfred/tekil ismin yapısı bozularak yapılan çoğullara mükesser çoğul denilmektedir. Tarsus Arap diyalektinde tespit edebildiğimiz mükesser çoğul kalıpları şu şekildedir.

- ’Ef‘âl (اَفْعال) *secra/’eşcâr* (سَجْره/ اَشْجار); *veled/-vlêd* (وَلَدْ/-ولاد); *bêb/-bvêb* (بَابْ/-بْوابْ).
- ’İf‘â’il (اِفْعاعِلْ) *ḳaddûm/’iḳdêdim* (قَدُّوم/ اِقْدادِم).
- ’İf‘âle (اِفْعالَ) *ḥayyi/’ıḥyêye* (حَيّ/ اِحْيايَ); *ḥayyi/’ıḥvête* (خَيّ/ اِخْواتَ); *’ıẖte/’ıẖvête* (اِخْته/ اِخْواتَ).
- ’İf‘ûl (اِفْعُول) *seb‘/’isbû‘* (سَبْع/ اِسْبُوعْ).
- Fa‘(فَعْ) *vezzi/vez* (وَزّي/ وَزْ).
- Fa‘al (فَعَلْ) *kirsi/keres* (كِرْسي/ كَرَسْ); *’ibri/’abar* (اِبْري/ آبَرْ); *ġanmi/ġanem* (غَنْمي/ غَنَمْ); *cebsi/cebes* (جَبْسي/ جَبَسْ).
- Fa‘l (فَعْلْ) *naḥli/naḥl* (نَحْلي/ نَحْل).
- Fe‘â‘il (فَعائِل) *daḳîḳa/daḳâyıḳ* (دَقيقَه/ دَقايِق).
- Fe‘âl (فَعالْ) *şeb/şebêb* (شَبْ/ شَبابْ).
- Fi‘‘âl (فِعَّال) *ricil/riccêl* (رِجِل/ رِجَّال).
- Fi‘âl (فِعالْ) *zelmi/zilêm* (زَلْمي/زِلام); *kelb/kilêb* (كَلب/كِلاب); *cebel/cibêl* (جَبَل/ جِبال).
- Fî‘âl (فِيعالْ) *fâra/fîrân* (فارا/ فيرانْ)
- Fi‘âli (فِعالِ) *’ism/’isêmi* (اِسْم/ اِسامِ); *çêki/çivêki* (چاكي/ چواكِ).
- Fi‘âlîn (فِعالينْ) *sikkîn/sikêkîn* (سِكّين/ سَكاكين).
- Fi‘ayl (فِعَيْلْ) *sinni/sineyn* (سِنّي/ سِنَيْن).
- Fi‘il (فِعِلْ) *midîni/midin* (مِديني/ مِدِنْ).
- Fi‘îl (فِعيلْ) *ḳırn/ḳırîn* (قِرْن/ قِرين).
- Fi‘l (فِعْلْ) *nemli/niml* (نَمْلي/ نِمْل).
- Fi‘lân (فِعْلان) *mara/nisvên* (مَرَه/ نِسْوانْ); *ṣabiy/ṣıbyên* (صَبِيْ/ صِبْيان).
- Fi‘ûl (فِعُول) *cefn/cifûn* (جَفْن/ جِفُونْ).

- Fu‘ûl (فُعُول) *beyt/buyût* (بَيْت/ بُيُوت); *‘ayn/ ‘uyûn* (عَيْن/عُيُون); *nicm/ nücûm* (نَجْم/ نُجُوم); *dist/düsût* (دِست/ دِسُوت).
- Mefâ‘il (مَفاعِلْ) *mekteb/mikêtib* (مَكْتَبْ/ مِكاتبْ).
- Mifâ‘îl (مِفاعيل) *miftêḥ/mifêtîḥ* (مِفْتاح/ مِفاتيح).

Fasih Arapçada mükesser çoğul olarak kullanılan bazı isimler, lehçede müfred/tekil isme karşılık gelmekte ve bu isimlerin çoğulu, salim müzekker-müennes çoğullar gibi ismin sonuna yn/ين veya êt/ات ekleri getirilerek yapılmaktadır. Örneğin, *ẖâdim*/خادِم (Hizmetçi) kelimesinin çoğulu, Fasih Arapçada *ẖuddêm*/حُدَّام gelmektedir. Tarsus Arap diyalektinde ise *ẖıddêm*/خِدَّام (Hizmetçi) kelimesi müfred/tekil isme karşılık gelmekte ve cinsiyete göre müzekker/eril için *ẖıddêmîn*/خِدَّامينْ, müennes/dişil için *ẖıddêmêt*/خِدَّمات şeklinde çoğul yapılmaktadır. Örnekleri şu şekilde çoğaltabiliriz.

ṭalebe ç. ṭalebeyât (طَلَبَه ج طَلَبَيات); Fa. *ṭâlib ç. ṭalebe* (طالِب ج طَلَبَة).

dıbbêni ç. dibbênîn(دِبَّاني ج دبَّانينْ); Fa. *ẕübâbe ç. ẕibbân* (ذُبَابَة ج ذُبَّان).

2.2.8. Sayılar

2.2.8.1. Sayma Sayıları

Fasih Arapçada bir ve iki sayıları, cümle içindeki yerine göre sayılanın müfred ve tesniyesi getirilerek yapılır. Tesniye ifadenin ref‘ hali elif /ا , nasb ve cerr hali ise y/ ي iledir. Bir ve iki sayılarında sayı belirtildiğinde zikredilen sayı, sayılanın sıfatı olur ve sayılandan sonra zikredilir[141]. Tarsus Arap diyalektinde tesniye, *’iluv bitteyn* /اِلوْ بِتَّيْن (Onun iki kızı var.); *hevt ’ilîn ‘arabateyn* /هَوْت اِلين عَرَبَتَيْن (Bizim iki arabamız var.) örneklerinde olduğu gibi cümle içindeki konumuna bakılmaksızın daima y/ي ile yapılmaktadır. Zikredilen bir ve iki sayıları sayılandan sonra veya önce gelebilmektedir. Ör. *Ba‘at le-y verdî vıḥdî yêpsi*[142] /بَعَتْ لَيْ وَرْدي وِحْدي ياپْسِ (Gönder bana bir kuru gül.); *fî mıġâra vêḥit şeb nâmu cêmis*[143] /في مِغارَ واحِتْ شَبْ نامو جامِسْ (Mağarada Câmis adında bir genç vardır.).

---

[141] Bkz. Suyûtî; *Behcetu’l-merdıyye fî şerhi’l-Elfiyye*, II, 286-297; İbn Hişâm, *Şerhu katri’n-nedâ ve belli’s-sadâ*, s. 291.
[142] Bkz. Metin 2/II.
[143] Bkz. Metin 4/I.

Fasih Arapçada üç sayısından itibaren bütün sayılar, sayılandan önce gelmektedir. Üç ile on arası sayılardan sonra gelen isimler çoğul, mecrûr ve cinsiyet açısından sayı ile birbirinin zıttı olmaktadır[144]. Üç ile on arası sayılardan sonra gelen isimler, Tarsus Arap diyalektinde çoğul gelmekle birlikte cinsiyet açısından bir zıtlık bulundurmamaktadır.

Ör. *Cêmis 'ebyib'ad 'annîn seb' faḫcêt*[145]/ فَخْجات جامِس اَبْيِبْعَد عَنِّين سَبْع (Câmis onlardan yedi adım uzaklaştı.); *'iluv ḫamsi-vlêd* /اِلُو خَمسِ وْلاد (Onun beş çocuğu var.); *'iluv ḫamsi binêt* /اِلُو خَمْسِ بِنات (Onun beş kızı var.); *'eṣ-ṣınıf fî tımın 'ivlêd* الصِّنِفْ في تِمِنِ وْلاد/ (Sınıfta sekiz çocuk var.); *tımın secerât* تِمِنْ سَجَرات (Sekiz ağaç); *tis'a 'ıḳdôt* /تِسْعَ اِقْدووت (Dokuz kedi.); *tis'a biyût* /تِسْعَه بِيُوت (Dokuz ev.); *'aşr 'ibvêb* /عَشْر اِبْواب (On kapı.); *fovḳ 'iydu rama 'aşr dûdêt*[146]/ فوْق إيْدو رَمَ عَشْر دُودات (Elinin üzerine 10 kurt koydu.).

Üç ile on arası sayılarda sadece *'âlâf*/bin ve *'iyyêm*/günler kelimelerinin önünde müennesliği gösteren kapalı te/ة açığa çıkmaktadır[147]. Ör. *ḫamste 'âlâf*/خَمْسة آلاف (Beş bin); *seb'at 'iyyêm*/سَبْعَة اِيَّام (Yedi gün).

Fasih Arapçada 13-19 arası sayılar fetha üzere mebni olup, sayılan isim müfred/tekil ve mansûb gelmektedir. Ayrıca ma'dûd/sayılan isim ile sayı arasında cinsiyet açısından da bir zıtlık bulunmaktadır[148]. Onluk sayılar ise, sayılanla cinsiyet açısından bir zıtlık oluşturmamakta ve sonlarına ref' halinde vn/ون, nasb ve cerr halinde yn/ين almaktadırlar. Tarsus Arap diyalektinde ise 13-19 arası sayılar zikredilirken Fasih Arapçada olduğu gibi sayılan isim müfred/tekil gelmekte ve cinsiyet açısından sayı ile sayılan arasında bir zıtlık bulunmamaktadır.

Ör. *Ḥıdâ 'aş-tınâ 'aş zelmi* /حِدا عَشْ-تِنا عَشْ زَلْمي (11-12 adam.); *Meryem ṣâreyt bit 'itnâ 'aş seni*[149] مَريَم صارَيْت بِتْ اِتْنا عَشْ سَني (Meryem 12 yaşına girdi.); *ḫamsete 'aş nicmî* /خَمْسَة عَشْ نِجْمي (15 yıldız.).

Lehçede onluk sayılar ise cümle içindeki konumu dikkate alınmadan daima yn/ين ile telaffuz edilmektedir.

---

[144] Bkz. Suyûtî; *Behcetu'l-merdıyye fî şerhi'l-Elfiyye*, II, 286-297; İbn Hişâm, *Şerhu katri'n-nedâ ve belli's-sadâ*, s. 291.
[145] Bkz. Metin 4/XX.
[146] Bkz. Metin 6/V.
[147] Bkz. Prochazka, *Die Arabischen dialekte der Çukurova*, s. 149.
[148] Bkz. Suyûtî; *Behcetu'l-merdıyye fî şerhi'l-Elfiyye*, II, 286-297; İbn Hişâm, *Şerhu katri'n-nedâ ve belli's-sadâ*, s. 291.
[149] Bkz. Metin 5/III.

Ör. *’erbe‘în ḳıdda/* اَرْبَعين قِدّه (40 kedi.); *seb‘a-v tilêtîn veled/* سَبْعَو تِلاتين وَلَد (37 çocuk.); *nebî Zekeriyyê ’ibn vêḥit vi-tmênin seni*[150]*/* نَبي زكريا اِبْن واحِتْ وِتْمانِ سَني (Zekeriya Peygamber 81 yaşındadır.); *miyt mara-zelmi/* مِيْت مَره-زَلْمي (100 kadın-adam.).

2.2.8.1.1. Bir-İki (1-2) Sayıları

Bir *vê(i)ḥit-vıḥdi/*واحتْ/ وِحْدي; Fa. *vâḥid/* واحد.

İki *’ıtneyn-tıneyn/*اِتْنَيْنْ/ تِنَيْنْ; Fa. *’ıs̲nân/*اِثنان.

2.2.8.1.2. Üç-On (3-10) Arası Sayılar

Üç *tilêti/*تِلاتِ; Fa. *s̲elâseh/*ثلاثة.

Dört *’erbe‘a/*أرْبَعه; Fa. *’erbe‘ah/*أربعة.

Beş *ḫamsi/*خَمْس; Fa. *ḫamseh/*خَمْسَة.

Altı *sitti/*سِتّ;Fa. *sitteh/*سِتَّة.

Yedi *seb‘/*سَبْع; Fa. *seb‘ah/*سَبْعَة.

Sekiz *timın/*تِمِنْ; Fa. *s̲emâniyeh/*ثَمَانِيَة.

Dokuz *tis‘a/*تِسْعه; Fa. *tis‘ah/*تِسْعَة.

On *‘aşra/*عَشْره; Fa. *‘aşarah/*عَشَرَة.

2.2.8.1.3. On Bir-On Dokuz (11-19) Arası Sayılar

11 *ḥıdâ-‘aş/*حِدا عَشْ; Fa. *’eḥade ‘aşar/*أحد عشر.

12 *’itnâ-tınâ-‘aş/*اِتْنا-تِنا عَش; Fa. *’ıs̲nâ ‘aşar/*اثنا عشر.

13 *tilatta-‘aş/*تِلَتَّ عَشْ; Fa. *s̲elâs̲ete ‘aşar/*ثلاثة عشر.

14 *’erbeta-‘aş/*أَرْبَةَ عَشْ; Fa. *’erbe‘ate ‘aşar/*أربعة عشر.

15 *ḫamste-‘aş/*خَمْسْةَ عَشْ; Fa. *ḫamsete ‘aşar/*خمسة عشر.

16 *sıtta-‘aş/*سِتَّ عَشْ; Fa. *sittete ‘aşar/*ستة عشر.

17 *seb‘ata-‘aş/*سَبْعَةَ عَشْ; Fa. *seb‘ate ‘aşar/*سبعة عشر.

18 *tımınta-‘aş/*تِمِنْتَ عَشْ; Fa. *s̲emâniyete ‘aşar/*ثمانية عشر.

19 *tıs‘ata-‘aş/*تِسْعَةَ عَشْ; Fa. *tis‘ate ‘aşar/*تسعة عشر.

[150] Bkz. Metin 5/II.

2.2.8.1.4. Ukûd/Onluk Sayılar

20 *’ışrîn/*عِشْري; Fa. *‘ışrûn/*عشرون.

30 *tilêtîn/*تِلاتينْ; Fa. *s̲elâs̲ûn/*ثَلاثون.

35 *ẖamse-v tilâtîn/*خَمْسَوْ تِلاتين; Fa. *ẖamseh ve s̲elâs̲ûn/*خمسة وثلاثون.

36 *sitte-v tilêtîn/*سِتَّوْ تِلاتينْ; Fa. *sitteh ve s̲elâs̲ûn/*ستة وثلاثون.

37 *seb‘a-v tilêtîn/*سَبْعَوْ تِلاتينْ; Fa. *seb‘ah ve s̲elâs̲ûn/*سبعة وثلاثون.

38 *tımêni-v tilêtîn/*تِمانِوْ تِلاتينْ; Fa. *s̲emâniyeh ve s̲elâs̲ûn/*ثمانية وثلاثون.

39 *tis‘a-v tilêtîn/*تِسْعَوْ تِلاتينْ; Fa. *tis‘ah ve s̲elâs̲ûn/*تسعة وثلاثون.

40 *’erbe‘în/*أَرْبَعينْ; Fa. *’erbe‘ûn/*أربعون.

50 *ẖamsîn/*خَمْسين; Fa. *ẖamsûn/*خمسون.

60 *sittîn/*سِتِّينْ; Fa. *sittûn/*ستون.

70 *seb‘în/*سَبْعينْ; Fa. *seb‘ûn/*سبعون.

80 *tımênîn/*تِمانينْ; Fa. *s̲emânûn/*ثمانون.

90 *tis‘în/*تِسْعينْ; Fa. *tis‘ûn/*تسعون.

100 *miyyi-miy-miyt/*مِيّ-مِيْ-مِيْت; Fa. *mi’eh/*مأة.

200 *miyteyn/*مِيْتَيْنْ; Fa. *mi’etân/*مئتان.

300 *tilêtimiyyi/miy/*تِلاتِمِيّ/ مِيْ; Fa. *s̲elâs̲ü-mi’eh/*ثلاثمأة.

400 *’erba‘amiyyi/miy/*أَرْبَعَمِيّ/ مِيْ; Fa. *’erbe‘u-mi’eh/*أربعمأة.

500 *ẖamsmiyyi/miy/*خَمْسِمِيّ; Fa. *ẖamsü-mi’eh/*خمسمأة.

600 *sitmiyyi/miy/*سِتِّمِيّ; Fa. *sittu-mi’eh/*ستمئة.

700 *seb‘amiyyi/miy/*سَبْعَمِيّ; Fa. *seb‘u-mi’eh/*سبعمأة.

800 *timinmiyyi/miy/*تِمِنْمِيّ; Fa. *s̲emânu-mi’eh/*ثمانمأة.

900 *tis‘amiyyi/miy/*تِسْعِمِيّ; Fa. *tis‘u-mi’eh/*تسعمأة.

1000 *’elf/*اَلفْ; Fa. *’elf/*اَلفْ.

1200 *’elf u miteyn/*ألفُ مِتَيْنْ; Fa. *’elf ve mi’etân/*ألف ومأتان.

2.2.8.2. Sıra Sayıları

Varlıkların bir sıra içerisinde yerlerini belirten sayılara sıra sayıları denilmektedir. Arapçada sıra sayıları sayılandan sonra zikredilmekte, sayılan ile sayı arasında sıfat-mevsuf ilişkisi bulunmakta[151] ve sıra sayıları elif-lam/ال takısı almaktadır. Tarsus Arap diyalektinde bir ve iki sıra sayıları, Fasih Arapaçada olduğunun aksine sayılandan önce, diğer sıra sayıları ise sayılandan sonra zikredilmektedir. Sıra sayılarının başında ise elif-lam/ال takısı bulunmamaktadır[152]. Ör. *'es-Sılṭôn vızı' mi'l-mövt, 'evvel tâsi sâkih 'al-vezîr, tênit tâsi şırıba 'as-sılṭôn. 'it-tês tilêti şırıba têni'l-vezîr, 'it-tês râbi' şırıba vezîr têlit, 'it-tês ẖâmis şırıba Cêmis*[153]/ السِّلْطوونْ وِزِغْ مِلْموْتْ، أَوَّلْ تَاسِ شِرِبَ الوَزِيرْ، تانِ التاسِ شِرِبَ السِّلْطوونْ. اِلتاسِ تِلاتِ شِرِبَ تانِ الوَزِيرْ ، اِلتَّاس رابِعْ شِرِبَ وَزِيرْ تالِتْ، اِلتَّاسْ خامِسْ شِرِبَ جامِسْ (Sultan ölümden korktu ve ilk tası vezir içti. İkinci tası sultan içti. Üçüncü tası, ikinci vezir içti. Dördüncü tası üçüncü vezir içti. Beşinci tası, Câmis içti.).

2.2.8.2.1. Bir-On (1-10) Arası Sayma Sayıları

Birinci	*'evvel*/أَوَّلْ; Fa. *'el-'evvel*/الأول.
İkinci	*tênî*/تانِي; Fa. *'es-sânî*/الثاني.
Üçüncü	*têlit*/تالِتْ; Fa. *'es-sâlis*/الثالث.
Dördüncü	*râbi'*/رابِعْ; Fa. *'er-râbi'*/الرابع.
Beşinci	*ẖâmis*/خامِسْ; Fa. *'el-ẖâmis*/الخامس.
Altıncı	*sêdis*/سادِسْ; Fa. *'es-sâdis*/السادس.
Yedinci	*sêbi'*/سابِع; Fa. *'es-sâbi'*/السابع.
Sekizinci	*têmin*/تامِنْ; Fa. *'es-sâmin*/الثامن.
Dokuzuncu	*têsi'*/تاسِعْ; Fa. *'et-tâsi'*/التاسع.
Onuncu	*'âşir*/عاشِرْ; Fa. *'el-'âşir*/العاشر.

[151] Bkz. İbn Hişâm, *Şerhu katri'n-nedâ ve belli's-sadâ*, s. 291.
[152] Sıra sayıları Suriye lehçesindeki kullanım ile aynıdır. Bkz. Crow, *Arabic manual: A xolloquial handbook in the Syrian dialect for the use of visitors to Syria and Palestine, containing a simplified grammer, a comprehensive English and Arabic dictionary and dialogues*, s. 59.
[153] Bkz. Metin 4/XXIII.

2.2.8.2.2. On Bir-On Dokuz (11-19) Arası Sayma Sayıları

On birinci	*ḥâdi ‘aş/*عَشْ حادي; Fa. *’el-ḥâdî ‘aşar/*الحادي عشر.
On ikinci	*têni ‘aş/*عَشْ تانِ; Fa. *’es-sânî ‘aşar/*الثاني عشر.
On üçüncü	*têlit ‘aş/*عَشْ تالت; Fa. *’es-sâliṯ ‘aşar/*الثالث عشر.
On dördüncü	*râbi‘ ‘aş/*عَشْ رابِعْ; Fa. *’er-râbi‘ ‘aşar/*الرابع عشر.
On beşinci	*ḫâmis ‘aş/*عَشْ خامِسْ; Fa. *’el-ḫâmis ‘aşar/*الخامس عشر.
On altıncı	*sêdis ‘aş/*عَشْ سادِسْ; Fa. *’es-sâdis ‘aşar/*السادس عشر.
On yedinci	*sêbi‘ ‘aş/*عَشْ سابِعْ; Fa. *’es-sâbi‘ ‘aşar/*السابع عشر.
On sekizinci	*têmin ‘aş/*عَشْ تامِنْ; Fa. *’es-sâmin ‘aşar/*الثامن عشر.
On dokuzuncu	*têsi‘ ‘aş/*عَشْ تاسِعْ; Fa. *’et-tâsi‘ ‘aşar/*التاسع عشر.

2.2.8.2.3. Ukûd/Onluk Sıra Sayıları

Yirminci	*‘ışrîn/*عِشْرينْ; Fa. *’el-‘ışrûn/*العشرون
Otuzuncu	*tilêtîn/*تِلاتينْ; Fa. *’es-selâsûn/*الثلاثون
Kırkıncı	*’erbe‘în/*أربَعينْ; Fa. *’el-’erbe‘ûn/*الأربعون
Ellinci	*ḫamsîn/*خَمْسينْ; Fa. *’el-ḫamsûn/*الخمسون
Altmışıncı	*sittîn/*سِتّينْ; Fa. *’es-sittûn/*الستون
Yetmişinci	*seb‘în/*سَبْعينْ; Fa. *’es-seb‘ûn/*السبعون
Sekseninci	*timânîn/*تِمانينْ; Fa. *’es-semânûn/*الثمانون
Doksanıncı	*tis‘în/*سْعينْ; Fa. *’et-tis‘ûn/*التسعون

2.2.8.3. Orantılar

Tam	*kêmil/*كامِلْ; Fa. *kâmil/*كامِلْ.
Yarım	*nıṣ/*نِصْ; Fa. *nuṣf/*نصف.
Çeyrek	*rıbı‘/*رِبِعْ; Fa. *rub‘/*ربع.
Üçte bir	*tülüt/*تلت; Fa. *ṯülüṯ/*ثلث.
Yüzde Yüz	*miy bi’l/fi’l-miy/*المِيْ في بـ/ مِيْ; Fa. *mi’eh bi’l-mi’eh/*مئة بالمئة.
Yüzde Bir	*bi’l-fi’l-miy vêḥit/*بـ-في المِيْ واحِتْ; Fa. *vâḥid fi’l-bi’l-mi’eh/* واحد في-بالمئة.

Yüzde Elli *bi'l/ fi'l-miy ẖamsîn/*بـ/ في المِيْ خَمْسين; Fa. *ẖamsûn fi'l/ bi'l-mi'eh/*خمسون في/ بالمئة.

2.2.9. Zaman İfadeleri

2.2.9.1. Haftanın Günleri

Pazar *yovmi'l-'aḥad/*يوْمِ الأحد; Fa. *yevmu'l-'aḥad/*يوم الأحد.

Pazartesi *yovmi'l-'itneyn/*يوْمِ الإثْنَيْنْ; Fa. *yevmu'l-'isneyn/*يوم الإثنين.

Salı *yovmi't-tilêti/*يوْمِ التِّلاتِ; Fa. *yevmu's-sülâsâ'i/*يوم الثلاثاء.

Çarşamba *yovmi'l-'erbe'a/*يوْمِ الأربَعه; Fa. *yevmu'l-'erbi'â'i/*يوم الأربعاء.

Perşembe *yovmi'l-ẖamîs/*يوْمِ الخَميسْ; Fa. *yevmu'l-ẖamîs/*يوم الخميس.

Cuma *yovmi'l-cum'a/*يوْمِ الجُمْعه; Fa. *yevmu'l-cum'a/*يوم الجمعة.

Cumartesi *yovmi's-sebt/*يوْمِ السَّبْتْ; Fa. *yevmu's-sebt/*يوم السبت.

2.2.9.2. Aylar

Aralık *kênûni'l-'evvel/*كانونِ الأوَّل; Fa. *kânûnu'l-'evvel/*كانون الأوَّل.

Ocak *kênûni't-têni/*كانونِ التانِ; Fa. *kânûnu's-sânî/*كانون الثَّاني.

Şubat *'ıẓbôt/*إضْبوتْ; Fa. *şubâṭ/*شُباط.

Mart *'âdâr/*آدارْ; Fa. *'âzâr/*آذار.

Nisan *nîsên/*نيسان; Fa. *nîsân/*نيسان.

Mayıs *'eyyêr/*اَيَّار; Fa. *'eyyâr/*اَيَّار.

Haziran *hezîrân/*هزيرانْ; Fa. *ḥazîrân/*حزيرانْ.

Temmuz *temmûz/*تَمُّوز; Fa. *temmûz/*تَمُّوز.

Ağustos *'êb/*آب; Fa. *'âb/*آب.

Eylül *'eylûl/*اَيْلول; Fa. *'eylûl/*اَيْلول.

Ekim *tisrîni'l-'evvel/*تِسْرينِ الأوَّل; Fa. *teşrînu'l-'evvel/*تشرين الأول.

Kasım *tisrîni't-têni/*تِسْرينِ التانِ; Fa. *teşrînu's-sânî/*تشرين الثاني.

2.2.9.3. Mevsimler

İlkbahar	*rebî‘*/رَبيعْ; Fa. *’er-rebî‘*/الرَّبيع.
Yaz	*ṣayfi*/صَيْفي; Fa. *’eṣ-ṣayf*/الصيف.
Sonbahar	*ẖarîf*/خَريفْ; Fa. *’el-ẖarîf*/الخريف.
Kış	*şetvî*/شَتْوي; Fa. *’eş-şitâ’*/الشتاء.

2.2.9.4. Saatler

Fasih Arapçada saatler ifade edilirken saat bir (1.00-13.00) ifadesi hariç sıra sayıları kullanılmakta ve *’es-sêah*/الساعة (Saat) ifadesiyle sıra sayısı arasında mübteda-haber ilişkisi bulunmaktadır. Arapçada saatler genelde 24 saat yerine 12 saat şeklinde ifade edilmektedir. Bu durumda karışıklığı gidermek adına *ẓuhran*/ظهرا (Öğlen), *ba‘de’ẓ-ẓuhr*/بعد الظهر (Akşamüzeri), *mesâ’en*/مساء (Akşam), *bi’l-leyl*/بالليل (Geceleyin) gibi yardımcı zaman ifadeleri kullanılmaktadır.

Tarsus Arap diyalektinde ise saatler ifade edilirken sıra sayıları yerine sayma sayıları kullanılmaktadır. Fasih Arapçadaki mübteda-haber ilişkisine benzer bir şekilde saat ifadesi marife, sayma sayısı ise nekra gelmektedir. Ayrıca saat ifadesi ile sayma sayısı arasında müzekkerlik-müenneslik yönünden herhangi bir uygunluk bulunmamaktadır.

Saat (1.00) *’es-sê‘a vıḥdî*/السَّاعه وِحْدي; Fa. *’es-sâ‘atü’l-vâḥideh*/الساعة الواحدة.

Saat (2.00) *’es-sê‘a tıneyn*/السَّاعه تِنَينْ; Fa. *’es-sâ‘atü’s-sâniyeh*/الساعة الثانية.

Saat (3.00) *’es-sê‘a tilêti*/السَّاعه تِلاتِ; Fa. *’es-sâ‘atü’s-sâliseh*/الساعة الثالثة.

Saat (4.00) *’es-sê‘a ’erbe‘a*/السَّاعه أرْبِعه; Fa. *’es-sâ‘atü’r-râbi‘ah*/الساعة الرابعة.

Saat (5.00) *’es-sê‘a ẖamsi*/السَّاعه خَمْسِ; Fa. *’es-sâ‘atü’l-ẖâmiseh*/الساعة الخامسة.

Saat (6.00) *’es-sê‘a sitti*/السَّاعه سِتِّ; Fa. *’es-sâ‘atü’s-sâdiseh*/الساعة السادسة.

Saat (7.00) *’es-sê‘a seb‘a*/السَّاعه سَبْعه; Fa. *’es-sâ‘atü’s-sâbi‘ah*/الساعة السابعة.

Saat (8.00) *’es-sê‘a timêni*/السَّاعه تِمانِ; Fa. *’es-sâ‘atü’s-sâmineh*/الساعة الثامنة.

Saat (9.00) *’es-sê‘a tis‘a*/السَّاعه تِسْعه; Fa. *’es-sâ‘atü’t-tâsi‘ah*/الساعة التاسعة.

Saat (10.00) *’es-sê‘a ‘âşira*/السَّاعه عاشِره; Fa. *’es-sâ‘atü’l-‘âşirah*/الساعة العاشرة.

Saat (11.00) *’es-sê‘a ḥıda-‘aş*/السَّاعه حِدا عَشْ; Fa. *’es-sâ‘atü’l-ḥâdiyete ‘aşrate*/الساعة الحادية عشرةَ.

Saat (12.00) *’es-sê‘a tınâ-‘aş/*السَّاعه تِنا عَشْ; Fa. *’es-sâ‘atü’s-sâniyete ‘aşrate/* الساعة الثانية عشرةَ.

Fasih Arapçada, saatlerde “geçiyor” ifadesine karşılık olarak v/و harfi ile geçiş yapılırken, “kala, var” tabirine karşılık olarak *’illâ/*إلا kullanılmaktadır. Tarsus Arap diyalektinde ise “geçiyor” anlamını ifade etmek için “geçti” manasına gelen *fête/*فات fiilinin muzari sigası kullanılırken, “kala, var” anlamını ifade etmek için *bedde-beddu/*-بدَّ بدُّ (istedi) mazi fiili kullanılmaktadır.

Bilindiği gibi Türkçede tam olmayan saatler ifade edilirken “Saat biri beş geçiyor.” örneğinde olduğu üzere “geç-” fiili kullanılmaktadır. Benzer durum Bitlis’in Tillo ilçesinde konuşulan Arap diyalektinde de söz konusudur. Tillo Arap diyalektinde “Saat biri beş geçiyor” denilirken *vaḥde ta‘ber ḫamse/*وَحْده تَعْبَر خَمْسَه örneğinde görüldüğü üzere “geçiyor” anlamına gelen *ta‘ber/*تَعْبَر fiili kullanılmaktadır[154]. Bu durum Türkçenin, Tarsus Arap diyalektinin yanısıra diğer Anadolu Arap lehçelerine olan etkisini ortaya koymaktadır.

Saat (12.05) *’es-sê‘a tınâ-‘aş biyfût ḫamsi/*السَّاعه تِنا عَشْ بِيْفُوت خَمْسِ; Fa. *’es-sâ‘atü’s-sâniyete ‘aşrate ve ḫamsü deḳâ’iḳ/*الساعة الثانية عشرةَ وخمس دقائق.

Saat (12.10) *’es-sê‘a tınâ-‘aş biyfût ‘aşra/*السَّاعه تِنا عَشْ بِيْفُوت عَشْره; Fa. *’es-sâ‘atü’s-sâniyete ‘aşrate ve ‘aşru deḳâ’iḳ/*الساعة الثانية عشرةَ وعَشْر دقائق.

Saat (12.15) *’es-sê‘a tınâ-‘aş biyfût rıbı‘/*السَّاعه تِنا عَشْ بِيْفُوت رِبِعْ; Fa. *’es-sâ‘atü’s-sâniyete ‘aşrate ve’r-rub‘/*الساعة الثانية عشرةَ والرُّبْع.

Saat (12.20) *’es-sê‘a tınâ-‘aş biyfût tülüt/‘ışrîn/*السَّاعه تِنا عَشْ بِيْفُوت تُلْتْ عِشْرِينْ; Fa. *’es-sâ‘atü’s-sâniyete ‘aşrate ve’s-sülüs/*الساعة الثانية عشرةَ والثلث .

Saat (12.30) *’es-sê‘a tınâ-‘aş biyfût nıṣṣ/ tilêtîn/*السَّاعه تِنا عَشْ بيفوتْ نِصْ/ تِلاتينْ; Fa. *’es-sâ‘atü’s-sâniyete ‘aşrate ve’n-nıṣf/*الساعة الثانية عشرةَ والنصف.

Saat (12.40) *’es-sê‘a vıḥdi bedde tülüt/ ‘ışrîn/*السَّاعه وِحْدي بَدَّ تُلْتْ/ عِشْرِينْ; Fa. *’es-sâ‘atü’l-ḥâdiyete ‘aşrate ’illâ sülüsen/*الساعة الحادية عشرةَ إلاَّ ثُلُثًا.

[154] Bkz. Ablahad Lahdo, *The Arabic dialect of Tillo in the region of Siirt (South-eastern Turkey)*, Vastra Aros, Sweden 2009, s. 115.

Saat (12.45) *’es-sê‘a vıḥdi bedde rıbı‘/*السَّاعه وِحْدي بَدَّ رِبِعْ; Fa. *’es-sâ‘atü’l-ḥâdiyete ‘aşrate ’illâ rub‘an/*الساعة الحادية عشرةَ إلاَّ رُبعًا.

Saat (12.50) *’es-sê‘a vıḥdi bedde ‘aşra/*السَّاعه وِحْدي بَدَّ عَشْر; Fa. *’es-sâ‘atü’l-ḥâdiyete ‘aşrate ’illâ ‘aşra daḳâ’iḳ/*الساعة الحادية عشرةَ إلاَّ عَشْرَ دقائق.

Saat (12.55) *’es-sê‘a vıḥdi bedde ḫamsi/*السَّاعه وِحْدي بَدَّ خَمْسِ; Fa. *’es-sâ‘atü’l-ḥâdiyete ‘aşrate ’illâ ḫamse daḳâ’iḳ/*الساعة الحادية عشرةَ إلاَّ خَمسَ دقائق.

2.2.9.5. Diğer Zaman İfadeleri

Akşam *‘aşê/*عَشا; Fa. *‘ışâ’/*عشاء.

Ay *şehr/*شَهْرْ; Fa. *şehr/*شَهْر.

Dün *’imberha/*اِمْبَرْحه; Fa. *bâriḥ- ’ems/*بارح-أمس.

Gece *leyl/*لَيْل; Fa. *leyl/*لَيْل.

Gün *yovm/*يوْم; Fa. *yevm/*يوم.

Hafta *hefte-haftây/*هَفْتَه-هَفْتايْ; Fa. *’usbû‘/*أسبوع.

Öğle *ġadê/*غَدا; Fa. *ẓuhr/*ظهر.

Önce *ḳabl/*قَبْل; Fa. *ḳabl/*قَبْل .

Sabah *ṣubḥ-bekkîr/*صُبْحْ-بَكِّيرْ; Fa. *ṣabâḥ/*صباح.

Sene *seni/*سَنَي; Fa. *seneh/*سنة.

Sonra *ba‘d /*بَعْد; Fa. *ba‘d /*بَعْد.

Şimdi *hellaḳ/*هلَّقْ; Fa. *’el-ân/*الآن.

Vakit *vaḳt/*وَقْت; Fa. *vaḳt/*وَقْت.

Yarın *bikre/*بِكْره; Fa. *bukra/*بُكرة.

Zaman *zemên/*زمان; Fa. *zemân/*زمان.

2.2.10. Cer Harfleri

Fasih Arapçada ismin son harfini cer/kesra yapan harflere cer harfleri denilmektedir. Tarsus Arap diyalektinde isimler, vakf/durak üzere telaffuz edildiğinden cer harflerinin isme olan etkisinin tespiti yapılamamaktadır. Bu harfler, klasik sınıflamaya uygun olarak cer harfleri başlığı altında incelenmiştir.

2.2.10.1. ’İlâ/إلى (…e, a)

Le/ لـ (…e, a.); Fa. *’ilâ/* إلى . Ör. *’Îze bitrîd ’ıṭḥuk le-ḥâliy*[155]/لَحَالِيْ اِدْحُكْ بِتْريد اِيزَ (İstersen halime gül.); *’ebkeyt mâ fît ilev ircâciy*[156]/إلَوْ إرْجاجِيْ أبْكَيْتْ ما فِيتْ (Ağladım, geçmedi ona dileğim.); *Şahmerân ê-bṭa‘ti ’izn teyetlu‘ le-barra*[157]/ شاهْمَرآن آبْتَعْطِ اِزْن تَيَتْلُو لَبَرّه (Şahmerân, dışarıya çıkması için ona izin vermedi.); *hellaḳ bitrûḥ le-‘ant ’ummek*[158]/هَلَّقْ بِتْروحْ لَعَنْتْ أُمَّكْ (Şimdi annenin yanına gidersin…); *biy‘arrû, râsa le-ceneb vucûde le-ceneb*[159]/بِيْعَرُّو، رآسه لَجَنَبْ وُجُودَه لَجَنَبْ (Başını bir yere, vücudunu bir yere ayırdılar.).

*‘Al/*عَل (…e, a.); Fa. *’ilâ/*إلى. Ör. *Rıḥt ‘al-beyt/*رِحْت عَالبَيْت (Eve gittim.); *şebêb ’ed-dê‘a râḥû ‘al-‘askerî/*شَبابْ الداعه راحو عَالعَسْكَري (Köyün gençleri askere gitti.); *biddî ’irûḥ bi’s-siyyêra ‘al-mekteb/*بِدّي اِروح بالسِّيَّاره عَالمَكْتَب (Okula arabayla gideceğim.); *bit‘asrîn‘al-‘êşḳîn le-cifûna*[160]/بِتْعَسْرِينْ عالعآشْقِينْ لَجِفونه (Âşıklara kaşlarını çatar.); *’ene rîḥa ‘al-‘ırs*[161]/أنا رِيحه عَالعِرْس (Ben düğüne gidiyorum.).

*Le-‘al/*لـ -عَلْ harfleri aynı zamanda ismin önünde kullanıldığında “…e kadar” anlamına da gelmektedirler. Ör. *‘al-‘Aşê bi’l-ḳahvi ḳı‘ıt/*عَلْعَشا بِالقَحْوي قِعِتْ (Akşama kadar kahvede oturdum.); *‘aṣ-ṣıbıḥ ’inṭartik/*عَالصِّبْح اِنْطَرْتِكْ (Sabaha kadar seni bekledim.) veya *’inṭartik le-bekkîr/*اِنْطَرْتِكْ لَبَكِّير (Sabaha kadar seni bekledim.).

---

[155] Bkz. Metin 2/I.
[156] Bkz. Metin 3/VI.
[157] Bkz. Metin 4/X.
[158] Bkz. Metin 4/IX.
[159] Bkz. Metin 4/XXI.
[160] Bkz. Metin 3/ IV.
[161] Bkz. Metin 4/XIX.

2.2.10.2. Bâ-Fî/ ب-في (…de, da)

Bi-fî/بِ-في (…de, da); Fa. *bâ-fî*/ب-في. Tarsus Arap diyalektinde çoğunlukla "…de, da" anlamında *bi*/بِ harf-i cerri kullanılmaktadır. Ör. *Nisît kitêbî bi'l-beyt*/ نِسيتْ كِتابي بالبيت (Kitabımı evde unuttum.); *şiftek bi's-sûḳ*/شِفْتَكْ بالسوق (Seni çarşıda gördüm.); *şû fêt le-yidey bi-beyti'l-'ılêlem*[162]/شو فَاتْ لَيِدَيْ بِبَيْتِ العِلالَمْ (Ne geçti elime elin yurdunda.); *bi-'ovda'ṭ-ṭaḳti'l-'a'zeb*[163]/بأوْدا الطَّاقْةِ الأعزب (…bekâr odasının penceresinde.); *ḳıddêm kem 'elf seni bi Ṭarṣûṣ*[164]/قِدَّامْ كَمْ ألفْ سَني بِطَرْصُوصْ (Binlerce yıl evvel Tarsus'ta…); *ẖılḳıt bi's-seni 'elf 'u tis'a miyyi timêni-v ẖamsîn fi'l-'ednî*/ خِلْقِتْ بالسَّنِي اَلْف او تِسْعَمِيّ تِمانِوْ خَمْسين في الأدني (1958 yılında Adana'da doğdum.).

2.2.10.3. Bâ/ب (…ile)

Bi/ب (…ile); Fa. *bâ*/ب. Ör. *Biddî 'irûḥ bi's-siyyêra 'al-mekteb*/ بِدّي اِروح بالسِيَّاره عَالمَكْتَب (Okula arabayla gideceğim.); *'ene mevittiy bi emr 'Allâh*[165]/أنا مَوِتَّيْ بِأمْرْ الله (Ben Allah'ın emriyle öleceğim.); *'işkîf bayıdbeḥû-va 'ec-cillêt bi-sikkîni'd-debḥ*[166]/ اِشْكِيفْ بَيِدْبَحُووا الجِلاَّتْ بِسِكِّينِ الدَّبْحْ (Onu kesim bıçağıyla nasıl kestiklerini …); *Cêmis bi-ḳıdret 'Allah ê-mêt*[167]/جامِسْ بِقِدْرَة الله آماتْ (Câmis, Allah'ın kudretiyle ölmedi.).

2.2.10.4. Lam-Fî/ لـ-في (Vardır)

Li-fî/لِ-في (…vardır); Fa. *lam-fî*/لـ-في. Fasih Arapçada haberin öne geçmesi ile cümleye "…vardır" anlamı kazandırılmaktadır. Lehçede benzer duruma örnek olarak şu cümleler verilebilir. Ör. *Mâ 'iluv bit, 'iluv bes veledu*/ما اِلُوْ بِتْ، اِلُوْ بَسْ وَلَدو (onun♂ kızı yok, sadece bir oğlu var.); *'ilîn tımın baḳarât*/اِلِينْ تِمِنْ بَقَرات (Onların sekiz ineği var.); *'ilnâ ẖarûfeyn*/اِلْنا خَرُوفَيْن (Bizim iki koyunumuz var.); *mê 'iliy 'aḥat ta'inṭru beycêy le-'andiy*[168]/ما اِلِيْ أحَتْ تَنْطرُ بَيْجايْ لَعَنْدي (Kimsem yok ki bekleyeyim yanıma gelecek diye.);

---

[162] Bkz. Metin 1/II.
[163] Bkz. Metin 1/I.
[164] Bkz. Metin 4/I.
[165] Bkz. Metin 4/VII.
[166] Bkz. Metin 4/XX.
[167] Bkz. Metin 4/XXIV.
[168] Bkz. Metin 1/III.

’ene fîh cuvvâtiy yarây[169]/أنا فيه جُوَّاتِيْ يارآيْ (İçimde bir yara var.); *’îze sehlîtek fovḳ daḥrek fîh beden ḥayyi*[170]/اِيزَ سَهْلِيتَكْ فوْوْقْ دَحْرَكْ فِيهْ بَدَنْ حَيّ (Sırtında bulunan yılan derisini görüp de sana sorarsa.); *ḥıvêleha le-Şahmerân fîh Ḫıddêmîn ’iḥiyêye*[171]/ جِوالَهَ لَشاهْمَرآن فِيهْ خِدَّامِينْ اِحْيايه (Şahmerân’ın etrafında yılan hizmetçileri vardır.); *fî mıġâra vêḥit şebb nâmu Cêmis*[172]/في مِغَارَ واحِتْ شَبْ نَامو جامِسْ (Mağarada Cêmis adında bir genç var.).

Ḫâlî biddî mây, mâ fî ‘andî, fî bi’l-baḳḳôl/خالي بِدّي ماي، ما في عَندي، في بالباقّوول (Dayı su istiyorum, bende yok, bakkalda var.) şeklindeki Tarsus Musalla Mahallesi kebapçısı Ali Kaz ile Suriyeli küçük bir çocuk arasında geçen bu konuşma da burada örnek olarak verilebilir.

Tablo 43 ve 44’de *lam*/ل ve *fî*/في harf-i cerlerinin şahıslara göre çekimi verilmiştir.

Tablo 43
Lam/لCer Harfinin Şahıslara Göre Çekimi

Müfred(Tekil) /مفرد		**Cemi‘(Çoğul) /جمع**	
Ta.	**Fa.**	**Ta.**	**Fa.**
’iluv /هُوّ-اِلْوْ	هو-لَهُ	*’ilin* /هِنينْ-اِلنْ	هم-لَهُمْ
’ilev /هِيّ-اِلْوْ	هي-لَها	*’ilin* /هِنينْ-اِلنْ	هُنَّ-لَهُنَّ
’ilek /هِنْتْ-اِلَكْ	أنتَ-لَكَ	*’ilkin* /هِنْتو-اِلْكنْ	أنتم-لَكُمْ
’iliyk /هِنْتِ-اِلِيْكْ	أنتِ-لَكِ	*’ilkin* /هِنْتو-اِلْكنْ	أنتُنَّ-لَكُنَّ
’iliy /أنا-اِلِيْ	أنا-لي	*’ilnâ* /نِحْنَ-اِلْنا	نَحْنُ-لَنا

[169] Bkz. Metin 2/ III.
[170] Bkz. Metin 4/IX.
[171] Bkz. Metin 4/XI.
[172] Bkz. Metin 4/I.

Tablo 44
Fî/في Cer Harfinin Şahıslara Göre Çekimi

Cemi‘(Çoğul) /جمع		Müfred(Tekil) /مفرد	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-فيهم	*fîhin* /هِنينْ-فيهِنْ/	هو-فيه	*fîh* /هُوّ-فيهْ/
هُنَّ-فيهن	*fîhin* /هِنينْ-فيهِنْ/	هي-فيها	*fiyye* /هِيّ-فيّه/
أنتم-فيكم	*fîkin* /هِنْتو-فيكِنْ/	أنتَ-فيكَ	*fîk* /هِنْتْ-فيكْ/
أنتُنَّ-فيكن	*fîkin* /هِنْتو-فيكِنْ/	أنتِ-فيكِ	*fîki-e* /هِنْتِ-فيكَ/
نَحْنُ-فينا	*fînâ* /نِحْنَ-فينَا/	أنا-في	*fîni* /أنا-فنيِ/

2.2.10.5. Min/من (…den, dan)

Mi-min/-مـ من (…den, dan); Fa. *min*/ مِن. Lehçede “min” cer harfinden sonra gelen isim elif-lam/ال takısı almış ise “min” cer harfi, mi/مـ şeklinde telaffuz edilmektedir. Eğer isim elif-lam/ال takısı almamışsa min/من denilmektedir. Ör. *Ciyt mi’ṭ-Ṭarşûs*/ جِيْت مِالطَّرصوص (Tarsus’tan geldim.); *limmeyt tıffêḥ mi’l-baġci*/لِمَّيْت تِفَّاحْ مالباغجي (Bahçeden elma topladım.); *ṭılı‘t mi’l-beyt şuftek*/طِلِعْت مالبيت شُفْتَك (Evden çıktım ki seni gördüm.); *‘arrû laḥmi mi’l-mây*[173]/عَرُّو لَحْمي مِالمايْ (Eti sudan ayırdılar.); *’es-sılṭôn vızı‘ mi’l-mövt*[174]/السِّلْطوونْ وِزِغْ مِالموْتْ (Sultan ölümden korktu.); *min vicçek yarâytiy*[175]/ مِنْ وِچَّكْ يارآيْتِي(Yaram senin yüzünden…); *hinti min ’eyn mat‘arfîni*[176]/ هِنْتِ مِن أيْنْ بَيِطْلُبو مِنَّكْ مَتْعَرْفِينَي (Sen beni nereden tanıyorsun?); *beyıṭlubû minnek Şahmerân*[177]/ شاهْمَرآن (Senden Şahmerân’ı isteyecekler.).

Tablo 45’de *min*/من harf-i cerrinin şahıslara göre çekimi verilmiştir.

[173] Bkz. Metin 4/XXII.
[174] Bkz. Metin 4/XXIII.
[175] Bkz. Metin 2/III.
[176] Bkz. Metin 4/VI.
[177] Bkz. Metin 4/XVI.

Tablo 45
Min/من Cer Harfinin Şahıslara Göre Çekimi

Cemi‘(Çoğul) /جمع		Müfred(Tekil) /مفرد	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-منهُمْ	هِنينْ-مِنن/ *minin*	هو-منه	هُوَّيْ-مِنّو/ *minnu*
هُنَّ-منهُنَّ	هِنينْ-مِنن/ *minin*	هي-منها	هِيِّ-مِنّه / *minne*
أنتم-منكُمْ	هِنْتو-منْكن/ *minkin*	أنتَ-منكَ	هِنْتْ-مِنَّكْ / *minnek-mink*
أنتُنَّ-منكُنَّ	هِنْتو-منْكن/ *minkin*	أنتِ-منكِ	هِنْتِ-مِنِّكْ / *minnik-minki*
نَحْنُ-منا	نِحْنَ-مِنّا/ *minnâ*	أنا-مني	أنا-مِنِّي / *minnî*

2.2.10.6. Me‘a/مع (…ile birlikte)

Me‘a/مع (…ile birlikte); Fa. *me‘a*[178]/مع. Ör. *Ḳı‘ıdt me‘a ‘ımmâl bi’l-bâġci*/ قِعِدْت مع عِمَّال بالباغجي (Bahçede işçilerle birlikte oturdum.); *’el-miftêḥ me‘a ‘ammî*/ المِفْتاح مع عَمّي (Anahtar amcamdadır.); *’Allah ’ikun me‘ak*[179]/ الله اِكونْ مَعَكْ (Allah seninle olsun.). Tablo 46’da me‘a/مع harf-i cerrinin şahıslara göre çekimi verilmiştir.

Tablo 46
Me‘a/مع Cer Harfinin Şahıslara Göre Çekimi

Cemi‘(Çoğul) /جمع		Müfred(Tekil) /مفرد	
Fa.	**Ta.**	**Fa.**	**Ta.**
هم-معهُمْ	هِنينْ-مَعَنن/ *m‘anin*	هو-معه	هُوَّيْ-مَعو/ *me‘u*
هُنَّ-معهُنَّ	هِنينْ-مَعَنن/ *m‘anin*	هي-معها	هِيِّ-مَعه / *me‘a*
أنتم-منعُمْ	هِنْتو-مَعَكن/ *me‘akin*	أنتَ-معكَ	هِنْتْ-مَعَكْ/ *me‘ak*
أنتُنَّ-معكُنَّ	هِنْتو-مَعَكن/ *me‘akin*	أنتِ-معكِ	هِنْتِ-مَعَكِ/ *me‘aki*
نَحْنُ-معنا	نِحْنَ-مَعَنا/ *me‘nâ*	أنا-معي	أنا-مَعي / *me‘î*

[178] Me‘a/مع genelde dilbilimcileri tarafından harf-i cer olarak görülmemesine rağmen biz burada me‘a/مع ifadesini izâfette kendisinden sonra gelen ismi mecrur yaptığından dolayı harf-i cer bahsinde ele aldık. Bkz. es-Sekkâkî, *Miftâhu’l-‘ulûm*, s. 154-160.
[179] Bkz. Metin 4/XIII.

2.2.9.7. ‘An/عَنْ

Tarsus Arap diyalektinde *‘an*/عن harf-i cerrinin belirli fiillerle kalıp kullanımı haricinde müstakil manada kullanımına rastlayamadık. Ör. *Cêmis biyib‘at*[180] *‘annîn seb‘ faḫcêt*[181]/جامِسْ بِيِبْعَتْ عَنِّينْ سَبْعْ فَخْجاتْ (Câmis onlardan yedi adım uzaklaşır.).

2.2.10.8. ‘Alâ/على

Tarsus Arap diyalektinde ‘*alâ*/على edatının belirli fiillerle kalıp kullanımı haricinde müstakil manada kullanımına rastlayamadık. Ör. *Biyḫabrûva le-Şahmerân meydevrû*[182] *‘aleyki*[183]/بِيْخَبْرُووا لَشاهْمَرآن مَيْدَوْرُو عَلَيْكِ (Şahmerân’a onu aradıklarını haber verirler.); *lê ’aḥat iydevvir ‘aleyye*[184]/لا أحَتْ اِيْدَوِّرْ عَلَيَّ (Kimse beni aramasın.).

2.2.10.9. ‘Inde/عند (…in yanı)

‘Ant-‘and/عَنْتْ-عَنْدْ (…yanı); Fa. *‘ınde*/عِنْدَ. Ör. *Mê ’iliy ’aḥat ta’inṭru beycêy le-‘andiy*[185]/ما اِلِيْ أحَتْ تَنْنْطرُ بَيْجايْ لَعَنْدي (Kimsem yok ki bekleyeyim yanıma gelsin diye.); *’ış-şurṭa beyimsîku-k beyâḫdu-k le-‘andi ṣılṭôn*[186]/اِشْرُطه بَيِمْسِيكْ بَيَاخْدُكْ لَعَنْدِ سِلْطوونْ (Muhafız seni yakalayacak, sultanın yanına götürecek.); *hellaḳ bitrûḥ le-‘ant ’ummek*[187]/ هَلَّقْ بِتْروحْ لَعَنْتْ أُمَّكْ (Şimdi annenin yanına gidersin…).

2.2.11. Edatlar

2.2.11.1. Soru Edatları

2.2.11.1.1. Miyn-Min/مِيْن-مِنْ (Kim?)

Miyn-min/مِيْن-مِنْ (Kim?); Fa. *men*/مَنْ. Ör. *Miyn cây le-‘Adnî?*/ مِيْن جاي لأدني؟ (Adana’ya kim geldi?); *miyn ḳatalek?*/ مِيْن قتلك؟ (Seni kim dövdü?); *miyn ’ekelu ‘al-’ekl?*/ مِيْن اَكَل علأكل؟ (Yemeği kim yedi?); *miyn hêde?*/ مِيْن هادا؟ (Bu kim?); *Şahmerân bitḳıl*

---

[180] *Be‘ad*/بَعَد fiili *‘an*/عَنْ harf-i cerri ile kullanıldığında “uzaklaştı” manasına gelmektedir.
[181] Bkz. Metin 4/XX.
[182] *Devver*/دَوَّر fiili *‘alê*/على harf-i cerri ile kullanıldığında “aradı” manasına gelmektedir.
[183] Bkz. Metin 4/XI.
[184] Bkz. Metin 4/XIX.
[185] Bkz. Metin 4/III.
[186] Bkz. Metin 4/XIV.
[187] Bkz. Metin 4/IX.

lîn "Min hel meydevvir 'aleyyi?"[188] / شاهْمَرآن بِتْقِلْ لِينْ "مِنْ هَلْ مَيْدَوِّرْ عَلَيِّ"؟ (Şahmerân onlara "Kim bu beni arayan?" dedi.).

2.2.11.1.2. 'İymten/اِيْمتَن (Ne zaman?)

'İymten/اِيْمتَن (Ne zaman?); Fa. *metê*/متى. Ör. *'İymten bâycây tıreyn?*/ اِيْمتين بايجاي تيرَيْن؟ (Tren ne zaman gelecek?); *'iymteyn bâyrûḥ 'as-sûḳ?*/ اِيمتين بايروح علسوق؟ (Çarşıya ne zaman gidecek?); *'iymteyn bâthıbni?*/ اِيمْتين باتحبني؟ (Beni ne zaman seveceksin?); *'iymteyn bâtrûḥ 'al-mekteb?*/ اِيمتَين باتروح علمكتب؟ (Okula ne zaman gideceksin?); *'iymteyn şift-ni hint?*/ اِيمتَين شِفتْني هِنْت؟ (Sen beni ne zaman gördün?).

2.2.11.1.3. Şû-Şiklu-Şikl/شو-شِكلو-شِكْل (Ne?)

Şû-şiklu/شو-شِكلو (Ne?); Fa. *mâ-mâẕâ*/ما-ماذا. Ör. *Şû fêt le-yidey bi-beyti'l-'ılêlem*[189]*?*/ شو فَاتْ لَيِدَيْ بِبَيْتِ العِلالَمْ؟ (Ne geçti elime elalemin yurdunda.); *mıllaḳtıl-la mâ 'ıynet râḥet şû bissevvey*[190]*?* / مِلَّقْتِ لَّه ما عِيْنَتْ راحت شو بِسَوَّيْ؟ (Yalvardım da bakmadı gitti neyleyim?);*'îze sehlîtek fovḳ daḥrek fîh beden ḥayyi, hêye şıklû yê ibney? Şû betḳûl la?*[191]*"*/ اِيزَ سَهْلِيتَكْ فوْوْقْ دَحْرَكْ فِيهْ بَدَنْ حَيّ، هايَ شِكْلو يا إبْنَيْ؟ شُو بَتْقولْ لَه؟" (O, sırtındaki yılan derisini görüp de sana bu ne oğlum diye sorarsa; ona ne diyeceksin?); *şiklu 'iḫad mi's-sûk?*/ شِكْلو اِخَد مِالسوق؟ (Çarşıdan ne aldın?); *şû ṣôr?*/ شو صوور؟ (Ne oldu?); *bi'l-market şiklu meyimbe'?*/ بالماركت شِكلو مَيِمْبَع؟ (Markette neler satılıyor?); *'imberḥa şikl kelt?* / اِمْبَرْحه شِكْل كَلْت؟ (Dün ne yedin?).

2.2.11.1.4. Kem-'İşḳad/كَمْ-اِشْقَد (Kaç?)

Kem-'işḳad/كَمْ-اِشْقَد (Kaç?); Fa. *kem*/كم. Lehçede, "Kaç?" sorusunu sormak için *kem*/كم ve *'işḳad*/اِشْقَد soru edatları kullanılmaktadır. Lehçede *'işḳad*/اِشْقَد soru edatı genel manada sayı sorgulamak için değil; saatlerin sorulmasında kullanılmaktadır.

Ör. *Kem kitêb ḳırayt?*/ كم كتلب قِرَيْت؟ (Kaç kitap okudun?); *'ibn kem seniy?*/ اِبْن كم سَني؟ (Kaç yaşındasın?); *kem zelmi bi'd-dê'a?*/ كم زلمي بالدَّاعه؟ (Köyde kaç adam

[188] Bkz. Metin 4/XII.
[189] Bkz. Metin 1/II.
[190] Bkz. Metin 3/VI.
[191] Bkz. Metin 4/IX.

var?); *ḳuffi kem tuffêḥa fiyye?*/ قِفّي كم تِفَّاحه فيّه؟ (Sepette kaç elma var?); *kem lisên mete'rif?* / كم لسان مَتعْرف؟ (Kaç dil biliyorsun?); *bi'l-beyt kem ṣommûni fih?* / بالبيت كم صومُّوني فيه؟ (Evde kaç ekmek/somun var?); *kem ṭırîḳ bitrûḥ 'al bağci fi'l-yovm?*/ كم طِريقْ بِتْروح عَالباغجي في اليوْم؟ (Günde kaç kez bahçeye gidersin?); *kem seniy ṣârlu?* / كم سَنِي صارلو؟ (Kaç yıl oldu?); *hêde'l-beyt kem lira?* / هاد البيت كم ليرا؟ /ها (Bu ev kaç lira?).

2.2.11.1.5. 'Eyn-'Eynu-Veyn/اَيْن-اَيْنُ-وَيْن (Nerede?)

'Eyn-'eynu-veyn/اَيْن-اَيْنُ-وَيْن (Nerede?); Fa. *'eyne*/اَيْنَ. Ör. *'Eyn ḳı'ıdt?*/ اَيْن قِعِدْت؟ (Nerede oturuyorsun?); *min 'eyn cît?* /مِنْ اَيْن جيت؟ (Nereden geldin?); *le-veyn rîḥîn?* /لَوَيْن ريحين؟ (Nereye gidiyorlar?); *defter lü-vlêd veyn?* /دَفْتَر لُوْلآد وَيْن؟ (Çocukların defteri nerede?); *'es-se'âdi 'eyn metvaḳḳif bi-he'l-'îşiy?*[192]/ السَّعادي أيْنْ مَتْعَقِّفْ بِها العِشِيْ؟ (Saadet bu hayatın neresinde duruyor?); *hevnîki ẖıddêmâte biyshelû-va "Ḫayr inşâllah yê Şahmerân, ṣayra ṣabiyy bi-hisnik le-veyn rîḥa?*[193]*"*/ هَوْنِيكْ خِدَّاماتَه بِيْسْهَلُووا " خَيْرْ إنْ شاءَ الله يا شاهْمَرآن، صَيْرَ صَبِيْ بِحِسْنِكْ لَوَيْنْ رِيحَ؟" (O esnada hizmetçileri, "Ey Şahmerân, hayırdır inşallah? Gençleştin, güzelleştin. Nereye gidiyorsun." diye sordular.).

Ayrıca lehçede "Nerede?" sorusunu sorulurken *'eyn*/اَيْن ifadesi bazen şahıslara göre çekimli durumda da gelebilmektedir. Ör. *'Eynu beytik, 'eynu çâdrik, 'eynîn 'el-uvlêd*[194]*?*/ أيْنُ بَيْتِكْ، أينُ چادْرِكْ، أيْنِينْ الأوْلآدْ؟ (Nerede evin, nerede barkın, nerede evlatlar?).

2.2.11.1.6. 'İşkîf/ اِشْكيف (Nasıl?)

'İşkîf/اِشْكيف (Nasıl?); Fa. *keyfe*/كَيْفَ. Ör. *'İşkîfü'l-havâ?* / اِشْكيفُ الهاوآ؟ (Hava nasıl?); *'işkîf cît le-hûni?* / اِشْكيف جيت لهوني؟ (Buraya nasıl geldin?); *'ene 'işkîf ḥabbeytek?* / اَنا اِشْكيف حبَّيْتَكْ؟ (Seni nasıl sevdim?); *'işkîf ḥaḳḳat ḳazand misêri?* / اِشكيف حَقَّت قازاند مِساري؟ (Bu kadar parayı nasıl kazandın?); *Cêmis biyib'at 'annîn seb' faẖcêt temêyşûf le-Şahmerân 'işkîf bayıdbeḥû-va 'ec-cillêt bi-sikkîni'd-debḥ*/ جامِسْ بِيِبْعَتْ عَنِّينْ سَبْعْ فَخْجاتْ تَمايْشُوفْ لَشاهْمَرآن اِشْكِيفْ بَيِدْبَحُوا الجِلاَّتْ بِسِكِّينِ الدَّبْحْ (Câmis, cellatların kesim bıçağıyla Şahmerân'ı nasıl boğazladıklarını görmemek için onlardan yedi adım uzaklaşır.).

---

[192] Bkz. Metin 1/IV.
[193] Bkz. Metin 4/XVIII.
[194] Bkz. Metin 1/II.

2.2.11.1.7. Nâ/ نا (Hangi?)

Nâ/نا (Hangi?); Fa. *’eyyü*/أي. Ör. *Nâ ‘arabây ’ilek?* / ؟نا عارابآي اِلَك (Hangi araba senin?); *nâ veled keser ẖaṭrek?* / ؟نا ولدْ كَسَرْ خَطْرَك (Hangi çocuk seni üzdü?).

2.2.11.1.8. Leşû/ لَشو (Niçin?)

Leşû/لَشو (Niçin?); Fa. *limâẕâ*/لماذا. Ör. *Leşû cît le-hûni?* / ؟لَشو جيت لهوني (Buraya niçin geldin?); *leşû met‘ayyen fîniy?* / ؟لَشو مَتْعَيَّن فيني (Niçin bana bakıyorsun?); *leşû ẖadte le-hêye?* / ؟لَشو خدْتَ لهايَ (Niçin bunu aldın?); *leşû remîtek?*/ ؟لَشو رَميتِك (Seni niçin terk etti?); *ḥıvêleha le-Şahmerân fîh ẖıddêmîn ’iḥiyêye biyisme‘û sılṭôn min ḳarîb le-Şahmerân biyẖabrûva le-Şahmerân meydevrûv ‘aleyki. ‘aceb leşû?*[195]/ حِوالَه لَشاهْمَرآن فِيهْ خِدَّامِينْ اِحْياياَ بِيِسْمَعُو سِلْطوونْ مِن قَرِيبْ لَشاهْمَرآن بِيْخَبْرُووا لَشاهْمَرآن مَيْدَوْرُو عَلَيْكِ. عآجَبْ لَشُو؟ (Şahmerân’ın çevresindeki yılan hizmetçileri, sultanın Şahmerân’ın yakınında olduğunu duydular. Şahmerân’a onlar seni arıyorlar (diyerek) haber verdiler. Acaba neden?).

2.2.11.2. Olumsuzluk Edatları

Tarsus Arap diyalektinde *ê*/آ, *mâ*/ما, *lê*/لا ve ifadeye “-sız,-siz” anlamı kazandıran *bilê*/بِلا olmak üzere dört çeşit olumsuzluk edatı bulunmaktadır. Bunlardan *ê*/آ ve *mâ*/ما olumsuzluk edatları isim cümlesi, mazi ve muzari fiilin olumsuzunda kullanılırken, *lê*/لا edatı sadece isim ve emir fiilin olumsuzunda kullanılmaktadır.

Ör. *Mê ’iliy ’aḥat*[196]/ ما اِليْ أحَتْ (Kimsem yok.); *ẖıddâmâte le-Şahmerân mâ ilîn ẖabr*[197]/ خِدَّاماتَ لَشاهْمَرآنْ ما اِلِينْ خَبْرْ (Şahmerân’ın hizmetçilerinin haberi yok.); *’ebkeyt mâ fît ilev ircâciy*[198]/ اِبْكَيْتْ ما فِيتْ إلَوْ إرْجاجِيْ (Ağladım, geçmedi ona dileğim.); *Cêmis bi-ḳıdret ’Allah ê-mêt*[199]/ جامِسْ بقِدْرَة الله آماتْ (Câmis, Allah’ın takdiriyle ölmedi.); *’ê bi-yfût bi ‘ayney nevm*[200]/ آ بِيْفوتْ بِعَيْنَيْ نوم (Gözüme uyku girmez.); *lê tikteb*/ لا تِكْتَبْ (Yazma.); *lê ’aḥat ’iydevvir ‘aleyye*[201]/ لا أحَتْ اِيْدَوِّرْ عَلَيَّ (Hiç kimse beni aramasın.).

---

[195] Bkz. Metin 4/XI.
[196] Bkz. Metin 1/III.
[197] Bkz. Metin 4/XXV.
[198] Bkz. Metin 3/VI.
[199] Bkz. Metin 4/XXIV.
[200] Bkz. Metin 3/III.
[201] Bkz. Metin 4/XIX.

2.2.11.3. İsimle Birlikte Kullanılan Edatlar

2.2.11.3.1. Mişên/مِشان (İçin)

Lehçede *mişên*/مِشان (için) edatı isimlerden önce sebep belirtmek amacıyla kullanılmaktadır. Ör. *Cît 'al-hûni mişên te'allem kilêm 'arabi*/ جيتْ عَالهوني مِشان تَعَلَّم كَلام عربي (Buraya Arapça öğrenmek için geldim.); *'ene 'ıştıġıl mişênek*/انا إشْتِغِل مِشانَكْ (Senin için çalışıyorum.); *vu'jdil le-mertek biha mişên miyt celdi*[202]/ وُاژْدِلْ لَمَرْتَكْ بِها مِشان مِيْت جَلْدي (Onunla eşine yüz sopa için (karşılık) vur.).

"Mişên" edatının şahıslara göre çekimi Tablo 47'de verilmiştir.

Tablo 47
Mişên/مِشان Edatının Şahıslara Göre Çekimi

Cemi'(Çoğul) /جمع		**Müfred(Tekil) /مفرد**	
Ta.	**Fa.**	**Ta.**	**Fa.**
mişênin /هِنينْ-مِشانِن	هُمْ	*mişênu* /هُوَّيْ-مِشانو	هو
mişênin /هِنينْ-مِشانِن	هُنَّ	*mişêne* /هِيِّ-مِشانه	هي
mişênkin /هِنْتو-مشانْكِن	كُمْ	*mişênek* /هِنْتْ-مِشانَكْ	أنتَ
mişênkin /هِنْتو-مشانْكِن	كُنَّ	*mişênik* /هِنْتِ-مِشانِكْ	أنتِ
mişênâ /نِحْنَ-مِشانا	نَحْنُ	*mişênî* /أنا-مِشاني	أنا

2.2.11.3.2. Mitl/مِثْل (…gibi)

Mitl/مِثْل (…gibi); Fa. *mi<u>s</u>l*/مِثْل. Ör. *'er-riccêl 'ıştaġlû mitl naḥli*/ الرِّجّال اِشْتَغْلو مِثْل نَحلِ (Adamlar arı gibi çalıştılar.); *'eş-şeb mitl seb'*/ الشَّبْ مِثْل سَبْع (Aslan gibi genç.); *şır mitl beyyek*/ صِرْ مِثْل بَيَّكْ (Baban gibi ol!); *bitmaşta le-cımṭa mitl ḥarîr sevdî*[203]/ بِتْمَشْطَ لَجِمْطه مِثْلْ حرير سَوْدي (Tarar siyah ipek gibi saçını.); *bilâ fîke dinyâytiy sevdî mitl-id-dist*[204]/بلا فيكَ دِنْيايْتِيْ سَوْدِي مِثْلِ الدِّسْتْ (Sensiz dünyam kazan gibi hep kara.).

[202] Bkz. Metin 6/VI.
[203] Bkz. Metin 3/IV.
[204] Bkz. Metin 2/VI.

2.2.11.3.3. Bilê/بلا (…sız, siz)

Bilê/بلا (…sız, siz); Fa. *bilâ*/بلا. Ör. *Bilâ fîke dinyâyti sevdî mitl-id-dist*[205]/ بلا فيكَ دِنْيايْتِ سَوْدِي مِثْلِ الدِّسْتْ (Sensiz dünyam kazan gibi hep kara.).

2.2.11.4. Fiille Birlikte Kullanılan Edatlar

2.2.11.4.1. Tekme/تَكْما

Tekme/تَكْما edatı, lehçede mazi veya yalın muzari fiille birlikte kullanıldığında "…e kadar" manasına gelmektedir. Ör. *Biyḥuṭṭû-la 'üvcûde bi'd-dist, ṣârû yıġluvva tekme-ştevit*[206]/بِيْحُطُّولَه أُوْجُودَه بِالدِّسْتْ، صارُو يِغْلُوَّ تَكْمَشْتَوِت (Vücudunu kazana koydular, pişene kadar kaynatmaya başladılar.); *'ene rîḥa 'al-'ırs tekme-ybit hêde'l-'ırs 'ene mê 'ibci*[207]/أنا رِيحَ عَالعِرْسْ تَكْمِيْبِتْ هاد العِرْسْ أنا ما اِبْجِ (Ben düğüne gidiyorum, bu düğün bitinceye kadar gelmeyeceğim.); *tekme-ccêy 'ene mâ 'iliy novm*/تَكْمجَّايْ أنا ما اِلِيْ نوْم (O gelene kadar bana uyku yok.).

2.2.11.4.2. Te/ت

Te/ت edatı yalın muzari fiil ile kullanıldığında "…için" anlamına gelmektedir. Ayrıca *te*/ت edatıyla fiillere masdar anlamı da kazandırılmaktadır. Ör. *Cêmis biyşûf ceylâni; biyrûḥ teyıdraba huvvi râyıḥ*[208]/جامِسْ بِيْشوفْ جَيْلانِي بِيْروح تَيِدْرَبَ هُوِّ رايِحْ (Câmis bir ceylan görür; onu yakalamak için gelir, o (ceylan) koşar.); *Cêmis biyib'at 'annîn seb' faḫcêt te-mê-yşûf le-Şahmerân 'işkîf bayıdbeḥû-va*[209]/ جامِسْ بِيِبْعَتْ عَنِّينْ سَبْعْ فَخْجاتْ تَمايْشُوفْ لَشاهْمَرآن اِشْكِيفْ بَيِدْبَحُووا (Câmis Şahmerân'ı nasıl boğazladıklarını görmemek için onlardan yedi adım uzaklaşır.); *'ıḫvêtu-vlêd 'ammu biyid'u teymovt Zekeriyyê*[210]/ اِخْواتُ وْلاد عَمُّو بِيِدْعُو تَيْموْت زكري (Amcasının çocukları Zekeriyya'nın ölmesi için dua ederler.); *'il-meclis biynaḳḳu vêhit teyâḫıd la ifêtte le-Meryem*[211]/اِلمَجْلِس بِيْنَقُّ واحِتْ تَياخِدْ اِفاتَّه لَمريم (Topluluk, Meryem'in ifadesini alması için bir kişi görevlendirir.).

---

[205] Bkz. Metin 2/VI.
[206] Bkz. Metin 4/XXII.
[207] Bkz. Metin 4/XIX.
[208] Bkz. Metin 4/III.
[209] Bkz. Metin 4/XX.
[210] Bkz. Metin 5/II.
[211] Bkz. Metin 5/VIII.

2.2.11.4.3. Îze/اِيز

Îze/اِيز edatı, lehçede isim ve fiillerin önünde "şayet; …se, sa" anlamlarında kullanılmaktadır. Ör. *'Îze bitrîd 'ıdḥûk le-ḥâliy*[212]/اِيزَ بِتْريد اِدْحُوكْ لَحَالِيْ (İstersen halime gül.); *'îze sehlîtek fovḳ daḥrek fîh beden ḥayyi, hêye şıḳlû yê ibnî?*[213]/ اِيزَ سَهْلِيتَكْ فوْقْ دَهْرَكْ فِيهْ بَدَنْ حَيّ، هايَ شِكْلُ يا إبْنَيْ؟ (Eğer sana, "Sırtında yılan derisi var; bu ne oğlum?" diye sorarsa Ona ne diyeceksin?);*'îze meskûni ve 'aḥdûni le-'andi sılṭôn, 'ene şu biddi 'isevvi?*[214]/اِيزَ مَسْكُونِي واَخْدُونِي لَعَنْدِ سِلْطوونْ، أنا شُو بدِّي اِسَوّي؟ (Eğer beni tutuklarlar ve sultanın yanına götürürlerse ben ne yapacağım?); *îze ḳabbet râsa, 'iştikû 'aleyyi*[215]/ اِيزَ قَبَّتْ راسه، اِشْتَكُو عِلَيّ (Size başkaldırırsa onu bana şikâyet edin.).

2.2.12. Zarflar

2.2.12.1. Zaman Zarfları

2.2.12.1.1. Ḳıddêm/ قِدَّام (Önce)

Ḳıddêm/ قِدَّام (Önce); Fa. *ḳabl*/ قَبل. Ör. *Ḳıddêm kem 'elf seniy bi Ṭarṣûṣ*[216]/ قِدَّامْ كَمْ أَلفْ سَنِيْ بِطَرْصُوصْ (Binlerce yıl evvel Tarsus'ta…).

2.2.12.1.2. Ba'di-Ba'd/بَعْدِ-بَعْدْ (Sonra)

Ba'di-ba'd/بَعْدِ-بَعْد (Sonra); Fa. *ba'du*/بَعْدُ. Ör. *'Ene be'ibci ba'di ḫallaṣ şığlî*/ أنا بَنْبجِ بَعْدِ خلاّصْ شِغْلي (İşim bittikten sonra geleceğim.).

2.2.12.1.3. Ḳabl/قَبْل (Önce)

Ḳabl/قَبْل (Önce); Fa. *ḳabl*/قَبْل. Ör. *Naddif sinênek ḳabl metnêm*/نَدِّفْ سِنانَكْ قَبْل مَتْنامْ (Yatmadan önce dişlerini fırçala); *ḳabl 'iktîr zemên hel-dê'a fîh 'in-nês 'iktîr*/ قَبْل اِكْتير زَمانْ هالداعَه فيهِ النِّاس اِكْتير (Çok zaman önce, bu köyde çok insan vardı.).

---

[212] Bkz. Metin 1/I.
[213] Bkz. Metin 4/IX.
[214] Bkz. Metin 4/XV.
[215] Bkz. Metin 6/II.
[216] Bkz. Metin 4/I.

2.2.12.1.3. Hellaḳ/هَلَّق (Şimdi)

Hellaḳ/هَلَّق (Şimdi); Fa. *'el-'ên*/الأن. *Hellaḳ* zaman zarfı, *'el-vaḳt* (Vakit) isminde bulunan hemzenin h/ه harfine dönüşmesi sonucu elde edilmiştir. Ör. *Hellaḳ bitrûḥ le-'ant 'ummek*[217]/هَلَّقْ بِتْروحْ لَعَنْتْ أُمَّكْ (Şimdi annenin yanına gidersin); *biyşûfu ed-dûd meyêkil min 'üvcûdu min hevnîk 'alâ hellaḳ 'illizi bitṣîbu 'âḳa*[218]*/* بِيْشُوفُ الدُّود مِياكِلْ مِن أُوْجُودو من هَوْنيك على هلَّق الِّزي بِتْصيبُ عاقَه (İsabet eden hastalıktan ötürü geçmişten şimdiye kadar vücudunu yiyen kurdu görürler.).

2.2.12.1.4. Hevnîk, Hevnîki/هَوْنيك-هَوْنيكي (O esnada)

Ör. *Cêmis hevnîki biyḳûl le-Şahmerân*[219]/جامِسْ هَوْنيكِ بِيْقِلْ لَشاهْمَرآن (O esnada Câmis, Şahmerân'a şöyle der.); *hevnîk 'illizi biyâḫad ifêdi min Meryem*[220] هونيكْ اِلزي بِياخَذْ إفادي من مريم بِيْقول (O esnada Meryem'in ifadesini alan kişi şöyle der.); *'in-nebi 'Eyyûb hevnîk biyistiriḥ ḳalbu*[221]*/* اِلنَّبي أيوب هَوْنيك بِيِسْتِرِحْ قَلْبو (O esnada, Eyüp Peygamber rahatlar.).

2.2.12.2. Miktar Zarfları

2.2.12.2.1. Bes/ بَسْ (Sadece)

Bes/بَسْ (Sadece); Fa. *faḳad*/فَقَد. Ör. *'al-'Arsî câ bes ṣadîḳ 'Aḥmed/* عِلْعِرسي جا بس صديق احمد (Düğünüme sadece arkadaşım Ahmet geldi.).

2.2.12.2.2. Taḳrîben/ تقريبا (Yaklaşık olarak)

Taḳrîben/تقريبا (yaklaşık olarak); Fa. *taḳrîben*/تقريبا. Ör. *Taḳrîben 'ışrîn lîra fistên*/تقريبا عِشْرين ليرَ فِسْتان (Elbise yaklaşık olarak 20 liradır.); *taḳrîben fîh ḫamsîn vêḥit*[222] *ḫarûf/* تقريبا فيه خَمْسين واحتْ خَروفْ (Yaklaşık 50 baş koyunu var.); *taḳrîben mêt miy vêḥit 'insên/* تقريبا مِيْ واحت اِنْسان (Yaklaşık 100 kişi öldü.).

---

[217] Bkz. Metin 4/IX.
[218] Bkz. Metin 6/IV.
[219] Bkz. Metin 4/XV.
[220] Bkz. Metin 5/VIII.
[221] Bkz. Metin 6/III.
[222] Vêḥit/واحت, burada "bir" sayısı anlamında kullanılmamıştır. Türkçede özellikle hayvanlar için kullanılan "50 baş koyun" gibi tabirlerdeki "baş" anlamını vermektedir.

2.2.12.2.3. ’İktîr/اِكْتير (Çok)

*’İktîr/*اِكْتير (Çok); Fa. *keşîr/*كَثير. Ör. *’el-mıġâra ’iktîr ġamîḳa*[223]./ المیغارا أكْتِيرْ غَميقَ (Mağara çok derindir.).

2.2.12.3. Yer-Yön Zarfları

2.2.12.3.1. Ḳarşî-ḳarşıt/ قارشي-قارشِت (Karşı)

Ḳarşî/ قارشي (Karşı); Fa. *münâẓır/* مناظر. Ör. *’Ene cêlis ḳarşıt beyyi/* أنا جالس قارشيت بَيّي قارشِت (Babamın karşısında oturuyorum.); *ḳarşıt şêri‘ fî maṭ‘am/* قارشيت شارغ في مَطْعَم (Yolun karşısında lokanta var.); *vaḳḳif ḳarşıt minnî/* وَقِّفْ قارشيت مني (Karşımda dur.).

2.2.12.3.2. Teḥte/ تَحْتَ (Alt)

*Teḥte/*تَحْتَ (Alt); Fa. *taḥte/* تَحْتَ. Ör. *Ḳıṭṭa teḥte’l-masâyi/*قِطة تحت الماسايي (Kedi masanın altındadır.); *ḫıddâmâte le-Şahmerân ’îze ya‘arfû mêtit biysevvûha ‘ad-dinyê fovḳâne teḥtêne*[224]*/*اِيزَ يَعَرْفُو ماتِتْ بِيْسَوُّوها الدِّنْيا فوْقانه تَحْتانه (Eğer Şahmerân’ın hizmetçileri, onun öldüğünü anlarlarsa dünyayı altını üstüne getirirler.).

2.2.12.3.3. Fovḳ/ فوْق (Üst)

Fovḳ/ فوْق (Üst); Fa. *fevḳa/* فَوْق. Ör. *Kitêb fovḳi’l-masâyi/*كتاب فووق الماسآيي (Kitap masanın üzerindedir.); *betşûfu le-vcûdiy fovḳ daḥrek*[225]*/*بَتْشُوفُ لَوْجُودي فوْقْ دَهْرَكْ (Sırtının üzerindeki vücudumu görecek.).

2.2.12.3.4. Vara/ وَرَ (Arka)

*Vara/*وَرَ (Arka); Fa. *verâ’e/*وَراء. Ör. *Vara’l-tellî fî bağci/* وَرَ التَّلِّي في باغجي (Tepenin arkasında bahçe var.).

---

[223] Bkz. Metin 4/IV.
[224] Bkz. Metin 4/XXV.
[225] Bkz. Metin 4/IX.

2.2.12.3.5. ’Iḥvêle-ḥıvêle/ اِحْوالَ-حِوال (Etraf)

’Iḥvêle/ اِحْوالَ (Etraf); Fa. *ḥavle/* حَولَ. Ör. *’Iḥvêle mekteb fî tımêni beyt/* اِحوال مَكتَبْ في تِمانِ بَيْت (Okulun etrafında 8 ev var.); *ḥıvêleha le-Şahmerân fîh ḫıddêmîn ’iḥiyêye*[226]*/* حِوالاهَا لَشاهْمَرآن فِيهْ خِدَّامِينْ اِحْيايَ (Şahmerân’ın etrafında yılan hizmetçileri var.).

2.2.12.3.6. Ḳıddêm/ قِدَّام (Ön)

*Ḳıddêm/*قِدَّام (Ön); Fa. *’emâme/*اَمام. Ör. *Ḳıddêmi’l-bêb kelb fih/*قِدَّام الباب كلب فيه (Kapının önünde köpek var.).

2.2.12.3.7. Cuvvên/جُوَّان (İç, dâhil)

*Cuvvên/*جُوَّان (İç, dâhil); Fa. *dâḫil/*داخِل. Ör. *’Ene fîh cuvvêtiy yarây*[227]*/* أنا فيه جُوَّاتِيْ يارآيْ (İçimde bir yara var.); *Meryem bitḳûl min cuvvêne te’idrad‘u le-nebî ‘Îsa*[228]*/* مريم بِتْقُول من جُوَّانه تَإدْرَدْعُ لنبي عيسى (Meryem, içinden “İsa Peygamber’i emzireyim.” der.).

2.2.12.3.8. Barra/بَرَّه (Dışarı)

*Barra/*بَرَّه (Dışarı); Fa. *ḫâric/*خارِج. Ör. *Şahmerân ê-bṭa‘ti ’izn teyetlu‘ le-barra*[229]*/* شاهْمَرآن آبْتَعْطِ اِزْنْ تَيَطْلُعْ لَبَرَّه(Şahmerân dışarı çıkması için ona izin vermedi.); *yê Meryem ba‘d ’a‘ṭi ifâdi ’el-meclis naṭrînik barra*[230]*/* يا مريم بَعْد أعطِ اِفادي المَجْلِس نَطْرِينِكْ بَرَّه (Meryem, ifadeni verdikten sonra dışarıda seni bekliyor olacağız.).

2.2.12.3.9. Doğrî/دوغري (Doğru)

*Doğrî/*دوغري (Doğru, direk); Fa. *’el-’itticâhü’l-müstekîm/* الإتجاه المستقيم.

---

[226] Bkz. Metin 4/XI.
[227] Bkz. Metin 2/III.
[228] Bkz. Metin 5/VI.
[229] Bkz. Metin 4/X.
[230] Bkz. Metin 5/VIII.

2.2.12.3.10. Hûn-hûni/هون-هوني (Burası)

*Hûn-hûni/*هون-هوني (Burası); Fa. *hünâ/*هنا. Ör. *'İşkîf cît le-hûni?* / اِشْكيف جيت لهوني؟ (Buraya nasıl geldin?); *cît 'al-hûni mişên te'allem kilêm 'arabi/* جيتْ عالهوني مِشان تَعَلَّم كَلام عربي (Buraya Arapça öğrenmek için geldim.).

2.2.13. Bağlaçlar

2.2.13.1. Bedel/ بَدَل (…in yerine)

*Bedel/*بَدَل (…in yerine); Fa. *bedâle mâ/* بدال ما. Ör. *Kelt 'armûṭ bedel tıffêḥ/* كَلْت عرموط بَدَل تِفاحْ (Elma yerine armut yedim.).

2.2.13.2. 'Ammâ, 'Ama/آمَّا (Ama)

*'Ammâ/*آمَّا (Ama); Fa. *lâkin/*لكن. Ör. *'as-Sılṭôn min-'aklu beyṣıḥ 'ammâ huvvi ve zilêmu mêtû*[231]*/* السِّلْطوونْ مِنْ عَقْلُو بَيْصِحْ آمَّا هُوّ وزِلامُو مَاتُو (Sultan, aklından iyileşeceğini geçiriyordu ama O ve adamları öldü.); *bit'ayyen bi'd-dîsi 'ama ê bitşûf le-nebi 'Eyyûb*[232]*/* بِتْعَيَّنْ بِالدِّيسي آما آبِتْشُوف لَنبي أيوب (Böğürtleni görür; ama Eyüp Peygamber'i göremez.).

2.2.13.3. Yoḳsa/يوقسه (Yoksa)

Tarsus Arap diyalektinde "yoksa" Türkçe bağlacı cümle geçişlerinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ör. *Yoḳsa biysevvîha ḫânımtu*[233]*/* يوقسه بِيْسَوّيها خانِمْتو (Yoksa onu hanımı yapacak.); *bâyıtfaḳra bâydall mislimên yoksa bâyıtḳaḥra 'ala'llâh*[234]*/* بايِتْفَقْرَ بايْدَلْ مُسْلِمان يوقسه بايِتْقَحْرَ على الله (Fakirleşince Müslüman mı kalacak yoksa Allah'a isyan mı edecek?).

2.2.13.4. Şanki/صانكه (Sanki)

Lehçede kullanılan Türkçe bağlaçlardan bir diğeri ise "sanki" bağlacıdır. Ör. *Sanki Meryem mıtkadsi*[235]*/* صانكه مريم مِتْقَدْسي (Sanki Meryem kutsanmış.).

---

[231] Bkz. Metin 4/XXIV.
[232] Bkz. Metin 6/V.
[233] Bkz. Metin 5/III.
[234] Bkz. Metin 6/III.
[235] Bkz. Metin 5/VIII.

2.2.13.5. Veyâ/ويا (Veya)

Veyâ/ويا (Veya); Fa. *'ev*/أو. Ör. *Ba'd sa'ateyn veyâ tilâti nebî 'Îsa biycû*[236]/ بَعْد سَعَتَيْن وَيا تِلاتِ نبي عيسى بِيْجُوع (İki veya üç saat sonra İsa Peygamber acıkır.). Lehçede "veya" bağlacının yanısıra "ve" anlamı için ve/و veya 'u/او bağlaçları kullanılmaktadır. Ör. *Bitişraṭ tiyêba 'u bitlêbs-u nebî 'Îsa*[237]/بِتِشْرَطْ تِيابه او بِتْلابْسُ لَنبي عيسى (Elbisesini yırtar ve İsa Peygamber'i giydirir.); *Biylûḳ huvvi ve 'arḳadâşıyâtu 'as-sayp*[238]/ بِيْلُوقْ هُوِّ و آرْقادآشِياتو عالصَّيْبْ (O ve arkadaşları bir çukurla karşılaşırlar.).

2.2.13.6. 'Ancâk/آنجاك (Ancak)

Ör. *Rizḳu'l-'indu min ġıyr 'Allâh lê 'aḥat bi'd-dinyê 'ancâk 'Allâh biyidbit*[239]/ رِزقُ العِنْدو من غِيْر الله لا أحَتْ بِالدِّنْيا آنجآك الله بِيِدْبِتْ (Onun rızkı, Allah hariç dünyada kimsede yoktur ve onu ancak Allah bitirebilir.).

2.2.14. Türkçe Yapım Ekleri

Kelime köklerine veya gövdelerine gelerek yeni kelimeler türetilmesinde görev alan Türkçe yapım ekleri, Tarsus Arap diyalektinde ünlü uyumuna bağlı kalınmaksızın yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Türkçe yapım eklerinden olan "-ci" ekinin, günümüzde Suriye, Filistin, Lübnan ve Ürdün halk diyalektlerinde kullanımı mevcuttur[240]. Tarsus Arap diyalektinde "-ci" ekinin yanısıra fonolojik açıdan Arapçanın ses yapısına uygun olan "-lı, lî" ve "-sız" yapım ekleri de kullanılmaktadır.

2.2.14.1. Türkçe "-ci" Eki

Lehçede, özellikle meslek adlarının ifade edilmesinde Türkçe "-ci" eki, yöre halkının kendi dil yapılarına uygun halde "-cî" şeklinde uzatılarak telaffuz edilmektedir. Ör. *'Avcî*/آوجي (Avcı); *boyâcî*/بويآجي (Boyacı); *'işcî*/ايشْجي (İşci); *çêycî*/چايجي (Çaycı); *'altrikcî*/عَلْتريقجي (Elektirikçi); *kehrabâcî*/كهرباجي (Elektrikçi).

---

[236] Bkz. Metin 5/VI.
[237] Bkz. Metin 5/V.
[238] Bkz. Metin 4/II.
[239] Bkz. Metin 6/I.
[240] Geniş bilgi için bkz. Musa Alp, "Kelimelerin Göçü: Türkçe Nispet Eki "-ci'nin" Şam Bölgesi (Suriye, Ürdün, Filistin Ve Lübnan) Arap Halk Ağzında Kullanımı Hakkında Bir Araştırma", *Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 7, sy. 1, Ocak-Haziran 2007, s. 179-226.

2.2.14.2. Türkçe "-li" Eki

Türkçe "-li" yapım eki, önce gelen hece kısa ise "-lî", uzun ise "-li" şeklinde telaffuz edilmektedir. Ör. *Ḥaḳlî*/حقلي (Haklı); *ṣûli*/صولي (Sulu).

2.2.14.3. Türkçe "-sız, -siz" Eki

Türkçe "-sız, siz" yapım ekleri, "-sîz" şeklinde uzun okunmaktadır. Ör. *Raḥatsîz m. raḥatsîza*/راحَتْسيزَه/ راحَتْسيزْ (Rahatsız).

2.3. Cümle Bilgisi

2.3.1. Yüklemin Türüne Göre Cümleler

2.3.1.1. İsim Cümlesi (Mübteda-Haber)

İsimle başlayan, mübteda ve haberden oluşan cümleye isim cümlesi denilmektedir. Lehçede mübteda ve haber, Fasih Arapçada olduğu gibi cins ve adet yönünden birbirine uymaktadır. Ör. *Bilâ fîke dinyâytiy sevdî mitl-id-dist*[241]/بلا فيكَ دِنْيايْتِيْ سَوْدي مِثْلِ الدِّسْتْ (Sensiz dünyam kazan gibi hep kara.);*'ene micnûn hınti leylêtiy, 'ene ġarîb bilêdiy hınti*[242]/أنا مِجْنونْ هِنْتِ لَيْلاتِيْ، أناغَريبْ بِلادِيْ هِنْتِ (Mecnunum, Leylam sensin, garibim sılam sensin.); *he'l-mıġâra 'iktîr ġamîḳa*[243]/ هالميغارا أكْتِيرْ غَميقه (Mağara çok derindir.).

2.3.1.2. Fiil Cümlesi (Fiil-Fâil Uyumu)

Fiille başlayan cümleye fiil cümlesi denilmektedir. Lehçede fâil/özne fiiline cinste ve adette uygun olarak gelmektedir. Ör. *'es-Se'âdi 'eyn metvaḳḳif bi-he'l-'îşiy*[244]/ السَّعادِي أيْنْ مَتْوَقِّفْ بِها العِشِيْ (Saadet bu hayatın neresinde duruyor.); *fêtû 'isnên ṭıveylîn*[245]/ فَاتُو اِسْنانْ طِوَيْلِينْ (Uzun yıllar geçti.); *huvvi 'u Şahmerân biyilteḳû 'el-vich bi'l-vich*[246]/ هُوِّ او شاهْمَرآن بِيْلْتَقو الوِچْه بِالْوِچْه (O ve Şahmerân yüzyüze gelirler.); *'ısveddet 'ayney*[247]/ اِسْوَدَّتْ عَيْنَيْ (Karardı gözüm.).

---

[241] Bkz. Metin 2/VI.
[242] Bkz. Metin 2/V.
[243] Bkz. Metin 4/IV.
[244] Bkz. Metin 1/IV.
[245] Bkz. Metin 2/IV.
[246] Bkz. Metin 4/V.
[247] Lehçede, çift organlar Fasih Arapçada olduğu gibi müennes kabul edilmektedir. Bkz. Metin 3/I.

Fiilin fâilden önce zikredildiği durumlarda fâil çoğulsa fiil, fâiline sadece cinste uygun olarak müfred gelmektedir. Ör. *Biylûḳ huvvi ve ‘arḳadâşıyâtu ‘as-sayp*[248]/ بِيْلُوقْ هُوِّ و آرْقادآشِياتو عالصَّيْبْ (O ve arkadaşları bir çukurla karşılaşırlar.).

2.3.2. İsim Tamlaması (Muzâf-Muzâfun ileyh)

İsimlerden meydana gelmiş olan tamlamaya isim tamlaması veya izâfet denilmektedir. İsim tamlamasında birinci isme muzâf, ikinci isme muzâfun ileyh denilir. Fasih Arapçada muzâf ismin, başına elif-lam/ال takısı almaması, sonunun tenvin kabul etmemesi, tesniye veya salim müzekker çoğul isimlerden biri olduğunda izafetten dolayı sonundaki n/ن harfinin düşmesi ve irabının cümle içerisindeki konumuna göre ref hali damme, nasb hali fetha, cer hali kesra ile olması gibi özelliklere sahip olduğu bilinmektedir. Muzâfun ileyh ise daima mecrûr olur ve bunun yanısıra marife veya nekra olarak gelebilir[249].

Tarsus Arap diyalektinde ise muzâf isim daima nekra gelmekte ve muzâfun ileyh olan isim çoğunlukla elif-lam/ال takısı almaktadır. Lehçede, kelimelerin son harflerinin vakf üzere okunmasına rağmen izâfet esnasında müennes isimlerin sonlarında bulunan kapalı te/ة veya kelimenin son harfinin harekesi açığa çıkmaktadır. Kapalı te/ة harfinin açığa çıkması durumuna şu cümleler örnek olarak verilebilir: *Bithêkû Şahmerân sibbi’t-maḥabbi*[250]/بِتْهاكو شاهْمَرآن سِبِّة مَحَبّي (Şahmerân Câmis’e muhabbetin sebebini söyler.); *Câmis bi-ḳıdret ’Allah ê-met*[251]/جامِسْ بقِدْرَة الله آماتْ (Câmis Allah’ın kudretiyle ölmedi.).

Muzâf ismin son harfinin harekesi harf-i cer âmiline rağmen “*Bitḳûl yê Câmis ’ene mevittiy bi emr ’Allâh veleyed yîdek*[252]/بِتْقولْ يا جامِسْ أنا مَوتّيْ بِأمْرْ الله ولَئِيدَكْ (Câmis’e “Ey Câmis benim ölümüm, Allah’ın takdiri ile senin ellerinden olacak.” der.) örneğinde olduğu gibi sonu sakin veya harf-i cerr’den dolayı kelimenin sonu kesra olabilmektedir. Ör. *Şû fêt le-yidey bi-beyti’l-‘ılêlem*[253]/شو فَاتْ لَيِدَيْ بِبَيْتِ العِلالَمْ (Ne geçti elime elalemin yurdunda.); *…’işkîf bayıdbeḥû-va ’ec-cillêt bi-sikkîni’d-debḥ*[254]/اِشْكِيفْ بَيِدْبَحُووا الجِّلاَّتْ بِسِكِّينِ الدَّبْحْ (Cellatların onu kesim bıçağıyla nasıl boğazladığını…).

---

[248] Bkz. Metin 4/II.
[249] Bkz. Suyûtî; *Behcetu’l-merdıyye fî şerhi’l-Elfiyye*, I, 440; İbn Hişâm el-Ensârî, *Şerhu katri’n-nedâ ve belli’s-sadâ*, s. 237-240.
[250] Bkz. Metin 4/VI.
[251] Bkz. Metin 4/XXIV.
[252] Bkz. Metin 4/VII.
[253] Bkz. Metin 1/II.
[254] Bkz. Metin 4/XX.

İzafette, muzâfun ileyh ismin başında bulunan lam/ل harfi, ifadeye mülkiyet anlamı kazandırmaktadır. Tarsus Arap diyalektinde bu duruma şu cümleler örnek verilebilir. Ör. *Ḥıvêleha le-Şahmerân fîh ḫıddêmîn 'iḥiyêye...*[255]/ جِوالاها لَشاهْمَرآن فِيهْ خِدَّامِينْ اِحْياياَ… (Şahmerân'ın etrafında yılan hizmetçileri vardı…); *Ḫıddâmâte le-Şahmerân mâ ilîn ḫabr*[256]/خِدَّاماتَ لَشاهْمَرآنْ ما اِلِينْ خَبْرْ (Şahmerân'ın hizmetçilerinin haberi yoktur.).

2.3.3. Sıfat Tamlaması (Sıfat-Mevsûf)

Varlıkları niteleyen isme sıfat, nitelenen isme ise mevsûf denilmektedir. Fasih Arapçada sıfat mevsûftan sonra gelmekte ve marifelik-nekralık, müzekkerlik-müenneslik, hareke/irab, adet bakımından dört yerde mevsûfuna uymaktadır. Tarsus Arap diyalektinde de sıfat mevsûftan sonra gelmektedir. Hareke/irab hariç diğer üç yerde mevsûfuna uymaktadır. Lehçede, sıfat tamlamaları marifelik ve nekralık yönünden üç farklı şekilde gelmektedir.

Nekra-nekra : Ör. *Ba'at le-y verdi vıḥdî yêpsi*[257]/بَعَتْ لَيْ وَرْدي وِحْدي يابْسِي (Gönder bana bir kuru gül.) cümlesinde *verdi*/gül kelimesi mevsûf, *yêpsi*/kuru ifadesi de "verdî" nin sıfatıdır. Görüldüğü gibi "yêbsi" sıfatı mevsufuna adet, cinsiyet ve belirlilik yönlerinden uygun olarak gelmiştir[258].

Nekra-marife: Ör. *Masâyti'l-ḫadra*/ماسايْتِ الخَدْرَ (Yeşil masa)

Marife-marife: Ör. *He'l-masâyti'l-tıḫḫâni*/هالماسايْتِ التِخَّاني (Çürük masa)

Sıfat-mevsuf ilişkisine *Fêtû 'isnên ṭıveylîn*[259]/فاتوا اِسْنانْ طِوَيْلِينْ (Uzun yıllar geçti.) cümlesi de örnek olarak verilebilir. Bilindiği gibi Fasih Arapçada *seneh*/سَنَة (Yıl) gibi gayr-i âkil varlıkların çoğulu müfred müennes kabul edilmektedir. Örnek cümlede görüldüğü gibi lehçede böyle bir kabul söz konusu olmayıp, *ṭıveylîn/uzun* sıfatı, *'isnên*/seneler mevsûfuna uygun olarak çoğul kullanılmıştır. Sıfat-mevsûf ilişkisine dair örneklerimizi şu şekilde çoğaltabiliriz.

---

[255] Bkz. Metin 4/XI.
[256] Bkz. Metin 4/XXV.
[257] Bkz. Metin 2/II.
[258] *"Yêbsi"* kelimesi, *yêbis*/kuru kelimesinin müennesidir. Aynı şekilde *verdi*/gül kelimesi de müennes kabul edilmektedir.
[259] Bkz. Metin 2/IV.

Ḳalem ’esved /قَلَم اَسْوَد (Siyah kalem)
‘Ayn sevdê /عَيْن سَوْدا (Kara göz)
Kitêb ’aḥmor /كِتَاب اَحْمور (Kırmızı kitap)
Cêci ḥamrâ /جَاجي حَمْرا (Kırmızı tavuk)
Bêb ’aṣfor /بَاب اَصْفور (Sarı kapı)
Beydâ ṣafrâ /بَيْدا صَفْرا (Sarı yumurta)
Beyt ’aḥdor /بَيْت اَخْدور (Yeşil ev)
Zihri ḥadrâ /زِهْرِي خَدْرا (Yeşil çiçek)
Bêb ’ebyod /بَاب اَبْيود (Beyaz kapı)
Çantây beydâ /چَنْتاي بَيْدا (Beyaz çanta)
Levn ’ezraḳ /لَوْن اَزْرَق (Mavi renk)
Ṭâḳa zerḳâ /طاقَ زَرْقا (Mavi pencere)
Secra yêpsi /سَجِره يَاپْسي (Kuru ağaç)

Lehçede, *“Biṭlab minnek veled lê-tkûn mitli’n-nicmi”*[260]/ بِطْلَب مِنَّك وَلَد لا تْكُون مِثْلِ النِّجْمي (Ey Rabbim senden yıldız gibi olmayan bir çocuk isterim.) veya “*Yê mevlêyî ’ene’v mertî vıḳafnê ḫalfet ’iklêmî ṭılı‘t min ṭımmî.”*[261]/ يا مولايي أنا و مَرْتي وِقَفْنا خَلْفَتْ اِكْلامي طِلِعْت من طِمّي (Ey rabbim ben ve eşim ağzımdan çıkan sözün arkasında durduk.) örneklerinde olduğu gibi nekra isimden sonra yalın muzari fiil getirilmek suretiyle de sıfat yapılmaktadır. Eğer isim marife ise isimden sonra *’illiziy*/إلزي, *’illizîn*/إلزين gibi ism-i mevsul getirilerek de cümleye sıfat anlamı kazandırılmaktadır. Ör. *Biycîhi’v-veled ’illiziy biyşûfû biyḳûl yê sübḥân ’Allâh*[262] /يا سبحان الله "بِيْشُوفو بِيْقُول بِيْجيهِ الوَّلَد اِلّزي (Kendisi görenlerin “Sübhanallah” dediği bir çocuk gelir.).

[260] Bkz. Metin 5/II.
[261] Bkz. Metin 6/VI.
[262] Bkz. Metin 5/II.

BÖLÜM III

METİNLER-SÖZLÜK

3.1. Metinler

Bu başlık altında Tarsus'ta konuşulan Arapçanın dilbilimsel açıdan özellikle biçim ve cümle bilgisi yönünden incelenmesinin yapılabilmesi için yeterli bulduğumuz altı örnek metne yer verilmiştir. Metinlerde geçen efsaneler, olaylar veya tarihi şahsiyetlerin anlatımı Tarsus ilçesinde yaşayan Arap asıllı vatandaşların tamamının kabulü olmayıp, tamamen kaynak kişinin tercihini yansıtmaktadır.

3.1.1. Metin 1 (Bekâr Odası)

Kaynak Kişi: M. Z.
Yaşı: 57
Derleme Yeri: Tarsus

(أوۏدات لأعزب)

I. اِمْبَارْحِ العَشَا أنا بِينه إبْكِ بأوۏدا الطَّاقْةِ الأعزب.
II. أيْنُ بَيْتِكْ، أينُ چادْرِكْ، أيْنِينْ الأوْلآدْ؟ شُو فَاتْ لَيدَيْ بِبَيْتِ العِلالَمْ.
III. ما اِليْ أحَتْ تَتَنْطرُ بَيْجايْ لَعَنْدي. كِلْ يوۏم العَشا هَيْكِ فَرِشْتِيْ بَرْدي.
IV. السَّعادِي أيْنْ مَتْوَقِّفْ بِها العِشِيْ؟ غونول أي! غونول أي! غونول أي!

3.1.1.1. Transkripsiyon

I. *'İmbêrḥi'l-'aşê 'ene yîne 'ibki bi-'ovda'ṭ-ṭaḳti'l-'a'zeb.*
II. *'Eynu beytik, 'eynu çâdrik, 'eynîn 'el-'uvlêd? Şû fêt le-yidey bi-beyti'l-'ılêlem.*
III. *Mê 'iliy 'aḥat ta'inṭru beycêy le-'andiy. Kill yovm 'al-'aşe heyki feriştiy berdi.*
IV. *'es-Se'âdi 'eyn metvaḳḳif bi-he'l-'îşiy? Ġonûl 'ey! Ġonûl 'ey! Ġonûl 'ey!*

3.1.1.2. Çeviri

I. Dün gece yine ağladım; bekâr odasının penceresinde.
II. Nerede evin, nerede barkın, nerede evlatlar? Ne geçti elime elalemin yurdunda.
III. Kimsem yok bekleyeyim yanıma gelecek diye. Her gece yatağım böyle soğuk.
IV. Saadet bu hayatın neresinde duruyor? Gönül ey! Gönül ey! Gönül ey!

3.1.2. Metin 2 (İstersen Halime Gül)

Kaynak Kişi: M. Z.

Yaşı: 57

Derleme Yeri: Tarsus

(اِيز بِتْريد إطحوكْ لَحالِيْ)

I. اِيزَ بِتْريد اِدْحُكْ لَحَالِيْ. بِتْريدْ اِطْعَ وَحْديتِكْ بالعَرايْ.

II. بَعَتْ لَيْ وَرْدي وِحْدي ياپْسي. بالعَرايْ اِدْكِرْني إلي.

III. أنا فيه جُوَّاتِيْ يارآيْ. مِنْ وِچَّكْ يارآيْتِيْ مَتْنَزِّفْ دم.

IV. فَاتُو اِسْنانْ طِوَيْلِينْ، كِلْ مَلأ اليارآپي مَتْجَعْنِ.

V. أنا مِجْنونْ هِنْتِ لَيْلاتِيْ. أناغَريبْ بِلادِيْ هِنْتِ.

VI. أنا كوولَيْتِكْ مَوْلايي هِنْتِ. بلا فيكَ دِنْيايْتي سَوْدِي مِثْلِ الدِّسْتْ.

3.1.2.1. Transkripsiyon

I. *’îze bitrîd ’ıdḥuk le-ḥâliy. Bitrîd it‘a vaḥdîtik bi’l-‘aray.*

II. *Ba‘at le-y verdi vıḥdi yêpsi. Bi’l-‘aray ıtkırnî ile-y.*

III. *’Ene fîh cuvvêtiy yarây. Min vicçek yarâytiy metnaddif dem.*

IV. *Fêtû ’isnên ṭıveylîn, kill meli’e-l-yarâyi metca‘ni.*

V. *’Ene micnûn hınti leylêtiy. ’Ene ġarîb bilêdiy hınti.*

VI. *’Ene kôleytik mevlâyi hınti. Bilâ fike dinyâyti sevdî mitl-id-dist.*

3.1.2.2. Çeviri

I. İstersen halime gül. İstersen tek gel ara sıra.

II. Gönder bana bir kuru gül. Arada/bazen beni hatırla.

III. İçimde bir yara var. Yaram senin yüzünden kanar.

IV. Geçti(kçe) uzun yıllar, acıyla dolar bu yaram.

V. Mecnunum Leylam sensin. Garibim sılam sensin.

VI. Kulunum mevlam sensin. Sensiz dünyam kazan gibi hep kara.

3.1.3. Metin 3 (Baktım Hayaline Karardı Gözüm)

Kaynak Kişi: M. Z.

Yaşı: 57

Derleme Yeri: Tarsus

(عِيَّنْتْ بِخِيالَكْ إسْوَدَّتْ عَيْنَيْ)

I. عِيَّنْتْ بِخِيالِكْ اِسْوَدَّتْ عَيْنَيْ. اِوْقِعْتْ بِخَسِرْتِكْ إصْفَرْ وِچِّيْ.

II. أنا اِتْكونْ لَقَيْتْ لَهاكِ البِتْ، بِتِمْسِكْ إكْلامِيْ.

III. آ بِيْفوتْ بِعَيْنَيْ نوم راحت من زمان.

IV. بِتْمَشْطَ لَجِمْطه مِثْلْ حرير سَوْدي. بِتْعَسْرِينْ عالعآشْقينْ لَجِفونه.

V. مِلَيْت أوَّل لَمَكْتَبَه بِعَمْرَه. آ بِيْفوتْ بِعَيْنَيْ نَومْ رَاحَتْ مِن زَمَانْ.

VI. مِلَّقْتِ لَّه ما عِيْنَتْ رَاحَتْ شُو بِسَوِّ؟ اِبْكَيْتْ ما فِيتْ إلَوْ إرْجاجِيْ.

VII. الدِّنْيا صارَيتْ عَلَيَّ سَمْ شو بِسَوِّ؟ آ بِيْفوتْ بِعَيْنَيْ نَومْ رَاحَتْ مِن زَمَانْ.

3.1.3.1. Transkripsiyon

I. *‘Iyyent bi ẖıyêlik ’ısveddet ‘ayney. ’Ivkı‘t bi ẖasırtik ’ışfar vıççiy.*

II. *’Ene ’ıtkûn laḳayt le hêki’l-bit, bi-timsik ’iklâmiy.*

III. *’Ê bi-yfût bi ‘ayney nevm râḥet min zemân.*

IV. *Bitmaşta le-cımṭa mitl ḥarîr sevdî. Bit‘asrîn‘al-‘êşḳîn le-cifûna.*

V. *Mileyt ’evvel le mektebe bi ‘amra. ’Ê bi-yfût bi ‘ayney nevm râḥet min zemân.*

VI. *Mıllaḳt-ıl la mâ ‘ıynet râḥet şû bissevvi? ’Ibkeyt mâ fît ilev ircâciy*

VII. *’ed-Dinyâ ṣâreyt ‘aleyye semm şû bissevvi? ’Ê bi-yfût bi ‘ayney nevm râḥet min zemân.*

3.1.3.2. Çeviri

I. Baktım hayaline karardı gözüm. Düştüm hasretine sarardı yüzüm.

II. O kızı (yâri) bulmuş olsaydım tutardı sözüm.

III. Gözüme uyku girmez gitti gideli.

IV. Tarar ipek siyah saçını. Âşıklara çatar kaşını.

V. Doldurmuştu henüz okul yaşını. Gözüme uyku girmez gitti gideli.

VI. Yalvardım (da) bakmadı gitti neyleyim? Ağladım, geçmedi ona dileğim.

VII. Zehir oldu cihan bana neyleyim? Gözüme uyku girmez oldu gitti gideli.

3.1.4. Metin 4 (Şahmerân Efsanesi)

Kaynak Kişi: H. Ç.
Yaşı: 65
Derleme Yeri: Tarsus

قِدَّامْ كَمْ ألفْ سَنَي بِطَرْصُوصْ، في مِغَاره واحِتْ شَبْ نَامو جامِسْ. (I) بِيْلُوقْ هُوِّ و آرْقادآشِياتو عالصَّيْبْ بِالهاكِ المِغَارَه. (II) جامِسْ بِيْشوفْ جَيْلانِي بِيْروح تَيِدْرَبَ هُوِّ رايِحْ. (III) بِيْعَيَّنْ قِدَّامو بِيوْقَعْ بِمِغَارَه. هالمِغَارَه اِكْتِيرْ غَميقَه. (IV) جامِسْ بِيِلْحَقْ لَسِفْلُه. هُوِّ او شاهْمَرآن بِيِلْتَقو الوِچْه بِالوِچْه. شاهْمَرآن بِتْقِلْ لَجامِسْ " أهْلَوْ سَهْلَوْ فيكْ يا جامِسْ." (V) جامِسْ "يا شاهْمَرآن هِنْتِ مِن أيْنْ مَتْعَرْفِينِي او مَتْعَرْفِي اِسْمِيْ.". بِتْهاكو شاهْمَرآن سِبِّتْ مَحَبّي. (VI) بِتْقولْ "يا جامِسْ أنا مَوِتَّيْ بِأمْرْ الله ولَبِيدَكْ.". جامِسْ تَمايِطْلُعْ مِالمِغارَه، شاهْمَرآن غَلْقِيتْ المِغارَه. جامِسْ دَلْ هُوِّ، شاهْمَرآن بِسْنِينْ صارَتْ تِرَبِّ. (VII) جامِسْ قالْ لَه "يا شاهْمَرآن أنا اِشْتِقْتْ لَآمِّيْ، بَدِّي اِرُوحْ تَشُوفَ لَآمِّيْ.". (VIII) شاهْمَرآن قالِتْ لُوْ "اِتْأَدَّبْ يا جامِسْ. أنا كِلْ بَدَنِيْ بِدَهْرَكْ. هَلَّقْ بِتْروحْ لَعَنْتْ أُمَّكْ. اِتْيابَكْ وَشْهَتْ. هِيِّ (أُمَّكْ) بَتْقِلْ لَكْ بَتْشُوفُ لَوْجُودي فوْقْ دَهرَكْ. اِيزَ سَهْلِيتَكْ "فوْقْ دَهْرَكْ فِيهْ بَدَنْ حَيِّ، هايَ شِكْلُ يا إبْنَيْ؟" شُو بَتْقِلْ لَه؟(IX) شاهْمَرآن آبْتَعْطِ اِزْنْ تَيَطْلُعْ لَبَرَّه.(X)

حِوالاهَا لَشاهْمَرآن فِيهْ خِدَّامِينْ اِحْيايَ بِيِسْمَعُو سِلْطوونْ مِن قَرِيبْ لَشاهْمَرآن. بِيْخَبْرُووا لَشاهْمَرآن مَيْدَوْرُو عَلَيْكِ. عَجَبْ لَشُو؟ (XI) شاهْمَرآن بِتْقِلْ لِينْ مِنْ هَلْ مَيْدَوِّرْ عَلَيِّ؟ (XII) بِيْقِلُّو له "السِّلْطوون.". هَوْنِيكِ بِتْقولْ " يا جامِسْ جاي يوْمَكْ روحْ، شوفْ اَهْلَكْ او أُمَّكْ. الله اِكونْ مَعَكْ.". (XIII) بِتْقِلْ لَجامِسْ " يا جامِسْ هِنِينْ بَيِقْشاعُو لَكْ دَهْرَكْ. اِلشُّرْطَه بَيِمْسِكُكْ بَيَخْدُكْ لَعَنْدِ سِلْطوونْ.". (XIV) جامِسْ هَوْنيكِ بِيْقِلْ لَشاهْمَرآن " اِيزَ مَسْكُونِي واَخْدُونِي لَعَنْدِ سِلْطوونْ، أنا شُو بِدِّي اِسَوِّ؟" هَوْنِيكِ بِتْقِلْ لو شاهْمَرآن بَايِطْلُبُو مِنَّكْ شاهْمَرآن. (XV) هِيِّ بِتْقِلْ لَجامِسْ " تَآخِدْنِي لَعَنْدِ سِلْطوونْ.". جامِسْ بِيْقِلْ له "يا شاهْمَرآن بَيِدْبَحُوكِ.". (XVI) هَوْنِيكِ شاهْمَرآن بِتْقِلْ لو "الشُّرْطَه اَعْطُونِي اِزْنْ تَيْتْقُونُشْ أنا-وْ جامِسْ.". (XVII) شاهْمَرآن مَتِلْبَسْ تِيابَه، اُزَيْنَتْ حالَه. هَوْنِيكِ خِدَّاماتَه بِيِسْهَلُووا " خَيْرْ إنْ شاءَ الله يا شاهْمَرآن، صَيْرَ صَبِيْ بِحِسْنِكْ لَوَيْنْ رِيحَه؟" (XVIII) بِتْقِلْ لِينْ " أنا رِيحه عَالعِرْسْ. تَكْمِيْبِتْ هاد العِرْسْ أنا ما اِبْجِ. لا أحَتْ اِيْدَوِّرْ عَلَيَّ.". (XIX) جامِسْ بِيَخْدَ لشاهْمَرآن هُوَّ بِيْرُوحْ وبِيْسَلْمَاوا لَسِلْطوونْ. بِيْخَدْرُو الدِّسْتْ. جامِسْ بِيِبْعَتْ عَنِّينْ سَبْعْ فَخْجاتْ تَمايْشُوفْ لَشاهْمَرآن اِشْكِيفْ بَيِدْبَحُووا الجِّلاَّتْ بِسِكِّينِ الدَّبْحْ. (XX) بِيْنَيْمُو لَشاهْمَرآنْ و بِيِدْبَحُووا. بِيْعَرُّو، رآسه لَجَنَبْ وُجُودَه لَجَنَبْ. (XXI) بِيْحُطُّولَه أُوْجُودَه بِالدِّسْتْ. صارُو بِغْلُوَّ تَكْمَشْتَوِتْ وعَرُّو لَحْمي مِالمآيْ. (XXII) السِّلْطوونْ وِزِعْ مِالموْتْ. أوَّلْ طاسِي شِرِبَ الوَزِيرْ. تانِ طاسِي شِرِبَ السِّلْطوونْ. اِلطَّاسْ تِلاتِ شِرِبَ تانِ الوَزِيرْ. اِلطَّاسْ رابِعْ شِرِبَ وَزِيرْ تالِتْ. اِلطَّاسْ خامِسْ شِرِبَ جامِسْ. (XXIII)

السِّلْطوونْ مِنْ عَقْلُو بَيْصِحْ آمَّا هُوِّ وَزِلامُو مَاتُو. جامِسْ بقِدْرَة الله آماتْ. هُوِّ صوورْ بِهاكِ الدَّوْلي سِلْطوونْ. (XXIV)

خِدَّاماتَ لَشاهْمَرآنْ ما اِلِينْ خَبْرْ شاهْمَرآنْ اِنْدَبْحِتْ او ماتِتْ. خِدَّاماتَ لَشاهْمَرآنْ اِيزَ يَعَرْفُو ماتِتْ بِيْسَوُّوها الدِّنْيايْ فوْقانه تَحْتانه. (XXV)

3.1.4.1. Transkripsiyon

Ḳıddêm kem ’elf seni bi Ṭarṣûṣ, fî mıġâra vêḥit şebb nâmu Cêmis. (I) *Biylûḳ huvvi ve ‘arḳadâşıyâtu ‘as-sayp bi’l-hêki’l-mıġâra.* (II) *Cêmis biyşûf ceylâni; biyrûḥ teyıdraba huvvi râyıḥ.* (III) *Biy‘ayyen ḳıddêmu biyıvḳa‘ bi mıġâra. He’l-mıġâra ’iktîr ġamîḳa.* (IV) *Cêmis biyilḥaḳ le-sıfla. Huvvi ’u Şahmerân biyilteḳû ’el-vich bi’l-vich. Şahmerân bitḳıl le-Cêmis “’Ehlev sehlev fik yê cêmis.”.* (V) *Cêmis biyḳıl la “Yê Şahmerân hinti min ’eyn mat‘arfîni u mat‘arfî ’ismî.”. Bithêkû Şahmerân sibbi’t-maḥabbi.* (VI) *Bitḳûl “Yê cêmis ’ene mevittiy bi-’emr ’Allâh ve le-yîdek.”. Cêmis temêyitlu‘ mi’l-mıġâra, Şahmerân ġalḳît ‘al-mıġâra. Cêmis dall huvvi, Şahmerân bisnîn ṣârat tırabbi.* (VII) *Cêmis ḳâl le “Yê Şahmerân ’ene ’iştıḳt le ’ümmiy, beddî ’irûh teşûfa le-’ümmiy.”.* (VIII) *Şahmerân ḳâlit luv “’İt’eddeb yê Cêmis. ’Ene kill bedeniy bi-dahrek. Hellaḳ bitrûḥ le-‘ant ’ummek, ’ityêbek veşḫet, hiyyi (‘ummek) betḳıl lek betşûfu le-vcûdiy fovḳ daḥrek.’Îze sehlîtek “Fovḳ daḥrek fîh beden ḥayyi, hêye şıklu yê ibnî?” Şû betḳıl la?”.* (IX) *Şahmerân ê-bṭa‘ti ’izn teyetlu‘ le-barra.* (X)

Ḥıvâlêha le-Şahmerân fîh ḫıddêmîn ’iḥiyêye biyisme‘û sılṭôn min ḳarîb le-Şahmerân. Biyḫabrû-va le-Şahmerân meydevrû ‘aleyki. ‘Aceb leşû? (XI) *Şahmerân bitḳıl lîn “Min hel meydevvir ‘aleyyi?”.* (XII) *Biyḳıllû la “‘es-Sılṭôn.”. Hevnîki bitḳıl lu “Yê Cêmis cêy yovmek; rûḥ, şûf ’ehlek vü ’ümmek. ’Allah ’ikun me‘ak.”.* (XIII) *Şahmerân bıtḳıl le-Cêmis “Yê Cêmis hinîn beyiḳşâ‘û lek daḥrek. ’Iş-şurṭa beyimsiku-k beyaḫdu-k le-‘andi ṣılṭôn.”* (XIV) *Cêmis hevnîki biyḳıl le-Şahmerân “’Îze meskûni ve ’aḫdûni le-‘andi sılṭôn, ’ene şu biddi ’isevvi?”* (XV) *Hevnîki bitḳıl lu Şahmerân “Bâyıṭlubû minnek Şahmerân.”. Hiyyi bıtḳıl le-Cêmis “Ta’âḫıd-ni le-‘andi sılṭôn.”. Cêmis biyḳıl la “Yê Şahmerân beyıdbeḥû-ki.”.* (XVI) *Hevnîki Şahmerân bıtḳıl lu “‘aş-Şurṭa a‘ṭûnî ’izn ta’ıtḳûnuş ’ene-v Cêmis.”.* (XVII) *Şahmerân metilbes tiyêbe, ’uzeynet ḥâle. Hevnîki ḫıddêmâte biyishelû-va “Ḫayr inşâllah yê Şahmerân, ṣayra ṣabiyy bi-hisnik le-veyn rîḥa?”* (XVIII) *Bitḳıl lîn “’Ene rîḥa ‘al-‘ırs. Tekme-ybit hêde’l-‘ırs ’ene mê ’ibci. Lê ’aḥat ’iydevvir ‘aleyye.”.* (XIX) *Cêmis biyaḫda le-Şahmerân huvvi biyrûḥ ve biyselmâ-ve le-ṣılṭôn. Biyḫadrû ’ed-dist. Cêmis biyib‘at ‘annîn seb‘ faḫcêt temêyşûf le-Şahmerân ’işkîf bayıdbeḥû-va ’ec-cillêt*

bi-sikkîni'd-debḥ. (XX) *Biyneymû le-Şahmerân ve biyidbeḥû-va. Biy'arrû râsa le-ceneb vucûde le-ceneb.* (XXI) *Biyḥuṭṭû-la 'üvcûde bi'd-dist. Ṣârû yıġluvva tekme-ştevit ve 'arrû laḥmi mi'l-mây.* (XXII)*'es-Sılṭôn vızı' mi'l-mövt. 'Evvel ṭâsi sâkih 'al-vezîr. Têni'ṭ-ṭâsi şırıba 'as-sılṭôn. 'iṭ-Ṭâs tilêti şırıba têni'l-vezîr. 'iṭ-Ṭâs râbi' şırıba vezîr têlit. 'iṭ-Ṭâs ḫâmis şırıba Cêmis.* (XXIII) *'as-Sılṭôn min-'aklu beyṣıḥ 'ammâ huvvi ve zilêmu mêtû. Cêmis bi-ḳıdret 'allah ê-met. huvvi ṣôr bi-hêki't-devli sılṭôn.* (XXIV)

Ḫıddâmâte le-Şahmerân mâ ilîn ḫabr Şahmerân 'indebḥit 'u mêtit. Ḫıddâmâte le-Şahmerân 'îze ya'arfû mêtit biysevvûha 'ad-dinyêy fovḳâne teḥtêne. (XXV)

3.1.4.2. Çeviri

Binlerce yıl önce, Tarsus'ta bir mağarada Câmis adında bir genç vardı. (I) O ve arkadaşları bu mağarada bir çukurla karşılaşırlar. (II) Câmis bir ceylan görür ve onu yakalamak için gelir. Ceylan koşar. (III) Önünde bir mağaranın durduğunu görür. Mağara çok derindir. (IV) Câmis dibe kadar ulaşır. O ve Şahmerân yüz yüze gelirler. Şahmerân Câmis'e "Hoş geldin ey Câmis." der. (V) Câmis Şahmerân'a " Ey Şahmerân beni ve adımı nereden biliyorsun?" der. Şahmerân Câmis'e muhabbetin sebebini söyler. (VI) (Şahmerân) Câmis'e "Ey Câmis benim ölümüm, Allah'ın takdiri ile senin ellerinden olacak." der. Câmis mağaradan çıkmasın diye Şahmerân mağarayı kapatır. Câmis (orada) kaldı, Şahmerân senelerce onu (Câmis'i) besledi. (VII) Câmis ona (Şahmerân'a), "Ey Şahmerân ben annemi özledim, annemi görmek istiyorum." dedi. (VIII) Şahmerân ona "Edepli ol ey Câmis. Benim tüm bedenim senin sırtındadır. Şimdi annenin yanına gidersin, elbiselerin kirlenir. O (annen) sırtındaki vücudumu görünce sana diyecek. Eğer sana, "Sırtında yılan derisi var. Bu ne oğlum?" diye sorarsa ona ne diyeceksin?" der. (IX) Şahmerân dışarı çıkmak için izin vermedi. (X)

Şahmerân'ın çevresindeki yılan hizmetçileri, sultanın Şahmerân'ın yakınında olduğunu duyarlar. Şahmerân'a onlar seni arıyorlar (diyerek) haber verirler. Acaba neden? (XI) Şahmerân, "Kim bu beni arayan?" der. (XII) Ona (Şahmerân'a) "Sultan" derler. O esnada (Şahmerân) "Ey Câmis günün geldi. Git, anneni ve aileni gör. Allah seninle olsun." der. (XIII) Şahmerân, Câmis'e "Ey Câmis, sırtındakini görecekler. Muhafız seni tutuklayacak ve sultanın yanına götürecek." der. (XIV) O esnada Câmis, Şahmerân'a "Eğer beni tutuklarlar ve sultanın yanına götürürlerse ben ne yapacağım?" der. (XV) O esnada Şahmerân ona (Câmis'e) şöyle der: "Senden Şahmerân'ı isteyecekler. Beni sultanın yanına götür." Câmis ona (Şahmerân'a) "Ey Şahmerân, seni kesecekler." der. (XVI) O esnada Şahmerân ona "Asker, ben ve Câmis'in konuşması için izin verdi." der. (XVII)

Şahmerân elbiselerini giyindi, kendini süsledi. O esnada hizmetçileri, "Ey Şahmerân, hayırdır inşallah? Gençleştin, güzelleştin. Nereye gidiyorsun?" diye sordular. (XVIII) O (Şahmerân) onlara, "Düğüne gidiyorum. Bu düğün tamamlanıncaya kadar gelmeyeceğim. Hiç kimse beni aramasın." der. (XIX) Câmis, Şahmerân'ı alır, gider ve onu sultana teslim eder. Kazanı hazırladılar. Câmis, cellatların kesim bıçağıyla Şahmerân'ı nasıl boğazladıklarını görmemek için onlardan yedi adım uzaklaşır. (XX) Şahmerânı yatırırlar ve onu keserler. Başını bir yere, bedenini bir yere ayırırlar. (XXI) Onun (Şahmerân'ın) bedenini kazana koyarlar. Pişene kadar kaynatmaya başladılar ve eti sudan ayırdılar. (XXII) Sultan ölümden korktu ve ilk tası vezir içti. İkinci tası sultan içti. Üçüncü tası, ikinci vezir içti. Dördüncü tası üçüncü vezir içti. Beşinci tası, Câmis içti. (XXIII) Sultan, aklından iyileşeceğini geçiriyordu ama O ve adamları öldü. Câmis, Allah'ın takdiriyle ölmedi. O, devlete sultan oldu. (XXIV)

Şahmerân'ın hizmetçilerinin, Şahmerân'ın boğazlandığından ve öldüğünden haberleri yoktur. Eğer Şahmerân'ın hizmetçileri, onun öldüğünü anlarlarsa dünyayı altını üstüne çevirirler. (XXV)

3.1.5. Metin 5 (Hz. Meryem)

Kaynak Kişi: B. Ç.
Yaşı: 69
Derleme Yeri: Tarsus

إمَّ لَمَرْيَم وَقتِ بِموتْ جَوْزه بِتْعَقَّفْ الرِّمْلي. إمَّ لَمَرْيَم آبْتِفَكَّر عالجَّوزي، بِتْعَقَّفْ هِيِّ بِتَّه يَتيمي. بِتْدَوَّر لَمَطْرَح إنْديف. بِتْسَتَّر حاله، بِتْلاقي لَنَبي زكريَّا. نَبي زكريا بِيِدْبَلِغ. بِتْرُوح زمان شَهر شهرين، إمَّ لَمَرْيَم بِتِرْوي غَيْبي. مَريَم بِتْوَقِّفْ إيماني لَنَبي زكريا. (I)

نَبي زكريا اِبْن واحِتْ وِتْمانِ سَني. خانِمْتو بِت تِسْعَوْ سَبْعين سَني. اِخْواتُ وْلاد عَمُّو بِيِدْعُو تَيْمووْت زكريا. نَبي زكريا بِيْدَوَّر وِچهو عالقِبْلي. بِيِفْتَحْ دِيَّاتو. بِيِتْمَلَّقْ على الله. بِيْقُول "يا مولايي هِنْت اِخْلِقْت القمر وِالشَّمس. بِطْلَب مِنَّك وَلَد لا تْكُون مِثْلِ النِّجْمي بِيِخْلَقْ إنسان كَفَ مِنْك يا مَولايي.". نَبي زكريا إبن اِتْنَيْنِوْ تِمانين سَني. خانِمْتو بِتْ تِمانين سَني. بِيْجيهِ الوَلَد اِلِّزي بِيْشُوفو بِيْقُول "يا سبحان الله.". (II)

مَرْيَم بِتِخْدَم نَبي زكريا وعائلْتو. نَبي زكريا قَلْ له "يا مريم بِتْصيري بتّي.". أهْلُ لالنبي زكريا بيْفُوت بَيْنِ الناس. بِيْقُولُو "مَريَم صارَيْت بِتْ اِتْنا عَشْ سَني. لِحْقَتْ عالجَّازي. مِنْ بِيْعَيَّن إلِيها تَتَخْدَ مِن نبي زكريا. يوقسه بِيْسَوّيها خانِمْتو.". (III)

يوْوِم الجُعَه مَريم بِتِحْمِل كِرَّازَين اوبْتِتْفَكَّر اوبْتِمْشِ لَدَرب. بِتِلْحَق لَمَجْرية الماي. مَريَم هِيِّ او مَتْعَبِّ نبي جَبْرائيل. بِيْقِلْ له "الله وتعالى وَزيفْتُ أعْطى هِيِّ تَايْجيبَ مَطْرَحه." بِيِنْزَلْ لَمَرْيَم. بِيِدْوِ مِثْل الشَّمْس. مَريم بِتْخافْ. بِيْقِل له جَبْرائيل "لا اِتْخافي يا مريم. أنا جَبرائيل. الله وتعالى بَعَدْني لَعَندِكْ. هِنْتِ مِتْقَدْسي بَيْن الناس و هِنْتِ أحسنِ الناس. إيْديكْ ما بِتْلِقْ بئيْد رِجَّال ولا رِجَّال ما رَبْ يِكْشِفْلِكْ وِچهك. هِنْتِ بأمر الله حامْلي. بايْجيكِ الوَلَدْ اِسْمو عيسى. بَيِتْحُمُوكِ بِزِّنا او بِنَّبي زكريا. هنت بَعدِ وَقت الزِي باتُ بَتْرُوحي عالجَّبَل. هَوْنيك بَيْجيبِ لَعيسى. اِلحَلْك بَايِدَّوَّر عَليْكِ. هِنتِ بَعْدِ بِخْلُوق عيسى لاتْجيبي تَيِطْلَعْ سَبْعَةِ اليَّام.". (IV)

مريم بِتُولَدُوْ لَنبي عيسى. بِتِشْرَطْ تِيابه او بِتْلابْسُ لَنبي عيسى. يا اِخَدْت قَدَاك. مريم بَعَدْ نَدِّفتْ حالو إبْنه نبي عيسى، آ فيه ماي. بِتِطْلَبْ مِالرَّبه: "يا مولايي اِبْعَتْ لي حَفْنِتْ مايْ.". من طَرَفَ الله بِيْجيها حِسّ بِيْقُول: "يا مريم باتِجْرَ من تحتْ بابُوجِكْ ماي. باتْشُوفُ اِحْتِياجِكْ.". (V)

مريم مِتْرِكّي دَهْره لَسَجْرِ التَّمْره. هالتَّمْره تِخَّاني. آ فِيَّ وَرْقِتْ خَدْره. بَعْد سَعَتَيْن وَيا تِلاتِ نبي عيسى بِيْجُوع وبِيِبْكِ من جُوع. مريم بِتْقُول من جُوَّانه "تَايْدَرْدَعْ لنبي عيسى.". آبِتِلْحَقْ فيها حَليب. طِرِقِ الإخْر بِتِدْعَ لَرَبَّه بِتْقُول "يا مولايي هنت كِل شَيْ قِدير. إبْني عيسى وَقَّفْ جُعان. آفيني حَليب. شو لازِم بِسَوّ؟". من كِبْدِ السَّما بِيْجايْ حِسّ بِيْقُول "يا مريم مِتْرِكّي دَهْرِكْ عالتَّمره. اِدْرِبِي بئيْدِكْ حَلّي

إخِرْ تَمْر. من هاكِ التَّمر كِلي. اِزْبوري عَشْرِ التِّقايِقْ بايْجِيكِ لَحَليب. بايْشَبْعُ للنبي عيسى.". (VI)

اِلنبي عيسى بِيْصير إبن سَبْعَةِ اليَّام. مريم بِتِتْفَكَّر على الله بِتْقُول "يا مولايي اِبني عيسى اِليوْم بَيْصير اِبْن سَبْعَتِ اليَّام. أنا شو لازم بِتْفَكَّر؟". الله و تعالى بِيْقِلْ له "يا مريم اِحْمِلي اِبْنِكْ عيسى رُوح المجلس. ناس بايِطفُرُوكِ او ناس باتِبْزَقْ او ناس باتْقُول جِيَّتْ مريم. لا اِتْحِطّي أحَتْ بِعَقْلِكْ. نبي زكريا هُوِّ او خانِمْتو اِلين خَبَر هِنْتِ جيبْتِ لَعيسى. نَطْرينِكْ بهاكِ المجلس. وَقْتِ الزي تِلْحَقْ عالمجلس بايِطفُرُوكِ او وَلْدِكْ عيسى.". (VII)

مريم هِيِّ او اِبْنه عيسى بِيْفُوتْ بَيْنِ المِلّي. نبي زكريا بِيْقُول "أهلو بِمريم او بِوَلْده.". مِلّي بِتِتْفَكَّرْ بِنبي زكريا لَشو فَرَّجْ لَمريم هالحُرمي. صانكه مريم مِتْقَدْسي. نبي زكريا بِيْقِلْ له "يا مريم بَعْد أعطِ اِفادي المَجْلِس نَطْرينِكْ بَرَّه. اِلمَجْلِس بِيْنَقُّ واحِتْ تَياخِذْ له اِفاتَّه لَمريم. بِيْقُول "يا مريم، من أيْن هالولدْ؟ هِنْتِ إمُّو، بُوه مِيْن؟". مريم ماتِفْتَحْ طِمَّه. آبْتِحْكِ كِلْمي. بِيِسْهَلُووا طِرِقِ الإخْر "مِينْ بُوه هالولد؟". بِتْرِجَّفْ عِيْناها. بِتَعْطِ اِشاره لإبْنه وبِتْقُول "ما أنا بَدّي أعْطيكْ إفادي. هادِ الإفادي من إبني.". هونيكْ اِلزي بِياخَدْ إفادي من مريم بِيْقول "يا جماعه، مريم بِتِدْحَكْ علينا. بِتْقُول هادِ الإفادي من إبني.". (VIII)

بِيِسْهَلُووا عالولد. أوَّل سُؤال، "شو اسمَكْ و هِنْتْ مِيْن؟". بِيْقِلْ لين "أنا عيسى. رُوحِ الله.". الله وتعالى بِيْقُول "لَمْ يَلِدْ ولَمْ يُولَدْ.". هَوْنيكْ خِلافي لَنبِي زكريا، ناس فَلْجَتْ، ناس عَمَتْ. (IX)

(والسلام على المقتدر)

3.1.5.1. Transkripsiyon

’İmme le-Meryem vaḳt-i bi-movt cevze bit‘aḳḳaf er-rimli. ’Imme le-Meryem ê-btitfekker ‘ac-cevzi, bit‘aḳḳaf hiyyi bitta yetîmi. Bitdevver la-maṭraḥ ’indîf. Bitsetter ḥâle, bitlâḳi le-nebî Zekeriyyê. Nebî Zekeriyyê biyidbeliġ. Bitrûḥ zemên şehr şehrayn, ’ımme le-Meryem bitirvî ġaybi. Meryem bitvaḳḳif ’imâni le-Nebî Zekeriyyê. (I)

Nebî Zekeriyyê ’ibn vêḥit vi-tmêni seni. Ḫânımtu bit tis‘a-v seb‘în seni. ’Iḥvêtu-vlêd ‘ammu biyid‘û teymovt Zekeriyyê. Nebî Zekeriyyê biydevver viçhu ‘al-ḳıbli. Biyiftaḥ diyyêtu. Biytmallaḳ ‘alallâh. Biyḳûl ‘‘Yê mevlêyî hint ’ıḥlıḳt-‘ıl-ḳamar vi’ş-şems. Biṭlab minnek veled lê-tkûn mitli’n-nicmi biyiḥlaḳ ’insên kefe mink yê mevlêyî.’’. Nebî Zekeriyyê ’ibn ’itneyni-v timênîn seni. Ḫânımtu bit timênin seni. Biycîhi’v-veled ’illiziy biyşûfû biyḳûl ‘‘Yê sübḥân ’Allâh.’’. (II)

Meryem bitıḥdem Nebî Zekeriyyê ve ‘â’iltu. Nebî Zekeriyyê ḳal le ‘‘Yê Meryem bitṣîrî bittiy.’’. ’Ehlu le’n-nebî Zekeriyyê biyfût beyn’in-nês. Biyḳûlû ‘‘Meryem ṣâreyt bit ’itnâ ‘aş seni. Liḥḳat ‘ac-câzi. Min biy‘ayyen ’ilîha tenaḫde mi’n-nebî Zekeriyyê. Yoḳsa

biysevvîha ḫânımtu.”. (III)

Yovmi’l-cum‘a Meryem bitiḥmil kirrêzeyn ’u-btitfekker ’u-btimşi le derb. Bitilḥaḳ le-macrît’il-mây. Meryem hiyyi ’u met‘abbi nebî Cebrâ’îl. Biyḳûl “’Allâh ve te‘âla vazîftu ’a‘ṭâ hiyyi te’iycîba maṭraḥa.”. Biyinzel le-Meryem. Biyidvi mitli’ş-şems. Meryem bitḫâf. Biykıl la Cebrâ’îl “Lê ’itḫâfî yê Meryem. ’Ene Cebrâ’îl, ’Allah ve te‘âla be‘adnî le-‘andik. Hinti mitḳadsi beyn’in-nês ve hinti ’aḥsen’in-nês. ’İydîk mê bıṭlıḳ bi-’iyd riccêl ve lê riccêl mê-rebb yikşiflik viçhik. Hinti bi-’emr ’Allâh ḥâmli. Bêycîki-vveled, ’ismu ‘Îsa. Beyitḥumûki bi’z-zenâ ’u bi’n-nebî Zekeriyyê. Hinti ba‘di vaḳti’l-liziy bêtu betrûḥi ‘ac-cebel. Hevnîk beycîbi le-‘Îsa. ‘il-Ḥalk bêyiddevver ‘aleyki. Hinti ba‘di bi’ḫlûḳ ‘Îsa lê-tcîbî teyıṭla‘ seb‘at ’iyyêm.”.* (IV)

Meryem bituvleduv le-nebî ‘Îsa. Yê ’iḫadt ḳadâk. Bitişraṭ tiyêba ’u bitlêbs-u nebî ‘Îsa. Meryem, ba‘ad naddift ḥalu ’ibna nebî ‘Îsa, ê fîh mây. Bituṭlab mı’r-rabba: “Yê mevlêyî ’ib‘at lî ḥafnit-mây.”. Min ṭaraf ’Allâh biycîhe ḥiss biyḳûl: “Yê Meryem bêtıcra min taḥt bâbûcik mây. Bêtşûfî ’iḥtiyâcik.”. (V)

Meryem mitrikki dahra le-secr’it-temra. He’t-temra tıḫḫâni, ê fiyye varḳıt ḫadra. Ba‘d sa’ateyn veyâ tilâti nebî ‘Îsa biycû‘ ve biyibki min cû‘. Meryem bitḳûl min cuvvêne “Te’idrad‘u le-nebî ‘Îsa.”. Ê-btiltaḳ fîhe ḥalîb. Ṭırıḳ’ıl-’ıḫr bitid‘a le-rabba bitḳûl “Yê mevlêyî hint kill şeyy ḳadîr. ’İbnî ‘Îsa vaḳḳaf cu‘ân. Ê fînî ḥalîb. Şû lâzım bisevvi?”. Min kibd’is-semê biycêy ḥiss biyḳûl “Yê Meryem mitrikki dahrik ‘at-temra. ’Idrıbî bi-’iydik ḥalli ’ıḫır temr. Min hêki’t-temr kilî. ’Izborî ‘aşrı’t-tıḳâyıḳ bêycîki le-ḥalîb. Bêyşeb‘u le’n-nebî ‘îsa.”. (VI)

’in-Nebî ‘îsa biyṣîr ’ibn seb‘at ’iyyêm. Meryem bititfekker ‘ala’l-llâh bitḳûl “Yê mevlêyî ’ibnî ‘îsa ’il-yovm beyṣîr ’ibn seb‘at ’iyyêm. ’Ene şû lâzım bitfekker?”. ’Allâh ve te‘âla biyḳıl la “Yê Meryem, ’ıḥmilî ’ibnik ‘Îsa ve rûḥ ‘al-meclis. Nês bâyıtfurûki ’u nês bêtıbzaḳ ’u nês bâtḳûl ciyyet Meryem. Lê ’ıtḥıṭṭî ’aḥat bi-‘aḳlik. Nebî Zekeriyyê huvvi ’u ḫânimtu ’ilîn ḫabar hinti cîbti le-‘îsa. Naṭrînik bi-hêki’l-meclis. Vaḳti’l-lizi tılḥaḳ ‘al-meclis bâyıtfurûki ’u veldik ‘Îsa.”. (VII)

Meryem hiyyi ’u ’ibna ‘Îsa biyfût beyni’l-milli. Nebi Zekeriyyê biyḳûl “’Ehlev bi-Meryem ’u bi-velde.”. Milli bititfekker bi-nebi Zekeriyyê leşû ferrac le-Meryem hel-ḥurmi. Sankî Meryem mıtkadsi. Nebi Zekeriyyê biykıl la “Yê Meryem ba‘d ’a‘ṭi ifâdi ’el-meclis naṭrînik barra. ’il-Meclis biynaḳḳu vêḥit teyâḫıd la ifêtte le-Meryem. Biyḳûl “Yê Meryem, min ’eyn hel-veled? Hinti ’immu, bûh miyn?”. Meryem mê-btiftaḥ ṭımma. Ê-btıḥki kilmi. Biyishelûva ṭırıḳ’ıl-’ıḫr “Miyn bûh hel-veled?”. Bitriccef ‘ıynêha; bıta‘ṭi işêra le-’ibna ve bitḳûl “Mê ’ene beddî ’a‘ṭîk ’ifêdi. Hâdi’l-’ifêdi min ’ibnî.”. Hevnîk ’illizi biyâḫad ifêdi

min Meryem, biyḳûl "Yê cemê'a, Meryem bitidḥaḳ 'aleynâ. Bitḳûl hêdi'l-'ifêdi min 'ibnî.". (VIII)

Biyishelû 'al-veled. 'Evvel su'êl, "Şû-smek ve hint miyn?" Biyḳıl lîn "'Ene 'îsa. Rûḥ'illêh.". 'Allah ve te'âle biyḳûl "Lem yelid ve lem yûled.". Hevnîk, ḫılêfi le-nebi Zekeriyyê, nês felcet, nês 'amet. (IX)

(Ve's-Selêm 'ale'l-muḳtedir.)

3.1.5.2. Çeviri

Meryem'in annesi, eşinin ölümüyle beraber dul kalır. Meryem'in annesi evliliği düşünmez, kızı yetim kalır. Temiz bir mekân arar. Kendini gizler, nebi Zekeriyya ile karşılaşır. Zekeriyya Peygamber ona sahip çıkar. Bir-iki ay zaman geçer, Meryem'in annesi vefat eder. Meryem, Zekeriyya Peygamber'in yanında kalır. (I)

Zekeriyya Peygamber seksen bir yaşındadır. Hanımı, yetmiş dokuz yaşındadır. Amcasının çocukları Zekeriyya Peygamber'in ölümünü beklerler. Zekeriyya Peygamber yüzünü kıbleye döner, ellerini açar, Allah'a yalvarır. Şöyle der: "Ya rabbi, sen ayı ve güneşi yaratansın. Senden bir çocuk istiyorum. Yıldız gibi olmasın (parlamasın), senden gelen bir insan olsun yeter.". Zekeriyya Peygamber, seksen iki yaşındadır. Hanımı seksen yaşındadır. Kendisini görenlerin "Sübhanallah" dediği bir çocuk gelir. (II)

Meryem, Zekeriyya Peygamber'e ve onun ailesine hizmet eder. Zekeriya Peygamber ona, "Ey Meryem, benim kızım ol." der. Zekeriyya Peygamber'in ailesi, insanların arasına karışır (topluluğa girerler). Onlar şöyle der: "Meryem, on iki yaşına geldi. Evlilik çağına erişti. Zekeriya Peygamber'den uzaklaştırmak adına ona kim bakar (Kim onunla evlenir?)? Yoksa (Zekeriyya Peygamber) onu hanımı yapacak.". (III)

Meryem, Cuma günü iki tane testi taşır, düşünür ve yolda yürür. Bir su kaynağına rastlar. Meryem ve Cebrail karşılaşırlar. Cebrail, "Yüce Allah Meryem'i yerine götürmem için bana görev verdi." der. Meryem'in yanına iner. O (Cebrail), güneş gibi parlar. Meryem korkar. Cebrail Ona şöyle der: "Korkma ey Meryem. Ben Cebrail. Yüce Allah beni senin yanına gönderdi. Sen insanlar arasından seçildin (kutsandın) ve sen insanların en güzelisin. Elin, bir başka adamın eline değmedi ve hiçbir erkek senin yüzünü görmedi. Sen Allah'ın emriyle hamile kalacaksın. Sana, İsa adında bir çocuk gelecek. O, seni Zekeriyya Peygamber'den (iftiradan) ve zinadan koruyacaktır. Vakit geçtikten sonra dağa gideceksin. Orada İsa gelecek (doğacak). Halk seni arayacak. Sen, İsa'nın doğumundan (sonra) 7 gün geçmedikçe (Onu) getirme.". (IV)

Meryem, İsa Peygamber'i doğurur. Gadanı aldığım. Elbisesini yırtar ve İsa Peygamber'i giydirir. Meryem, oğlu İsa'yı temizledikten sonra su bulamaz. Rabbinden şöyle ister: "Rabbim, bana bir avuç su gönder.". Allah katından bir his gelir ve şöyle der: "Ey Meryem, terliğinin altından su akacak. İhtiyacını gidereceksin.". (V)

Meryem, sırtını bir hurma ağacına dayamıştır. Bu hurma çürüktür ve onda yeşil bir yaprak bulunmamaktadır. İki veya üç saat sonra İsa Peygamber acıkır ve açlıktan ağlar. Meryem, içinden "İsa Peygamber'i emzireyim." der. Orada (göğsünde) süt bulamaz. Bir kez daha rabbine şöyle der: "Ey rabbim! Sen her şeye kâdirsin. Oğlum İsa aç kaldı. Bende süt yok. Ne yapmam lazım?". Gökyüzünden bir his gelir ve şöyle der: "Ey Meryem! Sırtını hurma ağacına dayamışsın. Elinle hurma ağacına vur ve sonra bırak. Bu hurmadan ye. On dakika bekle ki süt gelecek. İsa Peygamber doyacak.". (VI)

İsa Peygamber yedi günlük olur. Meryem Allah'ı anarak şöyle der: "Ey rabbim! Oğlum İsa, bugün yedi günlük olacak. Ne yapmam gerekir?". Yüce Allah Ona şöyle der: "Ey Meryem! Oğlun İsa'yı al ve topluluğa dön. İnsanlar, Meryem geldi diyerek seni itip kakacak ve yüzüne tükürecekler. Hiç kimseyi kafana takma. Zekeriyya Peygamber ve hanımı, senin İsa'yı getirdiğinden haberdardır. O toplulukta (Seni) bekliyorlar. Topluluğa vardığında, seni ve oğlun İsa'yı itip kalkacaklar. (VII)

Meryem ve oğlu İsa halkın arasına karışır. Zekeriyya Peygamber, "Meryem ve oğlu İsa, hoşgeldiniz." der. Halk, Zekeriyya Peygamber'in Meryem'e neden hürmet ettiğini düşünür. Zekeriyya Peygamber Meryem'e, "Meryem, ifadeni verdikten sonra dışarıda seni bekliyor olacağız." der. Topluluk, Meryem'in ifadesini alması için bir kişi görevlendirir. (Görevli) şöyle der: "Ey Meryem! Bu çocuk da nerden çıktı? Annesi sensin, babası kim?". Meryem ağzını açmadı, tek bir kelime etmedi. Ona tekrardan sorarlar: "Bu çocuğun babası kim?". Gözlerini oynattı. Oğlunu işaret etti ve şöyle dedi: "Sana ifade vermeyeceğim. İfadeyi oğlum verecek.". Meryem'in ifadesini alan şahıs, o esnada şöyle der: "Ey cemaat! Meryem bizimle alay ediyor. İfadeyi oğlundan almamı söylüyor.". (VIII)

Çocuğa sorarlar. İlk soru şudur: "Adın ne? Sen kimsin?". İsa onlara şöyle der: "Ben İsa'yım. Allah'ın ruhu.". Yüce Allah şöyle der: "O (Allah) doğurmadı ve doğrulmadı". O esnada, Zekeriyya Peygamber'in muhalifleri ve insanlar felç ve kör oldular. (IX)

3.1.6. Metin 6 (Hz. Eyüp)

Kaynak Kişi: B. Ç.
Yaşı: 69
Derleme Yeri: Tarsus

نبي أيوب، الله وتعالى أعطِ رِزْق لا إلُوْ طَرَفْ ولا عَمْرو بِيْبِتْ. جاج فيه، بَط فيه، وَز فيه، عَنَزْ فيه، بَقورْ قيه، جامُوسي فيه، إجْمال فيه، إرادي فيه. رِزقُ العِنْدو من غِيْر الله لا أحَتْ بِالدِّنْيا آنجآك الله بِيِدْبِتْ. (I)

عِنْدُ النبي أيوب بَيْنِ الحيْوانات بِتِطْلُعْ الجامُوسي لابْتِرْمِ هالحيوان. ما أحَتْ فاتُ بِيْدَقْرَ. اِلنبي أيوب بِيِتْفَكَّر الله، "أنا شو بِدّي إشْتِغِلْ من دَرْدِ الحيواني؟". هَوْنيك الله وتعالى بِيْقِلْ لو "يا أيوب، بَعِتِّلَّكْ موسى لَهالحيواني بَيْدَقْرَ.". نبي موسى بِيِدْرِبَ فَرْت كَف بِتِقْعَدْ لَدَمَّه. والنبي موسى بيْقِلْ لَمِلّي، "اِيزَ قَبَّتْ راسه، اِشْتَكُو عَلَيّ.". قالُو له "جاموسه". هِيِّ بِتِوْزَعْ لابْتِعْطِ لَلخِلِقِ الله دَرَرْ. (II)

اِلنَّبي أيوب هَوْنيك بِيِسْتِرِحْ قَلْبو. نبي أيوب إكْتير زَنكَل. اِلإنْبِيا قالُو لله "يا مولايي بَدْنانْجَرْبُ لَنبي أيوب. بايِتْفَقْرَ بايْدَلْ مُسْلِمان يوقسه بايِتْفَحْرَ على الله.". من طَرَفَ الله من كِبْدِ السما بِتِطْلُعْ غَيْم فوْق رِزْقُ نبي أيوب. بِيْصير مَطور بِيْشُوفُ بِيْقُول "يا سحَّارُ آبِيِحْسِبْ لَكْ يا رَب.". كِل رِزْق لنبي أيوب بِهاكِ المطور بِيْصير سَيْل. نبي أيوب صوور أفْقَرُ الناس كِلَّه. بابُوچ تَيِلْبَس بِساكو ما وَقَّفْ. خانِمْتو بِتِسْهَلو "شو صوور فينا يا نبي أيوب؟". بِيْقُول "أَعْطَ الله وبِياخَدْ. أنا عِنْدِ المَوْلى مِثْل دُودي تَحْتِ الأرد. (III)

نبي أيوب بِيْتِخْ وُجُودو. الدُّود صوور ياكَلْ مِاللَّحْمو. دودي بِتِوْقَعْ عالأرد عِشيلَ بِيْدو وبِيْجِطَّ لَلَحْمو تَتاكِل مِنْ أُوْجُودو. نبي أيوب إكْتير دَعيف. مَرْتو حَطِّيتُ بالقِفِّ. بِتْغَطِّ بالشَّملي. نبي أيوب بِيْقِلْ لَمَرْتو "خَديني عالبحر.". مَرْتو بِتْحَطُّ بِالقِفِّ او بِتْرُوح عالبحر. بِيْشُوفُ اِلناس بِيِسْهَلُو "هِنْت مِيْن؟". بِيْقِل لين "أنا نبي أيوب.". بِيْشُوفُ الدُّود مَيَاكِلْ مِن أُوْجُودو من هَوْنيك على هلَّق الّزي بِتْصيبُ عاقَه بِيْقُولُو "يا صَبْر الله ويا صَبْر أيوب.". (IV)

هَوْنيك نبي أيوب بِيْقِلْ لَمَرْتو "خَديني لَتَحْت فَيّ او رُوحي الدَّوري.". بِتْقِلْ لو "يا نبي أيوب آبِرْمِكْ وَحْدَك.". بِيْقِلْ لَمَرْتو "أوَل طِرِقْ مَتِتْخَلْفي كِلامي بَسْ قِمْت بِدّي جْلِدِكْ مِيْت جَلْدي.". مَرْتِ النبي أيُّوب بِتْجِطِّ لو بِالدِّيسي او بِتْرُوح عالدِّواره. بَعْد غُرُوبِ الشَّمْس بِتْريد لَعَنْدِ النبي أيوب. بِتْعَيَّنْ بِالدِّيسي آما آبِتْشُوف لَنبي أيوب. بِتِقْشَعْ شَب إبْن خِمْسَوْ عِشْرين سَني. بِتِسْهَلْ "أنا خِبَّيْت لَجَوْزي نبي أيوب. مِنْ أخَدُ؟". بِتِحْجَمْ لَهادا الشَّبْ بِتْقِلْ لو "هِنت خِبَّيتْ لَجَوْزي.". نبي أيوب تَتَعَرْفُ مَرْتو، فووْق إيْدو رَمَ عَشْر دُودات. مَرْتو بِتْصَدَّقْ في هدا النبي أيوب. (V)

الله وتعالى بِيْقُول لو "يا نبي أيوب ما أعْطَ من مِسْلُمْتو فَرَغَت. هِنْت دَل مُسْلِم. نبي أيوب

بِيْقُول "يا مولايي أنا و مَرْتي وِقَفْنا خَلْفَتْ اِكْلامي طِلِعْت من طِمِّي "بَدِّي جْلِدِكْ مِيْت جَلْدي.". الله وتعالى بِيْقُول لو "يا نبي أيوب حَوِّشْ مِيْت سَلْبي حِنْطه او سَوِّ رِباقه وُاِرْدِلْ لَمَرْتَكْ بِها مِشان مِيْت جَلْدي.". (VI)

3.1.6.1. Transkripsiyon

Nebi ’Eyyûb, ’Allâh ve te‘âla ’a‘ṭi rizḳ lê ’iluv ṭaraf ve lê ‘amru biybit. Cêc fîh, baṭṭ fîh, vezz fîh, ‘anez fîh, baḳor fîh, câmûsi fîh, ’icmêl fîh, ’irâdi fîh. Rizḳu’l-‘indu min ġıyr ’Allâh lê ’aḥat bi’d-dinyê ’ancâk ’Allâh biyidbit. (I)

*‘Indu’n-nebi ’Eyyûb beyni’l-ḥayvânêt bitıṭlu‘ ’ec-cêmûsi lê-*btirmi *hel-ḥayvên. Mê ’aḥat fêtu biydaḳra. ’in-Nebi ’Eyyûb biyitfekker ’Allâh, “’Ene şû biddî ’ıştıġıl min derd’il-ḥayvêni?”. Hevnîk ’Allâh ve te‘âla biyḳıl lu “Yê ’Eyyûb, be‘ittillek Mûsê le-hel-ḥayvêni bâydaḳra.”. Nebi Mûsê biyıdrıba fert keff bitıḳ‘ad le-demba. ve’n-Nebi Mûsê biyḳıl le-milli, “’Îze ḳabbet râsa, ’iştikû ‘aleyyi.”. Ḳâlû la “Câmûse”. Hiyyi bitivza‘ lê-btı‘ṭî le’l-ḫılıḳı’llâh darar.* (II)

*’in-Nebi ’Eyyûb hevnîk biyistiriḥ ḳalbu. Nebi ’Eyyûb ‘iktîr zengel. ‘il-’İnbiyâ ḳâlû le-’Allâh “Yê mevlâyi bednâ-*ncerbu *le-nebi ’Eyyûb. Bâyıtfaḳra bâydall mislimên yoksa bâyıtḳaḥra ‘alallâh.”. Min ṭaraf ’Allâh min kibdi’s-semê bitıṭlu‘ ġaymi fovk rızḳu nebi ’Eyyûb. Biyṣîr maṭor biyşûfu biyḳûl “Yê seḥḥâru ê biyiḥsib lek yê rabb.”. Kill rızḳ le-*nebi *’Eyyûb* bi-*hêki’l-maṭor biyṣîr seyl. Nebi ’Eyyûb ṣôr ’efḳaru’n-nês killa. Bâbûç teyilbes bi-sêku mê vaḳḳaf. Ḫânimtu bitishelu “Şû ṣôr fînâ yê nebi ’Eyyûb?”. Biyḳûl, “’A‘ṭa-llâh ve biyâḫad. ’Ene ‘indi’l-mevlê mitl dûdi teḥti’l-’ard.”.* (III)

Nêbi ’Eyyûb biytıḫ vücûdu. ’ed-Dûd ṣôr yêkel mi’l-laḥmu. Dûdi bitıvḳa‘ ‘al-’ard ‘ışîle bi-ydu ve bıyḥıṭṭa le-laḥmu tetêkil min ’üvcûdu. Nebi ’Eyyûb ’iktîr da’îf. Mertu ḥaṭṭît-u bi’l-ḳıffi. Bitġaṭṭi bi’ş-şemli. Nebi ’Eyyûb biyḳıl le-mertu “Ḫadînî ‘al-baḥr.”. Mertu bitḥiṭṭu bi’l-ḳaffi ’u bitrûḥ ‘al-baḥr. Biyşûfû ‘in-nês biyishelû “Hınt miyn?”. Biyḳıl lîn “’Ene nebi ’Eyyûb.”. Biyşûfu ed-dûd meyêkil min ’üvcûdu min hevnîk ‘alâ hellaḳ ’illizi bitṣîbu ‘âḳa biyḳûlû “Yê sabr ’Allâh ve yê sabr nebi ’Eyyûb.”. (IV)

*Hevnîk, nebi ’Eyyûb biyḳıl le-mertu “Ḫadînî le-teḥt feyy ’u rûhî’d-devri.”. Bitḳıl lu “Yê nebi ’Eyyûb, ê birmik vaḥdek.” Biyḳıl le-mertu “’Evvel ṭırıḳ metiṯhalfî kilêmî bes ḳımt beddi-clidik miyt celdi.”. Mert’in-nebi ’Eyyûb bitḥiṭṭı lu bi’d-dîsi ’u bitrûḥ ‘ad-divêra. Ba‘d ġurûbi’ş-şems bitrîd le-‘and’in-nebi ’Eyyûb. Bit‘ayyen bi’d-dîsi ’ama ê bitşûf le-*nebi *’Eyyûb. Bıtıḳşa‘ şebb ’ibn ḫamse-v ‘işrîn seni. Bitishel-u “’Ene ḫıbbeyt le-cevzî nebi ’Eyyûb. Min ’aḫadu?”. Bitiḥcem le-hêde’ş-şebb bitḳıl lu “Hint ḫıbbeyt le-cevzî.”. Nebi*

’Eyyûb, tete‘arfu mertu, fovḳ ’iydu rama ‘aşr dûdêt. Mertu bitṣaddaḳ fî hêde’n-nebi ’Eyyûb. (V)

’Allâh te‘âla biyḳıl lu “Yê nebi ’Eyyûb mê ’a‘ṭa min mislümtu farağat. Hint dall müslim. Nebi ’Eyyûb biyḳûl “Yê mevlêyî ’ene’v mertî vıḳafnê ḫalfet ’iklêmî ṭılı‘t min ṭımmî “Beddi-clidik miyt celdi.”. ’Allâh ve te‘âla biyḳıl lu “Yê nebi ’Eyyûb ḥavviş miyt sebli ḥınṭa ’u sevvi ribâḳa vu’jdil le-mertek biha mişên miyt celdi.”. (VI)

(Ve’s-Selêm ‘ale’l-musteḳîm.)

3.1.6.2. Çeviri

Yüce Allah, Eyüp Peygamber’e sınırı belli olmayan, bitmez tükenmez bir rızık verdi. Tavuk, kaz, ördek, keçi, camız, develer, araziler hepsi onun. Onun rızkı, Allah hariç dünyada kimsede yoktur ve onu ancak Allah bitirebilir. (I)

Eyüp Peygamber’in, hayvanlar âleminden zaptedilemeyen bir camızı vardır. Hiç kimse onu durduramaz. Eyüp Peygamber, Allah’a “Ben bu hayvanın derdiyle ne yapacağım?” der. O esnada yüce Allah ona, “Ey Eyüp, sana bu hayvanı durdurması için Musa’yı göndereceğim.” der. Musa Peygamber ona (camıza) bir tokat vurur ve camız kuyruğunun üstüne oturur. Musa Peygamber halka, “Size başkaldırırsa onu bana şikâyet edin.” der. Halk ona “Câ-mûse” der.[263] Camız korkar ve Allah’ın yarattığı hiçbir şeye zarar vermez. (II)

O esnada, Eyüp Peygamber rahatlar. Eyüp Peygamber çok zengindir. Peygamberler Allah’a, “Ey Allah, Eyüp Peygamber’i sınayacağız. Fakirleşince Müslüman mı kalacak yoksa Allah’a isyan mı edecek?” derler. Allah katından, gökyüzünden bir bulut, Eyüp Peygamber’in malının üzerine çöker. Görenin “Seni hesaba katmayanların vay haline!” dediği bir yağmur meydana gelir. Eyüp Peygamber’in tüm mal varlığı bu yağmurla birlikte sel olur. Eyüp Peygamber, insanların en fakiri olur. Giyecek terlik ve ceketi kalmaz. Hanımı ona, “Bize ne oluyor ey Eyüp Peygamber?” der. Eyüp Peygamber, “Allah verdi ve alır. Ben Allah’ın yanında, yerin altındaki bir solucan gibiyim.” der. (III)

Eyüp Peygamber’in vücudu çürür. Kurt, onun etinden yemeye başlar. Yere düşen kurdu eliyle alır ve vücudundan yemesi için etinin üzerine koyar. Eyüp Peygamber çok zayıftır. Hanımı, onu bir sepete koyar. Mendille üzerini örter. Eyüp Peygamber hanımına, “Beni denize götür.” der. Karısı onu sepete koyar ve denize gider. Onu gören insanlar, “Sen kimsin?” diye sorarlar. Onlara, “Ben Eyüp peygamberim.” diye cevap verir. İsabet

[263] Musa peygamber bu hayvanı akıllandırdığı için ona “Musa geldi” anlamında “Câmûse” denilmiştir.

eden hastalıktan ötürü geçmişten şimdiye kadar vücudunu yiyen kurdu görürler ve ona, "Ey Eyüp, Allah sana sabır versin." derler. (IV)

O esnada Eyüp Peygamber hanımına, "Beni gölgeye götür ve sen de dolaşmaya çık." der. Hanımı ona, "Seni yalnız başına bırakmam." der. Hanımına, "İlk kez sözüme karşı geldin. Bir kalkayım sana yüz sopa vuracağım." der. Eyüp Peygamber'in hanımı ona bir böğürtlen verir ve dolaşmaya çıkar. Güneş battıktan sonra Eyüp Peygamber'in yanına gitmek ister. Böğürtleni görür; ama Eyüp Peygamber'i göremez. 25 yaşında bir genç görür. Ona, "Ben, eşim Eyüp Peygamber'i buraya sakladım. Onu kim aldı?" diye sorar. "Kocamı sen sakladın." diyerek gence hücum eder (üzerine yürür). Eyüp Peygamber, hanımı tanısın diye elinin üzerine on tane kurt koyar. Karısı, Onun Eyüp Peygamber olduğuna inanır. (V)

Yüce Allah Ona, "Eyüp, müslümanlığından feragat etmedi. Müslüman kaldın." der. Eyüp Peygamber Allah'a, "Ey rabbim, ben ve eşim ağzımdan çıkan (Sana yüz kırbaç vuracağım) sözümün arkasında durduk." der. Yüce Allah ona, "Ey Eyüp Peygamber, yüz başak arpa topla; ondan bir bağ (demet) yap ve onunla yüz kırbaç yerine eşine bir kez vur.". (VI)

3.2. Sözlük

Bu başlık altında, bir önceki bölümde vermiş olduğumuz metinlerde geçen kelimelerle birlikte Tarsus'ta Arap asıllı vatandaşlarımızla yapmış olduğumuz görüşmeler neticesinde derlediğimiz kelimelerin alfabetik tasnifi yapılarak bir sözlük oluşturulmuştur.

Kelimeler, okuyucunun Tarsus Arap diyalektine yabancı ve sözcüklerin Fasih Arapçadan farklı olması sebebiyle taranmasında problem yaşanacağı varsayımından hareketle Arapça-Türkçe olarak düzenlemiştir. Sözlükte, Türkçe kelimelerin yazımında sessiz harfler esas alınmıştır. Örneğin, *bisikleyt*/بيسيكليت kelimesi sadece sessiz harfleri esas alınarak *bsklyt*/بسكليت şeklinde gösterilmiştir. Lehçede kullanılan ancak Fasih Arapça kök harflerinden tamamen farklılaşmamış olan Arapça kelimeler ise Fasih Arapçadaki kök harfleri esas alınarak tertip edilmiştir. Bunun yanısıra harflerin mahrecinde meydana gelen değişiklik tertibe yansıtılmıştır. Sözcüklerin ilk olarak Tarsus Arap diyalektindeki karşılığı verilmiş, daha sonra ilgili kısım Fa./Fasih Arapça sembolü ile ayrılarak Fasih Arapçadaki karşılıkları verilmeye çalışılmıştır.

Bilindiği gibi Türkçe bir kelimenin Fasih Arapçada birden fazla karşılığı bulunabilmektedir. Bu sebepten dolayı lehçe ve dil arasında daha sağlıklı karşılaştırma yapılabilmesi için ilgili Türkçe kelimenin Tarsus Arap diyalektindeki karşılığına en yakın olan Fasih Arapça karşılıkları verilmiştir. Kelimelerin Fasih Arapça karşılıkları verilirken birçok klasik ve modern sözlükten istifade edilmiştir[264].

Mazi ve muzari fiillerin yazımında müfred-müzekker/tekil-eril sigaları esas alınmış ve muzari fiiller eksiz kullanım şekilleri ile yazılarak mazi-muzari fiiller arasındaki dönüşüm "/" sembolü ile gösterilmiştir. Ayrıca müennes isim için m./م; çoğul isimler için ç./ج; meçhul fiiller için meç./مج. kısaltmaları kullanılmış ve aynı kelimenin farklı telaffuzları arasında ise "-" sembolü ile geçiş yapılmıştır.

-أ-

أبر-*'br* — *'ibri ç. 'abar* (إِبْري ج أَبَرْ); Fa. *'ibrah ç. 'iber* (إِبْرَة ج إبَر); T. "İğne".

أبقت-*'bḳt* — *'abûḳât* (اَبوقاتْ); Fa. *muḥâmin-vekîl* (مُحَام-وَكِيل); T. "Avukat".

أبن-*'bn* — *'ibn ḫayyi-'ibn 'ıḫte* (اِبْن خَيّ-اِبْن اِخْتَ); Fa. *'ibnu'l-'eḫ-'ibnu'l-'uḫt* (اِبْنُ الأخ-اِبْنُ الأخت); T. "Yeğen".

أت-*'t* — *'ûti* (أووتي); Fa. *mikvâh* (مِكْواة); T. "Ütü".

أتبس-*'tbs* — *'otobes* (اوتوبَس); Fa. *ḥâfileh* (حَافِلَة); T. "Otobüs".

أتك-*'tk* — *'etek* (أَتَكْ); Fa. *tennûrah* (تَنُّورَة); T. "Etek".

أجر-*'cr* — *'eycera/-yîcer* (اَيْجَرَ/-يِيجَر); Fa. *'iste'cera/-yeste'ciru* (اِسْتَأجَرَ/-يَسْتَأجِرُ); T. "Kiraladı".

أچق-*'çḳ* — *'uçâḳa ç. 'uçâḳât* (اوچاقه ج اوچاقات); Fa. *ṭayyârah ç. ṭayyârât* ج طَيَّارَة) (طَيَّارات; T. "Uçak".

أخد-*'ḫd* — *'iḫad/-yâḫad* (اِخَدْ/-ياخَدْ); Fa. *'eḫaẕe/-ye'ḫuẕü* (أَخَذَ/-يَأْخُذُ); T. "Aldı; götürdü; ulaştırdı".

---

[264] İbn Manzûr, *Lisânu'l 'Arab*; el-Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed b. Ezher, *Tehzîbu'l-luğa*, thk. Riyad Zeki Kasım, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2001; İbn Dureyd, *Cemheratu'l-luğa*; Ebu'l Kâsım es-Sâhib İsmail b. 'Abdâd, *el-Muhît fi'l-luğa*, thk. Muhammed Osman, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut 2010, Ebu'l-Huseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyyâ er-Râzi, *Mu'cemu makâyîsi'l-luğa*, thk. İbrahim Şemseddin, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut 2011; Mecdüddin Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed el-Firûzabâdî, *Kâmûsu'l-muhît*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2011; İmam İsmail b. Hammâd el-Cevherî, *Mu'cemu's-sıhâh*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut 2012; Ahmed Hasan ez-Zeyyât, İbrahim Mustafa, Hamit Abdulkadir, Muhammed Ali en-Neccâr, *Mu'cemu'l-vasît*, el-Mektebetu'l-İslâmiyye, Kahire 1972; Serdar Mutçalı, *Arapça-Türkçe sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul 1995; Kadir Güneş, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Mektep Yayınları, İstanbul 2013.

أدب-*’db* *’eddeb/-y’eddib* (أدَّب/-يأدِّب); Fa. *’edübe/-ye’dübü* (أدُبَ/-يَأدب); T. “Edepli, saygılı oldu”.

أدرس-*’drs* *’adrês* (آدراس); Fa. *‘unvân* (عُنْوان); T. “Adres”.

أرخ-*’rḫ* *târîḫ* (تاريخ); Fa. *târîḫ* (تَاريخ); T. “Tarih”.

أرد-*’rd* *’ard* (أرْد); Fa. *’arż* (أرْض); T. “Yeryüzü; dünya”.

أرد-*’rd* *’ordi* (اورْدي); Fa. *ceyş* (جَيْش); T. “Ordu”.

أرك-*’rk* *’ârîk* (آريك); Fa. *ḫavḫ* (خَوْخ); T. “Erik”.

أرنب-*’rnb* *’erenbi* (أرَنْبي); Fa. *’erneb* (اَرْنَب); T. “Tavşan”.

أزن-*’zn* *’izn* (اِزْن); Fa. *’iẕn* (اِذْن); T. “İzin”.

أسبنغ-*’sbnġ* *’ısbânaġ* (اِسباناغ); Fa. *sebânaḫ* (سَبَانَخ); T. “Ispanak”.

أسر-*’sr* *’isôr* (اِسوور); Fa. *yesâr* (يَسَار); T. “Sol”.

أسم-*’sm* *’ism ç. ’isêmi-’ismîn* (اِسْم ج اِسامِ-اِسْمين); Fa. *’ism ç. ’esâmi-’esmâ’* (اِسْم ج أسام-اَسْماء); T. “İsim”.

أش-*’ş* *’işcî* (ايشْجي); Fa. *‘âmil* (عَامِل); T. “İşçi”.

أشقد-*’şḳd* *’ışḳâd* (اِشْقاد); Fa. *kem* (كَمْ); T. “Kaç?”.

أفرن-*’frn* *’âferîn* (آفَرين); Fa. *’aḥsent* (أحْسَنْت); T. “Aferin”.

أكل-*’kl* *’ekel/-yêkil* (اَكَل/-يَاكِل); Fa. *’ekele/-ye’külü* (أكَلَ); T. “Yedi”.

’ekl (أكْل); Fa. *’ekl-ṭa‘âm* (أكْل-طَعام); T. “Yemek”.

ألدون-*’ldvn* *’eldivêni* (اَلْديواني); Fa. *ḳuffâz* (قُفَّاز); T. “Eldiven”.

أمر-*’mr* *meymûr* (مَيْمُور); Fa. *muvaẓẓaf-me’mûr* (مُوَظَّف-مَأمُور); T. “Memur”.

أمم-*’mm* *’ammâ* (آمَّا); Fa. *lâkin*(لكن); T. “Ama”.

أمم-*’mm* *’ümme-’ımme* (أمَّه-اِمَّه); Fa. *’ümm* (أمّ); T. “Anne”.

أمن-*’mn* *’emîn* (اَمين); Fa. *yemîn* (يَمين); T. “Sağ”.

أنس-*’ns* *’insên ç. nês-’insênêt* (اِنسَان ج ناسْ-اِنسَانَات); Fa. *’insân ç. nâs* (اِنْسَان ج نَاس); T. “İnsan”.

أنف-*’nf* *’enf* (اَنْف); Fa. *’enf* (اَنْف); T. “Burun”.

أهل-*’hl* *’ehli* (أهْلي); Fa. *’ehl* (اَهْل); T. “Aile”.

أو-*’v* *’avcî* (آوجي); Fa. *ṣayyâd* (صَيَّاد); T. “Avcı”.

أود-*’vd* *’ovda* (اوودا); Fa. *ġurfeh* (غُرْفَة); T. “Oda”.

أي-*’y* — *’ey* (اَيْ); Fa. *’iy* (اِيْ); T. “Evet”.

أيز-*’yz* — *’îze* (اِيزَ); Fa. *‘izâ* (إذَا); T. “Şayet”.

أيك-*’yk* — *’ayâḳi* (اَيآكي); Fa. *ḳadem* (قَدَم); T. “Ayak”.

أيمتن-*’ymtn* — *’iymten* (اِيمتَن); Fa. *metê* (مَتى); T. “Ne Zaman?”.

أين-*’yn* — *’eyn-veyn* (اَيْن-وَايْن); Fa. *’eyne* (أيْنَ); T. “Nerede?”.

-ب-

ببچ-*bbç* — *bâbûç* (بآبُوچ); Fa. *ḥızâ’-ḫuff* (حِذَاء-خُفّ); T. “Terlik”.

ببير-*bbyr* — *bibeyr* (بِبَيْر); Fa. *fülfül* (فُلْفُل); T. “Biber”.

بتت-*btt* — *bett/-ybit*[265] (بَتْ/-يْبِتْ); Fa. *’intehê/-yentehî* (اِنْتَهى/-يَنْتَهي); T. “Bitti”.

بتك-*btk* — *bitkî* (بيتكي); Fa. *nebât* (نَبَات); T. “Bitki”.

بحر-*bḥr* — *baḥr* (بَحْر); Fa. *baḥr* (بَحْر); T. “Deniz”.

بدد-*bdd* — *bedde* (بَدَّ); Fa. *ṭalebe/-yeṭlubu* (طَلَبَ/-يَطلُبُ); T. “İstedi”.

بدل-*bdl* — *bedli ç. bedlêt* (بَدْلي ج بَدْلات); Fa. *bedleh ç. bedlât* (بَدْلَة ج بَدلآت); T. “Erkeklerin giydiği takım elbise”.

بدن-*bdn* — *beden* (بَدَن); Fa. *beden* (بَدَن); T. “Beden, vücut”.

بربر-*brbr* — *berbôr* (بَرْبوور); Fa. *hallâḳ* (حَلاق); T. “Berber”.

برد-*brd* — *berdi* (بَرْدي); Fa. *bârid* (بَارِد); T. “Soğuk”.

bered (بَرَد); Fa. *bered* (بَرَد); T. “Dolu (Yağış)”

berrêd (بَرَّاد); Fa. *berrâd* (بَرَّاد); T. “Buzdolabı, dondurucu”.

بردق-*brdḳ* — *bardâḳ* (بارداق); Fa. *ke’s* (كأس); T. “Bardak”.

برر-*brr* — *barra* (بَرَّه); Fa. *berran-ḫâric* (بَرَّا-خَارِج); T. “Dışarı (Yer)”.

برر-*brr* — *berr* (بَر); Fa. *berr* (بَرّ); T. “Ova”.

برغ-*brġ* — *birġi* (بِرْغي); Fa. *burġiyy* (بُرْغِيّ); T. “Vida”. (Sur.)

برغت-*brġt* — *barġût* (بَرْغوت); Fa. *berġûs* (بَرْغُوث); T. “Pire”. (Sur.)

برم-*brm* — *baram/-yibrim* (بَرَم/-يِبْرِم); Fa. *leffe/-yeliffü* (لَفَّ/-يَلِفُّ); T. “Çevirdi”. (Sur.)

bermî (بَرْمي); Fa. *leffeh* (لَفَّة); T. “Çevrilmiş, dönmüş”. (Sur.)

---

265 *“Bet”*; T. “bit-” fiilinden türetilmiştir.

بز-*bz* *bezi* (بَزي); Fa. *ḳıṭ'ah ḳumâş* (قِطْعَة قُماش); T. "Bez".

بزدلب-*bzdlb* *buzdôleb* (بوزدوولَبْ); Fa. *s̲ellâceh* (ثَلاَّجَة); T. "Buzdolabı".

بزر-*bzr* *bazôr* (بازوور); Fa. *sûḳ* (سُوق); T. "Pazar, çarşı". (Sur.)

بزق-*bzḳ* *bazaḳ/-yıbzaḳ* (بَزَقْ/-يِبْزَقْ); Fa. *bezeḳa/-yebzüḳu* (بَزَقَ/-يَبْزُقُ); T. "Tükürdü".

بزلمي-*bzlmy* *bazlamây*[266] (بازلامآيْ); Fa. *ruḳâḳ maḥşuvv* (رُقاق مَحشُوّ); T. "Bazlama, sıkma".

بسكليت-*bsklyt* *bisikleyt ç. bisiklêtêt* (بيسيكْلَيْت ج بيسيكْلاتات); Fa. *derrâceh hevâ'iyyeh* (دَرَّاجَة هوائية); T. "Bisiklet". (Sur.)

بسمر-*bsmr* *bismêr* (بِسْمار); Fa. *mismâr* (مِسْمَار); T. "Çivi". (Sur.)

بشكر-*bşkr* *beşkîra*[267] (بَشْكِيرَه); Fa. *minşafeh* (مِنْشَفَة); T. "Havlu". (Sur.)

بصل-*bṣl* *baṣol* (بَصول); Fa. *baṣal* (بَصَل); T. "Soğan".

بطخ-*bṭḫ* *baṭṭîḫ* (بَطّيخْ); Fa. *bıṭṭîḫ* (بِطّيخ); T. "Kavun".

بطط-*bṭṭ* *baṭâṭa* (بَطاطا); Fa. *baṭâṭâ* (بَطَاطا); T. "Patates".

بطط-*bṭṭ* *baṭṭa* (بَطَّه); Fa. *baṭṭah* (بَطَّة); T. "Ördek".

بطن-*bṭn* *baṭn* (بَطْن); Fa. *baṭn* (بَطْن); T. "Karın".

بعت-*b'ṯ* *be'at/-yıb'at* (بَعَتْ/-يِبْعَتْ); Fa. *be'a̲se/-yeb'a̲sü* (بَعَثَ/-يَبْعَثُ); T. "Gönderdi".

بعد-*b'd* *ba'ad 'an/-yıb'ad* (بَعَدْ عَنْ/-يِبْعَدْ); Fa. *be'ide 'an/-yeb'adü* (بَعُدَ عن/ يَبْعَدُ); T. "Uzaklaştı".

بعد-*b'd* *be'îd* (بَعيدْ); Fa. *ba'îd* (بَعيد); T. "Uzak".

بغج-*bġc* *bağci* (باغجي)*; Fa. ḥadîḳah* (حديقة); T. "Bahçe".

بغد-*bġd* *beġad/-yıbġad* (بَغَدْ/-يِبْغَدْ); Fa. *beġaża/-yebġażu* (بَغَضَ/-يَبْغَضُ); T. "Nefret etti".

بغدنس-*bġdns* *bağdûnes* (بَغْدُونَس); Fa. *baḳdûnes* (بَقْدُونَس); T. "Maydanoz".

بقر-*bḳr* *baḳra* (بَقْرَه); Fa. *baḳarah* (بَقَرَة); T. "İnek". (Sur.)

بقل-*bḳl* *baḳḳôl* (بَقّوول); Fa. *baḳḳâl* (بَقَّال); T. "Bakkal".

---

266 *"Bazlama"* (T.); "Saçta pişirilmiş kalınca ekmek, küçük saç pidesi" anlamına gelmektedir. Bkz. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe sözlük*, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 122.

267 *"Beşkîra"*; Farsçada peçete, havlu manasına gelen "Peşkîr" kelimesinden türetilmiştir. Bkz. Doğan, *Büyük Türkçe sözlük*, s. 902.

بقلو-*bḳlv* *baḳlâvav* (بَقْلاوَو); Fa. *baḳlâvah* (بَقْلاوَة); T. “Baklava”. (Sur.)

بكي-*bky* *beke/-yibki* (بَكَ/-يِبْكِ); Fa. *bekê/-yebkî* (بَكى/-يَبْكى); T. “Ağladı”.

بلد-*bld* *bilêd ç. bilêdêt* (بِلاد ج بِلادات); Fa. *beled ç. bilêd* (بَلَد ج بِلاد); T. “Yurt, sıla”.

بلر-*blr* *billûr* (بِلُّور); Fa. *zücâc* (زُجَاج); T. “Cam”. (Sur.)

بلش-*blş* *belleş/-ybelliş* (بَلَّشْ/-يبَلِّشْ); Fa. *bede’e/-yebde’u* (بَدَأَ/-يَبْدَأُ); T. “Başladı”. (Sur.)

بلط-*blṭ* *balṭa* (بالطا); Fa. *fe’s* (فأس); T. “Balta”.

بلغر-*blġr* *bulġûr* (بُلْغير); Fa. *burġul* (بُرْغُل); T. “Bulgur”.

بلقسير-*blḳsyr* *bilḳisayôr* (بِلقيسايوور); Fa. *ḥâsûb* (حَاسُوب); T. “Bilgisayar”.

بلك-*blk* *belkî-belkit* (بَلْكِي-بَلْكِتْ); Fa. *rübbemâ* (رُبَّمَا); T. “Belki”. (Sur.)

بلين-*blyn* *balîna* (بالينا); Fa. *ḥût* (حوت); T. “Balina”.

بنت-*bnt* *bint-bit* (بِنْت-بِتْ); Fa. *bint* (بِنْت); T. “Kız”.

بنجن-*bncn* *bancên* (بانْجَان); Fa. *bâẕincân* (بَاذِنْجَان); T. “Patlıcan”. (Sur.)

بندر-*bndr* *bendûra* (بَنْدُورَه); Fa. *ṭamâṭim* (طَمَاطِم); T. “Domates”. (Sur.)

بنطل-*bnṭl* *banṭlûn* (بَنْطْلونْ); Fa. *banṭalûn* (بَنْطَلون); T. “Pantolon”. (Sur.)

بنك-*bnk* *benki* (بَنْكِ); Fa. *benk* (بَنْك); T. “Banka”.

بوب-*bvb* *bêb ç. ’ibvêb* (بَاب ج اِبْواب); Fa. *bâb ç. ’ebvâb* (بَاب ج أبْوَاب); T. “Kapı”.

بوس-*bvs* *bêse/-ybûs*[268] (بَاس/-يبوسْ); Fa. *ḳabbele/-yuḳabbilu* (قَبَّلَ/-يُقَبِّلُ); T. “Öptü”. (Sur.)

بيت-*byt* *beyt ç. biyût* (بَيْت ج بِيوتْ); Fa. *beyt ç. buyût* (بَيْت ج بُيُوتْ); T. “Ev”.

beyt ṭavêbiḳ (بيتْ طَوابِق); Fa. *‘ımârah* (عِمَارَة); T. “Apartman”. (Sur.)

بيت-*byt* *bâyit* (بآيِتْ); Fa. *bâ’it* (بائت); T. “Bayat, çürümüş”. (Sur.)

بيد-*byd* *’abyod* (أبْيودْ); Fa. *’ebyaż* (أبْيَض); T. “Beyaz”.

بيد-*byd* *baydâ* (بَيْدا); Fa. *beyż* (بَيْض); *T. “Yumurta”.*

بيرق-*byrḳ* *beyrâḳ* (بَيْراق); Fa. *‘alem* (عَلَم); T. “Bayrak”.

---

[268] *“Bêsu”*; Farsça bir kelime olan ve “öpmek” manasına gelen “Bûse” kelimesinden türetilmiştir. Bkz. Doğan, *Büyük Türkçe sözlük,* s. 670.

بيع-*by‘* *bê‘a/-ybê‘ meç. ’imbê‘a* (باعَ/-يْبِاع مج. اِمْباعَ); Fa. *bâ‘a/-yebî‘u meç. bî‘a* (بَاعَ/-يَبِيع مج. بيعَ); T. “Sattı”.

بيه-*byh* *boyâha/-yboyha*[269] (بوياَها/-يبويْها); Fa. *dehene/-yedhunu* (دَهَنَ/-يَدْهُنُ); T. “Boyadı”.

boyâcî (بوياَجي); Fa. *dehhân* (دَهَّان); T. “Boyacı”.

بيي-*byy* *beyyi* (بَيّ); Fa. *’eb* (أب); T. “Baba”. (Sur./Lazkiye)

-پ-

پجم-*pcm* *picêmi* (پجامي); Fa. *menâmeh* (مَنَامَة); T. “Pijama”.

پس-*ps* *pîs* (پيس); Fa. *necis* (نَجِس); T. “Pis, kir”.

پلس-*pls* *pôles ç. pıvâlsa* (پوولَس ج پوالْسَ); Fa. *şurṭah* (شُرْطة); T. “Polis”.

پلن-*pln* *palôn*[270] (پالوون); Fa. *niṭâḳ* (نِطَاق); T. “Kuşak”

-ت-

تحت-*tḥt* *teḥte* (تَحْتَ); Fa. *taḥte* (تَحْتَ); T. “Alt”.

تخخ-*tḫḫ* *tıḫḫa/-ytıḫḫa* (تِخَّ/-يتِخَّ); Fa. *taḫḫa/-yetuḫḫu*[271]*-fesede/-yefsüdü* (تَخَّ/-يَتُخُّ-فَسَدَ/-يَفْسُدُ); T. “Çürüdü”.

tıḫ̲ḫ̲ân (تِخَّان); Fa. *fâsid* (فَاسِد); T. “Çürük”.

ترب-*trb* *tirâb* (تِرَابْ); Fa. *turâb* (تُرَاب); T. “Toprak”.

ترن-*trn* *torûn ç. torûnât* (تورُون ج تورُونات); Fa. *ḥafîd* (حَفيد); T. “Torun”.

ترين-*tryn* *tıreyn-tırêni* (تِرَيْن-تِرآني); Fa. *ḳıṭâr* (قِطَار); T. “Tren”.

تعب-*t‘b* *ta‘b* (تَعْب); Fa. *ṣa‘b* (صَعْب); T. “Zor”.

تعلب-*t‘lb* *te‘leb ç. te‘lebêt* (تَعْلَبْ ج تَعْلَبآت); Fa. *s̲e‘leb ç. s̲e‘âlîb* (ثَعْلَب ج ثَعَالِيب); T. “Tilki”.

تفح-*tfh* *tıffêḥ* (تِفَّاح); Fa. *tuffâḥ* (تُفَّاح); T. “Elma”.

---

269 *“Boyâha”*; T. “boya-” fiilinden türetilmiştir.

270 *“Palôn”*; ‘binek ve yük hayvanlarına vurulan geniş ve süslü bir eğer’ manasına gelen Farsça “Palan” isminden türetilmiştir. Bkz. Doğan, *Büyük Türkçe sözlük,* s. 885.

271 *“Taḫ̲ḫ̲a”*(Fa.); hamuru su ile karıştırmak, mayalanmak ve ekşimek anlamlarına gelmektedir. Bkz. İbn Manzûr, *Lisânü’l ‘Arab*, II, 415. Ayrıca isim olarak “Susam yağı” manasına da gelmektedir. Bkz. el-Firûzabâdî, Kâmûsü’l-Muhît, s. 151.

تقس-*tḳs* *taḳsî* (تاقسي); Fa. *teksî-seyyâratü'l-'ücrah* (تَكْسِي-سَيَّارَة الأجْرَة); T. "Taksi".

تقل-*tḳl* *'ıtḳîl* (اِتْقيل); Fa. *s̲eḳîl* (ثقيل); T. "Ağır".

تلج-*tlc* *telc* (تَلْج); Fa. *s̲elc* (ثَلْج); T. "Kar". (Sur.)

تلفزين-*tlfzyn* *tilfîzyôn* (تِلْفِزيوون); Fa. *tilfîzyûn* (تِلْفِزْيُون); T. "Televizyon".

تلفن-*tlfn* *tilfûn* (تِلْفون); Fa. *hâtif* (هَاتِف); T. "Telefon".

تلل-*tll* *telli* (تَلّي); Fa. *telleh* (تَلّة); T. "Tepe".

تمر-*tmr* *temra* (تَمْره); Fa. *temrah* (تَمْرَة); T. "Hurma".

تمز-*tmz* *temmez/-yittemmiz*[272] (تَمَّزْ/-يِتَّمِّزْ); Fa. *naz̧z̧afe/-yunaz̧z̧ifu* (نَظَّفَ/-يُنَظِّفُ); T. "Temizledi".

تمم-*tmm* *temêm* (تَمام); Fa. *temâm* (تَمام); T. "Tamam".

تنن-*tnn* *tenîn* (تَنين); Fa. *tenîn-'âş̣ife* (تنين-عَاصِفَة); T. "Fırtına, hortum".

توب-*tvb* *tuvb ç. tiyêb* (توب ج تِيَاب); Fa. *s̲evb ç. s̲iyâb* (ثَوْب ج ثِياب); T. "Elbise". (Sur.)

توت-*tvt* *tûti* (تُوتي); Fa. *tût* (تُوت); T. "Dut". (Sur.)

تور-*tvr* *tuvr* (تُوْر); Fa. *s̲evr* (ثَوْر); T. "Öküz". (Sur.)

توم-*tvm* *tûm* (توم); Fa. *s̲ûm* (ثوم); T. "Sarımsak". (Sur.)

تين-*tyn* *tîn* (تين); Fa. *tîn* (تِين); T. "İncir".

-ج-

جبس-*cbs* *cebsi ç. cebes* (جَبْسي ج جَبَس); Fa. *bıṭṭîḫah ç. bıṭṭîḫât* (بِطِّيخَة ج آت); T. "Karpuz". (Sur.)

جبل-*cbl* *cebel ç. cibêl* (جَبَلْ ج جِبَال); Fa. *cebel ç. cibâl* (جَبَلْ ج جِبَال); T. "Dağ".

جبن-*cbn* *cibn* (جِبْن); Fa. *cübn* (جُبْن); T. "Peynir".

جحش-*cḥş* *caḥş* (جَحْش); Fa. *caḥş-ḥımâr* (جَحْش-حِمَار); T. "Eşek".

جدد-*cdd* *câddi* (جآدّي); Fa. *ş̧âri'* (شَارِع); T. "Cadde".

جدد-*cdd* *ceddi* (جَدّي); Fa. *cedd* (جَد); T. "Dede".

---

[272] *"Temmez"*; T. "temizle-" fiilinden türetilmiştir.

جرب-*crb* *cârab/-ycêrib* (جَارَبْ/-يْجارِبْ); Fa. *cerrabe/-yücerribü* (جَرَّبَ/-يُجَرِّبُ); T. “Denemek, test etmek, sınamak”.

جرب-*crb* *curêb* (جُرَاب); Fa. *curâb* (جُرَاب); T. “Çorap”.

جربع-*crb‘* *cerbû‘*[273] (جَرْبُوع); Fa. *ḥırbâ’* (حِرْباء); T. “Kertenkele”.

جرح-*crḥ* *caraḥ/-yicraḥ* (جَرَح/-يِجْرَحْ); Fa. *ceraḥa/-yecraḥu* (جَرَحَ/-يَجْرَحُ); T. “Yaraladı”.

cirḥ (جِرْح); Fa. *curḥ* (جُرْح); T. “Yara”.

cerîḥ (جَرِيح); Fa. *cerîḥ* (جَرِيح); T. “Yaralı”.

جرد-*crd* *cirêd ç. cirêdêt* (جِرَات ج جرادات); Fa. *cerâdeh ç. cerâd* (جَرَادَة ج جَرَاد); T. “Çekirge”.

جري-*cry* *cara/-yıcra* (جَرَ/-يِجْرَ); Fa. *cerâ/-yecrî* (جرى/-يَجْرِي); T. “Aktı”.

جزدن-*czdn* *cüzdôn* (جُزدوون); Fa. *maḥfaẓah* (مَحَفْظَة); T. “Cüzdan”.

جزر-*czr* *cezur* (جَزُر); Fa. *cezer* (جَزَر); T. “Havuç”.

جسر-*csr* *cisr* (جِسْر); Fa. *cisr* (جِسْر); T. “Köprü”.

جسس-*css* *cüssêlî* (جُسَّالي); Fa. *cesîm* (جَسِيم); T. “Cüsseli”.

جعن-*c‘n* *câ‘an/-ycâ‘in* (جَاعَنَ/-يجَاعِنْ); Fa. *tevecc‘a/-yetevecc‘u* (تَوَجَّعَ/-يَتَوَجَّعُ); T. “Acıdı”.

جفن-*cfn* *cefn ç. cifûn* (جَفْن ج جِفُون); Fa. *cefn ç. cüfûn* (جَفْن ج جُفُون) ; T. “Kaş”.

جلد-*cld* *celed/-yiclid* (جَلَدْ/-يِجْلِد); Fa. *celede/-yeclidü* (جَلَدَ/-يَجْلِدُ); T. “Kırbaçladı”.

celdi (جَلْدي); Fa. *micled* (مِجْلَد); T. “Kırbaç”.

جلد-*cld* *cillêd* (جِلَّات); Fa. *cellâd* (جَلاَّد);T. “Cellat”.

جلس-*cls* *meclis* (مَجْلِس); Fa. *meclis* (مَجْلِس); T. “Oturulan yer, toplum”.

جم-*cm* *cam-cêm* (جآم-جام); Fa. *zücâc* (زُجَاج); T. “Cam”.

جمط-*cmṭ* *cımṭ* (جِمْط); Fa. *şa‘ar* (شَعَر); T. “Saç”.

جمع-*cm‘* *cemê‘a* (جَمَاعَه); Fa. *cemâ‘ah* (جماعة); T. “Topluluk; grup”.

جمل-*cml* *cemli ç. cemel* (جَمْلي ج جَمَلْ); Fa. *cemel ç. ’ecmêl* (جَمَل ج اَجْمَال); T. “Deve”.

---

[273] *“Cerbû‘”* (Fa.); tarla faresi manasına gelmektedir.

جنب-*cnb* *ceneb* (جَنَبْ); Fa. *cânib* (جَانِب); T. “Taraf”. (Sur.)

جنن-*cnn* *micnûn* (مِجْنُون); Fa. *mecnûn* (مَجْنُون); T. “Deli”.

جهز-*chz* *cihêz* (جِهاز); Fa. *cihâz* (جِهاز); T. “Cihaz”.

cihêz berrêd (جِهاز بَرَّاد); Fa. *mükeyyif* (مُكَيِّف); T. “Klima”.

جوب-*cvb* *civêb* (جِوابْ); Fa. *cevâb* (جَواب); T. “Cevap, yanıt”.

’a‘ṭa-reddi civêb (اَعطَ- رَدِّ جِوَاب); Fa. *radde ‘alâ-’ecâbe* (ردَّ على- اَجَابَ); T. “Cevap verdi, yanıtladı”.

جوجو-*cvcv* *civcîvi* (جِوْجيوي); Fa. *ṣuvs* (صُوْص); T. “Civciv”.

جوح-*cvḥ* *cûḥa* (جُوحه); Fa. *mi‘ṭaf* (مِعْطَف); T. “Ceket”.

جور-*cvr* *câray* (جارَيْ); Fa. *câr* (جَار); T. “Komşu”.

جوز-*cvz* *tcevvez/-yitcevviz* (تجَوَّزْ/-يِتْجَوِّزْ); Fa. *tezevvece/-yetezevvecü-/*(تَزَوَّجَ يَتَزَوَّجُ); T. “Evlendi”. (Sur.)

mitcevviz (مِتْجَوِّزْ); Fa. *mütezevvic* (مُتَزَوِّج); T. “Evli”. (Sur.)

cevz m. cevze (جَوْز م جَوْزه); Fa. *zevc m. zevceh* (زَوْج م زَوْجَة); T. “Karı-koca, eş”. (Sur.)

cevz-câzi (جَوْز-جازي); Fa. *zevâc* (زَواج); T. “Evlilik”. (Sur.)

جوع-*cv‘* *câ‘/-ycû‘* (جاعْ/-يجوعْ); Fa. *câ‘a/-yecû‘u* (جاعَ/-يَجُوعُ); T. “Acıktı”. (Sur.)

cu‘ân (جُعانْ); Fa. *cu‘ân* (جُعان); T. “Aç”.

جون-*cvn* *cuvvên* (جُوَّان); Fa. *cuvvâniyy* (جُوَّانِيّ); T. “İç, dâhil”. (Sur.)

جيلن-*cyln* *ceylâni* (جَيْلاني); Fa. *ġazâl* (غَزَال); T. “Ceylan”.

جيي-*cyy* *câ-cây/-yci* (جَا-جاي/-يْجي); Fa. *câ’e/-yecî’u* (جَاءَ/-يَجيء); T. “Geldi”. (Sur.)

-چ-

چبن-*çbn* *çûbâni* (چوباني); Fa. *râ‘* (رَاع); T. “Çoban”.

چپي-*çpy* *çapây* (چاپاي); Fa. *mi‘vel* (مِعْوَل); T. “Çapa”.

چتل-*çtl* *çatôl* (چاتوول); Fa. *şevkeh* (شَوْكَة); T. “Çatal”.

چدر-*çdr* *çâdri* (چادْري); Fa. *ḫaymah* (خَيْمَة); T. “Çadır”.

چر-*çr* — *çâre* (چاره); Fa. *ḥîle* (حِيلَة); T. “Çare”.

چرچو-*çrçv* — *çerçîve-çerçêvi* (چرچي وه-چرچاوي); Fa. *’iṭâr* (اِطَار); T. “Çerçeve”.

چزز-*çzz* — *çez/-yçiz*[274] (چَزْ/-يچز); Fa. *ḫaṭṭa/-yeḫuṭṭu* (خَطَّ/-يَخُطُّ); T. “Çizdi”.

چقر-*çḳr* — *çaḳar/-yiçḳar*[275] (چقَرْ/-يچقَر); Fa. *’eḫrace/-yuḫricu* (اَخْرَجَ/-يُخْرِجُ); T. “Çıkardı”.

چكچ-*çkç* — *çêkûç* (چاكوچ); Fa. *mıṭraḳah* (مِطْرَقة); T. “Çekiç”.

چگر-*çgr* — *çugîr* (چوگير); Fa. *ḫufrah* (حُفرَة); T. “Çukur”.

چلك-*çlk* — *çilek* (چيلك); Fa. *firayz* (فِرَيْز); T. “Çilek”.

چللك-*çllk* — *çellîki* (چَلِّيكي); Fa. *ṣulb* (صُلْب); T. “Çelik”.

چم-*çm* — *çâmi* (چآمي)*; Fa. ṣanevber* (صَنَوْبَر); T. “Çam ağacı”.

چنتي-*çnty* — *çantây ç. çantâyêt* (چانتآي ج چانتآيات); Fa. *ḫaḳîbeh ç. ḫaḳâ’ib* (حَقيبَة ج حَقَائِب); T. “Çanta”. (Sur.)

چنك-*çnk* — *çünkî* (چونكي); Fa. *li’enne* (لأن); T. “Çünkü”.

چور-*çvr* — *çevver/-yçevvir*[276] (چَوَّر/-يچَوِّر); Fa. *ḳalebe/-yeḳlibu* (قلب/-يَقْلِبُ); T. “Çevirdi”.

چوك-*çvk* — *çêki ç. çivêki* (چاكي ج چواكِ); Fa. *şîk ç. şîkât* (شيك ج شيكات); T. “Çek”.

چي-*çy* — *çêy* (چاي); Fa. *şây* (شاي); T. “Çay”. (Sur.)

çêycî (چايجي); Fa. *muḳaddimu’ş-şây* (مُقَدِّمُ الشاي); T. “Çaycı”.

-ح-

حبب-*ḫbb* — *ḫabb/-yḫıbbe meç. ’inḫab* (حَبْ/-يحِبَّ مج. اِنحَبْ); Fa. *ḫabbe/-yuḫibbu meç. ’eḫabbe* (حَبَّ/-يُحِبُّ مج. أحبَّ); T. “Sevdi”.

mıḫib ç. mıḫibbîn (مِحِبْ ج مِحِبِّين); Fa. *maḫbûb ç. maḫbûbûn* (مَحْبُوب ج مَحْبُوبُون); T. “Sevgili”.

’aḫbêb-mıḫib (أحْبَاب-مِحِبْ); Fa. *ḫabîb-muḫib* (حَبِيب-مُحِبّ); T. “Sevgili, dost”.

---

274 *“Çez”*; T. “çiz-” fiilinden türetilmiştir.
275 *“Çaḳar”*; T. “çıkar-” fiilinden türetilmiştir.
276 *“Çevver”*; T. “çevir-” fiilinden türetilmiştir.

حجج-*hcc* *ḥâcci ç. ḥâccîn* (حاجّي ج حاجّين); Fa. *ḥâcc ç. ḥuccâc* (حَاجّ ج حُجَّاج); T. “Hacı”.

حجر-*ḥcr* *ḥacra ç. ḥacrât* (حَجْره-حَجْرآت); Fa. *ḥacer ç. ’aḥcâr* (حَجَر ج أحْجار); T. “Taş”.

حدر-*ḥdr* *ḥâdar/-yḥâdır* (حَادَرْ/-يحَادِرَ); Fa. *ḥażżara/-yuḥażżiru* (حَضَّرَ/-يُحِضّرُ) ; T. “Hazırladı”.

حديد-*ḥdyd* *ḥadiyd* (حَدِيْد); Fa. *ḥadîd* (حَدِيد); T. “Demir”.

حرر-*ḥrr* *ḥâr* (حَارْ); Fa. *ḥâr* (حَار); T. “Sıcak”.

حرر-*ḥrr* *ḥarîr* (حَريرْ); Fa. *ḥarîr* (حَرير); T. “İpek”.

حرر-*ḥrr* *ḥurriyye* (حُرّيَّه); Fa. *ḥurriyyeh* (حرّيَّة) ; T. “Özgürlük”.

حرق-*ḥrḳ* *ḥarrîḳa* (حَرّيقَه); Fa. *ḥarîḳ* (حَريق); T. “Yangın”.

حرقص-*ḥrḳṣ* *ḥırḳṣa* (حِرقْصه); Fa. *cerâdeh* (جَرَادَة); T. “Çekirge”. (Sur.)

حرم-*ḥrm* *ḥurmet* (حُرْمَتْ); Fa. *ḥurmeh* (حُرْمَة); T. “Hürmet”.

حسب-*ḥsb* *ḥaseb/-yıḥsib* (حَسَبْ/-يِحْسِبْ); Fa. *ḥasebe/-yaḥsibu* (حَسَبَ/-يَحْسِبُ); T. “Hesap etti”.

حسر-*ḥsr* *ḥasre* (حَسْره); Fa. *ḥasrah* (حَسْرَة); T. “Hasret”.

حسس-*ḥss* *ḥiss* (حِس); Fa. *ḥiss* (حِس); T. “Vahy; his”.

حسن-*ḥsn* *ḥasîn* (حَسين); Fa. *ḥasen-cemîl* (حَسَن-جَميل); T. “Güzel”.

حشر-*ḥşr* *maḥşer* (مَحْشَرْ); Fa. *maḥşer* (مَحْشَر); T. “Mahşer”.

حشش-*ḥşş* *ḥaşîş* (حَشيش); Fa. *ḥaşîş-‘uşbeh* (حَشِيش-عُشْبَة); T. “Ot”.

حشو-*ḥşv* *maḥşiv cibn* (مَحْشِوْ جِبْن); Fa. *ruḳâḳ maḥşuvv* (رُقاق مَحشُوّ); T. “Sıkma, bazlama, peynirle doldurulmuş”.

حطب-*ḥṭb* *ḥaṭab* (حَطَب); Fa. *ḥaṭab* (حَطَب); T. “Odun”.

حطط-*ḥṭṭ* *ḥaṭṭa/-yḥuṭ* (حَطَّ/-يحُطْ); Fa. *ḥaṭṭa/-yeḥuṭṭu* (حَطَّ/-يَحُطُّ); T. “Koydu”.

حفد-*ḥfd* *ḥafad/-yıḥfid* (حَفَدْ/-يِحْفِدْ); Fa. *ḥafeẓa/-yeḥfiẓu* (حَفَظَ/-يَحْفِظُ); T. “Ezberledi”.

حفن-*ḥfn* *ḥafni* (حَفْني); Fa. *ḥafneh* (حَفْنَة); T. “Avuç”. (Sur.)

حقق-*ḥḳḳ* *ḥaḳlî* (حقّلي); Fa. *‘alâ ḥaḳḳ* (علی حَقّ); T. “Haklı”.

حكي-*ḥky* *ḥikêyi* (حِكايي); Fa. *ḥıkâyeh* (حِكايَة); T. “Hikâye”.

حلب-*ḥlb* *ḥalîb* (حَليبْ); Fa. *ḥalîb* (حَليب); T. “Süt”.

حلبك-*ḥlbk* *ḥâlbûkî* (حالبوكه); Fa. *ve'l-ḥâl 'enne* (والحَال أنَّ...); T. "Hâlbuki".

حلق-*ḥlḳ* *ḥalaḳ/-yıḥlaḳ* (حَلَقْ/-يِحْلَقْ); Fa. *ḥaleḳa/-yeḥliḳu* (حَلَقَ/-يَحْلِقُ); T. "Tıraş etti".

حلق-*ḥlḳ* *ḥaleḳ* (حَلَق); Fa. *ḥalḳah ç. ḥalḳât-ḥalaḳ* (حَلْقَة ج حَلْقَات-حَلَق); T. "Küpe".

حلك-*ḥlk* *ḥalk* (حَلْك); Fa. *şa'b* (شَعْب); T. "Halk".

حلو-*ḥlv* *ḥalêvi ç. ḥalêvêt* (حلاّوي ج حَلاّوات); Fa. *ḥalâveh ç. ḥalvayât* (حَلاوة ج حَلويات ; T. "Helva".

ḥiluv (حِلو); Fa. *ḥulv* (حُلْو); T. "Tatlı".

حلوم-*ḥlvm* *ḥilvêm ç. ḥilvêmêt* (حِلْوام ج حِلْوامآت); Fa. *ḥulm ç. 'aḥlâm* (حُلْم ج أحْلام); T. "Rüya".

حمد-*ḥmd* *ḥâmid* (حامِدْ); Fa. *ḥâmiż* (حَامِض); T. "Ekşi".

حمر-*ḥmr* *'aḥmor* (اَحْمورْ); Fa. *'aḥmar* (اَحْمَرْ); T. "Kırmızı".

حمر-*ḥmr* *ḥımâr* (حِمَار); Fa. *ḥımâr* (حِمَار); T. "Eşek".

حمل-*ḥml* *ḥamal/-yiḥmil* (حَمَل/-يِحْمِل); Fa. *ḥamele/-yaḥmilu* (حَمَلَ/-يحمل); T. "Taşıdı".

ḥâmli (حامْلي); Fa. *ḥâmileh* (حامِلَة); T. "Hamile, gebe bayan".

حمم-*ḥmm* *ḥamêm* (حَمام); Fa. *ḥamâm* (حَمَام); T. "Güvercin".

حمي-*ḥmy* *ḥame/-yıḥmi* (حَمَ/-يِحْمِ); Fa. *ḥamê/-yeḥmî* (حَمى/-يَحْمي); T. "Korudu".

حمي-*ḥmy* *ḥammi* (حَمّي); Fa. *ḥamm* (حَم); T. "Kayınbaba".

ḥımâti (حِماتي); Fa. *ḥamêh* (حَمَاة); T. "Kaynana".

حنط-*ḥnṭ* *ḥınṭa* (حِنْطه); Fa. *ḥınṭah* (حِنْطَة) ; T. "Buğday".

حنف-*ḥnf* *ḥanefiyyi* (حَنَفِيّ); Fa. *ḥanefiyyeh* (حَنَفِيَّة); T. "Musluk".

حوجب-*ḥvcb* *ḥuvêcib* (حُواجِبْ); Fa. *ḥâcib ç. ḥavâcib* (حَاجِب ج حَوَاجِب); T. "Kaş".

حول-*ḥl* *ḥâl* (حَالْ); Fa. *ḥâl* (حَال); T. "Durum, hal".

حيط-*ḥvṭ* *ḥâyiṭ* (حَيْط); Fa. *ḥâ'iṭ* (حَائِط); T. "Duvar".

حيو-*ḥyv* *ḥayvên ç. ḥayvênêt* (حَيْوَان ج حَيْوَانَات); Fa. *ḥayvân ç. ḥayvânât* (حَيْوَان ج حَيْوَانَات); T. "Hayvan".

حيي-*ḥyy* *ḥayyi ç. ’ıḥyêye* (حَيّ ج اِحْيَايَ); Fa. *ḥayyeh ç. ḥayyât* (حَيَّة ج آت); T. “Yılan”.

-خ-

خبب-*ḫbb* *ḫabbe/-yḫıbbe* (خَبَّ/-يْخِبَّ); Fa. *ḫabe’e/-yeḫbe’u* (خَبَأ/-يَخْبَأ); T. “Sakladı, gizledi”.

خبر-*ḫbr* *ḫâbar/-yḫâbir* (خَابَرَ/-يخَابِرَ); Fa. *’aḫbera/-yuḫbiru* (اَخْبَرَ/-يُخْبِرُ); T. “Haber verdi”.

ḫabr (خَبْر); Fa. *ḫaber* (خَبَر); T. “Haber”.

خبيز-*ḫbyz* *ḫıbeyzi* (خِبيْزي); Fa. *ḫubz* (خُبْز); T. “Ekmek”.

ختم-*ḫtm* *ḫâtim* (خَاتم); Fa. *ḫâtim* (خَاتِم); T. “Yüzük”.

ختير-*ḫtyr* *ḫıtyêr ç. ḫıtyêrîn* (خِتْيار ج خِتْيارين); Fa. *müsinn* (مُسِنّ); T. “Yaşlı”. (Sur.)

خدد-*ḫdd* *mıḫaddi* (مِخَدِّ); Fa. *muḫaddeh* (مخَدَّة); T. “Yastık, minder”.

خدر-*ḫdr* *’aḫdor* (اَخْدورْ); Fa. *’aḫżar* (اَخْضَر); T. “Yeşil”.

خدم-*ḫdm* *ḫadem/-yıḫdem* (خَدَمْ/-يِخْدَمْ); Fa. *ḫademe/-yeḫdumu* (خَدَمَ/-يَخْدُمُ); T. “Hizmet etti”.

خدم-*ḫdm* *ḫıddêm ç. ḫıddêmêt* (خِدَّامْ ج خِدَّامَات); Fa. *ḫâdim ç. ḫademeh-ḫuddâm* (خَادِم ج خَدَمَة-خُدَّام), *ḫaddâm ç. ḫaddâmeh* (خَدَّام ج خَدَّامَة); T. “Hizmetçi”.

خرب-*ḫrb* *ḫarab/-yıḫrab* (خَرَبْ/-يِخْرَبْ); Fa. *ḫarabe/-yaḫrubu* (خَرَبَ/-يَخْرُبُ); T. “Harap etti, yıktı”.

خرف-*ḫrf* *ḫarûf* (خَروف); Fa. *ḫarûf* (خَروف); T. “Koç”.

خستخن-*ḫstḫn* *ḫasteḫâni* (خسته‌خاني); Fa. *müsteşfâ* (مُسْتَشْفى); T. “Hastane”.

خشب-*ḫşb* *ḫaşbe* (خَشْبَه); Fa. *ḫaşebeh* (خَشَبة); T. “Tahta”.

ḫaşebcî (خَشَبْجي); Fa. *neccâr* (نَجَّار); T. “Marangoz”.

خشش-*ḫşş* *ḫaş/-yḫaş*[277] (خَشْ/-يْخَشْ); Fa. *te‘aṭṭale/-yete‘aṭṭalu* (تَعَطَّل/-يَتَعَطَّل); T. “Bozuldu”.

ḫayşi (خَيْشي); Fa. *mu‘aṭṭal* (مُعَطَّل); T. “Bozuk”.

[277] “Haşat”; iyice eskimiş, bozulmuş nesneler için kullanılan Türkçe argo bir kelimedir. “Haşat etmek”, kötü hale düşürmek; “Haşat olmak” kötü, halsiz, bitkin hale düşmek anlamında Türkçede kullanılan deyimlerdendir. Bkz. Doğan, *Büyük Türkçe sözlük,* s. 468.

خشق-*ẖşḳ* *ẖaşûḳa* (خَشُوقه); Fa. *mi'laḳah* (مِلْعَقَة); T. "Kaşık".

خشن-*ẖşn* *ẖışn* (خِشْن); Fa. *semîn-żaẖm* (سَمين-ضَخْم); T. "Şişman".

خصص-*ẖṣṣ* *ẖaṣṣ* (خَصْ); Fa. *ẖass* (خسّ); T. "Marul".

خفف-*ẖff* *ẖafîf* (خَفيف); Fa. *ẖafîf* (خَفيف); T. "Hafif".

خلف-*ẖlf* *ẖalf* (خَلْف); Fa. *ẖalf* (خَلْف); T. "Arka".

ẖılêf (خِلاف); Fa. *ẖılâf* (خِلاف); T. "Tartışma; anlaşmazlık".

خلق-*ẖlḳ* *ẖalaḳ/-yıẖlaḳ* (خَلَق/-يِخْلَق); Fa. *ẖalaḳa/-yeẖluḳu* (خَلَقَ/-يَخْلُقُ); T. "Yarattı".

ẖılıḳ/-yıẖlaḳ (خِلِقْ/-يِخْلَق); Fa. *vulide/-yûledu* (وُلِدَ/-يُولَد); T. "Doğdu". (Sur.)

خنزر-*ẖnzr* *ẖınzîr* (خِنْزِير); Fa. *ẖınzîr* (خِنْزِير); T. "Domuz".

خنم-*ẖnm* *ẖânım* (خانِم); Fa. *mer'eh* (مَرأة); T. "Eş, kadın".

خوخ-*ẖvẖ* *ẖavẖ* (خَوْخ); Fa. *ẖavẖ* (خَوْخ); T. "Erik". (Sur.)

خوف-*ẖvf* *ẖâf/-yẖâf* (خافْ/-يْخاف); Fa. *ẖâfe/-yeẖâfu* (خافَ/-يَخافُ); T. "Korktu".

خول-*ẖvl* *ẖâli* (خالي); Fa. *ẖâl* (خال); T. "Dayı".

ẖâlti (خالْتي); Fa. *ẖâleh* (خَالَة); T. "Teyze".

خيل-*ẖyl* *ẖıyêl* (خِيَالْ); Fa. *ẖayâl* (خَيَال); T. "Hayal".

خيم-*ẖym* *ẖayma* (خَيْمه); Fa. *ẖaymah* (خَيْمَة); T. "Çadır".

خيي-*ẖyy* *'ıẖte ç. 'ıẖvête* (اِخْت ج اِخْواتَ); Fa. *'uẖt ç. 'eẖavât* (أخْت ج أخَوات); T. "Kız Kardeş".

ẖayyi ç. 'ıẖvête (خَيّ ج اِخْواتَ); Fa. *'eẖ ç. 'iẖvân* (أخ ج إخوان); T. "Erkek kardeş". (Sur. Lazkiye)

-د-

دأب-*d'b* *di'b* (دِئب); Fa. *ẕi'b* (ذِئْب); T. "Kurt".

دبب-*dbb* *dıbâbi* (دِبابي); Fa. *żabâb* (ضَبَاب); T. "Sis".

دبب-*dbb* *dıbb* (دِب); Fa. *dubb* (دُب); T. "Ayı".

دبح-*dbẖ* *debaẖ/-yıdbaẖ meç. 'indebẖa* (دَبَحْ/-يِدْبَح مج. اِنْدَبْحَ); Fa. *ẕebeẖa/-yeẕbeẖu meç. ẕübiẖa* (ذَبَحَ/-يَذْبَحُ مج. ذُبِحَ); T. "Kesti, boğazladı". (Sur.)

debẖ (دَبْح); Fa. *ẕebẖ* (ذَبْح); T. "Kesme, kesim". (Sur.)

dibîḥa (ذَبِيحَة); Fa. *ẕebîḥah* (ذَبيحَة); T. “Kurban”. (Sur.)

دبس-*dbs* *dıbs* (دِبْس); Fa. *dibs* (دِبْس); T. “Pekmez”. (Sur.)

دبع-*db‘* *dab‘* (دَبْعْ); Fa. *żab‘* (ضَبْع); T. “Sırtlan”. (Sur.)

دبن-*dbn* *dıbbêni ç. dibbênîn* (دِبَّاني ج دبَّانينْ); Fa. *ẕübâbe ç. ẕübâb* (ذُبَابَة ج ذُبَاب); T. “Karasinek”.

دجج-*dcc* *dicêcî* (دِجَاجي); Fa. *decâceh* (دَجاجَة); T. “Tavuk”.

دحك-*dḥk* *dıḥık/-yıdḥak* (دَحِكْ/-يِدْحَكْ); Fa. *żaḥake/-yeżḥakü* (ضَحَكَ/-يَضْحَكُ); T. “Güldü; alay etti”.

دخل-*dḫl* *deḫal/-yıdḫil* (دَخَلْ/-يِدْخِلْ); Fa. *deḫale/-yedḫulü* (دَخَلَ/-يَدْخُلُ); T. “Girdi”.

دخن-*dḫn* *daḫni* (دَخْني); Fa. *duḫân* (دَخْن-دُخَان); T. “Duman”.

در-*dr* *dera* (دَره); Fa. *ẕürah* (ذُرَة); T. “Mısır”. (Sur.)

درب-*drb* *darab/-yıdrib* (دَرَب/-يِدْرِبْ); Fa. *żarabe/-yeżribu* (ضَرَبَ/-يَضْرِبُ); T. “Dövdü; vurdu”.

درب-*drb* *derb* (دَرْب); Fa. *derb-ṭarîḳ* (دَرْب-طَريق); T. “Yol”.

دربزون-*drbzn* *dırabzûn* (دِرَبْزُون); Fa. *temrah* (تَمْرَة); T. “Hurma”.

دربن-*drbn* *dürbîn* (دوربين); Fa. *minẓâr* (مِنْظَار); T. “Dürbün”.

درت-*drt* *dert* (دَرْت); Fa. *hemm* (هَمّ); T. “Dert”.

درر-*drr* *darar* (دَرَر); Fa. *żarar* (ضَرَر); T. “Zarar”.

درس-*drs* *medrese ç. medresêt* (مَدرَسه ج مَدْرسات); Fa. *medraseh ç. medâris* (مَدْرَسَة ج مَدَارِس); T. “Okul”.

درنك-*drnk* *dernek* (درنك); Fa. *niḳâbeh* (نِقَابَة); T. “Dernek”.

دست-*dst* *dost* (دوست); Fa. *ṣadîḳ* (صَدِيق); T. “Dost”.

دست-*dst* *dist ç. disût* (دِسْتْ ج دِسُوت); Fa. *dist ç. düsût* (دِسْتْ ج دُسُوت); T. “Kazan (Bakır)”.

دشمن-*dşmn* *düşmôn* (دُشْموون); Fa. *‘aduvv* (عَدُوّ); T. “Düşman”.

دعف-*d‘f* *da‘îf* (دَعيفْ); Fa. *ża‘îf* (ضَعيف); T. “Zayıf”. (Sur.)

دعو-*d‘v* *de‘a/-yıd‘a* (دَعْ/-يِدْعَ); Fa. *de‘â/-yed‘û* (دعا/-يَدْعو); T. “Dua etti”.

دغر-*dġr* *doġrî* (دوغْري); Fa. *’el-’itticâhü’l-müstekîm* (الإتجاه المستقيم); T. “Doğru (yön); doğru (sahih)”. (Sur.)

دفتر-*dftr* *deftûr* (دَفْتُور); Fa. *defter* (دَفْتَر); T. “Defter”.

دفر-*dfr* *dıfr* (دِفْر); Fa. *ẕıfr* (ظِفْر); T. “Tırnak”. (Sur.)

دفف-*dff* *deffi ç. deffêt* (دَفّي ج دّفّات); Fa. *ẖaşeb* (خَشَب); T. “Tahta”. (Sur.)

دقتر-*dḳtr* *doḳtûr* (دوقتور); Fa. *ṭabîb* (طَبِيب); T. “Doktor”. (Sur.)

دقر-*dḳr* *daḳar/-yıdḳar* (دَقَر/-يِدْقَر); Fa. *vaḳafe/-yeḳifu* (وَقَفَ/-يَقِفُ); T. “Durdu”. (Sur./Lazkiye)

دقص-*dḳṣ* *dâḳaṣ/-ydâḳiṣ* (دآقَص/-يْدآقِص); Fa. *bâdele/-yubâdilu* (بادَلَ/-يُبادِلُ); T. “Değiştirdi”.

دقق-*dḳḳ* *daḳîḳa ç. daḳâyıḳ* (دَقيقه ج دَقَايِقْ); Fa. *daḳîḳah ç. daḳâ’iḳ*(دَقيقَة ج دَقَائِقْ); T. “Dakika”.

دقق-*dḳḳ* *daḳḳ/-ydaḳḳ* (دَقّ/-يدَقّ); Fa. *daḳḳa/-yedukḳu* (دَقَّ/-يَدُقُّ); T. “Dövdü; öğüttü; parçaladı”.

دقن-*dḳn* *deḳn* (دَقْن); Fa. *ẕeḳn* (ذَقْن); T. “Çene”.

deḳn (دَقْن); Fa. *ẕeḳn* (ذَقْن); T. “Sakal”. (Sur.)

دكر-*dkr* *deker/-yidkir* (دَكَر/-يِدْكَرْ); Fa. *ẕekera/-yeẕküru* (ذَكَرَ/-يَذْكُرُ); T. “Hatırladı”.

دگرج-*dgrc* *degrec/-yıddegrec* (دَگَرَج/-يِدَّگَرَج); Fa.*deḥrace/-yüdaḥricü* (دَحْرَجَ/-يُدَحْرِجُ); T. “Yuvarladı”.

دلب-*dlb* *dôleb* (دوولَبْ); Fa. *ẖızâne* (خِزَانَة); T. “Dolap”. (Mıs.)

دلق-*dlḳ* *delaḳ* (دَلاق); Fa. *ṭıḥâl* (طِحَال); T. “Dalak”.

دلل-*dll* *dall/-ydall* (دَلْ/-يدَل); Fa. *ẓalle/-yeẓullü ‘alâ* (ظَلَّ/-يَظُلُّ على); T. “Devam etti, kaldı”. (Sur.)

دلم-*dlm* *dellem/-ydellim*[278] (دَلَّمْ/-يْدَلِّمْ); Fa. *şerraḥa/-yüşerriḥu* (شَرَّحَ/-يُشَرِّحُ); T. “Dilimledi”.

دم-*dm* *dâm ç. dâmât* (دآم ج دآمات); Fa. *seṭḥ ç. seṭûḥ* (سَطْح ج سَطوح); T. “Dam”.

دمب-*dmb* *demb* (دَمْب); Fa. *ẕeneb* (ذَنَب); T. “Kuyruk”.

دمر-*dmr* *damôr* (دامورْ); Fa. *verîdeh* (وَرِيدَة); T. “Damar”.

---

278 *“Dellem”*; T. “dilimle-” fiilinden türetilmiştir.

دملك-*dmlk* *demlîki* (دَمْليكي); Fa. *’ibrîḳ-’ibrîḳu’ş-şây* (اِبْريق-اِبريق الشَّاي); T. “Demlik”.

دمم-*dmm* *demm* (دَم); Fa. *demm* (دَمّ); T. “Kan”.

دن-*dn* *dên ç. dênêt* (دان ج دانات); Fa. *’üẕn* (أذْن); T. “Kulak”. (Sur.)

دندرم-*dndrm* *dondîrma* (دوندييرما); Fa. *müṯellec* (مُثَلَّج); T. “Dondurma”. (Sur.)

دني-*dny* *dınyây* (دِنْيَايْ); Fa. *dünyâ* (دُنْيَا); T. “Dünya”. (Sur.)

دهر-*dhr* *dahr* (دَهْر); Fa. *ẓahr* (ظَهْر); T. “Sırt”. (Sur.)

دود-*dvd* *dûdi ç. dûdêt* (دودي ج دودات); Fa. *dûde ç. dûd* (دُودّة ج دُود); T. “Kurt, solucan”. (Sur.)

دور-*dvr* *davar* (داوار); Fa. *‘anzeh* (عَنْزَة); T. “Keçi, davar”.

دور-*dvr* *duvvêr-dûrî*[279] (دَوَّار-دوري); Fa. *dûriyy-‘aṣfûr* (دُورِيّ-عَصْفُور); T. “Serçe”.

دور-*dvr* *devver/-ydevv(e-i)r* (دَوَّرْ/-يدَوِّر); Fa. *dâvera/-yüdâviru* (يُداوِرُ); T. “Dolaştı”.

devver ‘alê/-ydevv(e-i)r (دَوَّرْ عَلى/-يدَوِّر); Fa. *devvera ‘alâ/-yüdevviru* (دَوَّرَ على/-يُدَوِّرُ); T. “Aradı, dolaştırdı”. (Sur.)

devri (دَوْري); Fa. *devriyy* (دَوْرِي); T. “Dolaşım, dolaşma”.

دوز-*dvz* *tdevze/-yiddevze*[280] (تدَوْزَ/-يِدَّوْزَ); Fa. *’isteḳâme/-yestaḳîmu* (اِسْتَقَامَ/-يَسْتَقيم); T. “Düzledi”.

düvz (دُوْز); Fa. *müsteḳîm* (مُسْتَقِيم); T. “Düz.”

دوشن-*dvşn* *devşen/-yiddevşen*[281](دَوْشَنْ/-يِدَّوْشَن); Fa. *fekkera/-yüfekkiru* (فَكَّرَ/-يُفَكِّرُ); T. “Düşündü”.

دوع-*dv‘* *dê‘a* (داعه); Fa. *ḳaryeh* (قَرْيَة); T. “Köy”. (Sur.)

دول-*dvl* *dêli ç. devêli* (دَالي ج دَوالي); Fa. *kermeh* (كَرْمَة); T. “Asma”. (Sur.)

varaḳ dêli (وَرَقْ دالي); Fa. *varaḳatü’l-kermeh* (وَرَقَة الكرمة); T. “Asma yaprağı”. (Sur.)

دول-*dvl* *devli* (دَوْلي); Fa. *devleh* (دَولَة); T. “Devlet”. (Sur.)

---

[279] Evde yaşayan evcil kuşlara *Dûrî*/ دُوري denilmektedir.
[280] *“Devze”*; T. “düz ol-” fiilinden türetilmiştir.
[281] *“Devşen”*; T. “düşün-” fiilinden türetilmiştir.

دوم-*dvm* *dêvem/-ydêvim* (دَاوِم/-يداوِم); Fa. *dâveme/-yüdâvimü* (دَاوَم/-يُداوِمُ); T. "Devam etti". (Sur.)

beddêvim-devamlî (بَدَّاوِم-دواملي); Fa. *dâ'im* (دَائِم); T. "Devamlı". (Sur.)

دوي-*dvy* *dava/-yidvi* (دَوَ/-يِدْوي); Fa. *'eżâ'e/-yüzî'u* (أضاء/-يُضيء); T. "Parlamak".

davv (دَو); Fa. *żav'* (ضَوْء); T. "Işık". (Sur.)

دير-*dyr* *mudîr* (مدير); Fa. *müdîr* (مُدير); T. "Müdür".

ديس-*dys* *dîsi* (ديسي); Fa. *'avsec* (عَوْسَج); T. "Böğürtlen".

ديع-*dy'* *dayye'/-ydayyi'* (دَيَّعْ/-يدَيِّعْ); Fa. *żayye'a/-yużayyi'u* (ضَيَّعَ/-يُضَيِّعُ); T. "Kaybetti". (Sur.)

ديق-*dyḳ* *deyyiḳ* (دَيِّقْ); Fa. *żayyiḳ* (ضَيِّق); T. "Dar". (Sur.)

ديك-*dyk* *dîk* (دِيك); Fa. *dîk* (دِيك); T. "Horoz".

دين-*dyn* *dâyan/-ydâyin*[282] (دآيان/-يْدآيِن); Fa. *'ışṭabera/-yaṣṭabiru* (اِصْطَبَرَ/-يَصْطَبِرُ); T. "Dayandı". (Sur./Haleb)

دين-*dyn* *deyn* (دَيْن); Fa. *deyn* (دَيْن); T. "Borç".

-ر-

رأد-*r'd* *re'ed/-yir'ed* (رَاَدْ/-يِرْأدْ); Fa. *ra'ade/-yer'adu* (رَعَدَ/-يَرْعَدُ); T. "Gök gürledi".

رأي-*r'y* *mirây* (مِراي); Fa. *mir'âh* (مِرآة); T. "Ayna". (Sur.)

ربب-*rbb* *rabb/-yrabbi* (رَبْ/-يرَبِّ); Fa. *rabbê/-yürabbî* (رَبّى/-يُرَبّي); T. "Besledi, büyüttü". (Sur.)

ربط-*rbṭ* *rabaṭ/-yırbaṭ* (رَبَط/-يِرْبَط); Fa. *rabeṭa/-yerbüṭu* (رَبَطَ/-يَرْبُطُ); T. "Bağladı".

ربق-*rbḳ* *ribâḳa* (رباقه); Fa. *ribḳah-ribâṭ* (رِبْقَة-رِباط); T. "Bağ, yular".

رجع-*rc'* *rici'/-yirca'* (رِجِعْ/-يِرْجَع); Fa. *race'a/-yerci'u* (رَجَعَ/-يَرْجِعُ); T. "Döndü". (Sur.)

رجف-*rcf* *reccef/-yriccef* (رَجَّفْ/-يْرِجَّفْ); Fa. *raccefe/-yuraccifu* (رَجَّفَ/-يُرَجِّفُ); T. "Kaş, göz vs. oynattı".

---

[282] *"Dâyan"*; T. "dayan-" fiilinden türetilmiştir.

رجل-*rcl* *ricil ç. riccêl* (رِجِلْ ج رِجَّال); Fa. *racul ç. ricâl* (رَجُل ج رِجَال); T. "Adam, erkek".

رجو-*rcv* *'ircê* (اِرْجَا); Fa. *ricâ'* (رِجَاء); T. "Rica, istek, dilek".

رحب-*rḥb* *marḥaban* (مرحبا); Fa. *merḥaben* (مرحبا); T. "Merhaba".

رحم-*rḥm* *reḥmî*[283] (رَحمي); Fa. *raḥîm* (رَحيم); T. "Merhametli

رخص-*rḫṣ* *rıḫîṣ* (رِخِيصْ); Fa. *raḫîṣ* (رَخيص); T. "Ucuz". (Sur.)

ردد-*rdd* *redde/-yraddi*[284] (رَدَّ/-يرَدِّ); Fa. *radde/-yeruddu* (رَدَّ/-يَرُدُّ); T. "Reddetti".

ردع-*rd'* *râda'/-yrâdi'* (رادَعْ/-يْرادِعْ); Fa. *'arża'a/-yürżi'u* (أرْضَعَ/-يُرْضِعُ); T. "Emzirdi".

ردي-*rdy* *radyû* (رادْيو); Fa. *'izâ'ah* (إذَاعَة); T. "Radyo".

رزق-*rzḳ* *rızḳ* (رِزْق); Fa. *rızḳ* (رِزْق); T. "Mal, mülk, rızık".

رس-*rs* *râs* (رَاس); Fa. *ra's* (رَأس); T. "Baş".

re'îs (رَئيسْ); Fa. *re'îs* (رَئيس); T. "Başkan".

re'îs cumhûr (رَئيسْ جُومْهُور); Fa. *re'îsü'l-cumhûriyye* (رَئيسُ الجُمْهُورِيَّة); T. "Cumhurbaşkanı".

رطب-*rṭb* *mırṭabbi* (مِرطبِّي); Fa. *râṭib* (رَاطِب); T. "Islak".

رفق-*rfḳ* *refîḳ* (رَفيق); Fa. *refîḳ* (رَفيق); T. "Arkadaş".

رقب-*rḳd* *râḳab/-yrâḳib* (رَاقَبْ/-يرَاقِبْ); Fa. *râḳabe/-yurâḳibu* (راقَبَ/-يُراقِبُ); T. "Takip etti".

raḳabi (رَقَبي); Fa. *raḳabeh* (رَقَبَة); T. "Boyun".

رقش-*rḳş* *raḳaş/-yirḳiş* (رَقَشْ/-يرْقِشْ); Fa. *ḥafera/-yeḥfiru* (حَفَرَ/-يَحْفِرُ); T. "Kazdı (Yer)". (Sur.)

رقق-*rḳḳ* *raḳîḳ* (رَقيقْ); Fa. *raḳîḳ* (رَقيق); T. "Kibar".

رقيق-*rḳyḳ* *'ırḳayḳa* (اِرْقَيْقَه); Fa. *ruḳârîḳ* (رُقَارِق); T. "Sığ, derin olmayan".

ركب-*rkb* *rikib/-yirkeb* (رِكِبْ/-يرْكَبْ); Fa. *rakibe/-yerkebu* (رَكِبَ/-يَرْكَبُ); T. "Bindi". (Sur.)

ركك-*rkk* *rakke/-yrikki* (رَكَّ/-يْرِكِّ); Fa. *rakene/-yerkünü* (رَكَنَ/-يَرْكُنُ); T. "Dayandı, yaslandı".

---

283 "Merhametsiz" anlamında *"Bilê Reḥmî"; "ê/mê fîh/lîh reḥmî"* ifadeleri de kullanılmaktadır.
284 *Reddi civêb*/cevap verdi ve *reddi ḫabar*/haber verdi vs. kalıp kullanımları mevcuttur.

رگد-*rgd* *reged/-yirged* (رَگدْ/-يِرْگدْ); Fa. *rakeża/-yerküżu* (رَكَضَ/-يَرْكُضُ); T. “Koştu”. (Sur.)

رمح-*rmḥ* *rımḥ* (رِمْح); Fa. *rumḥ* (رُمْح); T. “Ok”.

رمل-*rml* *reml* (رَمْل); Fa. *reml* (رَمْل); T. “Kum”.

رمل-*rml* *rimli* (رِمْلي); Fa. *’ermeleh* (أرمَلَة); T. “Dul bayan”.

رمن-*rmn* *rimmên* (رِمَّان); Fa. *rümmân* (رُمَّان); T. “Nar”. (Sur.)

رمي-*rm* *rame/-yirmi* (رَمَ/-يِرْمِ); Fa. *ramê/-yermî* (رَمى/-يَرْمي); T. “Attı”.

رنگ-*rng* *rengi* (رنگي); Fa. *levn* (لَوْن); T. “Renk”.

روح-*rvḥ* *râḥ/-yrûḥ* (راحْ/-يرُوح); Fa. *râḥa/-yerûḥu* (رَاحَ/-يَرُحُ); T. “Gitti”.

rîḥa (ريحَه); Fa. *râ’iḥah* (رائِحَة) ; T. “Koku”.

rîḥa (ريحَه); Fa. *rîḥ* (رِيح); T. “Rüzgâr”.

’isteraḥ/-yistiriḥ (اِسْتِرَحْ/-يِسْتِرِحْ); Fa. *’isterâḥa/-yesterîḥu* (اِسْتِراحَ/-يَسْتَريحُ; T. “Rahatladı”.

raḥatsîz m. raḥatsîza (راحَتْسيزْ م راحَتْسيزَه); Fa. *müteva‘‘ik m. müteva‘‘ikeh* (مُتَوَعِّك م مُتَوَعِّكة), *ġayr murîḥ* (غَيْر مُريح); T. “Rahatsız”.

رید-*ryd* *râd/-yrêd* (رادَ/-يْرادْ); Fa. *’erâde/-yurîdu* (اَرَادَ/-يُريد); T. “İstedi”. (Sur.)

-ز-

زبب-*zbb* *’ızbîb* (اِزْبيب); Fa. *zebîb* (زَبيب); T. “Kuru Üzüm”.

زبر-*zbr* *zabar/-yızbor* (زِبَرْ/-يِزْبور); Fa. *’intaẓara/-yenteẓiru* (اِنْتَظَرَ/-يَنْتَظِرُ); T. “Bekledi”.

زتن-*ztn* *zâtin* (زاتِنْ); Fa. *leḳad* (لَقَدْ); T. “Zaten (Zarf)”.

زرر-*zrr* *zirr* (زِر); Fa. *zirr* (زِرّ); T. “Düğme”.

زرع-*zr‘* *zera‘/-yızra‘* (زَرْعْ/-يِزْرَعْ); Fa. *zera‘a/-yezra‘u* (زَرَعَ/-يَزْرَعُ); T. “Ağaç vs. dikti”. (Sur.)

زرق-*zrḳ* *’ezraḳ* (اَزْرَق); Fa. *’ezraḳ* (اَزْرَق); T. “Mavi”.

زعل-*z‘l* *zi‘il/-yiz‘al* (زِعِلْ/-يِزْعَلْ); Fa. *ze‘ile/-yez‘alu* (زَعِلَ/-يَزْعَل); T. “Üzüldü”. (Sur.)

zi‘lên (زعْلان); Fa. *ze‘lân* (زَعْلان); T. “Üzgün”. (Sur.).

زغر-*zġr* *’ızġayyir m. ’ızġayra* (اِزغَيِّر م اِزغَيْرَه); Fa. *ṣaġîr m. ṣaġîrah* (صَغير م صَغيرة ; T. “Küçük”.

زلحف-*zlḥf* *zilıḥfi* (زِلِحْفي); Fa. *sülaḥfâh* (سُلَحْفاة); T. “Kaplumbağa”. (Sur.)

زلم-*zlm* *zelmi ç. zilêm* (زَلْمي ج زِلام); Fa. *racul ç. ricâl* (رَجُل ج رِجَال); T. “Adam”. (Sur.)

زمن-*zmn* *zemên* (زَمَان); Fa. *zemân* (زَمَان); T. “Vakit”.

زنبر-*znbr* *zenbûr* (زَنْبُور); Fa. *zenbûr* (زَنْبُور); T. “Eşek Arısı”.

زني-*zny* *zenâ* (زَنا); Fa. *zinâ’* (زِناء); T. “Zina, fuhuş”.

زهر-*zhr* *zihri* (زِهْري); Fa. *zehrah* (زَهْرَة); T. “Çiçek”.

زيتن-*zytn* *zeytûn* (زَيْتُون); Fa. *zeytûn* (زَيْتُون); T. “Zeytin”.

زيل-*zyl* *zîl* (زيل); Fa. *ceras* (جَرَس); T. “Zil”.

زين-*zyn* *tzeyyen/-yitzeyyen* (تْزَيَّنْ/-يِتْزَيَّن); Fa. *tezeyyene/-yetezeyyenü* (تَزَيَّنَ/-يَتَزَيَّنُ); T. “Süsle(n)di”. (Sur.)

-ژ-

ژبع-*jb‘* *jeba‘/-yıjba‘* (ژْبَعْ/-يِژْبَعْ); Fa. *şebi‘a/-yeşbe‘u* (شَبِعَ/-يَشْبَعُ); T. “Doydu”. *’ıjbê‘* (اِژْبَع); Fa. *şeb‘ân* (شَبْعان); T. “Tok”.

ژدد-*jdd* *’ijdîd* (اِژْدِيدْ); Fa. *cedîd* (جَديد); T. “Yeni”.

-س-

سبع-*sb‘* *seb‘ ç. ’ısbû‘* (سَبْع ج اِسْبُوع); Fa. *seb‘ ç. sibâ‘* (سَبْع ج سِباع); T. “Aslan”.

سبل-*sbl* *sebli* (سَبْلي); Fa. *sebel* (سَبَل); T. “Başak”.

ستت-*stt* *sıtti* (سِتّي); Fa. *ceddeh* (جَدَّة); T. “Nine”.

ستر-*str* *setter/-ysetter* (سَتَّرْ/-يْسَتَّرْ); Fa. *settera/-yüsettiru* (سَتَّرَ/-يُسَتِّرُ); T. “Gizledi, örttü”.

سجر-*scr* *secra ç. ’eşcêr* (سَجْره ج اَشْجَار); Fa. *şecerah ç. ’eşcâr* (شَجَرَة ج اَشْجَار); T. “Ağaç”. (Sur.)

سجر-*scr* *sicêra* (سيجارا); Fa. *duḫḫân* (دُخَّان); T. “Sigara”. (Sur.)

سحب-*sḥb* *seḥab/-yisḥab* (سَحَبْ/-يِسْحَبْ); Fa. *seḥabe/-yesḥabu* (سَحَبَ/-يَسْحَبُ); T. “Çekti”. (Sur.)

سربس-*srbs* *sirbes* (سِرْبَسْ); Fa. *ṭalîḳ* (طَلِيق); T. “Serbest”.

سرج-*src* *sêrec* (سَرَجْ); Fa. *zeyt* (زَيْت); T. “Sıvı Yağ”.

سرق-*srḳ* *seraḳ/-yisraḳ* (سَرَقُ/-يِسْرَق); Fa. *seraḳa/-yesriḳu* (سَرَقَ/-يَسْرِقُ); T. “Çaldı, hırsızlık yaptı”.

سرك-*srk* *surkî* (سُرْكي); Fa. *nev‘ min ’envâ‘i’l-cübn* (نَوع من أنواع الجبن); T. “Çökelek”.

سري-*sry* *sûrî* (سوري); Fa. *sâraḥah* (سَارحة); T. “Sürü”.

سعد-*s‘d* *se‘âdi* (سَعَادي); Fa. *se‘âdeh* (سَعَادَة); T. “Mutluluk”.

سفر-*sfr* *misêfir* (مِسَافِر); Fa. *müsâfir* (مُسافِر); T. “Misafir”.

سفف-*sff* *siffi* (سِفّي); Fa. *şefeh* (شَفَة); T. “Dudak”.

سفل-*sfl* *sıfl* (سِفْل); Fa. *sıfl* (سِفْل); T. “Mağara vs. dip”.

سقي-*sḳy* *sêḳî* (سَاقي); Fa. *sâḳiyeh* (سَاقيَة); T. “Dere”.

سكت-*skt* *seket/-yiskit* (سَكَتْ/-يِسْكِتْ); Fa. *sekete/-yeskütu* (سَكَتَ/-يَسْكُتُ); T. “Sustu”. (Sur.)

سكر-*skr* *sekker/-ysekkir* (سَكَّرَ/-يسَكِّرْ); Fa. *sekkera/-yüsekkiru* (سَكَّرَ/-يُسَكِّر); T. “Kapattı”. (Sur.)

mısekkir (مِسَكِّر); Fa. *muġlaḳ* (مُغْلَق); T. “Kapalı”. (Sur.)

سكر-*skr* *sikkûr* (سِكُّور); Fa. *sükker* (سُكَّر); T. “Şeker”.

سكن-*skn* *sıkkîn ç. sikêkîn* (سِكِّينْ ج سِكاكين); Fa. *sıkkîn ç. sekâkîn* (سِكِّينْ ج سَكاكين); T. “Bıçak”.

سلح-*slḥ* *silêḥ* (سِلاح); Fa. *silâḥ* (سِلاح); T. “Silah”.

سلطن-*slṭn* *sılṭôn* (سِلطوون); Fa. *sülṭân* (سُلْطَان); T. “Padişah, kral”.

سلگ-*slg* *silgî* (سيلگي); Fa. *mimḥâh* (مِمْحاة); T. “Silgi”.

سلل-*sll* *selli* (سَلّي); Fa. *selleh* (سَلَّة); T. “Sepet”.

سلم-*slm* *sellem/-ysellim* (سَلَّمْ/-يْسَلِّم); Fa. *selleme/-yüsellimu* (سَلَّمَ/-يُسَلِّمُ); T. “Teslim etti”.

müslimên (مُسْلِمان); Fa. *müslim* (مُسْلِم); T. “Müslüman”.

silêm ‘aleyk (سِلام عَلَيْك); Fa. *merḥaban-selâm ‘aleyke* (مَرْحَبًا-سَلامٌ عَلَيْكَ); T. “Merhaba”.

سلم-*slm* *süllem* (سُلَّم); Fa. *süllem* (سُلَّم); T. “Merdiven”.

سمع-*sm‘* *simi‘/-yisma‘* (سِمِعْ/-يِسْمَعْ); Fa. *semi‘a/-yesme‘u* (سَمِعَ/-يَسْمَعُ); T. “İşitti”. (Sur.)

سمك-*smk* *semek ç. ’ismêk-sûrî semek*[285] (سَمَك ج اِسْماكْ-سوري سَمَك); Fa. *semek ç. ’esmâk* (سَمَك ج اَسْمَاك); T. “Balık”.

سمم-*smm* *semm* (سَم); Fa. *semm* (سَمّ); T. “Zehir”.

سمن-*smn* *semnî* (سَمْني); Fa. *zübdeh-semn* (زُبْدَة-سَمْن); T. “Tereyağ”.

سمي-*smy* *semây* (سَمايْ); Fa. *semâ’* (سَمَاء); T. “Gökyüzü”.

سن-*sn* *sinni ç. sinên* (سِنّي ج سِنَان); Fa. *sinn ç. ’esnân* (سِنّ ج اَسْنَان); T. “Diş”. (Sur.)

سنجب-*sncb* *sincêb* (سِنْجَابْ); Fa. *sincâb* (سِنْجَاب); T. “Sincap”.

سنر-*snr* *tsenner/-yitsenner*[286] (تسَنَّرْ/-يِتْسَنَّر); Fa. *ġażibe/-yaġżebu* (غَضِبَ/-يَغْضِبُ); T. “Sinirlendi”.

سن-*sn* *seni ç. ’isnên-senevêt* (سَني ج اِسْنَانْ-سَنَوَات); Fa. *seneh ç. senevât* (سَنَة ج سَنَوات); T. “Sene”. (Sur.)

سهل-*shl* *sehel/-yishel meç. ’insehel* (سَهَلْ/-يِسْهَلْ مج. اِنْسَهَلْ); Fa. *se’ele/-yes’elü meç. sü’ile* (سَأل/-يَسْأَلُ مج. سؤل); T. “Sordu”.

سهن-*shn* *sehni* (سَهْني); Fa. *mesraḥ* (مَسْرَح); T. “Sahne”.

سود-*svd* *’ısvedde/-yisvedde* (اِسْوَدَّ/-يِسْوَدَّ); Fa. *’isvedde/-yesveddü* (اِسْوَدَّ/-يَسْوَدُّ); T. “Karardı”.

’esved m. sevdî (اَسْوَدْ م سَوْدي); Fa. *’esved m. sevdâ’* (اَسْوَدْ م سَوْداء); T. “Siyah”. (Sur.)

سور-*svr* *süvâra* (سُوَاره); Fa. *rüsġ* (رُسْغ); T. “Bilek”.

suvvâra (سُوَّاره); Fa. *süvâr* (سُوَار); T. “Bilezik”.

سورب-*svrb* *suvêrib* (سُوارِب); Fa. *şârib ç. şevârib* (شَارِب ج شَوَارِب); T. “Bıyık”.

سوق-*svḳ* *sêḳ/-ysûḳ* (ساقْ/-يسُوق); Fa. *sâḳa/-yesûḳu* (سَاقَ/-يَسُوقُ); T. “Sürdü (Araba)”.

---

[285] Tarsus Arap Diyalektinde nesnelerin özellikle de canlı isimlerinin çoğulu yapılırken, kelimenin hemen önünde Türkçe bir kelime olan sürü/sûrî kavramı kullanılmaktadır. Bununla birlikte ilgili nesnelerin kendilerine has çoğul kalıpları da bulunmaktadır. Mesela, aslan *Seb‘*/ سَبْع kelimesinin *Sûrî Seb‘*/ سُوري سَبْع veya *’isbû‘*/ اِسْبُوع şeklinde çoğul kullanımları mevcuttur.

[286] *“Senner”*; T. “sinirlen-” fiilinden türetilmiştir.

سوق-*svḳ* *sûḳ* (سُوق); Fa. *sûḳ* (سُوق); T. "Çarşı".

سوك-*svk* *sêku ç. sivêk*[287] (ساكو ج سِواك); Fa. *mi'ṭaf* (مِعْطَف); T. "Ceket".

سوي-*svy* *sevva/-ysevvi* (سَوَّ/-يْسَوِّ); Fa. *fe'ale/-yef'alu* (فَعَلَ/-يَفْعَلُ); T. "Yaptı". (Sur.)

سير-*syr* *siyyêra ç. siyyêrât* (سِيّاره ج سِيَّارات); Fa. *seyyârah ç. seyyârât* (سَيَّارة ج سَيَّارات); T. "Araba".

-ش-

شبب-*şbb* *şebb ç. şebêb* (شَبْ ج شَبَابْ); Fa. *şâbb ç. şebâb* (شَابّ ج شَبَاب); T. "Genç".

شبع-*şb'* *şeba'/-yışba'* (شَبَعْ/-يِشْبَعْ); Fa. *şebi'a/-yeşbe'u* (شَبِعَ/-يَشْبَعُ); T. "Doydu".

شرب-*şrb* *şırıb/-yışrab meç. 'inşerab* (شِرِب/-يِشْرَبْ مج. اِنْشَرَبْ); Fa. *şeribe/-yeşrabu meç. şüribe* (شَرَبَ/-يَشْرَبُ مج. شُرِبَ); T. "İçti".

meşrûbât (مَشْروبات); *Fa. meşrûb* (مَشْرُوب); T. "İçecek".

شرب-*şrb* *şorba* (شوربه); Fa. *ḥasâ'* (حَسَاء); T. "Çorba".

شرط-*şrṭ* *şaraṭ/-yışraṭ* (شَرَطْ/-يِشْرَطْ); Fa. *şaraṭa/-yeşruṭu* (شَرَطَ/-يشرط); T. "Yırtmak, yarmak".

شرط-*şrṭ* *şurṭa* (شُرْطَه); Fa. *şurṭah* (شُرْطة); T. "Polis".

شرع-*şr'* *şêri'* (شَارِع); Fa. *şâri'* (شَارِع); T. "Cadde".

شرق-*şrḳ* *şarḳi* (شرقي); Fa. *şarḳ* (شَرْق); T. "Doğu, yön".

شرول-*şrvl* *şurvel* (شُرْوَل); Fa. *sirvâl* (سِرْوَال); T. "Şalvar".

شري-*şry* *'işṭera/-yişteri* (اِشْتَرَ/-يِشْتَرِ); Fa. *'işterâ/-yeşterî* (اِشْتَرى/-يَشْتَري); T. "Satın aldı".

ششر-*şşr* *tşêşer/-yitşêşer*[288] (شاشَر/-يِتْشاشَرْ); Fa. *'acibe/-ye'cebu* (عَجِبَ/-يَعْجَبُ); T. "Şaşırdı".

ششمن-*şşmn* *şişmôn* (شيشموون); Fa. *semîn-żaḫm* (سَمين-ضَخْم); T. "Şişman".

شعر-*ş'r* *ṣa'r* (شَعْر); Fa. *ṣa'r* (شَعْر); T. "Saç, kıl".

---

[287] Sako (T.); paltodan kısa, geniş kollu ve bolca üstlük anlamına gelmektedir. Bkz. Doğan, *Büyük Türkçe sözlük*, s. 947.

[288] *"Şêşer"*; T. "şaşır-" fiilinden türetilmiştir.

شغل-*şġl* *’ıştıġıl/-yıştıġıl* (اِشْتِغِلْ/-يِشْتِغِل); Fa. *’işteġale/-yeşteġilu* (اِشتَغَلَ/-يَشْتَغِلُ); T. “çalıştı, meşgul oldu”. (Sur.)

şıġl (شِغْل); Fa. *‘amel* (عَمَل); T. “İş”.

şıġġâl (شِغَّال); Fa. *‘âmil* (عامِل); T. “İşçi”.

شفتل-*şftl* *şeftîl*[289] (شَفْتيلْ); Fa. *dürrâḳ* (دُرَّاق); T. “Şeftali”.

شقف-*şḳf* *şaḳḳûf ç. ’ışḳâḳif* (شَقُّوفْ ج اِشْقاقِفْ); Fa. *‘uḳâb ç. ‘ıḳbân* (عُقَاب ج عِقْبَان); T. “Kartal”.

شكر-*şkr* *şükran-teşekkurât* (شُكرا-تَشَكُّرات); Fa. *şükran* (شُكْرا); T. “Teşekkür”.

شكف-*şkf* *’işkîf* (اِشْكيف); Fa. *keyfe* (كَيْفَ); T. “Nasıl?”.

شمس-*şms* *şems* (شَمْس); Fa. *şems* (شَمْس); T. “Güneş”.

شميل-*şmyl* *şimeyl* (شِمَيْل); Fa. *şemâl* (شَمَال); T. “Kuzey”.

شه-*şh* *şêh* (شاه); Fa. *sülṭân* (سُلْطَان); T. “Padişah, kral”.

شهد-*şhd* *şâhad/-yşêhid* (شَاهَد/-يِشاهِدْ); Fa. *şâhede/-yüşâhidu* (شَاهَدَ/-يُشاهِدُ); T. “İzledi televizyon, tyatro vs.”.

شو-*şv* *şû ç. şiklû* (شو ج شِكْلو); Fa. *mâẕâ* (ماذا); T. “Ne?”.

شور-*şvr* *’işêra* (إشاره); Fa. *’işârah* (إشارة); T. “İşaret”.

شوف-*şvf* *şêf/-yşûf meç. ’inşêf* (شَافَ/-يْشُوف مج. اِنشَافْ); Fa. *şâfe/-yeşûfu meç. şîfe* (شَافَ/-يَشُوفُ مج. شيفَ); T. “Baktı, gördü”.

şêf/-yşêf (شافْ/-يْشَافْ); Fa. *sebeḥa/-yesbeḥu* (سَبَحَ/-يَسْبَحُ); T. “Yüzdü (Deniz)”.

şuvvêf (شُوَّاف); Fa. *sebbâḥ* (سَبَّاح); T. “Yüzücü”.

شوق-*şvḳ* *’iştaḳ/-yiştaḳ* (اِشْتَق/-يِشْتَقْ); Fa. *’iştâḳa/-yeştâḳu* (اِشْتَاقَ/-يَشْتاقُ); T. “Özledi”.

شوك-*şvk* *şevki* (شَوْكي); Fa. *şevkeh* (شَوْكَة); T. “Çatal”.

شوي-*şvy* *’işteve/-yiştevi* (اِشْتَوَ/-يِشْتَوِ); Fa. *’iştevê/-yeştevî* (اِشتَوى/-يَشْتَوي); T. “Kızardı, pişti”.

شيخ-*şyḫ* *şîḫ* (شيخْ); Fa. *sîḫ* (سِيخ); T. “Şiş”.

---

[289] *Şeftlîki/* شَفْتليكي; şeftali ağacı manasına gelir.

-ص-

ص-*ṣ* *ṣûli* (صولي); Fa. *mâ'î* (مَائي); T. "Sulu".

صبح-*ṣbḥ* *ṣabâḥ'ul-ḫayr-nûr* (صَباحُ الخَيْر-النور); Fa. *ṣabâḥ'ul-ḫayr-nûr* (صَباحُ الخَيْر-النور); T. "Günaydın".

صبن-*ṣbn* *ṣâbun* (صابُن); Fa. *ṣâbûn* (صابون); T. "Sabun".

صبي-*ṣby* *ṣabiy* (صَبِي); Fa. *ṣabiyy* (صَبِيّ); T. "Oğlan".

صبي-*ṣby* *ṣobây* (صوبآيْ); Fa. *midfe'eh* (مِدْفَأة); T. "Soba".

صحح-*ṣḥḥ* *ṣaḥḥ/-yṣıḥḥ* (صَح/-يصِحْ); Fa. *ṣaḥḥa/-yesıḥḥu* (صَحَّ/-يَصِحُّ); T. "Sağlıklı oldu".

صحن-*ṣḥn* *ṣaḥn* (صَحْنْ); Fa. *ṣaḥn* (صَحْن); T. "Tabak".

صخر-*ṣḫr* *ṣaḫra* (صَخْره); Fa. *ṣaḫrah* (صَخْرَة); T. "Kaya".

صدر-*ṣdr* *ṣıdr* (صِدْر); Fa. *ṣadr* (صَدْر); T. "Göğüs". (Sur.)

صدق-*ṣdḳ* *ṣaddaḳ/-yṣaddaḳ-yṣaddiḳ* (صَدَّق/-يصَدَّقْ-يصَدِّقْ); Fa. *ṣaddeḳa/-yuṣaddiḳu* (صَدَّقَ/-يُصَدِّقُ); T. "İnandı".

ṣadâḳa ç. ṣadâyıḳ (صَداقَه ج صَداپِقْ); Fa. *ṣadaḳah ç. ṣadaḳât* (صَدَقَة ج صَدَقَات); T. "Sadaka".

ṣadîḳ (صَديق); Fa. *ṣadîḳ* (صَديق); T. "Arkadaş".

صرن-*ṣrn* *ṣorûn* (صورُون); Fa. *müşkileh* (مُشْكِلَة); T. "Sorun".

mâ fî ṣorûn (ما في صورون); T. "Kolay".

صغل-*ṣġl* *ṣaġul* (صاغول); Fa. *şükran* (شُكْرا); T. "Teşekkürler".

صغلم-*ṣġlm* *ṣığlôm* (صِغْلووم); Fa. *metîn* (مَتين); T. "Sağlam".

صفر-*ṣfr* *'ışfar/-yışfar* (اِصْفَرْ/-يِصْفَرْ); Fa. *'ışfarra/-yeşferru* (اِصْفَرَّ/-يَصْفَرُّ); T. "Sarardı". (Sur.)

'aṣfar (اَصْفَرْ); Fa. *'aṣfar* (اَصْفَر); T. "Sarı".

صقس-*ṣḳs* *ṣaḳsî* (صاقْسي); Fa. *ṣaṭl* (صَطْل); T. "Saksı".

صلح-*ṣlḥ* *ṣelḥi* (صَلْحي); Fa. *ṣulḥ* (صُلْح); T. "Barış, anlaşma".

صلن-*ṣln* *ṣalôn* (صالوون); Fa. *ḳâ'ah* (قَاعَة); T. "Salon".

صمن-*ṣmn* *ṣommûni* (صومُّونِ); Fa. *ḫubz* (خُبْز); T. "Ekmek, somun ekmek".

ṣomûni[290] (صوموني); Fa. *burġiyy* (بُرْغِي); T. “Vida”.

صندق-*ṣndḳ* *ṣandûḳ* (صَنْدُوق); Fa. *ṣandûḳ* (صَنْدُوق); T. “Sandık”.

صنف-*ṣnf* *ṣınıf* (صنف); Fa. *ṣaff* (صَفّ); T. “Sınıf”.

صنك-*ṣnk* *ṣanki* (صانكه); Fa. *ke’enne* (كأن); T. “Sanki”.

صهر-*ṣhr* *ṣıhri* (صِهْري); Fa. *ṣıhr* (صِهْر); T. “Damat”.

صوج-*ṣvc* *ṣavcî* (صاوْجي); Fa. *nâ’ib ‘âmm* (نَائِب عَام); T. “Savcı”.

صوچ-*ṣvç* *ṣovç* (صوۆچ); Fa. *zink* (زِنْك); T. “Çinko”.

صور-*ṣvr* *tışvîra* (تِصْويرَه); Fa. *ṣûrah-taṣvîrah* (صُورَة-تَصْويرَة); T. “Resim”.

صوص-*ṣvṣ* *ṣuvṣ* (صُوْص); Fa. *ṣuvṣ* (صُوْص); T. “Civciv”.

صيپ-*ṣyp* *ṣayp* (صَيْپ); Fa. *ḥufrah* (حُفْرَة); T. “Çukur”.

صير-*ṣyr* *ṣâr-ṣôr/-yṣîr* (صار-صوور/-يْصير); Fa. *ṣâra/-yeṣîru* (صار/-يصير); T. “Oldu”. Lehçede, muzari fiil öncesi kullanımında “bir işe başlamak” manasına da gelmektedir. (Sur.)

-ط-

طبح-*ṭbḥ* *ṭabbûḥ* (طَبُّوح); Fa. *ḳurâdeh* (قُرَادَة); T. “Kene”.

طبخ-*ṭbḫ* *ṭabaḫ/-yıṭbaḫ* (طبَخْ/-يِطْبَخْ); Fa. *ṭabaḫa/-yeṭbuḫu* (طَبَخَ/-يَطْبُخُ); T. “Pişirdi”. (Sur.)

maṭbaḫ (مَطْبَخ); Fa. *maṭbaḫ* (مَطْبَخ); T. “Mutfak”.

طرح-*ṭrḥ* *maṭraḥ* (مَطْرَح); Fa. *maṭraḥ* (مَطْرَح); T. “Yer, mekân”.

طرف-*ṭrf* *ṭaraf* (طَرَف); Fa. *ṭaraf* (طَرَف); T. “Yön, taraf”.

طرق-*ṭrḳ* *ṭırıḳ* (طِرِقْ); Fa. *merrah* (مَرَّة); T. “Kez, defa”.

طعم-*ṭ‘m* *ṭa‘âm* (طَعَام); Fa. *ṭa‘âm* (طَعام); T. “Yemek”.

maṭ‘am (مَطْعَمْ); Fa. *maṭ‘am* (مَطْعَم); T. “Lokanta”.

طفر-*ṭfr* *ṭafar/-yıṭfar* (طَفَر/-يِطْفَر); Fa. *teḳâẕefe/-yeteḳâẕefu* (تَقاذَفَ/-يَتَقَاذَفُ); T. “İtip kakmak; eleştirmek”.

[290] “Şomûni”, T. “Somun”; vidalı çivilerin iç tarafına geçirilen pul manasına gelmektedir. Bkz. Doğan, *Büyük Türkçe sözlük,* s. 993.

طلب-*ṭlb* *ṭalab/-yıṭlub*[291] (طَلَبْ/-يِطْلُبْ); Fa. *ṭalebe/-yeṭlubu* (طَلَبَ/-يَطلُبُ); T. "İstedi". (Sur.)

ṭalebe ç. ṭalebeyât (طَلَبَه ج طَلَبَيات); Fa. *ṭâlib ç. ṭullâb-ṭalebeh* (طَالِب ج طُلاب-طَلَبَة); T. "Öğrenci".

طلع-*ṭl'* *ṭılı' min/-yıṭla'-yıṭlu'* (طِلِع من/-يِطْلَعْ-يِطْلُعْ); Fa. *ṭale'a min/-yeṭlu'u, ẖarace/-yeẖrucu* (طَلَعَ مِنْ/-يَطْلُعُ، خَرَجَ/-يَخْرُجُ); T. "Çıktı". (Sur.)

طمم-*ṭmm* *ṭımm* (طِم); Fa. *femm* (فَم); T. "Ağız". (Sur.) timm/تِم.

طوس-*ṭvs* *ṭâsi* (طاسي); Fa. *ṭâseh* (طَاسَة); T. "Tas". (Sur.)

طوق-*ṭvḳ* *ṭâḳa* (طاقه); Fa. *nâfiẕeh-ṭâḳah* (نَافِذَة-طَاقَة); T. "Pencere". (Sur.)

طول-*ṭvl* *ṭovîl* (طوويل); Fa. *ṭavîl* (طَويل); T. "Uzun".

ṭûl (طُول); Fa. *ṭûl* (طُول); T. "Uzunluk".

طير-*ṭyr* *ṭiyyâra ç. ṭiyyârât* (طيَّارَه ج طِيَّارات); Fa. *ṭayyârah ç. ṭayyârât* (طيَّارَة ج طَيَّارات); T. "Uçak". (Sur.)

-ع-

عتق-*'tḳ* *'atîḳ* (عَتيق); Fa. *'atîḳ* (عَتيق); T. "Eski".

عجب-*'cb* *'a'ceb/-yı'cib* (أعْجَبْ/-يِعْجِبْ); Fa. *'a'cebe/-yu'cibu* (اَعْجَبَ/-يُعْجِبُ); T. "Beğendi, hoşuna gitti". (Sur.)

'a'ceb ḥâlu (اَعْجَبْ حالو); Fa. *mu'ceb bi-nefsihi* (مُعْجَب بِنَفْسِه); T. "Kendini beğenmiş, kibirli". (Sur.)

'aceb (عَجَبْ); Fa. *'aceben* (عَجَبًا); T. "Acaba".

عدد-*'dd* *'add/-y'add* (عَدّ/-يعَدّ); Fa. *'adde/-ye'uddü* (عَدَّ/-يَعُدُّ); T. "Saydı". (Sur.)

عدس-*'ds* *'ades*[292] (عَدَسْ); Fa. *'ades* (عَدَس); T. "Mercimek".

عدن-*'dn* *ma'din* (مَعْدِن); Fa. *ma'din* (مَعْدِن); T. "Maden".

عرب-*'rb* *'arabay ç. 'arabayêt* (عَرَبايْ ج عَرَبَايَات); Fa. *seyyârah ç. seyyârât* (سَيَّارة ج سَيَّارات); T. "Araba".

---

[291] *"Ṭalab"* fiili ayrıca "kız istemek" manasında da kullanuılmaktadır.

[292] Tarsus Arap diyalektinde, kırmızı mercimek için *" 'ades aḥmar"*; yeşil mercimek için *" 'ades 'aẖdar"* tabirleri kullanılmaktadır.

عرر-*'rr* *'arra*[293]*/-y'arra* (عَرَّ/-يعَرَّ); Fa. *ḳasseme/-yuḳassimü* (قَسَّمَ/-يُقَسِّمُ); T. "Ayırdı".

عرس-*'rs* *'arîs* (عَريس); Fa. *'arûs* (عَرُوس); T. "Damat". (Sur.)

'arûsi (عَروسي); Fa. *'arûseh* (عَرُوسَة); T. "Gelin". (Sur.)

'ırs (عِرس); Fa. *'urs* (عُرْس); T. "Düğün". (Sur.)

عرف-*'rf* *'ırif-'aref/-yı'raf* (عِرِفْ-عَرَفْ/-يِعْرَفْ); Fa. *'arafe/-ye'rifu* (عَرَفَ/-يَعْرِفُ); T. "Bildi". (Sur.)

te'arfe/-yıt'arfe (تَعَرْفَ/-يِتْعَرْفَ); Fa. *te'arrafe/-yete'arrafu* (تَعَرَّفَ/-يَتَعَرَّفُ); T. "Tanıştı".

عرق-*'rḳ* *'arîḳ*[294] (عَريق); Fa. *ḫarḳ* (خَرْق); T. "Kanal"

عرقدش-*'rḳdş* *'arḳadâşi ç. 'arḳadâşiyyât* (عَرْقَداشي ج عَرْقَداشِيَّات); Fa. *refîḳ* (رَفيق); T. "Arkadaş".

عرمط-*'rmṭ* *'armûṭ* (عَرْموط); Fa. *'iccâṣ* (اِجَّاص); T. "Armut".

عري-*'ry* *'aray*[295] (عَراي); Fa. *vaḳt-zemân* (وَقْت-زَمَان); T. "Vakit".

عري-*'ry* *te'arrûy* (تَعَرُّيْ); Fa. *te'âruż* (تَعَارُض); T. "İhtilaf".

عزب-*'zb* *'a'zeb* (اَعْزَبْ); Fa. *'a'zeb* (اَعْزَب); T. "Bekâr".

عسكر-*'skr* *'askor ç. 'askerî* (عَسْكور ج عَسْكَري); Fa. *'askeriyyu ç. 'askeriyyûn-'asêkir, cünd* (عَسْكَرِيّ ج عَسْكَرِيُّون-عَسَاكِر، جُنْد); T. "Asker".

عسل-*'sl* *'asil* (عَسِل); Fa. *'asel* (عَسَل); T. "Bal". (Sur.)

عشق *'şḳ* *'aşḳ* (عَشْق); Fa. *'aşḳ* (عَشْق); T. "Aşk".

'âşiḳ (عَاشِق); Fa. *'âşiḳ* (عَاشِق); T. "Âşık".

عشي-*'şy* *'aşê* (عَشَا); Fa. *'ışâ'* (عِشَاء); T. "Akşam".

عشي-*'şy* *'ışiy* (عِشِي); Fa. *'ayş* (عَيْش); T. "Hayat".

عشير-*'şyr* *'ışeyr* (عِشَيْر); Fa. *şa'îr* (شَعير); T. "Arpa".

عصفر-*'ṣfr* *'aṣfûr ç. 'aṣâfîr* (عَصْفور ج عَصافير); Fa. *'uṣfûr ç. 'aṣâfîr* (عُصْفُور ج عَصَافِير); T. "Kuş".

---

293 *"'arra"*; T. "ayır-" fiilinden türetilmiştir.

294 *"'arîḳ"*; su akıtmak için toprağı kazmak suretiyle yapılan kanal manasına gelen ve Anadolu'da da kullanılan *"'arḳ"* kelimesinden türetilmiştir. Arapça kökenli bir isimdir. Aslı, "delik" manasına gelen *"ḫarḳ"* kelimesidir. Bkz. Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, s. 66.

295 "*'aray"*; T. vakit, zaman anlamına gelen "Ara" sözcüğünden türetilmiştir.

عطي-*ṭy* *’e‘ṭa/-ya‘ṭi* (اَعْطَ/-يَعْطِ); Fa. *’e‘ṭâ/-yu‘ṭî* (اَعْطى/-يُعْطي); T. “Verdi”.

عقل-*ḳl* *‘aḳlsîz-bilê ‘aḳl*[296] (عَقْلْسيز-بلا عَقْل); Fa. *bilâ ‘aḳl-ġayr ‘âḳil* (بلا عَقْل- غَيْر عَاقِل); T. “Akılsız”.

علب-*‘lb* *‘ilbi* (عِلْبي); Fa. *‘ulbeh* (عُلْبَة); T. “Kutu”.

علترق-*‘ltrḳ* *‘altrîḳ* (عَلْتريق); Fa. *kehrabâ’* (كَهْرَباء); T. “Elektrik; el feneri”.

‘altrikcî (عَلْتريقجي); Fa. *kehrabâ’iyy* (كَهْرَبائِي); T. “Elektrikçi”.

علم-*‘lm* *‘allem/-y‘allim* (عَلَّمْ/-يْعَلِّمْ); Fa. *‘alleme/-yu‘allimu* (عَلَّمَ/-يُعَلِّمُ); T. “Öğretti”. (Sur.)

mı‘allim (مِعَلِّم); Fa. *mu‘allim* (مُعَلِّم); T. “Öğretmen”.

‘ılêlem (عِلالَمْ); Fa. *‘âlem* (عالَم); T. “Elalem”.

عمر-*‘mr* *‘ammâro/-y‘amro* (عَمَّارو/-يْعَمْرو); Fa. *’eṣleḥa/-yuṣliḥu* (اَصْلَحَ/-يُصلِحُ); T. “Tamir etti”.

‘ammîr (عَمّير); Fa. *müsinn* (مُسِنّ); T. “Yaşlı”.

‘amr (عَمْر); Fa. *‘umr* (عُمْر); T. “Ömür”.

عمل-*‘ml* *‘ammal/-y‘ammil* (عَمَّل/-يْعَمِّل); Fa. *‘amile/-ya‘melu* (عَمِلَ/-يَعْمَلُ); T. “Çalıştı”.

‘amel (عَمَل); Fa. *‘amel* (عَمَل); T. “İş”.

‘ımmâl (عِمَّال); Fa. *‘âmil* (عَامِل); T. “İşçi”. (Sur.)

‘ista‘mel/-yista‘mil (اِستَعْمَل/-يِسْتَعْمِلْ); Fa. *’ista‘mele/-yesta‘milu* (اِسْتَعْمَلَ/-يَسْتَعْمِلُ); T. “Kullandı”.

عمم-*‘mm* *‘ammi* (عَمّي); Fa. *‘amm* (عَمّ); T. “Amca”.

‘amti (عَمْتي); Fa. *‘amme* (عَمَّة); T. “Hala”.

عنب-*‘nb* *‘enîb* (عَنيب); Fa. *‘ıneb* (عَنَب); T. “Üzüm”.

عنتبن-*‘ntbn* *‘antbûni* (عَنتْبوني); Fa. *‘ankebût* (عَنْكَبُوت); T. “Örümcek”. (Sur.)

عنز-*‘nz* *‘anez m. ‘anzi* (عَنَزْ م عَنزي); Fa. *‘anzeh* (عَنزَة); T. “Keçi”. (Sur.)

عوچ-*‘vc* *me‘veç* (مَعْوَچ); Fa. *mu‘vec* (مُعْوَج); T. “Eğri”. (Sur.)

عوق-*‘vḳ* *‘âḳa* (عاقه); Fa. *‘â’iḳah* (عائقَة); T. “Engel, mani, hastalık”.

عير-*‘yr* *‘ayrî* (عَيْري); T. “Ayrı”.

---

[296] “Akılsız” anlamında *ê-mê fîh ‘aḳl*/ آ-ما فيه عَقْل ifadesi de kullanılmaktadır.

عيش-*ʻyş* *ʻâşe* (عَاشَ); Fa. *ʻâşe* (عَاشَ); T. “Yaşadı”.

عين-*ʻyn* *ʻaynî* (عَيْني); Fa. *nefs* (نَفْس); T. “Aynı”.

عين-*ʻyn* *ʻayyen/-yʻayyin* (عَيَّنْ/-يعَيِّنْ); Fa. *naẓara/-yenẓuru* (نَظَر/-يَنْظُرُ); T. “Baktı”. (Sur.)

ʻayn ç. ʻıyûn (عَيْن ج عِيُون); Fa. *ʻayn ç. ʻuyûn* (عَيْن ج عُيُون); T. “Göz”.

-غ-

غرب-*ġrb* *ġarbi* (غَرْبي); Fa. *ġarb* (غَرْب); T. “Batı”.

ġurûb (غُرُوب); Fa. *ġurûb* (غُرُوب); T. “Batma”.

ġarîb (غَريبْ); Fa. *żâ’iʻ* (ضَائِع); T. “Garib, zavallı”.

ġarîb ç. ġarîbîn (غِريبْ ج غَريبين); Fa. *ġarîb ç. ġurabâ’* (غَريب ج غُرَباء); T. “Yabancı”.

غزت-*ġzt* *ġazêti* (غزآتي); Fa. *cerîdeh* (جَريدَة); T. “Gazete”.

غزل-*ġzl* *ġazêli* (غَزالي); Fa. *ġazâl* (غَزَال); T. “Ceylan”.

غسل-*ġsl* *ġasel/-yaġsil* (غَسَلْ/-يَغْسِلْ); Fa. *ġasele/-yeġsilu* (غَسَلَ/-يَغْسِلُ); T. “Yıkadı”. (Sur.)

ġıssêle (غِسَّاله); Fa. *ġassâleh* (غَسَّالَة); T. “Çamaşır Makinası”. (Sur.)

غطط-*ġṭṭ* *ġaṭṭa/-yġaṭṭi* (غَطَّ/-يْغَطِّ); Fa. *setera/-yestüru* (سَتَرَ/-يَسْتُرُ); T. “Gizledi, örttü”.

غفي-*ġfy* *ġıfi/-yiġfi* (غِفي/-يِغْفي); Fa. *ġafê*[297]*/-yeġfû* (غَفا/-يَغْفُو); T. “Uyudu”. (Sur.)

غلق-*ġlḳ* *ġalaḳ/-yıġlaḳ* (غَلَقْ/-يِغْلَقْ); Fa. *’eġlaḳa/-yuġliḳu* (اَغْلَقَ/-يُغْلِقُ); T. “Kapattı”.

mıġlûḳ (مِغْلُوق); Fa. *muġlaḳ* (مُغْلَق); T. “Kapalı”.

غلو-*ġlv* *ġâli* (غالي); Fa. *ġâlin* (غَال); T. “Pahalı”. (Sur.)

غلي-*ġly* *’aġle/-yıġla* (اَغْلَ/-يِغْلَ); Fa. *’aġlê/-yuġlî* (اَغْلى/-يُغْلي); T. “Kaynattı”.

ġale/-yıġli (غَلَ/-يِغْلِ); Fa. *ġalê/-yaġlî* (غَلى/-يَغْلي); T. “Kaynadı”.

غمق-*ġmḳ* *ġamîḳ* (غَميق); Fa. *ʻamîḳ* (عَميق); T. “Derin”. (Sur.)

غنل-*ġnl* *ġonûl* (غونُول); Fa. *fu’âd* (فُؤَاد); T. “Gönül”.

---

[297] *Ġafê* (Fa.); “kestirmek, hafif uyku çekmek” manasına gelmektedir. Bkz. Mutçalı, *Arapça-Türkçe Sözlük*, s. 630.

غنم-*ġnm* *ġanmi ç. ġanem* (غَنْمِي ج غَنَمْ); Fa. *ġanem ç. ’aġnâm* (غَنَم ج أغْنَام); T. “Koyun”.

غور-*ġvr* *mıġâra* (مِغَارَه); Fa. *ġâr-maġârah* (غَار-مَغَارَة); T. “Mağara”. (Sur.)

غيب-*ġyb* *ġaybi* (غَيْبِي); Fa. *ġayb* (غَيْب); T. “Yitik, bulunmyan, öteki âlem”.

rava ġaybi (رَوَ غَيْبِي); T. “Ölmek, vefat etmek anlamında deyim.”.

غير-*ġyr* *ġıyr* (غِيْر); Fa. *ġayr* (غَيْر); T. “Başka, hariç”. (Sur.)

غيم-*ġym* *ġaym* (غَيْم); Fa. *ġaym* (غَيْم); T. “Bulut”.

-ف-

فار-*fr* *fâra ç. fîrên* (فارا ج فيران); Fa. *fa’r ç. fi’rân* (فَأر ج فِئْرَان); T. “Fare”. (Sur.)

فبرق-*fbrḳ* *fabrîḳa ç. fabrîḳâyât* (فابريقا ج فابريقآيآت); Fa. *maṣna‘ ç. maṣâni‘* (مَصْنَع ج مَصَانِع); T. “Fabrika”.

فتح-*ftḥ* *fataḥ/-yiftah* (فَتَحْ/-يِفْتَحْ); Fa. *feteḥa/-yefteḥu* (فَتَحَ/-يَفْتَحُ); T. “Açtı”. (Sur.)

miftêḥ ç. mifêtîḥ (مِفْتَاح ج مِفَاتيحْ); Fa. *miftâḥ ç. mefâtîḥ*(مِفْتَاح ج مِفَاتيح); T. “Anahtar”.

miftûḥ (مِفْتُوحْ); Fa. *meftûḥ* (مَفْتُوح); T. “Açık”.

فتس-*fts* *fıtis/-yıftes* (فِتِسْ/-يِفْتَسْ); Fa. *ġariḳa/-yaġraḳu* (غَرِقَ/-يَغْرَقُ); T. “Boğuldu”. (Sur.)

فحم-*fḥm* *feḥm* (فَحْم); Fa. *feḥm* (فَحْم); T. “Kömür”.

فخج-*fḫc* *faḫce ç. faḫcêt* (فَخْجه ج فَخْجات); Fa. *ḫuṭveh* (خُطْوَة); T. “Adım”.

فخد-*fḫd* *fıḫd* (فِخْد); Fa. *faḫd* (فِخْد); T. “Baldır, bacak”.

فدل-*fdl* *tefaddal* (تَفَدَّلْ); Fa. *tefażżal* (تَفَضَّل); T. “Buyur”.

فرت-*frt* *fert* (فَرت); Fa. *ferd* (فَرْد); T. “Tek, bir”.

فرتقل-*frṭḳl* *fırṭḳûl* (فِرْتْقُول); Fa. *burtuḳâl* (بُرْتُقَال); T. “Portakal”.

فرج-*frc* *ferrac/-yferric* (فَرَّجْ/-يْفَرِّجْ); Fa. *ferrace/-yüferiicü* (فَرَّجَ/-يُفَرِّجُ); T. “Rahatladı”.

فرح-*frḥ* *feraḥ/-yifraḥ* (فَرَحْ/-يِفْرَحْ); Fa. *feriḥa/-yefraḥu* (فَرِحَ/-يَفْرَحُ); T. “Sevindi”.

firḥân (فِرْحان); Fa. *ferḥân* (فَرْحَان); T. “Mutlu”.

فرش-*frş* *ferşi* (فَرِشي) ; Fa. *ferşeh* (فَرْشَة); T. “Yatak”.

فس-*fs* *fês* (فاس); Fa. *fe’s* (فأس); T. “Balta”. (Sur.)

فستق-*fstḳ* *fistûḳ* (فِسْتُوق); Fa. *füstuḳ* (فُسْتُق); T. “Fıstık”.

فستن-*fstn* *fistên* (فِسْتَان); Fa. *füstân* (فُسْتَان); T. “Fistan, elbise”.

فسفس-*fṣfs* *fısıfsi* (فِسفْسي); Fa. *ḳamleh* (قَمْلَة); T. “Bit”. (Sur.)

فصلي-*fṣly* *faṣûlya*[298] (فاصولْيه); Fa. *faṣûliyeh* (فَصُولِيَة); T. “Fasulye”.

فطر-*fṭr* *’ıfṭîr ç. ’ıftêyır* (اِفْطير ج اِفْطَاير); Fa. *faṭîrah ç. faṭâ’ir* (فَطيرة ج فَطائِر); T. “Börek”.

’ifṭûr (اِفْطُور); Fa. *faṭûr* (فَطُور); T. “Kahvaltı”.

فقر-*fḳr* *’itfâḳar/-yıtfâḳır* (اتفَاقَرْ/-يِتْفَاقِرْ); Fa. *’ifteḳara/-yefteḳiru* (اِفْتَقَرَ/-يَفْتَقِرُ); T. “Fakirleşti”.

فكر-*fkr* *fekker/-yfekkir* (فَكَّر/-يْفَكِّر); Fa. *fekkera/-yüfekkiru* (فَكَّرَ/-يُفَكِّرُ); T. “Düşündü”.

فلج-*flc* *felec/-yiflec* (فَلَجْ/-يِفْلَجْ); Fa. *fülice/-yuflecü* (فلِجَ/-يُفْلَجُ); T. “Felç oldu”.

فلح-*flḥ* *fillêḥ*[299] *ç. fillêḥîn* (فِلاَّح ج فِلاَّحين); Fa. *fellâḥ ç. fellâḥûn* (فَلاح ج فَلاَّحُون); T. “Çiftçi”. (Sur.)

فليفل-*flyfl* *fileyfli* (فِلِيْفلي); Fa. Fa. *fülfül* (فُلْفُل); T. “Biber”.

فندق-*fndḳ* *findûḳ* (فِنْدُوق); Fa. *bunduḳ* (بُنْدُق); T. “Fındık”.

فهم-*fhm* *’ifhîm*[300] (اِفْهيم); Fa. *‘âḳil* (عَاقِل); T. “Akıllı, anlayışlı”.

فوت-*fvt* *fêt/-yfût* (فَاتْ/-يفُوت); Fa. *fâte/-yefûtu* (فَاتَ/-يَفوتُ); T. “Geçti”.

فوق-*fvḳ* *fêḳ/-yfûḳ* (فاقْ/-يْفُوق); Fa. *’efâḳa/-yüfîḳu* (اَفَاقَ/-يُفيقُ); T. “Uyandı”.

fovḳ (فوْق); Fa. *fevḳa* (فَوْقَ); T. “Üstünde”.

فيد-*fyd* *fada/-yifdi* (فَدَ/-يِفْدِ); Fa. *’efêde/-yüfîdu* (أفاد/-يُفيدُ); T. “İfade etti”.

’ifêdi (اِفادي); Fa. *’ifâdeh* (إفادَة); T. “İfade, beyan”.

---

[298] Lehçede, “kuru fasulye” için *“Fasûlya Beydâ”*; “yeşil fasulye” için *“Fasûlya Ḫadrâ”* tabirleri kullanılmaktadır.

[299] Tarsus Arapları, *“Fillêḥ”* tabirinin aynı zamanda “ıslah eden, düzelten” manasına gelmekte olduğunu, Çukurova yöresinde halk arasında Arap uşağı, fellah vb. tabirlerin, Arap kökenli olanları ifade etmek için kullanıldığını ve bu tabirlerin, mana bakımından aslını yansıtmadığını belirtmektedirler.

[300] “Akıllı” anlamında *‘aḳlu bi-râsu*/عقلو براسو veya *fîh ‘aḳl*/ فيه عَقْل ifadeleri de kullanılmaktadır.

فيي-*fyy* *feyy* (فَيّ); Fa. *zıll* (ظِلّ); T. “Gölge”. (Sur.)

-ق-

قبب-*ḳbb* *ḳabba/-yḳabba* (قَبْ/-يْقَبَّ); Fa. *ḳabbe/-yeḳibbu* (قَبَّ/-يَقِبُّ); T. “Doğrulmak, yükselmek”.

قبر-*ḳbr* *ḳabr* (قَبْر); Fa. *ḳabr* (قَبْر); T. “Mezar”.

قبع-*ḳb‘* *ḳaba‘/-yıḳba‘* (قَبَعْ/-يِقْبَعْ); Fa. *ġaṭase/-yaġṭisü* (غَطَسَ/-يَغْطِسُ); T. “Gemi, sandal vs. battı”.

قبل-*ḳbl* *ḳıblî* (قِبْلي); Fa. *ḳıbliyy* (قِبْليّ); T. “Güney”.

قتل-*ḳtl* *ḳatal/-yıḳtil* (قَتَل/-يِقْتِل); Fa. *żarabe/-yeżribu* (ضَرَبَ/-يَضْرِبُ); T. “Dövdü, öldürdü”.

قدح-*ḳdḥ* *ḳaddaḥ/-yḳaddiḥ* (قَدَّح/-يْقَدِّحْ); Fa. *ḳadeḥa/-yeḳdeḥu, seḳabe/-yesḳubu* (قَدَحَ/-يَقْدَحُ، ثَقَبَ/-يَثْقُبُ); T. “Deldi”. (Sur.)

ḳıddîḥ (قِدّيحْ); Fa. *miṣḳâb* (مِثْقَاب); T. “Matkap”. (Sur.)

قدح-*ḳdḥ* *ḳadeḥ* (قَدَح); Fa. *ḳadeḥ* (قَدَح); T. “Bardak”.

قدد-*ḳdd* *ḳıdda ç. ’ıḳdôt* (قِدَّه ج اِقْدووتْ); Fa. *ḳıṭṭah* (قِطَّة); T. “Kedi”.

قدر-*ḳdr* *ḳadîr* (قَدير); Fa. *ḳadîr* (قَدير); T. “Güç yetiren, güçlü”.

ḳıdra (قِدْره); Fa. *ḳudrah* (قُدْرَة); T. “Güç”.

muḳtedîr (مُقْتَدير); Fa. *muḳtedîr* (مُقْتَدير); T. “Güç yetiren, güçlü”.

قدس-*ḳds* *tḳâdes/-yıtḳâdis* (تقَدَسْ/-يِتْقادس); Fa. *teḳaddese/-yeteḳaddesü* (تَقَدَّسَ/-يَتَقَدَّسُ); T. “Kutsandı, temiz oldu”.

قدم-*ḳdm* *ḳaddûm ç. ‘ıḳdêdim* (قَدُّوم ج اِقْدادِم); Fa. *ḳaddûm ç. ḳıdâdim* (قَدُّوم ج قِدادِم); T. “Kazma”.

ḳadem (قَدَم); Fa. *ḳadem* (قَدَم); T. “Ayak”.

قدم-*ḳdm* *ḳıddêm* (قِدَّامْ); Fa. *ḳabl* (قَبْل); T. “Önce”. (Sur.)

قرا-*ḳr* *ḳara/-yıḳra meç. ’inḳara* (قَرَ/-يِقْرَ مج. اِنقَرَ); Fa. *ḳara’e/-yeḳra’u meç. ḳuri’e* (قَرَأ/-يَقْرَأ مج. قُرِأ); T. “Okudu”. (Sur.)

قرب-*ḳrb* *ḳıreyb* (قِرَيْب); Fa. *ḳarîb-ẕü’l-ḳurbâ* (قَريب-ذو القُرْبى); T. “Yakın; Akraba”. (Sur.)

قرت-*ḳrt* *ḳurt* (قورْت); Fa. *ẕi’b* (ذِئْب); T. “Kurt”.

قرش-*ḳrş* *ḳarşî*[301] (قارشي); Fa. *müvâcih* (مُوَاجِه); T. “Karşı”.

قرغي-*ḳrġy* *ḳarġây* (قارغآيْ); Fa. *ġurâb* (غُرَاب); T. “Karga”.

قرقل-*ḳrḳl* *ḳaraḳôl* (قاراقوول); Fa. *maḫfer* (مَخْفَر); T. “Karakol”.

قرن-*ḳrn* *ḳırn ç. ḳırîn* (قِرْن ج قِرِينْ)*; Fa. ḳarn ç. ḳurûn* (قَرْن ج قُرُون); T. “Boynuz”.

قزا-*ḳz* *ḳazâ* (قازآ); Fa. *ḥâdis* (حادِث); T. “Kaza”. (Sur.)

قزم-*ḳzm* *ḳazma* (قَزمه); Fa. *ḳaddûm ç. ḳıdâdim*(قَدُّوم ج قِدادِم); T. “Kazma”. (Sur.)

قزند-*ḳznd* *tḳazand/-yıtḳazand*[302] (قَزَنْد/-يِتْقَزَنْد); Fa. *’iktesebe/-yektesibu* (اِكْتَسَبَ/- يَكْتَسِبُ) ; T. “Kazandı”.

قسد-*ḳsd* *taḳsîd* (تَقْسِيد); Fa. *taḳsîṭ-ḳisṭ* (تَقْسيط-قِسْط); T. “Taksit”.

قسقن-*ḳsḳn* *tḳasḳan/-yıtḳasḳan*[303] (تقَسْقَنْ/-يِتْقَسْقَنْ); Fa. *ḥasede/-yaḥsüdü* (حَسَدَ/- يَحْسُدُ); T. “Kıskandı”.

قشع-*ḳş‘* *ḳışı‘/-yıḳşa‘* (قِشِعْ/-يِقْشَعْ); Fa. *naẓara/-yenẓuru* (نَظَر/-يَنْظُرُ); T. “Baktı”. (Sur./Humus)

قصب-*ḳṣb* *ḳışôb* (قِصووبْ); Fa. *cezzâr* (جَزَّار); T. “Kasap”.

قصر-*ḳṣr* *’ıḳṣîr* (اِقْصير); Fa. *ḳaṣîr* (قَصير); T. “Kısa”.

قعد-*ḳ‘d* *ḳa‘ad/-yıḳ‘ad* (قَعَدْ/-يِقْعَدْ)*; Fa. ḳa‘ade/-yeḳ‘udu* (قَعَدَ/-يَقْعُدُ); T. “Oturdu”. (Sur.)

قفف-*ḳff* *ḳıffi* (قِفّي); Fa. *ḳuffeh* (قُفَّة); T. “Sepet, folluk”.

قفل-*ḳfl* *ḳıfl* (قِفْل); Fa. *ḳufl* (قُفْل); T. “Kilit”. (Sur.)

قلب-*ḳlb* *ḳalb* (قَلْب); Fa. *ḳalb* (قَلْب); T. “Kalp”.

قلتق-*ḳltḳ* *ḳoltûḳa* (قولتوقه); Fa. *maḳ‘ad* (مَقْعَد); T. “Koltuk”.

قلل-*ḳll* *bi’l-’eḳal* (بالأقَل); Fa. *bi’l-’eḳal* (بالأقَل); T. “En azından”.

ḳalîl (قَليل); Fa. *ḳalîl* (قَليل); T. “Az”.

قلم-*ḳlm* *ḳalem ç. ḳalemât* (قَلَم ج قَلَمَاتْ); Fa. *ḳalem ç. ’eḳlâm* (قَلَم ج أقْلام); T. “Kalem”.

---

301 *“’imnêki-l ḥal”* (Karşı Taraf) şeklinde de kullanımı mevcuttur.

302 *“Ḳazand”*; T. “kazan-” fiilinden türetilmiştir.

303 *“Ḳasḳan”*; T. “kıskan-” fiilinden türetilmiştir.

قلن-*ḳln* *tḳallon/-yıtḳallon*[304] (تقَلّون/-يِتْقَلّون); Fa. *’ista‘mele/-yesta‘milu* -/اِسْتَعْمَلَ) (يَسْتَعْمِلُ; T. “Kullandı”.

قليي-*ḳlyy* *ḳolyâyi* (قوليآيي); Fa. *ṭavḳ* (طَوْق); T. “Kolye”.

قمبري-*ḳmbry* *ḳımbâray* (قِمْباراىْ); Fa. *ḥaṣṣâleh* (حَصّالَة); T. “Kumbara”.

قمر-*ḳmr* *ḳamer* (قَمَر); Fa. *ḳamer* (قَمَر); T. “Ay”.

قمر-*ḳmr* *ḳumrî* (قومري); Fa. *yemâmeh* (يَمامَة); T. “Kumru”.

قمش-*ḳmş* *ḳumêşi* (قُماشي); Fa. *ḳumâş-nesîc* (قُماش-نَسيج); T. “Kumaş”.

قندر-*ḳndr* *ḳundûra* (قُنْدُوره); Fa. *na‘l* (نَعْل); T. “Kundura”.

قنش-*ḳnş* *tḳônış/-yıtḳônış*[305] (تِقَوونِشْ/-يِتْقوونِشْ); Fa. *tekelleme/-yetekellemu* -/تَكَلَّمَ) (يَتَكَلَّمُ; T. “Konuştu”.

قنق-*ḳnḳ* *ḳınâḳ* (قِناق); Fa. *‘ımâreh* (عِمَارَة); T. “Apartman, konak”.

قهو-*ḳhv* *ḳahvi* (قَهْوي); Fa. *ḳahveh* (قَهْوَة); T. “Kahve”. (Sur.)

قورم-*ḳvrm* *ḳavram/-yḳavrim*[306] (قَوْرَمْ/-يقَوْرِمْ); Fa. *ḳalê/-yeḳlî* (قَلى/-يَقْلي); T. “Kavurdu”.

قوس-*ḳvs* *ḳovs* (قووس); Fa. *ḳavs* (قَوْس); T. “Yay”.

ḳovs’in-nişşêb (قووس النِّشّاب); Fa. *ḳavsü ḳuzeḥ* (قَوْسُ قُزَح); T. “Gökkuşağı”.

قول-*ḳvl* *ḳâl/-yḳûl* (قالْ/-يْقُول); Fa. *ḳâle/-yeḳûlü* (قالَ/-يَقُول); T. “Söyledi”.

قوم-*ḳvm* *ḳâm/-yḳûm* (قام/-يْقُوم); Fa. *ḳâme/-yeḳûmu* (قَامَ/-يَقُومُ); T. “Kalktı”.

قيش-*ḳyş* *ḳâyiş* (قآيِشْ); Fa. *niṭâḳ* (نِطَاق); T. “Kemer”.

-ك-

كبب-*kbb* *kibbi* (كِبّي); Fa. *kübeybeh* (كُبَيْبَة); T. “Köfte”. (Sur.)

كبد-*kbd* *kibd* (كِبْد); Fa. *kibd* (كِبْد); T. “Yüksek yer”.

كبر-*kbr* *kibir/-yikber* (كِبِر/-يِكْبَر); Fa. *kebura/-yekbüru* (كَبُرَ/-يَكْبُرُ); T. “Büyüdü”. (Sur.)

’ikbîr (اِكْبير); Fa. *kebîr* (كَبير); T. “Büyük”. (Sur.)

---

304 *“Ḳallon”*; T. “kullan-” fiilinden türetilmiştir.
305 *“tḳônış”*; T. “konuş-” fiilinden türetilmiştir.
306 *“Ḳavram”*; T. “kavur-” fiilinden türetilmiştir.

كبرت-*kbrt* *kebrîti ç. kebrîtêt* (كَبْريتي ج كَبْريتاتْ); Fa. *s̲iḳâb* (ثِقَاب); T. “Kibrit”. (Sur.)

كپچ-*kpc* *kepcây* (كَپجاي); Fa. *kübşeh* (كُبْشَة); T. “Kepçe”.

كتب-*ktb* *keteb/-yikteb meç. ’inketeb* (كَتَبْ/-يِكْتُبْ مج. اِنْكَتَبْ); Fa. *ketebe/-yektübü meç. kütibe* (كَتَبَ/-يَكْتُبُ مج. كُتِبَ); T. “Yazdı”. (Sur.)

kitêb ç. kitêbêt (كِتابْ ج كِتاباتْ); Fa. *kitâb ç. kütub* (كِتَاب ج كُتُب); T. “Kitap”.

mekteb ç. mektebât-mekêtîb (مَكْتَبْ ج مَكْتَبات-مَكاتيب); Fa. *mekteb ç. mekêtib* (مَكْتَب ج مَكَاتِب); T. “Okul”.

كتر-*ktr* *’iktîr* (اِكْتير); Fa. *ke<u>s</u>îr* (كَثير); T. “Çok”. (Sur.)

كرز-*krz* *kirrâze* (كِرَّازه); Fa. *ḳârûrah* (قَارُورَة); T. “Testi”.

كرس-*krs* *kirsi ç. keres* (كِرْسي ج كَرَسْ); Fa. *kürsiyy ç. kerâs* (كُرْسِيّ ج كَرَاس); T. “Sandalye”. (Sur.)

كره-*krh* *kerah/-yikrah* (كَرَه/-يِكْرَه); Fa. *kerihe/-yekrahu* (كَرِهَ/-يَكْرَهُ); T. “Nefret etti; kötü görmek, olmak”.

كزب-*kzb* *kezeb/-yikzib* (كَزَبْ/-يِكْزِبْ); Fa. *ke<u>z</u>ebe/-yek<u>z</u>ibu* (كَذَبَ/-يَكذب); T. “Yalan söyledi”.

kizzêb ç. kizzêbîn-kizzêbêt (كِزَّابْ ج كِزَّابين-كِزَّابات); Fa. *ke<u>zz</u>âb ç. ke<u>zz</u>âbûn-ke<u>zz</u>âbêt* (كَذَّاب ج كَذَّابون-كَذَّابات); T. “Yalancı”. (Sur.)

كسر-*ksr* *keser/-yikser* (كَسَرْ/-يِكْسَرْ); Fa. *kesera/-yeksiru* (كَسَرَ/-يَكْسِرُ); T. “Kırdı”.

كشف-*kşf* *keşef/-yikşif* (كَشَفْ/-يِكْشِفْ); Fa. *keşefe/-yekşifu* (كَشَفَ/-يَكْشِفُ); T. “Açığa çıkardı; keşfetti; gördü”.

كعب-*k‘b* *ke‘b* (كَعْب); Fa. *ke‘b* (كَعْب); T. “Topuk”.

كفف-*kff* *keff* (كَف); Fa. *keff* (كَف); T. “Avuç, tokat”.

كفي-*kfy* *kefe/-yikfi* (كفَ/-يِكْفِ); Fa. *kefê/-yekfî* (كفى/-يَكْفي); T. “Yeterli oldu”.

كل-*kl* *kôle* (كوولَه); Fa. *raḳabeh* (رَقَبَة); T. “Köle”.

كلب-*klb* *kelb ç. kilêb-kileyb* (كَلب ج كِلاب-كِلَيْب); Fa. *kelb ç. kilâb*(كَلب ج كِلاب); T. “Köpek”.

كلبتن-*klbtn* *kelbetêni* (كَلْبتانِ); Fa. *küllâbeh* (كُلابَة); T. “Kerpeten”.

كلل-*kll* *kill* (كِل); Fa. *küll* (كُلّ); T. “Tüm”. (Sur.)

كلم-*klm* *kilêm* (كِلام); Fa. *kelâm* (كَلام); T. “Söz”.

kilmi (كيلْمي); Fa. *kelimeh* (كَلِمَة); T. “Kelime”. (Sur.)

كلمي-*klmy* *kilimây* (كِلِمايْ); Fa. *mükeyyif* (مُكَيِّف); T. “Klima”.

كلو-*klv* *kilvi* (كِلْوي); Fa. *külveh* (كُلْوَة); T. “Böbrek”. (Sur.)

كم-*km* *kem* (كَم); Fa. *kem* (كَمْ); T. “Kaç?”.

كمبتر-*kmbtr* *kombîtır* (كومبيتِر); Fa. *ḥâsûb* (حَاسُوب); T. “Bilgisayar”.

كمر-*kmr* *kemor* (كَمور); Fa. *niṭâḳ* (نِطَاق); T. “Kemer”. (Sur.)

كمل-*kml* *kêmil* (كَامِلْ); Fa. *kâmil* (كَامِل); T. “Tam”.

كملك-*kmlk* *kimlik* (كِمْليك); *Fa. hüviyyeh* (هُوِيَّة) *; T. “Kimlik”.*

كنن-*knn* *kenîni* (كَنيني); Fa. *kêfûr* (كافُور); T. “Okaliptüs”.

كهرب-*khrb* *kehrabe* (كهربه); Fa. *kehrabâ’* (كَهْرَباء); T. “Elektrik”. (Sur.)

kehrabâcî (كهرباجي); Fa. *kehrabâ’iyy* (كَهْرَبائِي); T. “Elektrikçi”. (Sur.), *kehrabcî* (كَهْرَبْجي)

كيس-*kys* *keys-keyyis* (كَيْس-كَيِّسْ); Fa. *ceyyid* (جَيِّد); T. “İyi”.

كيس-*kys* *kîs* (كيس); Fa. *kîs* (كِيس); T. “Torba”.

كيل-*kyl* *keyyel/-ykeyyil* (كَيَّلْ/-يكَيِّلْ); Fa. *keyyele/-yükeyyilü* (كَيَّلَ/-يُكَسِّلُ); T. “Tarttı”. (Sur.)

كيل-*kyl* *kîlo* (كيلو); Fa. *kîlû* (كِيلُو); T. “Kilo”.

-گ-

گزلك-*gzlk* *gözlûki* (گوزْلُوكي); Fa. *naẓẓârah* (نَظَّارَة); T. “Gözlük”.

گل-*gl* *gûli* (گولي); Fa. *buḥayrah* (بُحَيْرَة); T. “Göl”.

گن-*gn* *gene* (گنه); Fa. *merrah cedîdeh* (مَرَّة أخْرى-مَرَّة جَديدَة); T. “Yine”.

گنج-*gnc* *genc* (گنج); Fa. *şâbb* (شَابّ); T. “Genç”.

-ل-

لأ-*l'* *le'* (لأ); Fa. *lâ* (لا); T. "Hayır".

لبب-*lbb* *lib* (لِبْ); Fa. *dimâġ* (دِمَاغ); T. "Beyin".

لبس-*lbs* *libis/-yilbes* (لِبِسْ/-يِلْبَسْ); Fa. *lebise/-yelbesü* (لَبِسَ/-يَلْبَسُ); T. "Giyindi". (Sur.)

lêbes/-ylêbis (لابَسْ/-يْلابِسْ); Fa. *'elbese/-yülbisü* (ألبس/-يُلْبِسُ); T. "Giydirdi".

لبن-*lbn* *leben* (لَبَنْ); Fa. *leben* (لَبَن); T. "Yoğurt".

لحف-*lḥf* *leḥîf* (لَحيفْ); Fa. *liḥâf* (لِحاف); T. "Yorgan". (Sur.)

لحق-*lḥḳ* *lıḥıḳ/-yılḥaḳ* (لِحِقْ/-يِلْحَقْ); Fa. *vaṣale/-yeṣilu* (وَصَلَ/-يَصِلُ); T. "Ulaştı".

لحم-*lḥm* *laḥmi* (لَحْمي); Fa. *laḥmeh* (لَحْمة); T. "Et". (Sur.)

لحي-*lḥy* *liḥye* (لِحْيَه); Fa. *lıḥyeh* (لِحْيَة); T. "Sakal".

لس-*ls* *lîse* (ليسه); Fa. *sâneviyyeh* (ثَانَوِيَّة); T. "Lise".

لستك-*lstk* *lastîk* (لستيك); Fa. *lastîk-maṭṭâṭ* (لَسْتيك-مَطّاط); T. "Lastik".

لسن-*lsn* *lisên* (لِسَان); Fa. *lisân* (لِسَان); T. "Dil".

لش-*lş* *leşu* (لَشو); Fa. *limâẕâ* (لِمَاذا); T. "Ne için?". (Sur.)

لعب-*l'b* *la'ab/-yil'ab* (لَعَبْ/-يِلْعَبْ); Fa. *le'abe/-yel'abü* (لَعَبَ/-يَلْعَبُ); T. "Oynadı".

mel'ab topî (مَلعَبْ توپي); Fa. *küratü'l-ḳadem* (كُرَة القَدَمِ); T. "Futbol".

لفف-*lff* *leffef-yleffif* (لَفَّفْ/-يلَفِّفْ); Fa. *leffe/-yelüffü* (لَفَّ/-يَلُفُّ); T. "Çevreledi; bir şeyi, bir başka şeyin etrafında döndürdü, doladı".

لقب-*lḳb* *laḳab* (لَقَبْ); Fa. *laḳab* (لقب); T. "Asıl, soy".

لقش-*lḳş* *leḳaş/-yilḳaş* (لَقَشْ/-يِلْقَشْ); Fa. *tekelleme/-yetekellemü* (تَكَلَّمَ/-يَتَكَلَّمُ); T. "Konuştu". (Sur.)

لقي-*lḳy* *laḳa/-yilḳi* (لَقَ/-يِلْقِ); Fa. *laḳiye/-yelḳâ* (لَقِيَ/-يَلْقى); T. "Karşılaştı". (Sur.)

'ilteḳa/-yıtleḳi (اِلْتَقَ/-يِتْلَقِ); Fa. *laḳiye/-yelḳâ* (لَقِيَ/-يَلْقى); T. "Karşılaştı". (Sur.)

لكن-*lkn* *lêkin* (لكن); *Fa. lâkin* (لكن); T. "Ama, fakat".

لكي-*lky* *lekkêy* (لكَّاي); Fa. *buḳ'ah* (بُقْعَة); T. "Leke".

lekkêyli (لَكَّايلي); Fa. *mubaḳḳa‘* (مُبَقَّع); T. “Lekeli”.

لمبي-*lmby* *lambây* (لامباي); Fa. *mışbâḥ* (مِصْبَاح); T. “Işık”. (Sur.) *lemba* (لَمْبه).

لمم-*lmm* *lemme/-ylemmu* (لَمَّ/-يْلَمُّ); Fa. *lemleme* (لَمْلَمَ); T. “Topladı”. (Sur.)

لون-*lvn* *lovn* (لوْون); Fa. *levn* (لَوْن); T. “Renk”.

ليمن-*lymn* *leymûn* (لَيْمُون); Fa. *leymûn* (لَيْمُون); T. “Limon”.

-م-

متر-*mtr* *mitr* (مِتْر); Fa. *mitr* (مِتْر); T. “Metre”.

متل-*mtl* *mitêl* (مِتال); Fa. *mi<u>s</u>âl* (مِثَال); T. “Örnek”.

متير-*mtyr* *muteyr* (مُتَيْر); Fa. *cerrâr* (جَرَّار); T. “Traktör; motosiklet”.

مدن-*mdn* *midîni ç. midin* (مِديني ج مِدِن); Fa. *medineh ç. müdün* (مَدينَة ج مُدُن); T. “Şehir”.

مر-*mr* *mara ç. nisvên* (مَرَه ج نِسْوَان); Fa. *mer’e ç. nisâ’* (مَرْأة/ج نِساء); T. “Kadın”. (Sur.)

marat ‘ammi-marat ḫayyi (مَرَة عَمِّي-مَرَة خَيّ); Fa. *zevcetü’l-‘amm-zevcetü’l-’eḫ* (زَوْجَةُ العَم-زَوْجَةُ الأخ); T. “Yenge”. (Sur.)

مرد-*mrd* *marad/-yimrad* (مَرَد/-يِمْرَد); Fa. *mariża/-yemrażu* (مَرَضَ/-يَمْرَضُ); T. “Hastalandı”.

’imrîd (اِمْريد); Fa. *marîż* (مَريض); T. “Hasta”.

marad (مَرَدْ); Fa. *maraż* (مَرَضْ); T. “Hastalık”.

مرك-*mrk* *marak/-yimrik*[307] (مراكْ/-يِمْرِكْ); Fa. *telehhefe/-yetelehhefu* (تَلَهَّفَ/-يَتَلَهَّفُ; T. “Merak etti”. (Sur.)

مركت-*mrkt* *market* (ماركتْ); Fa. *dükkân* (دُكَّان); T. “Market”.

مزي-*mzy* *maze/-yimzi* (مَزَ/-يِمْزِ); Fa. *tevaḳḳa‘a/-yetevaḳḳ‘u* (تَوَقَّعَ/-يَتَوَقَّعُ); T. “İmzaladı”.

’imzây (اِمزاي); Fa. *tevḳî‘* (تَوْقِيع); T. “İmza”.

مسر-*msr* *misêri* (مِسَاري); Fa. *nuḳûd* (نُقُود); T. “Para”. (Sur.)

---

307 *“Marak”*; T. “merak et-” fiilinden türetilmiştir.

مسك-*msk* *mesek/-yimsik* (مَسَكْ/-يِمْسِكْ); Fa. *meseke/-yemsiku* (مَسَكَ/-يَمْسِكُ); T. "Tuttu". (Sur.)

مسي-*msy* *masây ç. masâyât* (ماسايْ ج ماسايات); Fa. *ṭâvile* (طَاوِلَة); T. "Masa".

مشط-*mşṭ* *maşşâṭa/-ymaşṭa* (مَشَّاطَ/-يْمَشْطَ); Fa. *maşaṭa/-yemşuṭu* (مَشَطَ/-يَمشُط); T. "Taradı".

mışṭ (مِشْط); Fa. *muşṭ* (مُشْط); T. "Tarak".

مشمش-*mşmş* *mişmiş*[308] (مِشْمِشْ); Fa. *mişmiş* (مِشْمِش); T. "Kayısı". (Sur.)

مشي-*mşy* *meşe/-yimşi* (مَشَ/-يِمْشِ); Fa. *meşê/-yemşî* (مَشى/-يَمْشي); T. "Yürüdü". (Sur.)

مصلق-*mṣlḳ* *muṣlûḳi* (مُصْلوقي); Fa. *ḥanefiyyeh* (حَنَفِيَّة); T. "Musluk".

مطر-*mṭr* *maṭor* (مَطور); Fa. *maṭar* (مَطَر); T. "Yağmur".

معلك-*m'lk* *mi'lek* (مِعْلَك); Fa. *kebd-ri'e* (كَبْد-رِئة); T. "Ciğer". (Sur.) *mi'lâḳ* (مِعْلاق).

mi'lek 'ebyad (مِعْلَكْ اَبْيَدْ); Fa. *ri'eh* (رِئَة); T. "Akciğer".

mi'lek 'esved (مِعْلك اَسْوَد); Fa. *kebd* (كَبْد); T. "Karaciğer". (Sur.) *mi'lâḳ* (مِعْلاق).

مكم-*mkm* *makimi* (مَكِمِيْ); Fa. *maḥkemeh* (مَحْكَمَة); T. "Mahkeme".

مكني-*mkny* *makenây* (مَكَنآي); Fa. *mâkîneh* (مَاكِينَة); T. "Makine".

ملأ-*ml'* *mili'/-yimle'* (مِلِإْ/-يِمْلأ); Fa. *mele'e/-yemle'u* (مَلَأ/يَمْلَأُ); T. "Doldurdu". (Sur.)

ملح-*mlḥ* *milıḥ* (مِلِح); Fa. *milḥ* (مِلْح); T. "Tuz".

ملفف-*mlff* *milfûf* (مِلْفوف); Fa. *kerneb-kürnub* (كَرْنَب-كُرْنُب); T. "Lahana". (Sur.)

ملق-*mlḳ* *tmallaḳ/-yıtmallaḳ*[309] (تِمَلَّق/-يِتْمَلَّقْ); Fa. *teżerre'a/-yeteżerra'u* -/تَضَرَّعَ) (يَتَضَرَّع; T. "Yalvardı".

ملك-*mlk* *melik* (مَلِك); Fa. *sülṭân-melik* (سُلْطَان-مَلِك); T. "Padişah, kral".

ملل-*mll* *milli* (ملّي); Fa. *şa'b* (شَعْب); T. "Halk".

---

308 "*Mişimşî*"; "kayısı ağacı" anlamına gelmektedir.

309 "Meliḳa" (Fa.); pohpohlamak, yağ çekmek manasına gelmektedir. Bkz. İbn Manzûr, *Lisânü'l 'Arab*, II, 1074.

ملير-*mlyr* *milyâr ç. milyârât* (مِلْيار ج مِلْيارات); Fa. *milyâr ç. milyârât* ج مِلْيار) (مِلْيارات; T. “Milyar”.

ملين-*mlyn* *milyûn ç. milyûnât* (مِلْيون ج مِلْيونات); Fa. *melyûn ç. melyûnât-melêyîn* (مِلْيون ج آت-مَلايين); T. “Milyon”.

مندرن-*mndrn* *mandarîna* (مَنْدَرينه); Fa. *mandarin-yûsuf ’efendî* (مَندَرين-يُوسُف أفَنْدي); T. “Mandalina”.

مهر-*mhr* *mahr m. mahra* (مَهْر م مَهْره); Fa. *mahr m. mahrah* (مَهْر م مَهْرة); T. “At, tay”.

موت-*mvt* *mêt/-ymût* (مَاتْ/-يْمُوتْ); Fa. *mâte/-yemûtu* (مَاتَ/-يَمُوتُ); T. “Öldü”. *movt* (موْت); Fa. *mevt* (مَوْت); T. “Ölüm”.

موز-*mvz* *mevzi* (مَوْزي); Fa. *mevz* (مَوْز); T. “Muz”. (Sur.)

موه-*mvh* *mây* (مايْ); Fa. *mâ’* (مَاء); T. “Su”.

مين-*myn* *miyn* (مِينْ); Fa. *men* (مَنْ); T. “Kim?”. (Sur.)

ميو-*myv* *meyve* (مَيْوَه); Fa. *fâkiheh* (فاكِهَة); T. “Meyva”.

-ن-

نا-*n* *nâ* (نا); Fa. *’eyyü* (أيُّ); T. “Hangi?”. (Sur.) *’inâ* (إنا).

نبع-*nb‘* *nebbû‘a* (نَبُّوعَه); Fa. *neb‘ah* (نَبْعة); T. “Kuyu”.

نبي-*nby* *nebiy* (نَبي); Fa. *nebiyy* (نَبِيّ); T. “Peygamber”.

نتج-*ntc* *netîci* (نَتيجي); Fa. *netîceh* (نَتيجَة); T. “Sonuç”. (Sur.)

نجم-*ncm* *nicm ç. nucûm* (نِجْم ج نُجومْ); Fa. *necm ç. nucûm* (نَجْم ج نُجُوم); T. “Yıldız”.

نحل-*nḥl* *naḥli ç. naḥl* (نَحْلي ج نَحْل); Fa. *naḥleh ç. naḥl* (نَحلة ج نَحْل); T. “Arı”. (Sur.)

ندف-*ndf* *naddaf/-ynaddif* (نَدَّفْ/-ينَدِّفْ); Fa. *naẓẓafe/-yünaẓẓifu* (نَظَّفَ/-يُنَظِّفُ); T. “Temizledi”.

نزك-*nzk* *’intezek/-yintizik* (اِنْتَزَكْ/-يِنْتِزِكْ); Fa. *ḥasede/-yaḥsüdü* (حَسَدَ/-يَحْسُدُ); T. “Kıskandı”. (Sur.) *kaf*/ق harfi ile telaffuz edilmektedir.

نزل-*nzl* *nizil/-yinzil* (نِزِلْ/-يِنْزِلْ); Fa. *nezele/-yenzilü* (نَزَلَ/-يَنْزِلُ); T. “İndi”. (Sur.)

nezzel/-ynezzil (نَزَّلْ/-ينَزِّلْ); Fa. *nezzele/-yünezzilü* (نَزَّلَ/-يُنَزِّلُ); T. “İndirdi”. (Sur.)

meynezzil (مَيْنَزِّل); Fa. *tenzîl* (تَنْزيل); T. “İndirim”. (Sur.)

نسأ-*ns’* *nisi’/-yinsi’ meç. ’innese’* (نِسِئ/-ينْسِئ مج. اِنَّسَأ); Fa. *nesiye/-yensê meç. nusiye* (نَسِيَ/-يَنْسى مج. نُسِيَ); T. “Unuttu”.

نسح-*nsḥ* *’insêḥ* (اِنْسَاحْ); Fa. *nüḥâs* (نُحَاس); T. “Bakır”.

نشر-*nşr* *mınşâr* (مِنْشارْ); Fa. *minşâr* (مِنْشار); T. “Testere”.

نشف-*nşf* *neşşef/-yneşşif* (نَشَّفْ/-ينَشِّفْ); Fa. *neşşefe/-yuneşşifu* (نَشَّفَ/-يُنَشِّفُ); T. “Kuruttu”.

نشن-*nşn* *nîşên* (نيشان); Fa. *ḫıṭbeh* (خِطْبَة); T. “Nişan”.

نطر-*nṭr* *nıṭır/-yınṭar* (نِطِر/-ينْطَر); Fa. *’intaẓara/-yenteẓiru* (اِنْتَظَرَ/-يَنْتَظِرُ); T. “Bekledi”.

نعم-*n‘m* *ne‘am* (نَعَم); Fa. *ne‘am* (نَعَمْ); T. “Evet”.

نعنع-*n‘n‘* *na‘na‘* (نَعْنَعْ); Fa. *na‘na‘* (نَعْنَعْ); T. “Nane”.

نقق-*nḳḳ* *naḳḳa/-ynaḳḳu* (نَقَّ/-يْنَقُّ); Fa. *vaẓẓafe/-yuvaẓẓifu* (وَظَّفَ/-يُوَظِّفُ); T. “Görevlendirdi”.

نقل-*nḳl* *naḳal/-yinḳal* (نَقَلْ/-ينْقَلْ); Fa. *naḳale/-yenḳulu* (نَقَلَ/-يَنْقُلُ); T. “Taşıdı, nakletti”.

نكر-*nkr* *neker/-yinkir* (نَكَر/-ينْكِرْ); Fa. *’enkera/-yünkiru* (اَنْكَرَ/-يُنْكِرُ); T. “İnkâr etti”.

نل-*nl* *nâli* (نالي); Fa. *na‘l* (نَعْل); T. “Ayakkabı”.

نم-*nm* *nâm* (نام); Fa. *’ism* (اِسْم); T. “İsim, lakab”.

نمل-*nml* *nemli ç. nıml* (نَمْلي ج نِمْل); Fa. *neml ç. nimêl* (نَمْل ج نِمَال); T. “Karınca”. (Sur.)

نهر-*nhr* *nehr* (نَهْر); Fa. *nehr* (نَهْر) ; T. “Irmak”.

نور-*nvr* *nâr* (نَار); Fa. *nâr* (نَار); T. “Ateş”.

نوق-*nvḳ* *nâḳa* (نَاقه); Fa. *nâḳah* (نَاقَة); T. “Dişi Deve”.

نوم-*nvm* *nêm/-yneym-ynêm* (نامْ/-يْنَيْم-يْنام); Fa. *nâme/-yenâmu* (نَامَ/-يَنامُ); T. “Uyudu”.

nevm (نَوْم); Fa. *nevm* (نَوْم); T. “Uyku”.

-ه-

هزز-*hzz* *hezzi* (هَزّي); Fa. *hezzeh* (هزَّة); T. “Deprem”. (Sur.)

هفت-*hft* *hefte-haftây* (هَفْته-هافتآي); Fa. *’üsbû‘* (أسْبُوع); T. “Hafta”.

هكم-*hkm* *hekîm* (هَكيم); Fa. *ḥakîm* (حَكيم); T. “Doktor”.

هل-*hl* *hâli ç. hâliyât* (هالي ج هاليات); Fa. *bisâṭ* (بِسَاط); T. “Halı”.

هلق-*hlḳ* *hellaḳ*[310] (هَلَّق); Fa. *’el-’ân* (الآن); T. “Şimdi”. (Sur.) *hellaḳ* (هلّق).

همم-*hmm* *hemm* (هَم); Fa. *hemm* (هَمّ); T. “Dert”.

هندس-*hnds* *mehendis* (مَهَنْدِس); Fa. *mühendis* (مُهَنْدِس); T. “Mühendis”.

هيي-*hyy* *heyyi-heyye/-yhayyi* (هَيِّ-هَيَّ/-يهَيِّ); Fa. *’intehê/-yentehî* (إنْتَهى/-يَنْتَهي); T. “Bitti, sonra erdi”.

-و-

وترنير-*vtrnyr* *veterineyr* (وَتَرينَيْر); Fa. *ṭabîb bayṭâriyy* (طَبيب بَيْطَرِي); T. “Veteriner”.

وجد-*vcd* *vücûd-’üvcûd* (وُجُود-أوْجُود); Fa. *beden-cism* (بَدَن-جِسْم); T. “Beden, vücut”.

وچه-*vçh* *veçh-viçh* (وَچه-وِچه); Fa. *vech* (وَجْه); T. “Yüz”.

وحش-*vḫş* *vaḫş*[311] (وَحْش); Fa. *ḫınzîr* (خِنْزِير); T. “Domuz”.

veḥîş (وَحيشْ); Fa. *fuḥş-seyyi’* (فُحْش-سَيّء); T. “Çirkin; kötü”.

ورد-*vrd* *verdi* (وَرْدي); Fa. *verdeh* (وَرْدة); T. “Gül”.

ورق-*vrḳ* *varḳa* (وَرْقَه); Fa. *varaḳah* (وَرَقَة); T. “Yaprak”.

varḳı’t-nüfûs (وَرْقِتْ نُفوس); Fa. *hüviyyeh* (هُوِيَّة); T. “Kimlik”.

ورگ-*vrg* *virgî* (وِيرْگي); Fa. *meks-resm* (مَكْس-رَسْم); T. “Vergi”.

ورم-*vrm* *verrêm/-yvermu* (وَرَّام/-يْوَرْمُ); Fa. *verrame/-yuverrimu* (وَرَّمَ/-يُوَرِّمُ); T. “Şişirdi”.

وزز-*vzz* *vezzi ç. vez* (وَزّي ج وَزْ); Fa. *vezzeh* (وَزَّة); T. “Kaz”. (Sur.)

وزع-*vz‘* *vızı‘-vaza‘/-yıvza‘* (وِزِغْ-وَزَغْ/-يِوْزَغْ); Fa. *ḫâfe/-yeḫûfu* (خَافَ/-يَخُوفُ); T. “Korktu”.

---

[310] İfadenin aslı *he’l-vaḳt*/هالوقت.

[311] *“Vaḫş”* (Fa.); genellikle evcilleştirilebilen hayvanların evcil olmayanları için kullanılan tabirdir. Ayrıca “iri, çok büyük ve canavar” anlamlarına da gelmektedir. Bkz. İbn Manzûr, *Lisânü’l ‘Arab*, IV, 450.

وشخ-*vşḫ* *veşaḫ/-yivşaḫ* (وشَخْ/-يِوْشَخْ); Fa. *vesaḫa/-yevseḫu* (وَسَخَ/-يَوْسَخُ); T. “Kirlendi”.

veşîḫ (وَشيخْ); Fa. *vesiḫ* (وَسِخ); T. “Kirli”.

وشع-*vş‘* *vuşî‘* (وُشِيعْ); Fa. *vâsi‘* (وَاسِع); T. “Geniş”.

وصل-*vṣl* *vışıl/-yıvṣal* (وِصِلْ/-يِوْصَلْ); Fa. *vaṣale/-yeṣilu* (وَصَلَ/-يَصِلُ); T. “Ulaştı”.

وفي-*vfy* *vefe/-yivfi* (وَفَ/-يِوْفِ); Fa. *vefâ/-yefî* (وَفى/-يَفي); T. “Para ödedi”.

وقت-*vḳt* *vaḳt* (وَقْت); Fa. *vaḳt* (وَقْت); T. “Vakit”.

وقع-*vḳ‘* *vaḳa‘/-yıvḳa‘* (وَقَعْ/-يِوْقَعْ); Fa. *vaḳa‘a/-yeḳa‘u* (وَقَعَ/-يَقَعُ); T. “Mevcut, var oldu; düştü”.

وقف-*vḳf* *vaḳḳaf/-yvaḳḳif* (وَقَفْ/-يْوَقِّفْ); Fa. *vaḳḳafe/-yuvaḳḳifu* (وَقَّفَ/-يُوَقِّفُ); T. “Durdurdu”.

vaḳḳaf/-yvaḳḳif, vaḳaf/-yıvḳaf (وَقَفْ/-يْوَقِّفْ، وَقَفْ/-يِوْقَف); Fa. *vaḳafe/-yeḳifu* (وَقَفَ/-يَقِفُ); T. “Durdu”. (Sur.)

ولد-*vld* *veled ç.-vlêd* (وَلَد ج -ولاد); Fa. *veled ç. ’evlâd* (وَلَد ج أولاد); T. “Çocuk”.

ولي-*vly* *mevlê* (مَوْلى); Fa. *mevlâ* (مَوْلى); T. “Sahip”.

vâli (وآلي); Fa. *vâlin* (وال); T. “Vali”.

-ي-

يپس-*yps* *yêpsi* (ياپسي); Fa. *yâbis* (يابِسْ); T. “Kuru”.

يتم-*ytm* *yetîm* (يَتيم); Fa. yetîm (يَتيم); T. “Yetim”.

يد-*yd* *yid-’iyd* (يِدْ-اِيْد); *Fa. yed* (يَد); T. “El”.

يري-*yry* *yarây* (يارايْ); *Fa. curḥ* (جُرْح); T. “Yara”.

يسق-*ysḳ* *yesâḳ* (يَسآقْ); *Fa. memnû‘* (مَمْنُوع); T. “Yasak”.

يقس-*yḳs* *yoḳsa* (يوقسه); Fa. *’em* (أمْ); T. “Yoksa”.

يلك-*ylk* *yelek* (يَلَك); Fa. *ḳamîş* (قَمِيص); T. “Gömlek”.

يمق-*ymḳ* *yamaḳ*[312] (ياماق); Fa. *râ‘iyy* (رَاعيّ); T. “Çoban”.

ين-*yn* *yîne* (يينه); *Fa. merrah cedîde* (مَرَّة جَديدَة); T. “Yine, tekrar”.

[312] Yamak (T.), “yardımcı” manasına gelmektedir. Bkz. Doğan, *Büyük Türkçe sözlük*, s. 1128.

يوم-*yvm* *yovm* (يوۏم)*; Fa. yevm* (يَوْم); T. “Gün”.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Geniş bir coğrafyada yüzlerce yıl hüküm sürmüş olan Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü sonrası bazı etnik gruplar Türkiye'de yaşamaya devam etmiştir. Çoğunluk itibariyle XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde gruplar halinde Anadolu'ya göç edip Çukurova bölgesine yerleşen Araplar bu zengin yapının bir parçası olmuştur.

Çukurova yerleşim yerlerinden biri olan Tarsus'ta yaşayan Alevi Araplar günümüzde Türkçe'nin yanısıra kendi aralarında Arapça iletişim kurmaya devam etmektedirler. Çukurova'da, Arap dili lehçelerinden yerleşik Suriye lehçesinin konuşulduğu belirtilmektedir. Bölgede konuşulan dille birlikte yöre halkının Çukurova yöresine göç ettikleri bölgelerin lehçeleri (Suriye, Lazkiye, Mısır) ve Çukurova'ya yerleşim süreçleri incelendiğinde bu tespitin doğruluğu anlaşılmaktadır.

Her dilde süreç içerisinde standart dilden sapmalar veya farklılaşmalar söz konusu olabilmektedir. Dilde 'diaglossia' (iki dillilik) şeklinde tabir edilen bu durum, halkın ağız yapısı ve kelimelerin söylenmesinde kolaylık vb. nedenlerden kaynaklanmaktadır. Tarsus Arap diyalekti, dilin yeni nesillere sözlü olarak aktarılması, medya, okullarda eğitimin Türkçe olması ve yeni nesillerin kendi aralarında iletişimi Türkçe gerçekleştirmeleri gibi nedenlere bağlı olarak içinde yaşadığı toplumun resmi dili olan Türkçeden oldukça fazla etkilenmiştir. Bu sebepten dolayı Tarsus Arap diyalektinde diğer Arap lehçelerinde rastlamadığımız, kendi ağız yapılarına göre uydurulmuş olan birtakım Türkçe kelimeler bulunmaktadır.

Fonolojik açıdan incelendiğinde Türkçede de kullanılan "ç, p, g, j" sessiz harfleriyle birlikte Arapçada bulunmayan "o, ö" kısa ünlülerinin Tarsus Arap diyalektinde yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Ör. Ç: *çapây*/چاپاي (Çapa); P: pôles/پوولَس (Polis); G: *gözlûki*/گوزْلوكي (Gözlük); J: *'ijdîd*/اِژْدِيدْ (Yeni).

Türkçenin morfolojik açıdan da Tarsus Arap diyalektini etkilediğini söyleyebiliriz. Örneğin Türkçenin yanısıra diğer Arap lehçelerinde rastladığımız Türkçe yapım eklerinden olan –ci, -cı; -lı, -li ve –sız, -siz ekleri Tarsus Arap diyalektinde de kullanılmaktadır. Ör. -Ci: *'altrikcî*/عَلْتريقجي (Elektrikçi); -Lî: *ṣûli*/صولي (Sulu); -Sız: *'aḳlsîz*/عَقْلْسيز (Akılsız). Aynı zamanda kişinin bir yere aidiyetini bildiren nispet eki -lı,

-li eklerinin Türkçe ünlü uyumuna aykırı bir şekilde kullanımları da lehçede mevcuttur. Ör. *'Adnali/*آدْنَلي (Adanalı), *'Urfalli/*أُرْفَلّي (Urfalı).

Türkçenin lehçeye morfolojik açıdan bir diğer etkisi saatlerin ifade edilişinde karşımıza çıkmaktadır. Tarsus Arap diyalektinde saatlerde "geçiyor" anlamını ifade etmek için Türkçede olduğu gibi "geçti" manasına gelen *fête/*فات fiilinin muzari sigası kullanılmaktadır. Ör. *'es-sê'a tınâ-'aş bi-yfût rıbı'/*السَّاعَ تِنا عَشْ بيفوتْ رِبِعْ (Saat biri çeyrek geçiyor.). Bunun yanısıra Tarsus Arap diyalektinde, Türkçe deyimler ve söz öbekleri olduğu gibi Arapçaya çevrilmiş halde kullanılmaktadır. Ör. *bêtşûfî 'iḥtiyâcik /* باتْشُوفُ اِحْتِياجِكْ (İhtiyacını göreceksin.); *yê 'iḥadt ḳadâk/*يا اِخَدْت قَدَاك (Gadasını aldığım.); *îze ḳabbet râsa, 'iştikû 'aleyyi/*اِيزَ قَبَّتْ راسه، اِشْتَكُو عِلَيّ (Eğer başkaldırırsa onu bana şikâyet edin.); *yê mevlêyî 'ene'v mertî vıḳafnê ḫalfet 'iklêmî ṭılı't min ṭımmî/* يا مولايي أنا و مَرْتي وِقَفْنا خَلْفَتْ اِكْلامي طِلِعْت من طِمّي (Ey rabbim, ben ve eşim ağzımdan çıkan sözümün arkasında durduk.).

Türkçenin kelime yönünden Tarsus Arap diyalektine olan etkisi de oldukça fazladır. Birçok Türkçe kelime, Türkçedeki aslı gibi olmasa da halk tarafından anadilleri konumunda olan Arapçaya uyarlanarak telaffuz edilmektedir. Örneğin Türkçe "masa" kelimesi, Türkçe aslı "masa" olarak değil de *masây/*ماسايْ şeklinde Arapçaya benzetilerek söylenmektedir. Bu durum, lehçede hemzenin ya harfine dönüştürülerek telaffuz edilmesinin bir sonucu olarak sonu ünlü ile biten Türkçe kelimelerin hemzeye benzetilmesi ve kendi ağız yapılarına uygun bir şekilde y/ي harfiyle yumuşatılarak telaffuz edilmesiyle açıklanabilir. Ör. *masâ'un/*ماساءٌ > *masâ'/*ماساءْ > *masây/*ماسايْ*; çantâ'un/*چانتآءٌ > *çantâ'/*چانتآءْ > *çantây/*چانتآيْ*; haftâ'un/*هافتآءٌ > *haftâ'/*هافتآءْ > *haftây/*هافتآي*; yarâ'un/*ياراءٌ > *yarâ'/*ياراءْ > *yarây/*ياراي*; bazlamâ'un/*بازلامآءٌ > *bazlamâ'/*بازلامآءْ > *bazlamây/*بازلامآيْ.

Tarihte Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yaşayan farklı milletlerden toplumların dillerinde tabi olarak Osmanlı Türkçesine özgü bazı kelimelerin kullanıldığı da bilinmektedir. Örneğin, Osmanlı Türkçesinin etkisiyle günümüzde Suriye ve Ürdün'de kullanılmakta olan *bôya/*بويا (Boya); *doġrî/*دوغْري (Doğru); *ḫaşûḳa /*خَشُوقه (Kaşık) gibi kelimeler Tarsus Arap diyalektine günümüz Türkçesinden intikal etmemiştir. Bunlar önceleri Osmanlı'nın etkisiyle günümüz Arap ülkelerinde kullanılan kelimelerdendir.

Sonuç olarak, Çukurova'ya göç ettikleri yerler ve konuştukları dil dikkate alındığında Tarsus Arapları tarafından temelde Suriye lehçesinin konuşulduğu görülmektedir. Bununla birlikte Tarsus Arap diyalektinde çok sayıda Türkçe kelimenin yer alması, onu diğer Arap lehçelerinden ayıran bir unsurdur. Bu sebepten dolayı Tarsus Arap diyalekti, yerleşik Suriye lehçesinin Tarsus ağzı olarak değerlendirilebilir.

4.2. Öneriler

Bir dilin zenginliğini ve özgün yapısını ortaya çıkaran lehçe veya ağız araştırmaları dilbilim çalışmaları açısından önemli bir yere sahiptir. Türkiye'nin birçok ilinde Arapça konuşulmasına rağmen özellikle Arap dili ve belâgatı alanında lehçe veya ağız çalışmalarına gereken önem verilmemiştir.

Dil, kültürün temel ögesidir. Bir bölgenin kültürel açıdan zenginliği, bünyesinde konuşulan dillerin çeşitliliğiyle doğru orantılıdır. Bu açıdan dilsel çeşitliliği, farklılaşmaları veya benzerlikleri ortaya çıkaran diyalektoloji çalışmaları gerek dilbilim alanına, gerek toplumların kültür mirasına katkı sağlamakla birlikte bölge halkı tarafından konuşulan dilin muhafaza edilmesinde de önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle Türkiye'de konuşulan Arap dili lehçelerinin gelecek nesillere yazılı değil; sözlü olarak aktarıldığı gerçeğinden hareketle diyalektoloji çalışmalarının dilin muhafaza edilmesine yönelik katkısı daha iyi anlaşılacaktır.

Ülkemizde Arapça, Hatay (Antakya), Mardin, Siirt, Muş, Şırnak, Batman, Gaziantep, Diyarbakır, Şanlı Urfa, Adana (Merkez, Akkapı, Kozan, Kadirli) ve Mersin'de özellikle de Tarsus ilçesinde Arap asıllı T.C. vatandaşları tarafından konuşulmaktadır. Her bir bölgenin lehçesinin coğrafi açıdan alan sınırlaması yapılarak derinlemesine çalışılmasını, bu sayede Anadolu Arap dili lehçeleri arasındaki farklılıkların tespit edilmesini ve nihayetinde Anadolu'da konuşulan Arap diyalektleri sözlüğü oluşturulmasını önermekteyim.

KAYNAKÇA

Adıbelli, H. (2007), *Dünden Bugüne Tarsus (From Yesterday to Today)*, Antik Sahaf Kitabevi, Tarsus.

Ağbaht, M. - Werner, A. (2014), "Antakya'nın Dursunlu Köyünde Konuşulan Arap Diyalekti", *(Nüsha) Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, c.2, sy. 39.

İbn Fâris, Ebü'l-Huseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriyyâ er-Râzi (2011), *Mu'cemu makâyîsi'l-luğa*, thk. İbrahim Şemseddin, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut.

Akgündüz, A. (1993), *Arşiv Belgeleri Işığında Tarsus Tarihi ve Ashâb-ı Kehf*, Tarsus Ticaret ve Sanayi Odası yayınları, İstanbul.

Aksan, D. (2009), *Her Yönüyle Dil-Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Alp, M. (2011), *Arap Dili Fonetiği (Esvât Arabiyye)*, Giriş Kırtasiye, Adana.

_____ (2011), "Farklı İki Açıdan Arapça: Fusha ve Avamca", *Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 11, sy. 2.

_____ (2007), "Kelimelerin Göçü: Türkçe Nispet Eki "-ci'nin" Şam Bölgesi (Suriye, Ürdün, Filistin ve Lübnan) Arap Halk Ağzında Kullanımı Hakkında Bir Araştırma", *Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 7, sy. 1.

Aslan, C. (2005), *Fellahların Sosyolojisi*, Karahan Kitabevi, Adana.

Bilgili, A. S. (2010), "Osmanlı Arşiv Belgelerinde Adana, Tarsus ve Mersin Bölgesi Nusayrîleri (19-20. Yüzyıl)", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, sy. 54.

_____ (2011), "Tarsus", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, Ankara.

Bolelli, N. (2011), *Farsça Dilbilgisi*, MİFAV, İstanbul.

Cevherî, İmâm İsmail b. Hammâd (2012), *Mu'cemu's-sıhâh*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut.

Crow, Francis Edward (1901), *Arabic manual: A colloquial handbook in the Syrian dialect for the use of visitors to Syria and Palestine, containing a simplified grammer, a comprehensive English and Arabic dictionary and dialogues*, Luzac and Co. Publishers, London.

Cürcânî, Muhammed b. Ali es-Seyyid eş-Şerîf (1971), *et-Ta'rîfât*, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut.

Çelebi, E. (1985), *Seyahatnâme*, Üçdal Neşriyat, sad. Mümin Çevik, İstanbul.

Çıplak, M. N. (2003), *İçel Tarihi*, Selim Ofset Matbaacılık, Mersin.

Demirtaş, A. (1985), *İçel İli Yakın Çevre İncelemeleri*, yy., Ankara.

Develi, H. (2010), *Osmanlı Türkçesi Kılavuzu*, Kesit Yayınları, İstanbul.

Develi, Ş. (1987), *Dünden Bugüne Mersin (1836-1987)*, Gaziyurt Matbaası, Mersin.

Doğan, M. (1996), *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayıncılık, İstanbul.

Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed b. Ezher (2001), *Tehzîbu'l-luğa*, thk. Riyad Zeki Kasım, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut.

Ferâhîdî, Ebû Abdirrahmân el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm (2003), *Kitâbu'l-'ayn*, Dâru'l Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut.

Firûzabâdî, Mecdüddin Muhammed b. Ya'kûb b. Muhammed (2011), *Kâmûsu'l-muhît*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut.

Güneş, K. (2013), *Arapça-Türkçe Sözlük*, Mektep Yayınları, İstanbul.

Hasan, Temmâm (1958), *el-Luğa beyne'l-mi'yâriyye ve'l-vasfiyye*, Mektebetu'l-Mısriyye, Kahire.

İbn 'Abbâd, Ebü'l Kâsım es-Sâhib İsmail (2010), *el-Muhît fi'l-luğa*, thk. Muhammed Osman, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut.

İbn Cinnî, Ebu'l-Feth Osman (1971), *Sirru sınâ'ati'l-i'râb*, thk. Muhammed Hasan İsmail, Dâru'l Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut.

İbn Dureyd, Ebî Bekr Muhammed b. Huseyn (2005), *Cemheratu'l-luğa*, thk. İbrahim Şemseddin, Dâru'l Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut.

İbn Hişâm, Cemâleddin Abdullah b. Yusuf b. Hişâm el-Ensârî (1971), *Şerhu katri'n-nedâ ve belli's-sadâ*, thk. Emîl Bedî' Ya'kûb, Dâru'l-Kurubî'l-'İlmiyye, Beyrut.

İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî (1971), *Lisânü'l 'Arab*, thk. 'Âmir Hasan Haydar, Dâru'l Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut.

Lahdo, Ablahad (2009), *The Arabic dialect of Tillo in the region of Siirt (South-eastern Turkey)*, Vastra Aros, Sweden.

Mutçalı, S. (1995), *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul.

Onat, H. - Kutlu, S. (2012), *İslam Mezhepleri Tarihi El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara.

Otto, Jastrow (2006), "Arabic dialects in Turkey-towards a comparative typology", *Türk Dili Araştırmaları Dergisi*, c. 16.

_____ (2006), "Anatolian Arabic", *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*, Leiden-Boston.

Öz, H. (1998), *Bilinmeyen Tarsus*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

_____ (2012), *Yakın Tarihte Tarsus (1850-2000)*, Alev Dikici Yayınevi, Tarsus.

Poş, A. (2005), "Osmanlı Döneminde Tarsus (1516-1923)", *Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.5, sy. 1.

Prochazka, Stephan (2002), *Die Arabischen dialekte der Çukurova*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden.

Sâlih, Subhî (1994), *Dirâsât fî fıkhı'l-luğa*, Dâru'l-'İlmi li'l-Melâyîn, Beyrut.

Sami, Şemseddin (1311), *Kâmûsu'l-a'lâm,* Mihran Matbaası, İstanbul.

Sarı, M. A. (2000), "İmâle", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul.

Sekkâkî, Ebî Yakûb b. Yusuf b. Muhammed b. Ali (1971), *Miftâhu'l-'ulûm*, thk. Abdulhamid Hindâvî, Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye, Beyrut.

Suyûtî, Celâleddin (2013), *Behcetu'l-merdıyye fî şerhi'l-Elfiyye*, thk. Muhammed Hâdi eş-Şemarhî el-Mardînî, Mektebetu'ş-Şeydâ, Lübnan.

Sümer, F. (1963), "Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, c.10.

Şahin, A. (2014), "1824-1828 (H. 1240-1244) Tarihli Tarsus Şer'iyye Sicillerinin Tanıtımı ve Fihristi", *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish*, c. 9, sy. 4.

Şık, İ. (2014), "Alevi Nusayrîlerin İslam Anlayışı ve Temel İnançları (Adana/Akkapı-Hadırlı Örneklemi)", *Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumu*, 03-05 Ekim 2013, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl.

Tâvil, Muhammed Emin Galib (2000), Nusayrîler-Arap Alevilerinin Tarihi, Civiyazıları Yayınları, çev. İsmail Özdemir, İstanbul.

Tehânevî, Muhammed Ali (1996), *Keşşâfu ıstılâhati'l-fünûn ve'l-'ulûm*, Mektebetü Lübnân, Beyrut.

TÜİK (2013), *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.

Ulutaş, S. (2006), "Tarsus Şer'iye Sicilleri ve Arşiv Belgeleri Işığında Menemencioğlu Aşireti'nin Mısırlılara ve Osmanlı Devleti'ne İkili Yardım Faaliyetleri (1832-1841)", *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 15, sy. 1.

_____ (2012), "Osmanlı Kaynakları ve Tarsus", *The Journal of Academic Social Science Studies*, c. 5, sy. 6.

Usta, İ. (2014), "Türkiye'deki Arap Alevileri (Nusayrî) ve İki Dilliliğin Günlük Hayattaki Etkileri", *Geçmişten Günümüze Alevilik I. Uluslararası Sempozyumu*, 03-05 Ekim 2013, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl.

Üzüm, İ. (2007), "Nusayrîlik", *TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, Ankara.

Watson, Janet (2002), *The phonology and morphology of Arabic*, Oxford University Press, New York.

Yıldız, M. (2010), "Standart ve Yerel Arapçanın Tarihsel ve Filolojik Sınırları", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, C. 10, Sy. 3.

Yılmaz, M. (2014), *Adana Kozan İlçesinde Yaşayan Arap Kökenli Vatandaşların Dil Yapılarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, ÇÜSBE.

Zeyyât-Mustafa-Abdulkadir-Neccâr, Ahmet-İbrahim-Hamit-Muhammed Ali (1972), *Mu'cemu'l-vasît*, el-Mektebetu'l-İslâmiyye, Kahire.

Zoroğlu, L. (1995), *Tarsus Tarihi ve Tarihsel Anıtları*, Kemal Matbaası, Adana.

İNTERNET ERİŞİMLERİ (URL'ler)

URL 1: What future for Arabic Dialects? Arapçanın konuşulduğu bölgeleri gösteren harita için;
http://pocketcultures.com/2009/12/14/what-future-for-arabic-dialects/ (Erişim Tarihi: 06.05.2015).

URL 2: Gisela-Stephan Prochazka'nın *"The Arabic speaking Alawis of the Çukurova: The transformation of a linguistic into a purely religious minority"* isimli çalışmaları için; https://www.academia.edu/3857818/The_Arabic_speaking_Alawis_of_the_%C3%87ukurova_The_transformation_of_a_linguistic_into_a_purely_religious_minority. (Erişim Tarihi: 18.11.2015).

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	: Yusuf ÖZCAN
Doğum Yeri ve Tarihi	: Darende-22.07.1991
Medeni Durumu	: Bekâr
E-Posta	: yozcan@cu.edu.tr

EĞİTİM DURUMU

Yüksek Lisans	: 2014-2015, Ç.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
Lisans	: 2009-2013, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Adana.
Ortaöğretim	: 2005-2009, Kurttepe Anadolu İmam Hatip Lisesi, Adana.
İlköğretim	: 1997-2005, Ömer Haluk Özuçak İlköğretim Okulu, Adana.

İŞ DENEYİMİ

2015-	: Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı ÖYP Araştırma Görevlisi.

YABANCI DİL : İngilizce, Arapça.

BİLGİSAYAR : Word, Excel, Power Point.